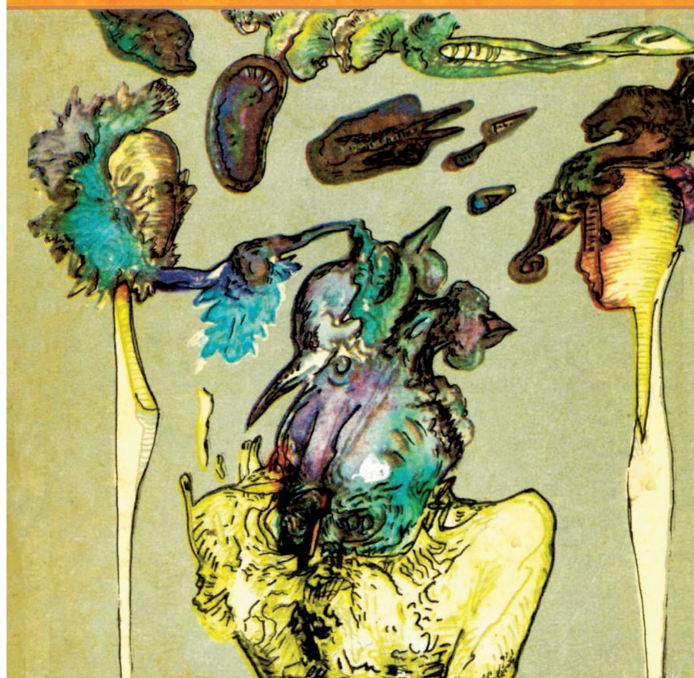
BRUNO SCHULZ

MANECHINELE

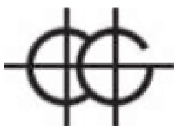
Colecția GLOBUS / Editura Univers



MANECHINELE

COLECȚIA GLOBUS
VOLUMUL 32.282

BRUNO SCHULZ



BRUNO SCHULZ

MANECHINELE

Traducere și cuvînt înainte de
Ion Petrică



Editura Univers
Colecția Globus

BRUNO SCHULZ s-a născut la 12 iulie 1892 în familia unui negustor din Drohobîci. Face studii de pictură și arhitectură, pe care le abandonează pentru a-și cîștiga existența. Din 1924, este profesor de desen și lucru manual în orașul natal. Mizeria în care se zbate, sănătatea șubredă, agresivitatea forțelor reacționare din Polonia interbelică îl determină să se izoleze tot mai mult în universul imaginației. Cîțiva prieteni reușesc să deslușească însă în straniile lui scrisori lupta disperată împotriva resemnării și pesimismului, în 1934, cu sprijinul Zofiei Nalkowska publică *Prăvăliile de scorțișoară,* trei ani mai tîrziu *Sanatoriul timpului,* iar în 1936 semnează traducerea romanului lui Kafka *Procesul.* Războiul îl surprinde în Drohobîci. La 19 noiembrie 1942, Bruno Schulz, modestul profesor de desen și unul dintre cei mai mari și mai originali scriitori ai secolului nostru, a fost împușcat de un hitlerist în plină stradă, în plină zi, strîngînd la piept pîinea cumpărată pentru călătoria spre Varșovia, unde îl așteptau prietenii.

CUVÎNT ÎNAINTE

Născut în familia unui negustor din Drohobîci, un orășel, în care cenușiul vieții cotidiene împrumutase ceva din cenușiul peisajului citadin, iar soarele verii toride semănase în piața pustie moleșeală pentru tot restul anului, Bruno Schulz (1892–1942) a pătruns în literatură pe urmele lui Franz Kafka, dar nu ca un discipol docil al marelui claustrat, ci ca un demiurg care așază în locul unei lumi austere un univers mitologic, universul copilăriei, în care totul e posibil, dar mai cu seamă „regenerarea bruscă a miturilor primare". Aici platitudinea unei realități ciuntite, populate cu manechine, personaje cu o singură parte a feței, cu un singur braț, cu un singur picior se întregește într-o viziune demiurgică, în care materia, inepuizabilă în manifestările ei, creează, în timp și împreună cu timpul, mereu alte forme ale existenței.

Prăvăliile de scorțișoară, primul volum publicat de Bruno Schulz, în 1934, la vîrsta de 42 de ani, aducea în peisajul literar polonez o proză anti-psihologică, în care legile subiectului psihologic sînt legile lumii înconjurătoare, iar omul este supus unei permanente reducții ontologice. Orice încercare de păstrare a personalității într-o lume dementă este repede considerată ea însăși demențială, conferind Universului

schulzian un caracter grotesc, cu o structură parabolică, proprie spiritelor mistificatoare, mitologizante.

Metamorfozarea tatălui (Jakub) din povestirile lui Schulz nu este o abrutizare a umanului, ca în *Metamorfoza* lui Kafka, ci adoptarea altor forme de manifestare a materiei, eliberată de presiunea abrutizantă a unei societăți inumane.

Dar dacă diversitatea formelor de existentă a materiei reprezintă un refugiu al personalității, timpul, cu capacitatea sa de a crea existențe paralele, devine, în concepția lui Schulz, condiția intrinsecă a reușitei unei astfel de evadări, sugerate în *Sanatoriul timpului* (1937), al doilea și ultimul volum de povestiri datorate lui Schulz.

În dorința sa de a învinge limitele, de a repune în drepturile ei condiția umană, de a transforma neputința într-un act demiurgic, Bruno Schulz „reactivează" timpul, întorcîndu-se, asemenea eroului său din povestirea *Pensionarul*, în anii copilăriei, unde mitologicul se interferează cu realul, definește din nou sferele vieții umane, oferindu-le sens universal, într-un limbaj care face din scriitorul polonez un mare poet al secolului XX.

Publicînd versiunea romînească a celor două volume de Bruno Schulz, sub titlul comun *Manechinele,* sîntem încredințați că facem un act de cultură, pe care îl datorăm atît cititorului nostru, cît și marelui scriitor.

ION PETRICĂ

PRĂVĂLIILE DE SCORȚIȘOARĂ

AUGUST

1

În iulie tata pleca la băi și mă lăsa, împreună cu mama și cu fratele meu mai mare, pradă zilelor de vară, amețitoare și albite de arșiță. Buimăciți de lumină, răsfoiam marea carte a vacanței, ale cărei file ardeau de strălucire și ascundeau miezul dulce și moleșitor al perelor aurii.

În diminețile acelea luminoase, Adela se întorcea din arșița zilei încinse asemenea Pomonei și deșerta din coșuleț belșugul colorat al soarelui – cireșe strălucitoare, mustind de apă sub pielița străvezie, enigmatice vișine negre, a căror mireasmă întrecea tot ce împlinea gustul; caise cu miezul auriu în care stăruia lumina lungilor după-amieze; iar lîngă această pură poezie a fructelor așeza hălcile de carne, mustind de forță și de hrană, arcuite de claviatura coastelor de vițel; algele zarzavaturilor, asemenea unor cefalopode și meduze răpuse – materie primă pentru un prînz cu gustul încă nedefinit și searbăd, ingrediente vegetative și telurice ale unui prînz cu aromă sălbatică și campestră.

Prin locuința întunecoasă de la etajul întîi al clădirii din piață se perindau zilnic, cît e vara de lungă, liniștea straturilor tremurătoare de aer, pătratele de lumină visîndu-și visul lor pasionant pe podea; melodia unei flașnete, smulsă din cea mai profundă vînă aurie a zilei; două, trei tacturi dintr-un refren, cîntate undeva la pian și repetate pînă cînd rămîneau sleite în soare pe trotuarele albe și se pierdeau în dogoarea zilei nesfîrșite. După ce mătura, Adela trăgea storurile de pînză și cufunda camerele în umbră. Atunci culorile coborau cu o octavă mai jos, camera se umplea de umbră, cufundată parcă în lumina unui adînc de mare, reflectată și mai tulbure în oglinzile verzi, iar întreaga arșiță a zilei respira în storurile ușor unduite de visarea după-amiezii.

Sîmbăta după-amiază ieșeam cu mama la plimbare. Din semiîntunericul vestibulului treceam brusc în baia de soare a zilei. Înotînd în aur, sufocați de căldură, trecătorii țineau ochii mijiți, de parcă i-ar fi avut unși cu miere, iar buza de sus ridicată le dezvelea dinții și gingiile. Toți cei care înotau în ziua aceea aurie aveau aceeași grimasă, grimasa arșiței, de parcă soarele le-ar fi pus adepților săi o singură mască – masca aurie a frăției soarelui; și toți cei care mergeau pe stradă, se întîlneau și treceau unii pe lîngă alții, bătrîni și tineri, copii și femei, se salutau în trecere cu masca aceea pe față. pictată cu vopsea densă, aurie, rînjeau unii la alții cu aceeași schimonoseală bahică și cu aceeași mască barbară a unui cult păgîn.

Piața era pustie și îngălbenită de dogoare, ca pustiul din Biblie, cu praful măturat de vîntul cald. Salcîmii spinoși, răsăriți din pustietatea pieții galbene, se ridicau deasupra ei învolburați, cu frunzișul albicios și cu buchetele filigranelor verzi, dispuse elegant, ca pomii din vechile gobelinuri. Se părea că salcîmii stimulează vîntul, stîrnindu-și teatral coroanele, pentru ca unduindu-se patetic să-și expună eleganța evantaiului de frunze cu pîntecele argintiu, ca blana vulpilor de preț. Casele vechi, lustruite de vîntul atîtor zile, prindeau

culoarea atmosferei grandioase, culoarea ecourilor, a amintirii nuanțelor, dispersată în adîncul vremii colorate. Se părea că generații întregi de zile văratice verificau glazura înșelătoare (ca niște artiști răbdători care curăță vechile fațade de mucegaiul tencuielii), scoțînd, cu fiecare zi, mai clar la lumină adevărata înfățișare a clădirilor, fizionomia destinului și a vieții care le contura pe dinăuntru. Acum ferestrele, orbite de strălucirea pieții pustii, dormeau; balcoanele își mărturiseau în fața cerului pustiul lor; tinzile deschise miroseau a răcoare și a vin.

Un grup de zdrențăroși, ascunși într-un colț al pieței de teama măturii de flăcări a arșiței, asaltau un petic de zid, percepîndu-l la nesfîrșit cu aruncături de nasturi și de monezi, de parcă din horoscopul acelor discuri metalice s-ar fi putut citi adevărata taină a zidului acoperit de hieroglifele scrijeliturilor și crăpăturilor. De altfel piața era pustie. Toți așteptau să se apropie de tinda boltită și căptușită cu butoaiele birtașului măgarul Samariteanului, dus de căpăstru, să se oprească la umbra salcîmilor legănați, și doi flăcăi să coboare cu grijă bărbatul bolnav din șaua încinsă și să-l poarte pe scările răcoroase spre catul mirosind a sabat.

Mergeam cu mama pe cele două laturi însorite ale pieții, purtîndu-ne umbrele frînte peste toate casele, ca pe niște clavire. Pătratele caldarîmului se perindau încet sub pașii noștri, moi – unele de un roz pal, ca pielea omului, altele aurii și plumburii, și toate arătau în soare netede, calde, mătăsoase, ca niște chipuri însorite, călcate în picioare pînă la desfigurare, pînă la acea plăcută neființă.

La colțul străzii Stryjska intram în umbra farmaciei. Damigeana uriașă cu sirop de zmeură din vitrina largă a farmaciei simboliza răcoarea balsamurilor, cu ajutorul cărora putea fi alinată orice suferință. După alte cîteva case, strada nu mai păstra decorul citadin, ca țărănoii care, întorcîndu-se în satul natal, își dezbracă pe drum hainele orășenești, schimbîndu-se

încet, pe măsură ce se apropie de sat, într-un țăran zdrențăros.

Căsuțele de la periferie se înecau, cu ferestre cu tot, în abundența și amalgamul florilor din grădinițe. Uitate cît ținea ziua de sărbătoare, ierburile, florile și tot felul de bălării se înmulțeau și creșteau în tăcere, mulțumite de pauza pe care o puteau prelungi dincolo de limitele timpului, la hotarele zilei nesfîrșite. O floarea-soarelui uriașă, înălțată pe o tulpină puternică și suferind de elefantiazis, aștepta în doliul său galben cele din urmă și cele mai triste zile ale vieții sale, încovoindu-se sub greutatea monstruosului trup. Dar modestele floricele de percal și naivii clopoței de la periferia orașului, stăteau neputincioși în cămășuțele lor scrobite, trandafirii și albe, fără să poată înțelege marea tragedie a florii-soarelui.

2

Hățișul ierburilor, bălăriilor și buiazelor fierbe în focul după-amiezii. Moleșeala grădinii vuiește de roiul muștelor. Miriștea aurie strigă în soare, ca lăcustele ruginii, greierii țipă în ploaia deasă de foc, iar păstăile, încărcate cu semințe, explodează asemenea cosașilor.

Înspre gard, verdeața se ridică asemenea unei cocoașe-coline, de parcă grădina s-ar întoarce în somn de pe o parte pe alta, iar umerii ei voinici, țărănești, ar respira liniștea pămîntului. Pe umerii grădinii, în insulele de lipani uriași, abundența dezordonată, feminină a lui august lua proporții, se lăfăia întinzîndu-și peticele de tinichea pufoasă a frunzelor, limbile mari de verdeață cărnoasă. Momîile holbate ale pălămizilor se umflaseră ca niște cumetre pe jumătate înghițite de propriile lor fuste. Acolo grădina vindea pe gratis cele mai ieftine boabe de soc, terci de pătlagină cu miros de săpun, ra-

chiu sălbatic de mentă și toate minunile lui august. Dar de cealaltă parte a gardului, dincolo de acea împărăție a verii, în care se prăsise prostia bălăriilor îndobitocite, se întindeau mormane de gunoi acoperit de brusturi. Nimeni nu știa că tocmai acolo își dezlănțuise augustul acelei veri marea și păgîna lui orgie. Pe mormanul de gunoi, proptit de gard și acoperit de soc, stătea patul unei fete cretine – Tłuja. Așa-i spuneau toți. Pe grămada aceea de goz, de cratițe vechi, de pantofi și de moloz, se vedea un pat verde, sprijinit pe două cărămizi așezate în locul unui picior rupt.

Văzduhul deasupra acelui morman, sălbăticit de arșiță, sfîșiat de zborul muștelor lucitoare și întărîtate de soare, trosnea asemenea unor moriști nevăzute, sporind ațîțarea.

Tłuja stă chircită în mijlocul zdrențelor și rufăriei îngălbenite. Pe capul ei mare se leagănă o claie de păr negru și zbîrlit. Fața zbîrcită pare un burduf de armonică. O grimasă de plîns încrețește din cînd în cînd armonica în mii de cute orizontale, iar uimirea o întinde la loc, destinde cutele, dezvelind orificiile unor ochi mici și gingiile umede, cu dinți galbeni sub buza cărnoasă, asemănătoare unui rît. Trec orele de arșiță și de plictiseală, iar Tłuja mormăie, dormitează, bombăne ceva și tușește. Muștele se așază pe ea în roiuri. Deodată, tot mormanul acela de cîrpe și zdrențe murdare, începe să se miște, animat parcă de chițcăitul șobolanilor ascunși în el. Muștele se trezesc speriate, se ridică vuind, în roiuri mari, pline de furia bîzîitului, a lucirilor și sclipirilor. Și în vreme ce ghemotoacele alunecă și se risipesc pe grămada de gunoi ca niște șobolani speriați, din mijlocul lor se desprinde încet nucleul, sîmburele grămezii de gunoi: pe jumătate goală, neagră, cretina se ridică alene și încremenește pe picioarele ei scurte, infantile, asemenea unui zeu păgîn, iar din gîtlejul ei, umflat de furie, din chipul ei înroșit, întunecat de mînie, pe care înfloresc, ca într-un tablou arhaic, arabescurile vinelor dilatate, se dezlănțuie un țipăt animalic, un țipăt hî-

rîit, smuls din toate bronhiile și din toate strunele acelui piept de semianimal și de semizeu. Brusturii, arși de soare, țipă, pălămida se umflă fudulă de carnea ei nerușinată, buruienile salivează otravă sclipitoare, iar cretina, răgușită de țipete, izbește, într-o convulsie sălbatică, cu pieptul cărnos în tulpina socului ce scîrțîie încet sub insistențele trupului ei desfrînat, blestemat de tot corul acela mizer să slujească fertilității denaturate și păgîne.

Mama Tłujei spală dușumelele pe la gospodine. E o femeie mică, galbenă ca șofranul cu care lustruiește dușumelele, mesele de brad și lavițele din odăile oamenilor sărmani. Odată Adela m-a dus în casa bătrînei Maryśka. Era dimineața devreme. Am intrat în odaia zugrăvită cu albastru, cu pămînt pe jos, pe care se așternuse soarele dimineții, galben-deschis în liniștea aceea matinală, măsurată doar de țăcănitul enervant al pendulei. Pe priciul acoperit cu paie zăcea Maryśka-nebuna, palidă ca anafura și tăcută ca o mănușă scoasă de pe mînă. Și parcă profitînd de somnul ei, vorbea liniștea, galbenă, stridentă, o liniște rea, ce clevetea singură, se certa, își declama tare și ordinar monologul său de maniac. Timpul bătrînei Maryśka, închis în sufletul ei, apăruse înfiorător de real și mergea singur prin odaie, zgomotos, infernal, scurs în tăcerea stridentă a dimineții din moara timpului ca o făină proastă, o făină nisipoasă, făina nebunilor.

3

Într-una dintre căsuțele acelea înconjurate de garduri maronii, cufundate în verdeața luxuriantă a grădinilor, locuia mătușa Agata. Intrînd la ea, treceam în grădină pe lîngă niște globuri de sticlă colorată, înfipte în pari, roze, verzi și violete, în care erau fermecate toate universurile luminoase, ca tablo-

urile acelea ideale și fericite, închise în perfecțiunea irealizabilă a baloanelor de săpun.

În tinda semiobscură, cu zugrăveli în ulei, roase de mucegai și spălăcite de vreme, regăseam mirosul cunoscut nouă. În mirosul acela vechi și intim se concentra, într-o sinteză uimitor de simplă, viața acestor oameni, un alambic al rasei, calitatea sîngelui și tainele destinului lor, cuprins imperceptibil în scurgerea propriului lor timp. Ușile vechi și înțelepte, al căror oftat lăsa acești oameni să intre și să iasă, martore necuvîntătoare ale ieșirilor și intrărilor mamei, fiicelor și fiilor – s-au deschis tăcute, ca ușile dulapului, și am intrat în viața lor. Ședeau parcă la umbra soartei, fără să se apere, trădîndune de la primele gesturi neîndemînatice taina lor. Nu ne înrudea oare sîngele și soarta?

Camera era întunecoasă și catifelată de la tapetul albastru cu desene aurii, dar ecoul zilei înflăcărate mai tremura și aici, în nuanțele alamei, pe ramele tablourilor, pe clanțele și pe șipcile aurii, cu toate că abia se strecura prin verdeața deasă a grădinii. De lîngă perete se ridică mătușa Agata, mare, corpolentă, cu carnația rotundă și albă, stropită de rugina roșietică a pistruilor. Ne-am așezat alături de ei, parcă la marginea destinului, rușinați de neputința cu care ni se încredințau, fără rezerve, și beam apă cu sirop de trandafiri, o băutură ciudată, în care regăseam parcă cea mai profundă esență a acelei sîmbete caniculare.

Mătușa se tînguia. Aceasta era, de altfel, tonalitatea permanentă a discuțiilor ei, vocea acelui trup alb și prolific, crescut parcă dincolo de limitele persoanei păstrate cu greu în chingile formei individuale și chiar în această concentrare augmentată, gata să se fragmenteze, să se ramifice și să alcătuiască o familie. Era de o fecunditate intrinsecă, de o feminitate lipsită de stavile și bolnăvicios de pronunțată.

Se părea că pînă și aroma bărbătească, mirosul fumului de tutun, umorul bărbătesc puteau să impulsioneze această fe-

minitate ardentă spre o deșănțată partenogeneză. Și de fapt toate tînguielile ei privitoare la soț ori servitori nu erau decît un capriciu, hipersensibilizarea unei fecundități nesatisfăcute și continuarea acelei iritante, furioase și plîngărețe cochetării, cu care zadarnic își încerca soțul. Unchiul Marek, mic și gîrbovit, de pe chipul căruia dispăruseră trăsăturile sexului, ședea în uitarea lui cenușie, împăcat cu soarta, la umbra disprețului nemărginit, în care se părea că se odihnește. În ochii lui spălăciți mocnea dogoarea îndepărtată a grădinii agățate în fereastră. Uneori încerca printr-o mișcare slabă să-și exprime rezervele, să se împotrivească, dar valul feminității atotputernice înlătura acel gest neînsemnat și trecea triumfătoare pe lîngă el, inundînd cu debitul său slabele-i tresăriri bărbătești.

Era ceva tragic în acea fecunditate dezordonată și necumpătată, mizeria unei creaturi ce lupta la hotarele neființei și ale morții, eroismul feminității, triumfătoare prin fertilitate chiar și asupra infirmității naturii, a neputinței bărbatului. Descendenții ilustrau însă valabilitatea panicii materne, a demenței procreării irosite în urmași nereușiți, în generații efemere de fantome fără sînge și fără chip.

În odaie își făcu intrarea Lucya, o fată de statură mijlocie, cu capul prea dezvoltat și prea matur pentru trupul ei de copil cu carnație pufoasă, albă și delicată. Mi-a întins o mînă de păpușă, abia îmbobocită, și chipul ei înfieri ca un bujor ce-și revarsă roșeața. Nefericită din cauza îmbujorării ce-i trăda impudic secretele menstruale, închidea ochii, înroșindu-se și mai mult sub atingerea celei mai inofensive întrebări, căci orice întrebare conținea o aluzie la fecioria ei hipersensibilizată.

Emil, cel mai vîrstnic dintre veri, cu mustața de un blond deschis, cu chipul de pe care viața ștersese parcă orice expresie, se plimba prin cameră cu mîinile vîrîte în buzunarele pantalonilor largi.

Costumul lui elegant și scump purta pecetea țărilor exotice din care se întorsese. Fața lui vestejită și tulbure părea că își pierde cu fiecare zi trăsăturile, devenind un perete alb și pustiu, străbătut de rețeaua palidă a vinelor, în care, asemenea liniilor de pe o hartă veche și ștearsă, se încurcau amintirile istovite ale unei vieți furtunoase și irosite. Era un maestru al trucurilor cu cărțile de joc, fuma țigări lungi, alese, și răspîndea o ciudată aromă din țări îndepărtate. Purtîndu-și privirile peste amintiri, povestea anecdote stranii, care se întrerupeau brusc într-un anumit punct, se destrămau și se pierdeau în neant. Îl urmăream cu privirea nostalgică, dorindu-mi să mă bage în seamă și să mă smulgă din chinurile plictiselii. Și, într-adevăr, mi s-a părut că trecînd în cealaltă cameră mi-a făcut cu ochiul. L-am urmat. Ședea într-un fotoliu scund, cu genunchii încrucișați aproape la înălțimea capului chel, ca o bilă de biliard. Hainele largi, șifonate, parcă fuseseră aruncate pe speteaza fotoliului. Chipul lui părea mai degrabă imaginea unui chip – o urmă lăsată în aer de un trecător necunoscut. În mîinile palide, emailate în albastru, ținea un portofel, în care privea ceva.

Din ceața chipului se desluși cu greu albul bombat al unui ochi palid, ce mă chema, clipind ștrengărește. Simțeam pentru el o simpatie irezistibilă. Mă lua între genunchii lui și, amestecînd cu îndemînare în fața mea fotografiile, îmi arăta chipuri de femei goale și de bărbați în poziții ciudate. Stăteam cu umărul sprijinit de el și priveam acele trupuri delicate cu priviri îndepărtate, nevăzătoare, cînd fluidul unei tulburări nedeslușite, care împăienjenise dintr-odată văzduhul, ajunse pînă la mine și mă străbătu fiorul neliniștii și valul revelației neașteptate. Între timp umbra aceea de zîmbet, conturată sub mustața lui moale și frumoasă, acel germene al dorinței, care îi îngroșase vena de pe tîmplă, încordarea ce-i adunase pentru o clipă trăsăturile – se prăbușiră din nou în neant și chipul lui se îndepărtă, uită de sine, se risipi.

REVELAȚIE

1

Orașul nostru se cufunda tot mai mult în cenușiul cronic al înserării; periferiile cădeau pradă pecinginei umbrelor, mucegaiului pufos și mușchiului de culoarea fierului.

Abia ivită din fumul brun și din cețurile dimineții – ziua și aluneca spre după-amiaza scundă de chihlimbar, devenea o clipă, transparentă și aurie ca berea, pentru ca apoi să coboare sub bolțile fantastice ale nopților colorate și nesfîrșite.

Locuiam în piață, într-una dintre casele acelea întunecoase, cu fațada pustie și oarbă, pe care cu greu le deosebești unele de altele.

Situația aceasta provoca numeroase confuzii, căci intrînd din greșeală în vestibulul și pe scările altuia, ajungeai de obicei într-un adevărat labirint de locuințe și galerii străine, de ieșiri surprinzătoare în curți necunoscute și uitai de scopul inițial al călătoriei, pentru ca, abia după multe zile, întorcîndu-te din locuri și aventuri ciudate, să-ți amintești în

vreo dimineață cenușie, printre mustrările de conștiință, de casa părintească.

Locuința noastră, plină de șifoniere mari, de canapele adînci, de oglinzi palide și de palmieri artificiali și banali, căzuse tot mai mult în dezordine, datorită neglijenței mamei, preocupată mai mult de prăvălie, și nepăsării Adelei, fata cu picioare lungi, scăpată de sub control, care își petrecea zilele în fața oglinzii, împînzind casa cu ghemotoace de păr, cu piepteni, pantofi și corsete azvîrlite la întîmplare.

Apartamentul nostru nu avea un număr anumit de camere, căci niciodată nu se știa cîte erau închiriate străinilor. Adeseori deschideam întîmplător vreuna dintre ele și o găseam pustie; chiriașul se mutase demult, iar în sertarele neatinse de luni de zile făceam descoperiri surprinzătoare.

În camerele de jos locuiau băieții de prăvălie și nu o dată ne trezeau gemetele scoase de ei în timpul coșmarurilor. Iarna, cînd afară era încă noapte, tata cobora în acele odăi reci și mohorîte, alungînd cu lumînarea turmele de umbre ce se împrăștiau pe dușumele și pe pereți; se ducea să-i trezească din somnul greu ca piatra pe băieții ce sforăiau adînc.

În lumina aruncată de lumînare, băieții se ridicau lenevos din așternutul murdar, își scoteau picioarele goale și urîte și, stînd pe pat, cu cîte un ciorap în mînă, se mai lăsau o vreme pradă plăcerii căscatului – un căscat prelungit pînă la voluptate, pînă la încordarea spasmodică a palatului, ca la vomă.

Prin unghere stăteau nemișcați gîndacii uriași de bucătărie, măriți de propria lor umbră, cu care îi împovăra lumînarea aprinsă și care nu se dezlipea de ei nici măcar atunci cînd, vreunul dintre corpurile acelea pleoștite și fără cap începea brusc să alerge cu goana lui bizară de păianjen.

Pe atunci tata începuse să bolească. În primele săptămîni ale acelei ierni timpurii se întîmplase să zacă zile întregi în pat, înconjurat de flacoane, de pastile și de registre comerciale aduse din sertarele tejghelei. Mirosul amar al bolii se de-

punea în camera cu tapetele îngreunate de împletiturile întunecate ale arabescurilor.

Seara, cînd mama se întorcea de la prăvălie, tata era iritat și pus pe harță; îi reproșa inexactități în ținerea evidenței, se înroșea și se înfierbînta pînă la demență. Țin minte că odată, trezindu-mă din somn, noaptea tîrziu, l-am văzut alergînd pe canapeaua de piele numai în cămașă și desculț, manifestîndu-și astfel iritarea în fața mamei care-l privea neputincioasă.

În alte zile era liniștit și concentrat și se cufunda cu totul în registrele sale, pierdut în labirintul complicatelor socoteli.

Îl văd în lumina lămpii fumegînde chircit printre perne, la capul patului încrustat, cu umbra uriașă a capului proiectată pe perete, clătinîndu-se într-o meditație tăcută.

Uneori își ridica privirile din socoteli, parcă ar fi vrut să respire, deschidea gura, plescăia dezgustat cu limba uscată și amară și se uita neputincios în jur, de parcă ar fi căutat ceva. Atunci se întîmpla să coboare încet din pat, se îndrepta spre un colț al camerei unde atîrna instrumentul lui devotat. Era un fel de clepsidră cu apă, ori o fiolă mare, gradată în uncii și umplută cu un lichid negricios. Tata se unea cu ea printr-un intestin lung de cauciuc, asemănător unui ombilic întortocheat și dureros, și unit astfel cu acel instrument jalnic – încremenea, ochii i se întunecau, iar pe chipul lui palid apărea expresia suferinței ori poate a unei voluptăți vicioase.

Pe urmă veneau alte zile de muncă liniștită și concentrată, presărată cu monoloage solitare. Cînd stătea așa în lumina lămpii de masă, între pernele patului uriaș, iar camera creștea în sus, în umbra care o unea cu stihiile nopții citadine – simțea, fără să se uite, că spațiul îl înfășoară în desișul pulsant al tapetelor, înțesat cu șoapte, cu șuierat și sîsîit. Auzea, fără să privească, această conspirație plină de semne tainice, de ocheade, de urechi ce creșteau printre flori și ascultau, de guri întunecate și zîmbitoare.

Atunci se cufunda, aparent, și mai mult în muncă, socotea, aduna, temîndu-se să nu-și trădeze furia care se învolbura în el, împotrivindu-se ispitei de a răcni și de a se arunca orbește îndărăt ca să smulgă acele arabescuri cîrlionțate, snopurile de ochi și de urechi pe care le plăsmuise noaptea și care creșteau și se înmulțeau, scornind mereu alți lăstari, alte ramificații, din ombilicul matern al negurii. Se liniștea abia atunci cînd, odată cu scurgerea nopții, tapetele se vestejeau, se chirceau, își scuturau frunzele și florile, se răreau tomnatic, lăsînd să străbată zorile îndepărtate.

Atunci, în zorile gălbui de iarnă, în ciripitul păsărilor de pe tapete, dormea cîteva ore somn dens și negru.

De zile și săptămîni întregi, în timp ce părea cufundat în complicatele conturi-curente, gîndul lui se furișa tainic în labirintul propriilor viscere. Își oprea respirația și asculta, iar cînd privirea lui se întorcea albită și încețoșată din acele adîncuri, o limpezea zîmbind. Nu credea încă și respingea ca pe o absurditate pretențiile și sugestiile care îl asaltau.

Ziua îmbrăcau forma unor raționamente și persuasiuni, a unor meditații îndelungate, monotone, derulate în șoaptă și presărate cu interludii umoristice, cu controverse amuzante, dar noaptea intensitatea vocilor sporea pătimaș. Revendicarea apărea tot mai explicit și mai categoric și auzeam cum vorbea cu Dumnezeu, implorînd și respingînd ceva ce i se cerea și i se impunea cu insistență.

Într-o noapte însă, vocea aceea s-a ridicat amenințător și irezistibil, cerîndu-i dovezi prin gura și viscerele sale. Și am auzit cum a pătruns în el duhul, cum s-a ridicat din pat, lung și crescînd în mînia lui profetică, sufocat de cuvintele zgomotoase pe care le azvîrlea ca o mitralieră. Auzeam zgomotul luptei și geamătul tatei, geamătul unui titan cu bazinul fracturat, care își continua sfidarea.

Nu mai văzusem niciodată pînă atunci proroci din Vechiul Testament, dar la vederea acestui bărbat doborît de

furia divină, răsturnat pe țucalul uriaș de porțelan, acoperit de viforul brațelor, de norul exercițiilor Yoga – deasupra cărora se înălța vocea lui, străină și dură – am înțeles mînia divină a sfinților bărbați.

Era un dialog amenințător, ca încrucișările fulgerelor. Îndoirea brațelor lui sfîșia cerul în bucăți, iar printre crăpături se zărea chipul lui Iehova, tumefiat de furie și scuipînd sudalme. Fără să-l privesc, îl vedeam pe demiurg amenințător, zăcînd în întuneric, ca pe muntele Sinai, sprijinindu-și mîinile puternice de galeriile perdelelor, și lipindu-și fața uriașă de ochiurile de sus ale ferestrei, pe care se pleoștea, dizgrațios, nasul lui cărnos.

Îi auzeam vocea printre tiradele tatei, auzeam zăngănitul geamurilor produs de vuietul puternic al buzelor lui umflate, și amestecat cu exploziile de blesteme, lamentările și amenințările tatălui meu.

Uneori vocile se potoleau și răzbăteau înăbușite, ca murmurul vîntului în coșul căminului, alteori izbucneau zgomotoase, asemenea unei furtuni de plînsete și de blesteme. Deodată fereastra se deschise ca un căscat întunecos și fîlfîitul întunericului pătrunse în cameră. Atunci, în lumina fulgerelor apăru tata cu veșmintele în vînt și blestemînd înfricoșător, se apropie de fereastră și azvîrli conținutul țucalului în noaptea ce vuia ca o scoică.

2

Tata pierea încetul cu încetul, se vestejea văzînd cu ochii.

Chircit sub pernele mari, cu părul cărunt zbîrlit sălbatic, vorbea singur, în șoaptă, cufundat în niște complicate afaceri interne. Se părea că personalitatea lui se divizase într-o mulțime de individualități contradictorii și antagonice, căci se

certa cu voce tare cu el însuși, pertracta insistent și pătimaș, convingea și implora, ori părea să prezideze o întrunire de numeroși clienți, pe care se străduia cu toată ardoarea și elocința să-i împace, de fiecare dată însă întrunirile acelea zgomotoase, pline de temperamente înflăcărate se sfîrșeau cu blesteme, amenințări și injurii.

A urmat o perioadă de calm, de liniște interioară, de binefăcătoare înseninare spirituală.

Pe pat, pe masă și pe dușumea au apărut din nou hîrtiile și liniștea benedictină a muncii s-a înstăpînit în lumina lămpii deasupra așternutului alb, deasupra capului cărunt și aplecat al tatălui meu.

Dar seara tîrziu, cînd se întorcea mama de la prăvălie, tata prindea viață, o chema la el și îi arăta cu mîndrie splendidele abțibilduri colorate, lipite pe paginile registrului principal.

Atunci am observat cu toții că tata începuse să se facă tot mai mic, ca o alună care se usucă în coaja ei.

Dispariția aceasta nu era însoțită însă și de slăbirea forțelor. Dimpotrivă, starea sănătății, umorul și mobilitatea lui păreau să se îmbunătățească.

Acum rîdea adeseori tare și vesel, se sufoca pur și simplu de rîs, sau ciocănea în tăblia patului și își răspundea singur „poftim", în diferite tonalități, ore întregi. Din cînd în cînd cobora din pat, se urca pe dulap și, chircit sub tavan, făcea ordine printre vechiturile acoperite de praf și de rugină.

Uneori își așeza două scaune în șir, sprijinindu-se cu mîinile de spetezele lor, și își legăna picioarele înainte și înapoi, căutînd cu ochii luminați pe fețele noastre expresia admirației și a încurajării. Cu Dumnezeu se pare că se împăcase cu totul. Cîteodată, noaptea, își făcea apariția în fereastra dormitorului chipul bărbos al Demiurgului, scăldat în purpura întunecată a focului bengal, și privea o clipă cu blîndețe pe cel cufundat în somnul adînc, al cărui sforăit melodios părea să colinde departe prin ținuturile necunoscute ale lumii visurilor.

În timpul lungilor și semiobscurelor după-amieze ale acestei ierni tîrzii, tata dispărea din cînd în cînd ore întregi în odăițele înțesate cu vechituri, căutînd ceva cu îndîrjire.

Deseori se întîmpla să ne așezăm la masa de prînz fără tata. Atunci mama trebuia să strige multă vreme „Jakube!” și să bată cu lingura în masă pînă ce ieșea din cîte un șifonier, încărcat de pînze de păianjen, de praf, cu privirile pierdute și cufundate în lucruri complicate, numai de el știute, care îl absorbeau.

Uneori se cățăra pe galeria perdelei și lua o poziție simetrică față de vulturul mare, împăiat și atîrnat pe perete, de cealaltă parte a ferestrei. În această poză, chircit, cu privirile încețoșate și zîmbind viclean, rămînea ore întregi, pentru ca deodată, cînd intra cineva, să-și fluture brațele ca pe niște aripi și să cînte ca un cocoș.

Încetaserăm să mai dăm atenție acestor ciudățenii în care se adîncea tot mai mult. Lipsit parcă total de nevoi trupești, fără să se hrănească săptămîni întregi, se cufunda tot mai mult în afaceri complicate și ciudate, pe care noi nu le înțelegeam. Inaccesibil persuasiunilor și rugăminților noastre, răspundea cu fragmente din monologul lui interior, a cărui desfășurare n-o putea tulbura nimic din exterior. Veșnic preocupat de ceva, bolnăvicios de alertat, cu obrajii uscățivi îmbujorați, nu ne vedea și nu ne lua în seamă.

Ne obișnuiserăm cu prezența lui inofensivă, cu gînguritul lui, cu ciripitul acela infantil înăbușit în el, ale cărui triluri rămîneau undeva la periferia timpului nostru. Pe atunci începuse să dispară zile întregi, se ascundea undeva prin cîte o cămară uitată și era imposibil de găsit.

Treptat, aceste dispariții încetară să mai facă impresie asupra noastră, ne obișnuiserăm cu ele și cînd apărea, după cîteva zile, cu cîțiva centimetri mai mic și mai slab, faptul nu ne reținea prea mult atenția. Încetaserăm, pur și simplu, să-l mai luăm în seamă, atît se îndepărtase de tot ce e omenesc și

real. Se depărta pas cu pas de noi, pierdea punct cu punct legăturile care-l uneau cu comunitatea umană. Ceea ce mai rămăsese din el, acel puțin veșmînt trupesc și acel pumn de ciudățenii – puteau să dispară într-o bună zi tot așa de neobservate ca mormanul de resturi strînse într-un colț, pe care Adela le azvîrlea zilnic la lada de gunoi.

PĂSĂRILE

Au venit și zilele de iarnă, gălbui și plicticoase. Un cearșaf vechi, găurit și scurt acoperise pămîntul roșietic. Nu putuse acoperi însă o mulțime de case, iar acoperișurile de șindrilă și navele bisericilor rămăseseră negre ori ruginii, ascunzînd podurile afumate; catedralele înnegrite înțepau cu coastele căpriorilor, grinzilor și cosoroabelor plămînii negri ai viforelor. Fiecare dimineață descoperea alte coșuri și alte fumare, răsărite peste noapte, umflate de vîntul nopții, tuburi negre ale unei orgi diabolice. Coșarii nu puteau scăpa de ciorile care, asemenea unor frunze negre și vii, acopereau seara crengile copacilor din jurul bisericii, apoi își luau zborul, fîlfîind din aripi, pentru ca în cele din urmă să se așeze fiecare la locul ei, pe creanga ei. Dimineața zburau în stoluri mari – nori de zgură și smocuri de funingine, legănate, fantastice, pătînd cu cîrîitul lor ritmic fîșiile tulburi și gălbui ale zorilor. Zilele deveneau tot mai vîscoase din cauza frigului și a plictiselii, ca pîinea veche de un an începută cu un cuțit tocit, fără poftă și cu o lenevie somnolentă.

Tata nu mai ieșea din casă. Făcea focul în sobe și-i studia esența, pe care nimeni nu o pătrunsese pînă la el; se delecta cu gustul sărat și metalic, cu aroma afumată a flăcărilor iernii – dezmierdare răcoritoare a salamandrelor – ce mîngîiau fu-

ninginea strălucitoare din gîtlejul căminelor. În zilele acelea tata făcea cu plăcere toate reparațiile în părțile superioare ale camerei. La orice oră din zi putea fi văzut cocoțat în vîrful scării și meșterind ceva la tavan, la galeriile ferestrelor înalte, la globurile și lanțurile lămpilor atîrnate de plafon. Asemenea zugravilor, utiliza scara ca pe niște catalige uriașe și se simțea bine în această perspectivă ornitologică, în apropierea cerului pictat, a arabescurilor și a păsărilor de pe tavan. Se îndepărta tot mai mult de problemele vieții cotidiene. Cînd mama, îngrijorată și mîhnită de starea sănătății lui, se străduia să-l atragă în discuții privitoare la afaceri, la scadențele celui mai apropiat „ultimo", o asculta distrat, neliniștit, cu tresăriri pe chipul absent. Și se întîmpla să o întrerupă brusc, cu un gest poruncitor al mîinii, ca să alerge într-un colț al camerei să-și lipească urechea de o crăpătură în dușumea și să asculte, atrăgînd atenția cu arătătoarele celor două mîini asupra importanței deosebite a investigațiilor sale. Pe atunci nu înțelegeam încă fundalul trist al acestei extravaganțe, complexul deprimant ce se maturiza în adîncul lui.

Mama nu avea nicio influență asupra lui, în schimb Adela se bucura de deosebită cinste și atenție. Măturatul camerei era pentru el o mare și importantă ceremonie, la care nu uita niciodată să asiste, urmărind cu un amestec de teamă și de fior voluptuos toate mișcările Adelei, cărora le atribuia un sens profund, simbolic. Cînd fata, cu mișcări îndrăznețe și tinerești, făcea să alunece pe dușumea mătura cu coadă lungă, spectacolul depășea puterile lui. Din ochi i se scurgeau lacrimi, chipul i se transfigura de un rîs liniștit, iar trupul îi tresărea scuturat de spasmul voluptuos al orgasmului. Teama de a nu fi gîdilat atingea demența. Era de-ajuns ca Adela să îndrepte spre el un deget, sugerînd gîdilatul, că și fugea cuprins de o panică sălbatică, alerga prin toate camerele, trîntind ușile în urma lui, pentru ca să se arunce pe pat în ultima odaie și să se zvîrcolească în convulsii de rîs, numai sub influ-

ența unei imagini interioare, căreia nu-i putea rezista. Datorită acestui fapt, Adela avea asupra tatei o putere aproape nelimitată.

Atunci am observat întîia oară la tata un interes pătimaș pentru animale. La început părea pasiunea unui vînător și a unui artist, în același timp, poate și o profundă simpatie zoologică a unei ființe față de alte forme ale vieții, înrudite și totuși atît de deosebite, o experiență în registrele neexplorate ale existenței. Abia într-o fază ulterioară lucrurile au luat o întorsătură atît de neobișnuită, de complicată, de profund culpabilă și potrivnică naturii, pe care e mai bine să n-o scoatem la lumina zilei.

Totul a început de la clocitul ouălor de pasăre.

Cu trudă și cu mari eforturi bănești aducea tata de la Hamburg ori din Olanda și din centrele zoologice africane ouă de pasăre fecundate, pe care le cloceau niște uriașe găini belgiene. Ieșirea puilor, adevărați monștri atît ca formă cît și culoare, mă atrăgea și pe mine. Era imposibil să întrevezi în acele pocitanii cu ciocuri uriașe, fantastice, care, îndată după ieșirea din găoace, se deschideau larg, sîsîind lacome din abisul gîtlejelor, în acele șopîrle cu trupurile plăpînde, golașe și gîrbovite – viitorii păuni, fazani, cocoși de munte și condori. Așezate în coșulețe, în vată, progeniturile monstruoase înălțau pe gîturile lor firave capete oarbe, acoperite cu puf albicios și țipau mut din gîtlejurile lor tăcute. Tata trecea prin fața rafturilor în șorțul lui verde, ca un grădinar de-a lungul serelor cu cactuși, ademenind din neființă acele bășici oarbe în care pulsa viața, acele pîntece neajutorate, care receptau lumea exterioară doar sub forma hranei, acele excrescențe ale vieții ce urcau orbește spre lumină. Cîteva săptămîni mai tîrziu, cînd acești boboci orbi de viață se deschideau spre lumină, camerele se umpleau de forfotă colorată, de ciripitul ritmic al noilor locatari. Se așezau pe galeriile perdelelor, pe cornișele dulapurilor, se cuibăreau în

desișul ramificațiilor și arabescurilor de cositor ale candelabrelor.

În timp ce tata studia voluminoasele compendii ornitologice și răsfoia planșele colorate, se părea că din ele își luau zborul acele fantasme înaripate și umpleau camera cu fîlfîitul lor colorat, cu fîșii de purpură, cu zdrențe de safir, de cocleală și de argint. Cînd se hrăneau, formau pe dușumea un strat multicolor, unduit, un macat viu, care, la intrarea neatentă a cuiva, se destrăma, se risipea în flori mobile, fluturînd din aripi în văzduh, pentru ca în cele din urmă să se așeze în părțile superioare ale camerei. Mi-a rămas în minte, în special, un condor, o pasăre uriașă cu gîtul golaș, cu capul încrețit și plin de umflături. Era un ascet slăbănog, un lama budist, plin de demnitate în comportare, care urma cu rigurozitate ritualul marelui său neam. Cînd stătea în fața tatei, nemișcat, în poziția monumentală a străvechilor divinități egiptene, cu ochii acoperiți de albeața ce și-o trecea dintr-o parte a ochiului peste pupile, pentru a se închide în contemplarea gravei sale solitudini – privindu-i profilul împietrit părea fratele mai vîrstnic al tatălui meu. Aceeași materie a trupului, a tendoanelor și a pielii tari și încrețite, același chip uscat și colțuros, aceleași orbite adînci și mortificate. Chiar și mîinile tatei, cu încheieturi puternice, cu palmele lungi și uscățive, cu unghiile bombate, își găseau analogia în ghearele condorului. Văzîndu-l așa adormit, nu mă puteam debarasa de impresia că am în față o mumie uscată și de aceea – mumia micșorată a tatălui meu. Cred că bizara asemănare nu i-a scăpat nici mamei, cu toate că n-am abordat niciodată această temă. Este semnificativ faptul că atît condorul cît și tata foloseau aceeași oală de noapte.

Fără să se oprească la proliferarea mereu a altor exemplare, tata organiza în pod nunți ornitologice, trimitea pețitori, imobiliza logodnice apetisante și lascive prin unghere și nișe, încît uriașul pod al casei noastre cu acoperiș de șindrilă

devenise un adevărat cămin al păsărilor, o arcă a lui Noe, spre care se îndreptau tot felul de înaripate, din cele mai îndepărtate regiuni. Multă vreme după lichidarea acestui cămin, în lumea păsărilor s-a păstrat tradiția casei noastre, iar în perioada migrațiilor de primăvară asupra acoperișului nostru se abăteau nori întregi de cocori, pelicani, păuni și tot felul de păsări.

După o scurtă perioadă de strălucire, toată tărășenia avu însă un sfîrșit trist. În curînd, s-a simțit nevoia instalării tatei în cele două odăi de la mansardă, care slujeau la depozitarea vechiturilor. Dimineața devreme răzbătea de acolo ciorovăiala glasurilor de pasăre. Cele două cutii de lemn, ajutate de rezonanța acoperișului, vuiau de zgomot, de fîlfîit, de cîntec, de chemări și de gîlgîit. Vreme de cîteva săptămîni, l-am pierdut pe tata din raza privirilor noastre. Cobora rareori în casă și atunci puteam observa că se micșorase parcă și mai mult, slăbise și se contractase. Uneori, uita și sărea de pe scaun, de la masă, mișca brațele ca pe niște aripi, scotea niște țipete prelungi, iar ochii i se acopereau de albeață. Pe urmă, rușinat, rîdea împreună cu noi și se străduia să transforme incidentul în glumă.

Într-o bună zi, în timpul unei curățenii generale, și-a făcut pe neașteptate apariția în țara păsărească a tatei – Adela. Oprindu-se în prag, fata s-a luat cu mîinile de păr, simțind duhoarea care plutea în aer și văzînd grămezile de găinaț ce acopereau podeaua, mesele și mobila. Hotărîtă, Adela deschise fereastra, apoi cu ajutorul unei mături puse în mișcare toată mulțimea păsărilor. Se ridică un nor infernal de pene, de aripi și de țipete în mijlocul căruia Adela, asemenea unei Menade posedate de furie, adăpostită de morișca tirsului său, dansa dansul nimicirii. Împreună cu mulțimea de păsări, fluturînd din brațe, tata încerca să se ridice și el în văzduh, încet, încet norul înaripat se ră另 și pe cîmpul de luptă rămase

numai Adela, gîfîind, și tata neliniștit și rușinat, gata să accepte orice condiții de capitulare.

O clipă mai tîrziu, tata cobora scările dominionului său, ca un om înfrînt, un rege surghiunit, care și-a pierdut tronul și domnia.

MANECHINELE

Aventura ornitologică a tatălui meu a fost cea din urmă izbucnire a culorilor, cel din urmă și cel mai superb contramarș al fanteziei, pe care acest incorigibil artist al improvizației, acest maestru al imaginației l-a condus spre șanțurile și tranșeele iernii pustii și sterile. Abia acum înțeleg eroismul solitar cu care el singur a declarat război stihiei nețărmurite a plictiselii ce amorțise orașul. Lipsit de orice sprijin, de înțelegerea noastră, acest bărbat ciudat apăra pozițiile pierdute ale poeziei. Era o moară fermecată, în ale cărei coșuri se turnau tărîțele orelor sterile, pentru ca din ele să înflorească toate culorile și aromele plantelor orientale. Obișnuiți însă cu arta excepțională a acestui prestidigitator metafizic, eram înclinați să nu apreciem cum se cuvine valoarea acelei magii suverane cu care ne smulgea din letargia zilelor și nopților pustii. Adelei nu i s-a făcut niciun reproș pentru vandalismul ei nesocotit și tîmp. Dimpotrivă, simțeam o mulțumire meschină, o satisfacție josnică știind că luase sfîrșit exuberanța pe care întîi o gustasem cu lăcomie pînă la saturare, iar mai tîrziu am evitat cu perfidie răspunderea ce ne revenea. Ori poate că era în această trădare și un tainic omagiu adus victoriei repurtate de Adela, căreia îi atribuiam o misiune încredințată de forțe superioare. Trădat de toți, tata se retrase fără luptă de pe pozi-

țiile gloriei sale. Fără să încrucișeze sabia, lăsase în mîinile dușmanului domeniul fostei sale splendori. Surghiunit de bună voie, se retrase într-o cameră pustie de la capătul antreului, ridicîndu-și baricade din singurătatea în care se închisese.

A rămas acolo uitat de toți.

Ne-a încolțit iar monotonia îndoliată a orașului, înflorind în ferestre cu pecinginea întunecată a zorilor, cu ciuperca parazitară a înserărilor, crescută în blănurile pufoase ale lungilor nopți de iarnă. Tapetele camerelor ușurate în zilele acelea și deschise spre zborul colorat al cîrdurilor înaripate, s-au închis iar în ele, s-au făcut vîscoase, împotmolindu-se în monotonia monoloagelor amare.

Candelabrele s-au înnegrit și s-au veștejit asemenea pălămizilor și buiazelor. Atîrnau acum posomorîte și ironice, sunîndu-și discret cristalele cînd cineva pornea să străbată pe dibuite crepusculul cenușiu al camerei. În zadar împlînta Adela în toate brațele candelabrelor lumînări colorate, surogat nereușit, amintire palidă a splendidelor iluminații cu care înfloriseră nu demult grădinile lor suspendate. Ah! Unde a dispărut acel îmbobocit melodios, acel pîrguit pripit și fantastic din buchetele candelabrelor din care își luau zborul, ca din niște torturi fermecate, fantasme înaripate ce tăiau văzduhul într-un evantai de cărți magice, risipindu-l apoi în aplauze colorate ce se revărsau în coji vîscoase de lazur, în verdeața de nuanță metalică a păunilor și papagalilor, lăsînd în văzduh linii și arabescuri, urme sclipitoare ale zborurilor și vîrtejurilor, expunînd evantaiele colorate ale fîlfîitului și stăruind vreme îndelungată în atmosfera bogată și strălucitoare. Și acum se mai ascundeau în văzduhul cenușiu ecourile și potențele sclipirilor colorate, dar nimeni nu mai sfredelea, nu mai răscolea cîntînd din flaut vîrtejurile tulburi de aer.

Săptămînile acestea rămîneau sub semnul unei ciudate somnolențe.

Paturile neașternute zile în șir, cu rufăria răvășită, roasă de somnuri grele, stăteau ca niște luntri adînci, gata să alunece spre labirintul umed al unei Veneții întunecate, fără stele. În zorii zilei, Adela ne aducea cafeaua. Ne îmbrăcam lenevos în odăile reci, la lumina unei lumînări, reflectată în geamurile negre ale ferestrelor. Diminețile acelea erau pline de un du-te-vino dezordonat, de căutări îndelungate prin sertare și dulapuri. Pretutindeni prin casă se auzea lipăitul papucilor Adelei. Vînzătorii aprindeau felinarele, luau de la mama cheile mari ale prăvăliei și ieșeau în negura densă, învolburată. Mama se căznea cu toaleta. Lumînările pîlpîiau în sfeșnic. Adela dispărea undeva prin odăile îndepărtate, ori în pod, unde întindea lenjeria. Nu era chip s-o faci să vină. Focul încă tulbure și murdar lingea ciorchinii reci și lucitori de funingine din gura căminului. În cele din urmă lumînarea se stingea, camera se cufunda în întuneric, iar noi adormeam din nou, printre resturile micului dejun, pe jumătate îmbrăcați, cu capetele pe fața de masă, cu obrajii lipiți de pîntecele pufos al întunericului și alunecam pe respirația lui unduită în neantul fără stele. Ne trezea măturatul zgomotos al Adelei. Mama tot n-o scosese la capăt cu toaleta. Pînă reușea mama să se pieptene, vînzătorii se și întorceau la masa de prînz. Întunericul din piață căpăta culoarea fumului auriu. Din mierea aceea fumurie, din chihlimbarul acela tulbure se puteau înfiripa într-o clipă cele mai frumoase culori ale după-amiezii, dar clipa fericită trecea, amalgamul zorilor se vestejea, fermentul învolburat al zilei, aproape maturizat, se retrăgea iar într-un cenușiu vlăguit. Ne așezam la masă; vînzătorii își frecau mîinile înroșite de frig, iar proza discuției lor ne readucea brusc în plină zi, într-o zi de marți, cenușie și pustie, fără tradiții și fără chip. Dar cînd își făcea apariția pe masă platoul cu pește în aspic, doi pești mari, așezați unul lîngă altul, unul cu capul la coada celuilalt, ca o ilustrație de zodiac, recunoșteam în ei

blazonul acelei zile, emblema calendaristică a unui marți anonim și îi împărțeam repede între noi, ușurați că ziua își recîștigase fizionomia.

Vînzătorii îl consumau cu evlavie, cu sobrietatea unei ceremonii calendaristice. Aroma piperului se răspîndea în toată încăperea. După ce ștergeau cu pîine rămășițele de aspic din farfurii, gîndindu-se la heraldica zilelor următoare, iar pe platou rămîneau doar capetele cu ochi fierți – simțeam toți că ziua fusese biruită cu eforturi comune și că restul nu mai avea nicio importanță. De altfel, Adela, în seama căreia rămînea acel rest, nu-și făcea prea multe probleme cu el. În zăngănitul cratițelor și al șuvoiului de apă rece, ea lichida energic ultimele ore rămase pînă la înserare, pe care mama le petrecea dormind pe canapea. Între timp, în sufragerie se pregătea decorul serii. Polda și Paulina, fetele de la croitorie, se instalau în ea cu recuzita meseriei lor. Pe brațele lor își făcea intrarea în cameră o doamnă tăcută și nemișcată, dama de cîlți și de pînză, cu o bilă neagră de lemn în loc de cap. Instalată însă între sobă și liră, dama aceea liniștită punea stăpînire pe situație. Nemișcată, urmărea tăcută din colțul ei munca fetelor. Strădaniile și atenția cu care fetele o înconjurau, îngenunchind în fața ei, în timp ce măsurau bucățile de rochii însăilate cu ață albă, le primea cu severitate și criticism. Fetele slujeau cu atenție și răbdare idolul tăcut, pe care nimic nu-l putea mulțumi. Neîndurător era acel Moloh, cum numai un Moloh feminin poate fi. Le trimitea mereu la muncă, iar ele, zvelte și iuți ca niște sfîrleze, asemenea unor mosoare de lemn, de pe care se deapănă ața, și tot atît de mobile ca și ele, mînuiau cu mișcări iscusite grămada de mătase și de stofă, pătrundeau cu foarfecele clămpănitoare în masa aceea colorată, zornăiau mașina de cusut, călcînd pedala cu un picior lăcuit și de duzină, iar în jurul lor creștea mormanul de resturi, de fîșii și de zdrențe multicolore, ca niște coji scuipate, ca pleava azvîrlită în jurul a doi papagali mofturoși și risipitori.

Maxilarele strîmbe ale foarfecilor se deschideau scîrțîind, ca ciocurile acelor păsări colorate.

Fetele călcau indiferente peste pelticele colorate, înotînd inconștiente parcă în gunoiul unui potențial carnaval, în vechiturile unei enorme mascarade, nerealizate. Se scuturau de petice cu un rîs nervos, mîngîind oglinda, cu privirile. Dar farmecul mîinilor și sufletelor lor nu rămînea închis în rochiile acelea plictisitoare, lăsate pe masă, ci în sutele de deșeuri, în vîrtejul acela ușuratic și frivol cu care ar fi putut acoperi un oraș întreg cu o mantie de nea multicoloră și fantastică. Deodată li se făcea cald și deschideau fereastra pentru ca în nerăbdarea singurătății lor, în setea de alte chipuri, să vadă măcar chipul anonim al nopții, lipit de fereastră. Își arătau obrajii aprinși nopții de iarnă ce umfla perdelele, își dezveleau decolteurile înflăcărate, pline de aversiune și de gelozie, gata să se ia la luptă pentru acel Pierrot, pe care adierea întunecată a nopții l-ar aduce în fereastră. Ah! Cît de puțin cereau ele de la realitate. Aveau de toate în ele, aveau de toate cu prisosință. Ah! Le-ar fi fost de ajuns și un Pierrot umplut cu rumeguș, un cuvînt, două, pe care îl așteptau demult, ca să intre în rolurile lor, de atîta vreme pregătite, de atîta vreme gata să fie rostite, pline de amărăciunea aceea dulce și înfiorătoare, captivantă ca paginile unui roman devorat noaptea, odată cu lacrimile prelinse pe roșeața obrajilor.

Într-o seară, plimbîndu-se prin casă în lipsa Adelei, tata nimeri la unul dintre spectacolele acelea tăcute. O clipă rămase în ușa întunecată a camerei de alături, cu lampa în mînă. fermecat de scena plină de căldură și îmbujorare, de acea idilă de pudră, hîrtie colorată și atropină, al cărei fundal semnificativ era noaptea de iarnă ce respira în perdelele umflate ale ferestrei. Punîndu-și ochelarii, făcu cîțiva pași și înconjură cele două fete, luminîndu-le cu lampa ridicată. Curentul stîrnit de ușa deschisă ridică perdelele în fereastră, fetele se lăsau privite, mișcîndu-și șoldurile, scînteind cu

emailul ochilor, cu lacul pantofiorilor, cu cataramele jartierelor sub rochițele umflate de vînt; peticele începură să alerge pe dușumea, ca niște șobolani, spre ușa întredeschisă a camerei de alături, cufundată în întuneric, iar tata privea cu atenție ființele acelea sforăitoare, șoptind: *Genus avium…* dacă nu mă înșel, *scansores* sau *pistacci…* în cel mai înalt grad demne de luat în seamă.

Această întîlnire întîmplătoare a inaugurat o serie întreagă de întruniri, în timpul cărora, tata reuși repede să le fascineze pe amîndouă fetele cu farmecul ciudatei sale personalități. Răsplătindu-l pentru conversația amabilă și spirituală cu care le umplea pustiul serilor, fetele permiteau înflăcăratului cercetător să le studieze structura trupșoarelor lor firave și ieftine. Aceasta se întîmpla în timpul conversațiilor, cu gravitatea și eleganța care în momentele cele mai riscante ale investigației elimina orice sens echivoc. Dezvelind genunchiul Paulinei și studiind cu privirile extaziate construcția închegată și grațioasă a încheieturii, tata spunea: cît de fermecătoare și de fericită e forma existenței pe care voi ați ales-o. Cît de frumoasă și de simplă e teza pe care v-a fost dat să o destăinuiți prin viața voastră. Și cu cîtă măiestrie, cu cîtă finețe vă îndepliniți această misiune. Lăsînd deoparte respectul datorat creatorului, dacă aș vrea să mă distrez criticînd creațiunea, aș striga: mai puțin conținut și mai multă formă! Ah, cum ar mai despovăra omenirea această renunțare la conținut. Mai multă modestie în intenții, mai multă cumpătare în pretenții, domnilor demiurgi, și lumea ar fi mai perfectă! – striga tata tocmai în clipa în care mîna lui elibera pulpa albă a Paulinei din încătușarea ciorapului. În momentul acela, în ușa întredeschisă a sufrageriei, apăru Adela, ducînd o tavă cu gustări. Era prima întîlnire a acestor două forțe potrivnice după marea lor confruntare. Toți cei prezenți la această întîlnire am trăit o clipă de groază. Simțeam o profundă durere să fim martorii unei noi înjosiri a acelui bărbat și așa destul de

încercat. Tata se ridică foarte tulburat din genunchi, iar chipul i se colora tot mai întunecat sub valurile de rușine ce se abăteau asupra lui. Adela, însă, depășind toate așteptările, se arătă la înălțimea situației. Se apropie zîmbind de tata și-i dădu un bobîrnac în nas. La acest semnal, Polda și Paulina plesniră fericite din palme, bocăniră din picioare și agățîndu-se de ambele brațe ale tatei, înconjurară masa dansînd. În felul acesta, mulțumită sufletului bun al fetelor, germenele unui conflict neplăcut se risipi în veselia generală.

Acesta a fost începutul acelor deosebit de interesante și de ciudate prelegeri, pe care tata, inspirat de farmecul micului și nevinovatului auditoriu, le ținu în următoarele săptămîni ale acelei ierni timpurii.

Este demn de toată atenția faptul că în contact cu acest om neobișnuit lucrurile reveneau parcă la originea existenței lor, își derulau fenomenul pînă la germenele metafizic inițial, se întorceau, într-un fel, la ideea primară, pentru ca în acest punct să o abandoneze și să treacă în acele sfere îndoielnice, riscante și dubioase, pe care le vom numi aici, pe scurt, sferele marii erezii. Ereticul nostru trecea printre lucruri ca un magician, molipsindu-le și seducîndu-le cu farmecul lui primejdios. Să o socotesc și pe Paulina o victimă a lui? Devenise în acele zile eleva lui, adepta teoriilor și modelul experimentelor lui.

Aici mă voi strădui să prezint cu grija cuvenită, evitînd trivialitățile, această doctrină eretică ce a pus stăpînire pe tata pentru luni de zile și a marcat toate acțiunile lui.

TRATAT DESPRE MANECHINE SAU CARTEA A DOUA A GENULUI

Demiurgos, spunea tata, nu deținea monopolul asupra creației; creația este privilegiul tuturor spiritelor. Materiei îi este proprie fertilitatea nelimitată, forța vitală inepuizabilă și în același timp forța seducătoare a ispitei, care ne ademenește în sferele creației. În adîncul materiei se conturează zîmbete încă nelămurite, se profilează tensiuni, se încheagă forme. Materia pulsează de posibilități nesfîrșite, oare o străbat ca niște fiori insipizi. Așteptînd suflul înviorător al spiritului, ea trece veșnic dintr-o formă în alta, ne ademenește cu mii de forme rotunde și moi, pe care le închipuie în delirul său orb.

Lipsită de inițiativă proprie, senzual receptivă, de o plasticitate feminină, supusă tuturor impulsurilor, ea reprezintă un teritoriu scos în afara legii, deschis tuturor genurilor de șarlatanii și diletantisme, domeniul tuturor abuzurilor și manipulațiilor dubioase ale demiurgului. Materia este cea mai pasivă și cea mai inofensivă existență din cosmos. Oricine poate să o frămînte, să o modeleze, iar ea rămîne fiecăruia supusă. Orice organizare a materiei este efemeră și inconsistentă, ușor de destrămat și de redus la forme inițiale. Nu există niciun rău în reducția vieții la alte forme, la forme noi.

Tata era inepuizabil în glorificarea acestui uimitor element care este materia. – Nu există materie moartă – afirma el.

Starea de repaus este doar o aparență, în spatele căreia se ascund formele necunoscute ale vieții. Gama acestor forme este infinită, iar variațiile și nuanțele – inepuizabile. Demiurgos era în posesia unor importante și interesante rețete creatoare. Datorită lor a creat o mulțime de specii, care renasc prin ele însele. Nu se știe dacă rețetele lui vor fi vreodată reconstituite. De altfel, e de prisos, căci chiar dacă acele metode clasice de creație s-ar dovedi pentru totdeauna inaccesibile, rămîn anumite metode ilegale, o infinitate de metode eretice și apocrife.

Pe măsură ce tata se depărta de principiile generale al cosmogoniei, apropiindu-se de teritoriile intereselor sale mai concrete, vocea lui cobora pînă la șoaptă pătrunzătoare, prelegerea devenea tot mai greoaie și mai complicată, iar rezultatele la care ajungea se pierdeau în sfere tot mai îndoielnice și mai riscante. Gesturile lui căpătau o solemnitate ezoterică. Închidea un ochi, își ducea două degete la frunte, iar viclenia privirii lui devenea pur și simplu extraordinară. Pătrundea cu această viclenie în interlocutoarele sale, viola cu cinismul privirii lui cele mai sfioase și mai intime rezerve din ele, și, urmărindu-le pînă în cele mai adînci ascunzișuri, le imobiliza și le gîdila, le rîcîia cu degetul ironiei, pînă cînd dezvelea luciul înțelegerii și al rîsului, rîsul mărturisirii și al complicității în fața cărora trebuiau, în cele din urmă, să capituleze.

Fetele ședeau nemișcate, lampa fumega, stofa alunecase demult de sub ac, iar mașina bătea în pustiu, stopînd stofa neagră, fără stele, ce se desfășura de pe sulul nopții.

— Prea mult am trăit sub teroarea perfecțiunii inaccesibile a Demiurgului – spunea tata – prea mult timp perfecțiunea creației lui a paralizat propria noastră creație. Nu vrem să concurăm cu el. Nu avem ambiția să-l egalăm. Vrem să fim creatori în sfera noastră, inferioară, vrem creația pentru noi, tindem spre voluptatea creației, vrem, într-un cuvînt, să fim demiurgi.

Nu știu în numele cui proclama tata acele postulate, ce colectivitate, ce corporație, sectă sau ordin acordaseră, prin solidaritatea lor, atîta patos cuvintelor lui. În ceea ce ne privește, eram departe de orice ispită demiurgică.

Tata dezvolta însă acum programul celei de a doua etape demiurgice, tabloul celei de-a doua generații de creații, care trebuia să stea în opoziție deschisă cu epoca dominantă. Nu ne preocupă, spunea el, creațiile de largă respirație, ființele de durată. Creaturile noastre nu vor fi eroii unor romane în mai multe volume. Rolurile lor vor fi scurte, lapidare, caracterele lor – fără planuri secundare. Ne vom asuma adeseori truda de a le chema la viață, pentru un singur gest, pentru un cuvînt, pentru acea clipă unică. Recunoaștem deschis: noi nu vom pune accent pe trăinicia și nici pe temeinicia execuției; creaturile noastre vor fi într-un fel provizorii, făcute pentru o singură dată. Dacă vor fi oameni, le vom da numai un obraz, o mînă, un picior, numai pe acelea care le vor fi necesare în rolurile lor. N-ar fi decît un exces de pedanterie dacă ne-am îngriji și de cel de-al doilea picior, lipsit de importanță în rol. În partea invizibilă ar putea fi acoperite cu o simplă pînză, ori ar putea fi vopsite în alb. Toată ambiția noastră o vom turna în această mîndră deviză: pentru fiecare gest – alt actor. Pentru fiecare cuvînt, pentru fiecare acțiune vom chema la viață alt om. Aceasta este plăcerea noastră, iar lumea va fi după gustul nostru. Lui Demiurgos îi plăceau materialele alese, perfecte, complicate – noi dăm întîietate banalității. Pur și simplu ne entuziasmează materialele ieftine, proaste, banale. Înțelegeți voi, întreba tata, sensul profund al acestei slăbiciuni, al acestei pasiuni pentru hîrtia ordinară, pentru papier-mîché, pentru vopseaua de ulei, pentru cîlți și rumeguș? Aceasta este – spunea tata, zîmbind trist, – dragostea noastră pentru materie ca atare, pentru calitatea de a fi pufoasă sau poroasă, pentru consistența ei unică, mistică. Demiurgos, marele maestru și artist, o face invizibilă, îi

poruncește să dispară în jocul vieții. Noi, dimpotrivă, îi iubim scrîșnetul, îndărătnicia, stîngăcia ei de momîie. Ne place să vedem în fiecare gest al ei, în fiecare mișcare – efortul ei greoi, inerția ei, dulcea ei stîngăcie.

Fetele stăteau nemișcate, cu ochi de sticlă. Chipurile lor erau alungite și năucite, obrajii vopsiți de roșeață, și era greu de spus dacă aparțineau primei sau celei de-a doua generații a creației.

— Într-un cuvînt, conchidea tata, vrem să creăm omul pentru a doua oară, după chipul și asemănarea manechinului.

Pentru veridicitatea relatării noastre trebuie să descriem aici un incident mărunt și banal, care a avut loc în acest moment al prelegerii și căruia, de fapt, nu-i acordăm nicio importanță. Acest incident, cu totul de neînțeles și lipsit de sens în desfășurarea evenimentelor, ar putea fi considerat ca un anumit tip de automatism atavic, fără antecedente și fără posteritate, ca un tip de răutate a obiectului, transferată în sfera psihică. Recomandăm cititorului să-l ignore cu aceeași ușurință cu care o facem și noi. Iată cum s-a întîmplat:

În clipa în care tata pronunța cu vîntul „manechin”, Adela privi ceasul-brățară, apoi se înțelese din priviri cu Polda. Se deplasă cu scaunul o palmă mai în față, își ridică marginea rochiei, întinse încet piciorul strîns în mătase neagră, încordîndu-l asemenea unui cap de șarpe.

Rămase așa tot timpul scenei, neclintită, cu ochii mari, clipitori, adînciți de lazurul atropinei, cu Polda și cu Paulina de o parte și de alta. Toate trei se uitau la tata cu ochii larg deschiși. Tata tuși, tăcu, apoi se aplecă și se înroși brusc. Într-o clipă, liniile feței lui, pînă atunci atît de învolburate și de vibrante, se topiră într-o înfățișare smerită.

El – ereticul inspirat, abia scăpat din viitoarea extazului – se închise brusc în el. Ori poate că fusese schimbat cu un altul. Acel altul stătea țeapăn, roșu, cu ochii plecați. Domni-

șoara Polda se apropie și se aplecă spre el. Bătîndu-l ușor pe umăr, îi șopti cu tonul unui blînd îndemn:

— Jakube, fii înțelegător, ascultă Jakube, Jakube, nu fi încăpățînat. Hai, te rog… Jakube, Jakube…

Pantofiorul întins al Adelei tremura ușor și strălucea ca limba unui șarpe. Tata se ridică încet, cu ochii plecați, înaintă un pas, ca un automat, și se lăsă în genunchi. Lampa sîsîia în liniște, prin desișul tapeturilor alergau într-o parte și în alta priviri pline de înțelesuri, se furișau șoaptele unor limbi otrăvite, zigzagurile gîndurilor…

TRATAT DESPRE MANECHINE - CONTINUARE

În seara următoare, tata reluă cu și mai multă vervă subiectul său macabru și confuz. Liniatura ridurilor lui se destindea și i se contracta cu o șiretenie rafinată. În fiece spirală era ascuns un glonte al ironiei. Uneori inspirația îi destindea cercurile ridurilor, și atunci ele creșteau cu o groază uriașă și amețitoare, dispărînd în volute tăcute în adîncul nopții de iarnă.

– Figurile panopticului, doamnele mele – începu el – nu sînt decît o parodie mizeră a manechinelor, dar chiar și în această ipostază, feriți-vă să le tratați cu ușurință. Materia nu cunoaște glume. E plină de o gravitate tragică. Cine se încumetă să creadă că se poate juca cu materia, că ea poate fi modelată în glumă, că gluma noi pătrunde în ea, nu se contopește cu ea imediat, ca destinul, ca fatalitatea? Oare nu simțiți durerea, suferința surdă, înăbușită, suferința ferecată în materia acestei momîi, care nu știe de ce e momîie și de ce trebuie să rămînă în această formă impusă arbitrar, care nu-i decît o parodie? Înțelegeți, oare, forța expresiei, a formei, a aparenței, samavolnicia tiranică cu care năpăstuiește ea lemnul lipsit de apărare, pune stăpînire pe el și-l preface asemenea sufletului său despotic? Imprimați unui cap de cîlți și de pînză expresia mîniei și el rămîne cu această mînie, cu

această schimă, cu această încordare, pentru totdeauna, bîntuit de o furie oarbă, pentru care nu există ieșire. Mulțimea rîde de această parodie. Plîngeți-vă, doamnele mele, propriul destin, văzînd mizeria materiei încătușate, a materiei împilate, care nu știe ce este și pentru ce există, unde duce gestul care i-a fost dat odată pentru totdeauna.

Mulțimea rîde. Înțelegeți voi sadismul zguduitor, cruzimea exaltată, demiurgică a acestui rîs? Pentru că, doamnele mele, ar trebui să ne plîngem soarta la vederea acestei mizerii a materiei, a materiei violentate, împotriva căreia s-a săvîrșit un abuz înspăimîntător. De aici izvorăște, doamnele mele, marea tristețe a tuturor golemilor, a tuturor momîilor, pierdute în reflecții tragice asupra caraghioaselor grimase ce le-au fost impuse.

Iată-l pe anarhistul Luccheni, ucigașul împărătesei Elisabeta, iat-o pe Draga, demonica și nefericita regină a Serbiei, iată un tînăr genial, speranța și mîndria neamului său, pe care l-a pierdut nenorocitul viciu al onaniei. O, ironie a acestor nume, a acestor aparențe.

Există în această momîie ceva cu adevărat din regina Draga, un alter ego, fie și cea mai îndepărtată umbră a acelei ființe? Asemănarea, aparența, numele ne liniștește și nu ne permite să întrebăm cine e pentru ea însăși această creatură nefericită. Și totuși, doamnele mele, ea trebuie să fie cineva, cineva anonim, cineva primejdios, cineva nefericit, cineva care nu a auzit niciodată în viața sa sterilă de regina Draga…

Ați auzit vreodată noaptea urletul zguduitor al acestor momîi de ceară, zăvorîte în tarabele iarmaroacelor, corul dezolant al acestor trunchiuri de lemn și de porțelan, ce bat cu pumnii în pereții temnițelor în care sînt închise?

Pe chipul tatălui meu, răvășit de groaza lucrurilor pe care le-a ademenit din întuneric, se crease un vîrtej de riduri, o pîlnie înfiptă adînc, acolo unde mocnea amenințător un ochi

profetic. Barba lui se zbîrlise ciudat, smocurile de păr crescute pe negi și în nări se ridicaseră ca niște țepi. Tata stătea încremenit, cu ochii aprinși, tremurînd de clocotul interior, ca un automat înțepenit și oprit într-un punct mort.

TRATAT DESPRE MANECHINE - ÎNCHEIERE

Într-una din serile următoare, tata își continuă prelegerea cu următoarele cuvinte:

— Nu despre aceste erori întruchipate am vrut să vă vorbesc, doamnele mele, cînd v-am anunțat prelegerea despre manechine, nu despre aceste triste parodii, rod al necumpătării rudimentare și vulgare. Altceva aveam eu în minte.

Aci tata începu să construiască în fața noastră imaginea unei „generatio aequivoca”, pe care o visa de atîta vreme, o generație de ființe semiorganice, o pseudovegetație și o pseudofaună, rezultate din fantastica fermentație a materiei.

Aparent erau asemănătoare făpturilor vii, vertebratelor, crustaceelor, cefalopodelor, dar aparența e înșelătoare. În realitate erau niște viețuitoare amorfe, fără o structură internă, rodul tendinței imitative a materiei, care, înzestrată cu memorie, repetă din obișnuință formele cunoscute anterior. Scara morfologiei, căreia îi este subordonată materia, este în general limitată și o anumită cantitate de forme se repetă la diferite niveluri ale existenței.

Ființele acestea, mobile, sensibile la stimuli, dar departe de viața adevărată – puteau fi obținute din suspensia unor coloizi complicați într-o soluție de sare de bucătărie. După cîteva zile coloizii începeau să prindă forme, să se organizeze

în substanțe coagulate ce aminteau formele inferioare ale faunei.

La ființele astfel create se putea constata existența respirației, a metabolismului, dar analizele chimice nu indicau nici urmă de albuminoide și nici de compuși ai carbonului.

Și totuși, aceste forme primitive nu erau nimic în comparație cu bogăția formelor și splendoarea pseudofaunei și florei care își face uneori apariția în anumite medii. Aceste medii sînt locuințele vechi, saturate de emanațiile numeroaselor vietăți și întîmplări, cu aerul lor viciat, bogat în ingrediente specifice visurilor umane – ruinele cu humusul amintirilor și dorurilor, al plictiselilor sterile. Într-un astfel de pămînt pseudovegetația aceea încolțea repede și superficial, rodea generații efemere, care înfloreau brusc, splendid pentru ca îndată să se stingă și să se ofilească.

Tapetele în asemenea locuințe trebuie să fie foarte uzate și blazate de trecerea neîncetată prin toate cadențele ritmurilor și nu-i de mirare că se pierd în elucubrații riscante. Esența mobilei, substanța ei trebuie să fie rarefiată, degradată și supusă tuturor ispitelor vicioase, atunci, pe acest teren morbid, istovit și sălbăticit, înflorește, ca o splendidă erupție, mucegaiul colorat și exuberant.

— Știți, doamnele mele, spunea tata, că în vechile locuințe există și camere uitate. Nefrecventate luni de zile, ele se vestejesc, abandonate între zidurile vechi, și se întîmplă că se închid în ele; se umplu de cărămidă și, scăpate din memoria noastră, își pierd încetul cu încetul și existența. Ușile lor, care dau pe vreo scară de serviciu, pot rămîne atîta vreme neobservate de cei ai casei, pînă se integrează, intră în zidul ce le acoperă urmele cu desenul fantastic al crăpăturilor și zgîrieturilor.

— Într-o dimineață, spre sfîrșitul iernii, am intrat odată – spunea tata – după multe luni de absență, într-un asemenea

ungher pe jumătate uitat și am rămas uimit de înfățișarea camerelor.

Din crăpăturile dușumelei, din cornișe, din nișe țîșneau lăstare firave care umpleau văzduhul cenușiu cu dantelăria sclipitoare a frunzișului lor filigranat, cu desișul transparent al unei sere pline de șoapte, de sclipiri, de legănatul unei false și îmbietoare primăveri. În jurul patului, sub lampa cu brațele răsucite, de-a lungul șifonierelor se unduiau smocurile unor plante delicate ce explodau în coroane luminoase, în arteziene de frunziș dantelat, azvîrlindu-și clorofila pulverizată pînă sub cerul pictat al tavanului. În procesul accelerat de eflorescență înmugureau în acest frunziș flori uriașe, albe, trandafirii, îmboboceau văzînd cu ochii, își exteriorizau miezul roz și se revărsau, scuturîndu-și petalele și ofilindu-se îndată.

— Eram fericit – spunea tata, – văzînd acea eflorescentă neașteptată, care umplea văzduhul cu un foșnet sclipitor, cu vuietul blînd ce se scutura asemenea unor confeti colorate peste rămurelele subțiri ale crăcilor.

Vedeam cum din vibrația văzduhului, din fermentarea aerului saturat se desprinde și se materializează acea eflorescență accelerată, revărsarea și vestejirea oleandrilor fantastici, care umpluseră încăperea cu neaua pufoasă și lenevoasă a ciorchinilor de flori mari și trandafirii.

Înainte de căderea nopții, sfîrși tata, nu mai rămăsese nici urmă din acea splendidă eflorescență. Acea *fata morgana* nu era decît o mistificare, un caz de ciudată simulare a materiei, care se furișează sub aparența vieții.

În ziua aceea tata era nespus de vioi, privirea lui, șireată, ironică, scînteia de vervă și umor. Apoi, reluîndu-și brusc înfățișarea sobră, analiza din nou varietatea nesfîrșită a formelor și nuanțelor pe care le lua materia pluriformă. Îl fascinau formele extreme, echivoce și problematice, precum ectoplasma somnambulilor, pseudomateria, emanația cata-

leptică a creierului, care, în anumite cazuri, se revărsa din gura celui adormit pe masă, umplea întreaga încăpere cu un țesut rarefiat, ca un aluat astral, aflat la hotarele trupului și spiritului.

— Cine știe, spunea tata, cîte dintre formele vieții sînt suferinde, infirme, fragmentare, asemenea vieții șifonierelor și meselor înjghebate artificial și bătute în grabă în cuie, a lemnului prins în cruce – mucenici tăcuți ai teribilei imaginații umane, transplantare atroce a unor rase lemnoase străine și potrivnice, unite într-o singură personalitate nefericită.

Cîtă suferință străveche și înțeleaptă există în inelele băițuite, în nervurile și petele bătrînelor și credincioaselor noastre dulapuri. Cine mai poate recunoaște în ele vechile linii, zîmbetele și privirile rindeluite și lustruite pînă și-au pierdut înfățișarea!

Chipul tatălui meu se acoperi cu o rețea de riduri și deveni asemănător nodurilor și nervurilor unei scînduri vechi, de pe care fuseseră rindeluite toate amintirile. O clipă am crezut că tata va cădea în starea de amorțeală care îl cuprindea uneori, dar el se trezi brusc, își reveni și continuă:

— Triburile vechi, mistice își îmbălsămau morții. În pereții încăperilor erau așezate ori zidite trupuri și chipuri; Tatăl, împăiat, era așezat în salon, răposata soție, tăbăcită, slujea de covor sub masă. Cunoșteam un căpitan care avea în cabină o lampă confecționată de niște balsamiști malaiezi din amanta lui ucisă. Pe cap avea coarne uriașe de cerb.

În liniștea cabinei capul acela fixat în tavan, între ramificațiile coarnelor, ridica mirat genele, pe buzele ușor întredeschise strălucea o peliculă subțire de salivă ce plesnea sub efortul șoaptelor. În liniștea aceea cefalopodele, broaștele țestoase, crabii uriași și păianjenii, atîrnați de grinzile țăranului, ca niște candelabre, își mișcau la nesfîrșit picioarele, mergeau și mergeau în gol…

Pe chipul tatei apăru expresia îngrijorării și tristeții. În

timp ce gîndurile lui, prin nu știu ce asociații, trecură la alte exemple:

— Trebuie oare să ascund, spunea cu glas scăzut, că fratele meu în urma unei boli îndelungate și incurabile s-a transformat încetul cu încetul într-un tub de cauciuc, că sărmana mea verișoară îl purta zi și noapte între perne, îngînîndu-i la nesfîrșit nefericitei creaturi cîntece de leagăn în nopțile de iarnă? Poate fi oare ceva mai trist decît un om transformat în tub? Ce dezamăgire pentru părinți, ce dezorientare a sentimentelor, ce destrămare a speranțelor puse într-un tînăr care promitea! Și totuși, dragostea fidelă a sărmanei verișoare l-a însoțit și în această prefacere.

— Ah! nu mai pot, nu mai pot să ascult! spuse Polda, aplecîndu-se pe scaun. Oprește-l, Adela…

Fetele se ridicară. Adela se apropie de tata și cu degetul întins făcu o mișcare ce sugera gîdilatul. Tata se încruntă, tăcu și, cuprins de spaimă, începu să se retragă dinaintea degetului Adelei. Ea pășea în urma lui amenințîndu-l neînduràtor eu degetul și pas cu pas îl scoase din încăpere. Paulina căscă, întinzîndu-se, și, împreună cu Polda, sprijinindu-se cu umerii una de alta, se priviră zîmbind.

NIMROD

Toată luna august a acelui an m-am distrat cu un cățeluș extraordinar, care apăruse într-o bună zi pe dușumeaua bucătăriei noastre, neputincios și plîngăreț, mirosind a lapte, cu un căpșor încă neformat, rotunjor și tremurător, cu lăbuțe de cîrtiță, strîmbe și îndepărtate, și cu cel mai delicat și mai moale păr.

Fărîma aceea de viață cuceri de la prima vedere toată admirația, tot entuziasmul sufletului meu de copil.

Din ce cer căzuse atît de neașteptat acest favorit al zeilor, mai drag inimii mele decît cele mai frumoase jucării din lume? E ciudat că slujnicele bătrîne, complet neinteresante, au uneori idei atît de minunate și aduc de la periferie – la o oră atît de matinală, transcendentală – un cățel precum cel din bucătăria noastră.

Ah! eram din păcate absent, zăvorît încă în pîntecele întunecat al somnului, cînd a venit fericirea aceea, care ne aștepta zăcînd neputincioasă pe dușumeaua răcoroasă a bucătăriei, neprețuită de Adela și de ceilalți ai casei. De ce nu m-au trezit mai devreme! O farfurioară cu lapte pe dușumea atesta impulsurile materne ale Adelei, dar, din păcate, și clipa pierdută de mine pentru totdeauna, clipa fericită a adopțiunii.

În fața mea stătea însă întreg viitorul, o imensitate de ex-

periențe, de experimente și descoperiri. Secretul vieții, taina ei esențială, adusă la o formă mai simplă, mai convenabilă, la forma unei jucării, se deschidea curiozității mele avide. Era nespus de interesant să ai în proprietatea ta o fărîmă de viață, o părticică din taina veșniciei, într-o formă atît de amuzantă și de nouă, ce trezea o nesfîrșită și misterioasă curiozitate prin aspectul ei deosebit, prin transpoziția neașteptată a aceluiași fir de viață, existent și în noi, într-o formă deosebită de a noastră, animală.

Animalele! Țelul curiozității nesățioase, exemplificarea tainei vieții, create parcă pentru a arăta omului omul, etalîndu-i grandoarea și complexitatea în mii de modalități, fiecare dusă pînă la o limită paradoxală, pînă la o abundență plină de caracter. Lipsită de tarele egotismului, care tulbură relațiile interumane, inima se deschidea plină de simpatie pentru viața veșnică emanată de alte făpturi, plină de o curiozitate afectuoasă și predispusă conlucrării, care nu constituia decît o sete mascată de autocunoaștere.

Cățelul era pufos, cald, pulsînd de bătăile unei inimi mici și grăbite. Avea două urechi moi, asemănătoare unor petale, ochișori albaștri, tulburi, un botișor roz în care puteai introduce degetul fără nicio primejdie, lăbuțe delicate și nevinovate, cu o perniță roșietică, înduioșătoare în partea din spate a picioarelor din față. Intra cu ele în farfuria cu lapte, hămesit și nerăbdător, lipăind lichidul cu limbuță lui trandafirie, pentru ca după ce s-a săturat să ridice trist botișorul de care mai atîrna o picătură albă și să se retragă stîngaci din baia de lapte.

Mersul lui era o neîndemînatică rostogolire laterală, pe diagonală, într-o direcție nehotărîtă, pe o linie ușor amețită și nesigură. Dominanta firii lui era o tristețe nedefinită, sentimentul de orfan și de neputință – incapacitatea de a-și umple cu ceva viața între senzațiile alimentării. Acest fapt se manifesta în dezordinea și inconsecvența mișcărilor, în crizele ira-

ționale de nostalgie, însoțite de un scheunat trist, și în imposibilitatea de a-și găsi un loc. Chiar și în adîncul somnului, în care trebuia să-și satisfacă dorința de a se sprijini și de a se lipi de cineva, folosind în acest scop propria-i persoană, adunată într-un ghem tremurător – era însoțit de sentimentul singurătății și al pribegiei. Ah, viața – viața tînără și firavă, eliberată din întunericul ocrotitor, din căldura intimă a pîntecului matern spre lumea mare, luminoasă și străină, cum se chircește și se retrage, cum refuză să accepte spectacolul dezgustător și deprimant ce i se propune!

Dar încetul cu încetul micului Nimrod (primise acest nume mîndru și războinic) începe să-i placă viața. Imaginea unică a maternități ții primare cedează treptat locul fascinației în fața diversității.

Universul începe să-i întindă curse: gustul necunoscut, dar încîntător al diferitelor mîncăruri, patrulaterul soarelui matinal pe dușumea, pe care e atît de bine să te întinzi, mișcarea propriilor membre, propriile lăbuțe, codița ce te îndeamnă ghiduș la joacă cu tine însuți, mîngîierea mîinii omului, sub care încet se maturizează o anumită zburdălnicie, o veselie ce umple trupul și dă naștere unor mișcări noi, bruște și riscante – toate acestea îl ademenesc, îl conving și-l îmbie să accepte, să se împace cu experimentul vieții.

Și încă un lucru. Nimrod începe să înțeleagă că ceea ce i se propune este, în fond, cu toate aparențele noutății, ceva ce a mai fost, a mai fost de multe ori, de nesfîrșit de multe ori. Trupul lui cunoaște situații, impresii și obiecte. De fapt, toate acestea nu-l uimesc prea mult. În fața fiecărei situații noi se cufundă în memoria sa, în memoria adîncă a trupului, și caută pe dibuite, febril – și se întîmplă să găsească în el reacții corespunzătoare: înțelepciunea generațiilor, depozitată în plasma lui, în nervii lui. Găsește fapte, hotărîri, despre care nici nu știa că se maturizaseră în el, că așteptau să iasă la lumină.

Decorul tinerei lui vieți, bucătăria cu gălețile ei mirositoare, cu zdrențele mirosind complicat și ațîțător, cu lipăitul pantofilor Adelei, cu agitația ei zgomotoasă – nu-l mai sperie. S-a obișnuit să o socotească un domeniu al său, a rămas acolo și a început să nutrească față de ea un sentiment vag de apartenență, sentimentul patriei.

Uneori, pe neașteptate, se abătea asupra lui cîte un cataclism sub forma curățirii dușumelelor – răsturnare a legilor naturii, șuvoaie de leșie caldă ce inundă toate mobilele și sur ui tul amenințător al periei Adelei.

Dar primejdia trece; peria liniștită și imobilă zace tăcută într-un colț, dușumeaua miroase plăcut a lemn umed. Nimrod, reintegrat în drepturile sale normale, își reia libertatea pe teritoriul său și simte nevoia să apuce cu dinții preșul vechi de pe dușumea, să tragă de el cu toate puterile lui, să-l scuture în dreapta și în stînga. Pacificarea stihiilor îl umple de o bucurie inexprimabilă.

Deodată se oprește încremenit: în fața lui, la vreo trei pași canini, trece o gînganie neagră, un monstru ce gonește repede pe bețișoarele încîlcite ale numeroaselor sale picioare. Profund zguduit, Nimrod își poartă privirile pe drumul oblic al strălucitoarei insecte, urmărește încordat acel trunchi plat, fără cap și orb, purtat cu o nemaipomenită mobilitate de păienjenișul picioarelor.

În fața acestei imagini ceva se adună în el, se maturizează, încolțește, ceva ce nu înțelege nici el, o furie sau teamă, deși e mai degrabă ce via plăcut și însoțit de fiorul forței, al autoîncrederii și agresivității.

Deodată se lasă pe labele din față și scoate din el un sunet, necunoscut nici lui, un sunet străin, cu totul deosebit de scheunatul obișnuit. Îl scoate o dată și încă o dată, și încă o dată, un sopran înalt, care își schimbă mereu coloratura.

Zadarnic însă apostrofează el insecta în acest nou limbaj, rod al inspirației. În categoriile intelectului insectelor nu

există loc pentru tirade și gîndacul își continuă drumul oblic spre colțul camerei, cu mișcările însoțite din vecii vecilor de ritualul insectelor.

Totuși sentimentele de aversiune nu au încă durabilitate și forță în sufletul cățelului. Bucuria vieții, abia născută, preface toate sentimentele în veselie. Nimrod mai latră, dar sensul acestui lătrat s-a transformat pe neașteptate, a devenit propria sa parodie – dorind, de fapt, să exprime reușita deosebită a acestui spectacol minunat al vieții, plin de picanterie, de poante și de fiori neașteptați.

PAN

Printre pereții unor șoproane și anexe gospodărești rămăsese un cotlon, cea mai îndepărtată și cea din urmă ramificație a curții, un loc închis între cămară, latrină și peretele din spate al cotețului de păsări – un fiord pierdut, din care nu exista nicio ieșire.

Era cel mai îndepărtat țărm, Gibraltarul curții, care lovea disperat cu capul în gardul format din scînduri așezate orizontal, cel din urmă hotar al acestei lumi.

De sub stîlpii lui acoperiți cu mușchi se scurgea un fir de apă neagră, infectă, o vînă de noroi putred și gras, care nu se usca niciodată – singurul drum ce trecea dincolo de granița gardului și ducea în lume. Dar disperarea cotlonului duhnitor a tot bătut cu capul în acel baraj, pînă cînd a slăbit una dintre scînduri. Noi, băieții, am săvîrșit restul. Am scos scîndura grea, acoperită cu mușchi și am mutat-o de la locul ei. În felul acesta am făcut o spărtură și am deschis o fereastră spre soare. Punînd piciorul pe scîndura aruncată ca o punte peste smîrc, deținutul din curte se putea tîrî prin spărtura ce ducea într-o lume nouă, aerisită și întinsă. Era acolo o grădină mare, sălbăticită. Perii înalți, merii rămuroși creșteau în pîlcuri mari, acoperiți de un foșnet argintiu, de păienjenișul strălucirilor albicioase. Iarba abundentă, necosită acoperea cu un

cojoc pufos pămîntul vălurit. Creșteau acolo fire de iarbă în-spicată, filigrane delicate de pătrunjel și morcov sălbatic, frunze crețe și aspre de curpen și de urzici moarte, cu aromă de mentă, pătlagini ațoase și lucitoare, stropite cu rugină, cu spicul lor gros și roșcat. Toate, amestecate și pufoase, pluteau într-un aer blînd, străbătut de o adiere albastră și răcorit de cer. Stînd culcat în iarbă, aveai deasupra ta întreaga geografie azurie a norilor și continentelor plutitoare, respirai toată harta întinsă a cerului. Din conviețuirea cu aerul, frunzele și lăstarii se acoperiseră cu un păr delicat, cu un puf moale, ori cu un strat aspru de cîrlige, parcă anume pentru a prinde și a opri pierderea oxigenului. Pojghița aceea delicată și albi-cioasă înrudea frunzele cu atmosfera, le împrumuta luciul argintiu, cenușiu al valurilor de aer, al reveriilor umbroase dintre două străfulgerări ale soarelui. Una dintre acele plante, galbenă, umflată de aer, cu lujerele palide pline de un suc lăptos, slobozea din lăstarii goi numai aer, numai puf, niște clăbuci de lăptișor, ce se risipeau la adierea vîntului și se pier-deau tăcute în liniștea azurie.

Grădina era întinsă, ramificată și împărțită în zone și clime. Într-o parte era deschisă, plină de laptele cerului și vă-zduhului. Acolo așternea cerului cea mai moale, mai delicată și mai pufoasă verdeață, dar pe măsură ce cobora de-a lungul acelui cotlon și se cufunda în umbra dintre zidul din spate al fabricii de sifoane părăsite și peretele lung și dărăpănat al șu-rii, se întuneca, devenea ursuză și neîngrijită, creștea sălbatică și dezordonată, se încrunta, arătîndu-și urzicile, își zbîrlea buiazele, se ticăloșea cu tot felul de buruieni, iar la capăt, între pereți, care formau un golf dreptunghiular, pierdea orice măsură și cădea în demență. Acolo nu mai era grădină, ci paroxismul nebuniei, explozia furiei, insolență cinică și desfrîu. Acolo se lăfăiau, dînd frîu liber pasiunilor, brusturii dezmățați – hîrci uriașe ce-și dezbrăcau în plină zi fustele, aruncîndu-le una după alta, pînă cînd zdrențele umflate și

foșnitoare îngropau sub foile lor demente tot acest neam certăreț de bastarzi. Nesățioase, fustele se umflau și se înălțau una peste alta, înghesuindu-se și acoperindu-se reciproc, crescînd odată cu masa înfoiată de frunze, pînă la streașina scundă a șurei.

Acolo l-am văzut o singură dată în viață, într-o amiază năucită de căldură. Era clipa în care timpul, scos din minți și sălbăticit, se eliberează din manejul evenimentelor și, ca un hoinar evadat, aleargă țipînd peste cîmp. Atunci, vara, scăpată de sub control, crește fără măsură și fără noimă pe toată întinderea, crește pretutindeni cu o impetuozitate sălbatică, îndoit, întreit, într-un alt timp, deformat, într-o dimensiune necunoscută, în demență.

La ora aceea pusese stăpînire pe mine nebunia vînatului de fluturi, pasiunea urmăririi acelor pete sclipitoare, petale albe, rătăcitoare, ce tremurau în văzduhul aprins, într-un zigzag neputincios. S-a întîmplat ca una dintre petele acelea luminoase să se destrame în timpul zborului în două, apoi în trei – iar cele trei puncte tremurătoare, de un alb orbitor, mă chemau, ca o flăcăruie rătăcitoare, prin demența buiazelor mistuite de focul soarelui.

M-am oprit abia la hotarele brusturilor, neîndrăznind să mă arunc în prăpastia aceea oarbă.

Atunci l-am zărit pe el.

Cufundat pînă sub brațe în brusturi, stătea pe vine în fața mea.

Îi vedeam umerii puternici în cămașa slinoasă și o fîșie de surtuc. Chircit, stînd parcă la pîndă, părea gîrbovit de o greutate imensă. Trupul îi vibra de încordare, iar de pe chipul lui de bronz poleit de soare se scurgea sudoarea. Nemișcat, părea că muncește din greu, că se luptă cu o povară uriașă.

Am rămas țintuit de privirile lui, prins parcă într-un clește.

Era chipul unui vagabond sau al unui bețiv. Un șomoiog

de păr murdar îi atîrna zbîrlit deasupra frunții înguste și bombate, ce semăna cu o piatră rotunjită de apă. Era o frunte răsucită de cute adînci. Nu se știe dacă durerea, dogoarea soarelui, ori încordarea supraomenească se întipăriseră astfel pe chipul acela și i-au încordat trăsăturile, încît erau gata să plesnească. Ochii lui negri se înfipseseră în mine cu concentrarea celei mai mari disperări sau dureri. Ochii lui mă priveau și nu mă priveau, mă vedeau și nu mă vedeau deloc. Erau niște globuri umflate, încordate de extazul durerii sau de desfătarea sălbatică a inspirației. Deodată, din trăsăturile acelea încordate, gata să plesnească, se desprinse o grimasă înfiorătoare, plină de suferință, iar grimasa aceea creștea, absorbea cealaltă demență și inspirație, creștea în el și se detașa pînă se desprinse cu totul însoțită de o tuse hîrîită, de răcnetul rîsului.

Profund zguduit, îl vedeam tunînd cu rîsul acela scos din pieptul lui puternic, ridicîndu-se încet de pe vine și, adus de spate, ca o gorilă, cu mîinile în zdrențele pantalonilor coborîți, Pan cel fără nai alerga cu pași mari, țopăind printre tinichelele fluturătoare ale brusturilor, retrăgîndu-se în panică spre hățișurile lui de baștină.

DOMNUL CAROL

Sîmbătă după-amiaza unchiul Carol, văduv de ocazie, se ducea pe jos pînă într-o stațiune balneoclimaterică, situată la vreo oră de oraș, unde plecaseră la odihnă soția și copiii.

De la plecarea soției, casa nu mai fusese măturată, iar patul nu mai fusese așternut. Domnul Carol venea acasă noaptea, tîrziu, maltratat și pustiit de chefurile nocturne, la care îl îndemnau zilele toride și pustii. Așternutul mototolit și răcoros, lăsat într-o răvășeală barbară, era atunci pentru el un popas jinduit, o insulă salvatoare, la care ajungea cu ultimele puteri, ca un naufragiat chinuit zile și nopți de marea învolburată.

Se apropia pe dibuite și se arunca în întuneric, undeva între munții albicioși, între culmile și încrețiturile pufului răcoros și dormea așa, pe spate, întins într-o direcție necunoscută, cu capul atîrnat și cu creștetul afundat în miezul pufos al așternutului, de parcă ar fi vrut să străpungă în somn, să treacă prin masivele acelea uriașe de perne dospite de noapte. Se lupta cu așternutul cum se luptă un înotător cu apa. Îl călca, îl frămînta, ca pe o copaie enormă de aluat, în care se cufunda și se trezea în zori, gîfîind, lac de sudoare, azvîrlit la țărmul mormanului de albituri, pe care nu-l putuse învinge în timpul grelelor lupte nocturne. Pe jumătate azvîrlit

de valurile somnului, atîrna o clipă fără cunoștință la marginea nopții, trăgînd aer în piept, iar așternutul creștea în jurul lui, se umfla, dospea – și îl acoperea din nou cu un val de aluat albicios și greu.

Dormea așa pînă la amiază tîrziu, în timp ce pernele se orînduiau într-o cîmpie întinsă, albă și netedă, pe care rătăcea liniștit somnul lui. Pe cărările acelea albe se întorcea încet, la lumină, la realitate – și, în sfîrșit, deschidea ochii, ca un pasager adormit, cînd se oprește trenul în gară.

În cameră domnea o semiobscuritate stătută, cu sedimentele multor zile de singurătate și de liniște. Numai fereastra fierbea de roiul matinal al muștelor, iar storurile ardeau strălucitor. Domnul Carol căsca, aruncînd din străfundurile trupului său resturile zilei de ieri. Căscatul îl prindea ca o convulsie, de parcă ar fi vrut să-l întoarcă pe dos. Azvîrlea din el nisipul, balastul acela – rămășițele neconsumate în ziua trecută.

Ușurîndu-se astfel, descătușat, trecea în notes cheltuielile, calcula, socotea și visa. Pe urmă, zăcea vreme îndelungată nemișcat, cu ochii sticloși, de culoarea apei, bombați și umeziți. În semiobscuritatea apoasă a camerei, luminată de reflexele zilei toride, dindărătul storurilor, ochii lui, asemenea unor mici oglinzi, reflectau toate obiectele lucioase: petele albe de soare din crăpăturile ferestrei, dreptunghiul auriu al storurilor și repetau, aidoma picăturilor de apă, toată camera cu liniștea covoarelor și scaunelor goale.

În vremea aceasta, dincolo de storuri, ziua vuia tot mai înfocată de bîzîitul muștelor scoase din minți de soare. Fereastra nu mai putea cuprinde arșița aceea albă, iar storurile leșinau, amețite de unduirile luminoase. Atunci se ridica din așternut și mai rămînea o vreme așezat pe pat, gemînd fără să-și dea seama. Trupul lui, de vreo treizeci și ceva de ani, începuse să dea semne de corpolență. În organismul acela copleșit de grăsime, secătuit de excese sexuale, dar mereu

împrospătat de seve abundente, părea că se maturizează acum, în această liniște, destinul lui.

În vreme ce unchiul Carol stătea într-o inerție pustie, vegetativă, și părea tot numai respirație, numai circulație și ritm al sevelor adînci, din străfundul trupului său transpirat și acoperit în numeroase locuri de păr se înfiripa un viitor necunoscut, neconturat încă, asemenea unei excrescențe monstruoase, ce se dezvoltă fantastic, luînd dimensiuni nebănuite. Nu se temea de el, fiindcă se identifica cu acel ceva necunoscut, dar uriaș, ce avea să vină, și creștea împreună cu el, fără să i se împotrivească, într-o înțelegere bizară, încremenit de o amenințare calmă, recunoscîndu-se în acele înflorituri colosale, în acele suprapuneri interioare. Atunci cu un ochi își abătea ușor privirea spre exterior, de parcă ar fi intrat în alte dimensiuni.

Pe urmă, din acele elucubrații, din acele depărtări pierdute se întorcea iar în el, la clipa aceea; își vedea pe covor picioarele durdulii și delicate ca de femeie și își scotea încet butonii de la cămașa de zi. Pe urmă se ducea la bucătărie, unde găsea, într-un colț umbros, găleata cu apă, cercul unei oglinzi tăcute și sensibile, care îl aștepta acolo – singura existență vie, singurul martor în această casă pustie. Turna apă în lighean și îi gusta cu pielea umezeala stătută și dulceagă.

Își făcea toaleta îndelung, cu grijă, fără să se grăbească, cu pauze între operațiuni.

Casa, pustie și părăginită, nu-l recunoștea, mobila și pereții îl urmăreau cu reprobare.

Cînd intra în liniștea lor se simțea ca un intrus într-un regat subacvatic, inundat, în care curgea un alt timp, un timp deosebit.

Deschizîndu-și propriile sertare, avea sentimentul unui hoț și umbla, fără să vrea, în vîrful degetelor, temîndu-se să nu stîrnească ecoul zgomotos, ce aștepta iritat cel mai mic motiv ca să izbucnească.

Iar cînd, în cele din urmă, trecea în tăcere de la un șifonier la altul, găsea pe rînd toate cele necesare și își încheia toaleta în mijlocul mobilierului, care îl tolera tăcut și absent. În sfîrșit, era gata, dar stînd în prag, cu pălăria în mînă, se simțea jenat că nici măcar în ultima clipă nu găsea cuvintele care ar fi putut rupe tăcerea ostilă și pleca resemnat, încet, cu capul lăsat – iar în direcția opusă, în adîncurile oglinzii – cineva, întors pentru totdeauna cu spatele, se îndepărta fără grabă prin anfilada pustie a unor camere inexistente.

PRĂVĂLIILE DE SCORȚIȘOARĂ

În perioada celor mai scurte și mai somnolente zile de iarnă, prinse, dinspre dimineață și dinspre seară, între coperțile blănoase ale amurgului, cînd orașul se scurgea tot mai adînc în labirintul nopților hibernale, trezite și alungate cu greu de zorile scurte – tatăl meu era pierdut, răpit și cedat celeilalte sfere.

Atunci obrajii și capul i se acopereau sălbatic cu un păr cărunt și țepos, cu smocuri, șuvițe și pămătufuri lungi țîșnite din negi, din sprîncene, din nări – apropiindu-i fizionomia de înfățișarea unei vulpi bătrîne și zbîrlite.

Mirosul și auzul i se ascuțeau fantastic și se cunoștea după jocul feței lui tăcute și încordate că prin intermediul acestor simțuri menținea un contact permanent cu lumea nevăzută a cotloanelor, a găurilor de șoareci, a hornurilor și spațiilor găunoase de sub dușumea.

Toate foșnetele, toate trosniturile nocturne, viața plină de taine și de scîrțîituri a dușumelei aveau în el un observator atent și infailibil, un spion și un complice. Era atît de absorbit de ele, încît se cufunda cu totul în sfera aceea inaccesibilă nouă, despre care nici nu încerca să ne dea vreo explicație.

Uneori, cînd ciudățeniile sferei invizibile deveneau prea absurde, dădea din mîini și rîdea încet în sine; atunci se înțe-

legea din priviri cu pisica noastră, care, inițiată și ea în tainele acelei lumi, își înălța capul vărgat, cinic, rece, clipind de plictiseală și de indiferență.

În timpul prînzului se întîmpla să lase brusc cuțitul și furculița și cu șervetul legat de gît să se ridice de la masă cu mișcări de pisică și, strecurîndu-se în vîrful degetelor pînă la ușa camerei vecine și pustii, să privească atent prin gaura cheii. Apoi se întorcea la masă, rușinat parcă, cu un zîmbet sfios, mormăind și bombănind ceva, nedeslușit, în legătură cu monologul interior în care se adîncise.

Ca să-l mai înveselească și să-l distragă de la investigațiile lui bolnăvicioase, mama îl lua seara la plimbare, iar el mergea tăcut, fără împotrivire, dar și fără convingere, distrat și absent. Odată ne-am dus și la teatru.

Eram din nou în sala aceea mare, prost luminată și murdară, plină de forfota somnolentă a oamenilor și de o învălmășeală respingătoare. Dar după ce ne-am strecurat prin mulțime, în fața noastră apăru o uriașă cortină albastră, ca – bolta unui alt firmament. Măști desenate, mari, roze, cil obrajii bucălați pluteau în imensul spațiu de pînză. Cerul artificial creștea și aluneca în lung și în lat, hrănit de uriașa respirație a patosului și a marilor gesturi, de atmosfera lumii artificiale și strălucitoare, care se înfiripa acolo, pe scena străbătută de zgomotul pașilor. Fiorul ce plutea pe chipul uriaș al cerului, respirația pînzei imense, din care creșteau și prindeau viață măștile, trădau caracterul iluzoriu al acestui firmament, provocau vibrațiile realității pe care în momentele metafizice le receptam ca pe niște străfulgerări ale tainei.

Măștile clipeau din pleoapele lor roșii, buzele colorate șopteau ceva în tăcere, și știam că vine clipa în care încordarea tainei atinge zenitul și atunci cerul învolburat al cortinei va plesni cu adevărat, se va ridica, lăsînd să se vadă lucruri nemaipomenite și fermecătoare.

Dar nu mi-a fost dat să trăiesc și clipa aceea, fiindcă tata

începuse să dea semne de neliniște, își pipăia buzunarele și în cele din urmă declară că și-a uitat acasă portofelul cu bani și cu acte importante.

După o scurtă consfătuire cu mama, în timpul căreia onestitatea Adelei fu supusă unei aprecieri rapide și globale, mi s-a propus să plec acasă și să caut portofelul. După părerea mamei pînă la începerea spectacolului mai era mult și, avînd în vedere sprinteneala mea, mă puteam întoarce la timp.

Am ieșit în noaptea aceea de iarnă, colorată de iluminația cerului. Era una dintre nopțile luminoase, în care bolta înstelată este atît de întinsă și de rămuroasă, de parcă s-ar fi fărîmițat, s-ar fi frînt și s-ar fi ramificat în labirintele mai multor ceruri, suficiente pentru a-și împărți o lună de nopți hibernale și pentru a acoperi sub cupele lor argintii și colorate toate fenomenele nocturne, toate aventurile, scandalurile și carnavalurile.

E o nesăbuință de neiertat să trimiți într-o asemenea noapte un copil cu o misiune atît de importantă și de urgentă, pentru că în semiobscuritatea ei străzile se înmulțesc, se încîlcesc și își schimbă locul cu alte străzi. În adîncul orașului se deschid străzi, ca să zic așa, dubluri, copii, străzi înșelătoare și ispititoare. Fermecată și derutată, imaginația zămislește planuri iluzorii ale orașului, chipurile, de mult cunoscute și știute, în care străzile își au locul și numele lor, iar noaptea, în fertilitatea ei inepuizabilă, nu are nimic mai bun de făcut decît să furnizeze mereu noi și alte configurații. Ispitele nopților de iarnă încep de obicei nevinovat, cu dorința de a scurta drumul, de a folosi cîte o trecere mai puțin umblată, dar mai rapidă. Apar combinații ispititoare de a tăia un parcurs complicat printr-un pasaj nemaiîncercat. Dar de data aceasta a început altfel.

După ce am făcut cîțiva pași, am observat că plecasem fără palton. Am vrut să mă întorc. dar mi s-a părut o pierdere inutilă de timp. fiindcă noaptea nu era deloc friguroasă, dim-

potrivă, părea alimentată de izvoarele unei călduri misterioase, de suflul unei false primăveri. Zăpada se adunase în niște mielușei albi, în blănuri nevinovate și gingașe, mirosind a viorele. Și cerul se fărîmițase în mielușei, iar luna se dublase și se întreise, demonstrînd în această multiplicare toate fazele și pozițiile ei.

Cerul își divulga în ziua aceea construcția sa internă în numeroase mostre anatomice, expunînd spirale și inele de lumină, secțiuni azurii în blocul nopții, plasma văzduhului, țesătura iluziilor nocturne.

Pe o asemenea noapte e imposibil să treci pe Podwale ori pe vreo altă stradă întunecată, care nu este decît cealaltă parte, într-un fel căptușeala celor trei laturi ale pieții, și să nu-ți amintești că la această oră tîrzie mai sînt deschise cîteodată unele dintre prăvăliile acelea bizare, dar atît de ademenitoare, de care se uită de obicei ziua. Eu le spun prăvălii de scorțișoară, din cauza lambriurilor de această culoare.

Prăvăliile acelea selecte, deschise pînă noaptea tîrziu, erau obiectul visurilor mele.

Interioarele lor, slab luminate, întunecate și solemne răspîndeau o aromă puternică de vopsele, de lacuri, de tămîie, aromele unor țări îndepărtate și esențe rare. Puteai găsi acolo focuri bengale, cutii fermecate, timbre ale unor țări demult dispărute, ilustrații chinezești, indigo, sacîz din Malabar, ouă de insecte exotice, de papagali, de tucani, salamandre vii, și vasiliști, rădăcini de mandragore, mecanisme din Nürenberg, homunculuși în borcane, microscoape și lunete, dar, în primul rînd, cărți rare, albume vechi, cu gravuri stranii și povestiri amețitoare.

Îmi amintesc de negustorii bătrîni și plini de demnitate, care își serveau clienții cu ochii plecați, într-o tăcere discretă, arătîndu-se plini de înțelepciune și înțelegere pentru dorințele lor cele mai tainice. Dar în primul rînd era acolo o librărie, în care am văzut odată niște tipărituri rare, interzise,

publicații ale unor cluburi secrete, care dezvăluiau taine încărcate de vrajă și de neliniște.

Atît de rar se ivea ocazia de a vizita acele prăvălii – și pe deasupra cu o sumă mică, dar suficientă în buzunar. Nu puteam scăpa acest prilej, cu toată importanța misiunii încredințate rîvnei mele.

După socotelile mele, pentru a ajunge în strada prăvăliilor nocturne, trebuia să merg pe o străduță laterală și să trec de vreo două-trei intersecții. Aceasta mă îndepărta de țelul meu, dar puteam recupera din întîrziere, în întorcîndu-mă prin Żupy Solne.

Înaripat de dorința de a vizita prăvăliile de scorțișoară, am cotit în strada pe care o știam, mai mult zburînd, atent doar să nu greșesc drumul. Așa am trecut de trei sau de patru intersecții, dar strada mult visată nu era nicăieri. În plus, nici configurația străzilor nu corespundea imaginii căutate de mine. Nici urmă de prăvălii. Mergeam pe o stradă ale cărei oase nu aveau porți de intrare, ci numai ferestre ermetic închise, orbite de razele lunii. Strada din care se poate intra în ele trebuie să treacă pe cealaltă parte a clădirilor – îmi ziceam. Grăbeam înfrigurat pasul, renunțînd în gînd la vizitarea prăvăliilor, numai să ies cît mai repede într-un loc mai cunoscut din oraș. Mă apropiam de capătul străzii, neliniștit și întrebîndu-mă unde mă poate duce. Am ieșit într-o stradă largă, lungă și dreaptă, cu puține construcții pe margine. Suflul spațiilor deschise mă învălui imediat. Pe marginea străzii sau în grădini se înșirau vile pitorești, clădirile ornamentate ale bogătașilor. Între ele se zăreau parcuri și zidurile grădinilor. Tabloul amintea puțin de partea inferioară, rareori vizitată, a străzii Leszniańska. Lumina lunii, dispersată în mii de mielușei, în coji argintii azvîrlite pe cer, era palidă și albicioasă ca ziua, numai parcurile și grădinile pătau acest peisaj argintiu.

Privind atent o clădire, am ajuns la convingerea că aveam în fața mea partea din spate, partea nevăzută a gimnaziului.

Tocmai mă apropiam de poartă, care, spre mirarea mea, era deschisă, iar holul iluminat. Am intrat și m-am trezit pe covorul roșu al coridorului. Speram că voi reuși să mă strecor neobservat și să ies pe poarta din față, scurtîndu-mi astfel considerabil drumul.

Mi-am adus aminte că la această oră tîrzie în sala profesorului Arendt trebuia să se desfășoare una dintre acele lecții facultative, la care ne adunam în vreme de iarnă, înflăcărați de pasiunea nobilă pentru exercițiile de desen, pe care ne-o insufla acel eminent dascăl.

Micul grup de sîrguincioși aproape că se pierdea în sala întunecată, pe pereții căreia creșteau și se frîngeau umbrele capetelor noastre, proiectate de cele două lumînări mici, înfipte în gîtul unor sticle.

La drept vorbind, nu desenam prea mult în timpul celor două ore, iar profesorul nu avea pretenții exagerate. Unii își aduceau de acasă pernițe și se întindeau pe bănci să tragă un pui de somn. Numai cei mai sîrguincioși desenau chiar lîngă lumînare, în cercul auriu al luminii ei.

De obicei așteptam mult pînă la venirea profesorului, plictisiți de discuții somnolente. În sfîrșit, ușa camerei lui se deschidea și intra el – mic, cu o barbă minunată, plin de zîmbete ezoterice, de tăceri discrete și răspîndind o aromă de mister. Închidea repede ușa cabinetului, prin deschizătura căreia se îngrămădea la trecerea lui o mulțime de umbre de ghips, fragmente de clasice și îndurerate Niobide, Danaide și de Tantalizi, un Olimp întreg, trist și arid, ofilit de ani de zile în acest muzeu al figurinelor de ghips. Penumbra camerei se tulbura și în timpul zilei, răspîndită molatec de minunile de ghips, de privirile pustii, de ovalurile și meditațiile vestejite și pierdute în neființă. Ne plăcea să ascultăm la ușă tăcerea încărcată de suspine și de șoapte a acelor ruine împăienjenite, a acelui apus al zeilor, prăbușit în plictiseală și monotonie.

Profesorul se plimba plin de demnitate și de gravitate de-

a lungul băncilor pustii și printre grupurile mici de elevi ce desenau ceva la lumina cenușie a nopții de iarnă. Era liniște și toropeală. Ici și colo colegii mei se întindeau să doarmă. Lumînările se stingeau încet în gîtul sticlei. Profesorul se cufunda în vitrina adîncă, ticsită cu albume, cu ilustrații, gravuri și tipărituri învechite. Printre gesturi ezoterice ne arăta litografiile vechi ale unor peisaje crepusculare, imagini nocturne, aleile unor parcuri hibernale, pătînd cărările albe ale lunii.

Timpul trecea pe nesimțite în discuții somnolente și alerga inegal, uneori gîtuind scurgerea orelor, alteori înghițind intervalele pustii ale existenței.

La întoarcere, ne regăseam toți pe cărarea albă a aleii străjuite de desișul uscat și negricios al arbuștilor. În nopțile acelea luminoase, fără lună, în zilele acelea lăptoase, false, tîrziu după miezul nopții, treceam de-a lungul țărmului pufos al întunericului, atingînd blana de urs a tufelor ce trosneau sub picioarele noastre. Albul difuz al luminii se cernea din zăpadă, din aerul palid, din văzduhul lăptos și semăna cu hîrtia cenușie a unei gravuri, pe care liniile și dantelăria tufișurilor se întretăiau, într-un negru profund. Noaptea reproducea acum seria nocturnelor și gravurilor nocturne ale profesorului Arendt, îi continua fantezia.

În desișul întunecat al parcului, în blana mițoasă a tufișurilor, în puzderia de surcele fragile erau pe alocuri niște adîncituri, cuiburile celui mai adînc și mai pufos întuneric, pline de învălmășeală, de gesturi tainice și convorbiri dezordonate, purtate prin semne. Era liniște și căldură în cuiburile acelea. Ne așezam acolo, pe zăpada moale și văratică, în paltoanele noastre păroase și mîncam alune, care împînziseră alunișul în iarna aceea primăvăratică. Printre tufișuri se furișau, urmărind fel de fel de vietăți, jderi, nevăstuici, ihneumoni, animale păroase, duhnind a cojoc, cu trupurile lor lungi și cu labe scurte. Bănuiam că erau printre ele și exemplare din cabinetul

școlii, care, deși împăiate și năpîrlite, simțiseră în noaptea aceea albă, în interiorul lor gol, glasul instinctului primar, glasul goanei și se întorseseră în locurile de baștină pentru o clipă de viață iluzorie.

Dar, încet, încet, fosforescența zăpezii primăvăratice se tulbura, se stingea și se cobora negura premergătoare zorilor. Unii dintre noi adormeam în zăpada caldă, alții nimeream, prin desișul porților, casele noastre, intram pe dibuite în interioarele întunecate, în somnul părinților și fraților, în sforăitul lor adînc, urmărit pe cărările întîrziate ale somnului.

Întrunirile acelea nocturne erau pentru mine pline de farmec și nu m-am putut opri să nu arunc și acum o privire în sala de desen, hotărît să nu rămîn acolo mai mult de o clipă. Intrînd însă pe scările de cedru din spatele clădirii și ascultînd rezonanța lor, mi-am dat seama că mă găsesc într-o aripă necunoscută a gimnaziului.

Nici cel mai mic foșnet nu întrerupea liniștea solemnă. Coridoarele erau aici mai largi, elegante, așternute cu covoare moi. Din colțuri niște lămpi mici răspîndeau o lumină potolită. Trecînd de un colț, am ajuns într-un coridor și mai mare, luxos ca un palat. Un perete se deschidea în arcade largi de sticlă spre interiorul unei locuințe. Aici începea un șir de camere aranjate într-o bogăție care-ți lua ochii. Printre tapete de mătase, printre oglinzile aurite, printre mobilele scumpe și păianjenii de cristal, privirile pătrundeau în miezul spumos al interioarelor somptuoase, pline de vîrtejuri colorate și de arabescuri sclipitoare, de ghirlande întortocheate și de flori îmbobocite. Liniștea adîncă a saloanelor pustii era tulburată doar de privirile tainice pe care și le aruncau oglinzile și de panica arabescurilor ce alergau în frize – sus, de-a lungul pereților – și se pierdeau în stucaria tavanelor albe.

Priveam cu admirație și cu respect acel fast. Bănuiam că în escapada mea nocturnă ajunsesem, pe neașteptate, în fața locuinței particulare a directorului. Stăteam țintuit de curiozi-

tate, cu inima bătînd, gata s-o ia la fugă la cel mai mic foșnet. Dacă aș fi fost prins, cum aș fi putut explica cutezanța, spionajul meu nocturn? într-unul dintre fotoliile adînci de pluș putea sta, nevăzută și tăcută, fiica directorului și în orice clipă își putea ridica ochii de pe carte, ochii aceia negri, sibilini, liniștiți, a căror privire n-o putea suporta niciunul dintre noi. Să mă întorc însă de la mijlocul drumului, fără să-mi realizez planul, ar fi însemnat lașitate. De altfel, în interioarele somptuoase, luminate de lumina discretă a unei vremi greu de precizat, domnea o liniște profundă. Prin arcadele coridorului zăream în cealaltă parte a salonului imens o ușă mare de sticlă ce ducea spre terasă. Era atîta liniște în jur, încît am prins curaj. Nu mi se părea deloc riscant să cobor treptele pînă la nivelul sălii, să parcurg din cîteva sărituri covorul mare și scump, ca să ajung pe terasă, de unde puteam ieși, fără nicio dificultate, în strada pe care o cunoșteam atît de bine.

Așa am și procedat. Coborînd pe parchetul salonului, pe lîngă palmierii înalți, ce se ridicau din vaze pînă la arabescurile tavanului, am observat că mă aflam, de fapt, pe un teritoriu neutru, fiindcă salonul nu avea perete. Era un fel de logie mare, legată cu ajutorul celor cîteva trepte de piața orașului. Era, de fapt, o ramificație a pieței, iar unele mobile stăteau chiar pe caldarîm. Am coborît în fugă scările de piatră și am ajuns din nou în stradă.

Constelațiile stăteau drept deasupra capului, stelele se întorseseră pe partea cealaltă, iar luna cufundată în pernele norilor, pe care îi lumina cu prezența ei nevăzută, părea pornită pe un drum nesfîrșit și, împotmolită în complicatele ei manevre celeste, nici nu se gîndea la venirea dimineții.

În stradă se conturau cîteva birje, deșelate și costelive ca niște crabi ori niște gîndaci schilozi și adormiți. Un birjar se aplecă pe capra înaltă. Avea o față mică, roșie și blîndă.

— Mergem, domnișorule? întreabă el. Birja se cutremură

din toate încheieturile și legăturile trupului său complex și porni pe roțile ei ușoare.

Dar cine se încredințează într-o asemenea noapte capriciilor unui birjar nesocotit? În clănțănitul spițelor, în huruitul cutiei droștei nu mă puteam înțelege cu el în privința direcției. La toate dădea indiferent și înțelegător din cap și fredona ceva mergînd prin oraș pe drumuri ocolite.

În fața unei cîrciumi stătea un grup de birjari, care-i făceau semne prietenești cu mîna. Le răspunse și el ceva bucuros, apoi, fără să oprească vehiculul, îmi azvîrli hățurile pe genunchi, coborî de pe capră și se alătură colegilor. Calul, un cal bătrîn și înțelept, aruncă o privire într-acolo și porni mai departe în trap liniștit, birjăresc. De fapt, calul acela îți inspira încredere – părea mai înțelept decît vizitiul. Eu însă nu știam să-l mîn și trebuia să mă las în voia. lui. Am intrat pe o străduță periferică, mărginită de ambele părți de grădini. Pe măsură ce înaintam, grădinile se prefăceau în parcuri cu copaci înalți, iar acestea în păduri.

Nu voi uita niciodată călătoria aceea strălucitoare în cea mai luminoasă noapte de iarnă. Harta colorată a cerului creștea, devenind o cupolă nemărginită, pe care se îngrămădeau țărmuri, oceane și mări fantastice, brăzdate de liniile vîrtejurilor și curentelor stelare, de liniile strălucitoare ale geografiei celeste. Aerul devenise ușor de respirat și luminos ca un voal argintiu. Mirosea a violete. De sub zăpada pufoasă, asemănătoare unei turme de oi albe de merinos, răsăriseră anemone plăpînde, cu scîntei de lumină selenară în cupele lor delicate. Pădurea întreagă părea luminată de mii de candelabre, de stele, pe care le scutura darnic cerul de decembrie. În văzduh plutea o primăvară tainică, puritatea nespusă a zăpezii și violetelor. Am ajuns pe un teren deluros. Liniile colinelor împăroșate de crengile arborilor goi, se înălțau spre cer asemenea unor suspine de ușurare. Pe versanții aceia norocoși am zărit grupuri întregi de pelerini culegînd dintre mușchi și tufișuri

stelele căzute și ude de zăpadă. Drumul devenise înclinat, calul aluneca și trăgea cu greu vehiculul ce scîrțîia din toate încheieturile. Eram fericit. Pieptul meu inspira acea minunată primăvară din aer, prospețimea stelelor și a zăpezii. La pieptul calului se aduna tot mai înalt și tot mai înalt valul de spumă albă a zăpezii. Cu greu își făcea calul drum prin masa imaculată și proaspătă. În cele din urmă, se opri. Am coborît din birjă. Calul, cu capul lăsat, răsufla greu. I-am strîns capul la pieptul meu. În ochii lui mari și negri luceau lacrimi. Atunci am zărit pe pîntecele lui o rană rotundă, neagră. – De ce nu mi-ai spus? – i-am șoptit lăcrimînd. – Dragul meu, pentru tine am făcut totul, spuse și deveni foarte mic, ca un căluț de lemn. L-am lăsat acolo. Mă gîndeam dacă să aștept trenulețul local, ce trecea pe aici, ori să mă întorc pe jos în oraș. Am început să cobor pe serpentinele înclinate ce duceau prin pădure, la început în pas ușor, elastic, apoi, luîndu-mi avînt, am trecut într-o alergare rapidă, fericită, care se prefăcu într-o alunecare aidoma celei de pe schiuri. Puteam controla lesne viteza și direcția alunecării cu ajutorul unor întoarceri ușoare ale corpului.

În apropierea orașului am frînat și am schimbat alergarea triumfală, într-un pas liniștit de plimbare. Luna stătea încă sus pe cer. Prefacerile cerului, metamorfozarea numeroaselor lui bolți în configurații tot mai măiestre, nu aveau sfîrșit. În noaptea aceea fermecată, cerul își deschidea, ca un astrolab argintiu, mecanismul interior și expunea în evoluții nesfîrșite matematica aurie a roților și angrenajelor sale.

În piață am întîlnit oameni ieșiți la plimbare. Toți, fermecați de spectacolul acelei nopți, aveau chipurile înălțate spre cer și argintate de magia lui. Uitasem de portofel. Adîncit în ciudățeniile lui, uitase cu siguranță și tata de pierderea aceea, iar de mama nu-mi făceam griji.

Într-o asemenea noapte, unică în an, îți vin idei fericite, îți vine inspirația și simți atingerea profetică a degetului divin.

Plin de idei și de inspirație, voiam să mă îndrept spre casă, cînd, deodată, mi-au ieșit în cale colegii cu cărțile sub braț. Plecaseră prea de vreme la școală, treziți de strălucirea acelei nopți ce nu se mai sfîrșea.

Am pornit împreună la plimbare pe o stradă înclinată în jos, de unde adia o boare de violete, și nu știam dacă magia nopții arginta zăpada, ori se iviseră zorile…

STRADA CROCODILILOR

Tata păstra în sertarul de jos al biroului său o veche și frumoasă hartă a orașului nostru.

Era un volum întreg *in folio* de coli de pergament, lipite inițial cu fîșii de pînză, care alcătuiau o uriașă hartă de perete, o panoramă văzută din zborul păsării.

Atîrnată pe perete, ocupa aproape întreg spațiul camerei și deschidea o largă perspectivă spre valea Tîșmenței, ce șerpuia ca o panglică aurie printre mlaștinile și lacurile revărsate, spre Subcarpații unduiți, ce alergau spre sud, întîi în șiruri rare, apoi tot mai dese, alcătuind parcă o tablă de șah din dealuri rotunjite, tot mai mici și mai palide, pe măsură ce se apropiau de pîcla aurie și fumurie a orizontului. Orașul nostru se înfiripa și creștea din depărtarea ofilită a periferiei, întîi în mase de construcții compacte, nediferențiate, întretăiate de defileurile adînci ale străzilor, pentru ca mai aproape să prindă formele unor clădiri individualizate, gravate cu claritatea imaginilor privite prin lunetă. În planurile mai apropiate, gravorul scosese în evidență toată aglomerația străzilor și străduțelor, desenul cornișelor, arhitravelor, arhivoltelor și pilaștrilor ce străluceau în aurul tîrziu și întunecat al după-amiezii înnourate, care cufunda toate proeminențele și adînciturile într-o umbră adîncă de sepia. Blocurile și prismele

acelei umbre se înfigeau în defileele străzilor ca într-un fagure de miere întunecată, înecau în masa lor caldă și suculentă aci o jumătate de stradă, dincolo un pasaj între case, dramatizau și orchestrau în romantismul macabru al umbrelor întreaga polifonie arhitectonică.

În acest plan, executat în stilul prospectelor de tip baroc, strada Crocodililor și împrejurimile ei străluceau de albul pustiu cu care se indică de obicei pe hărțile geografice regiunile subpolare, ținuturile necercetate, cu existență incertă. Numai liniile cîtorva străzi erau trasate cu negru și însoțite de denumiri scrise simplu, fără ornamente, spre deosebire de anticva distinsă a celorlalte inscripții. De bună seamă cartograful refuzase să recunoască apartenența acestui cartier la corpul orașului, exprimîndu-și rezervele printr-o execuție deosebită și disprețuitoare.

Ca să înțelegem rezerva cartografului trebuie să atragem de pe acum atenția asupra caracterului echivoc și îndoielnic al acestui cartier, atît de deosebit de tonalitatea fundamentală a orașului.

Era un cartier industrialo-comercial, cu un pronunțat caracter de utilitate lucidă. Spiritul vremii, mecanismul economic nu ocolise nici orașul nostru și își înfipsese avid rădăcinile într-o parte a periferiei lui, dezvoltîndu-se într-un cartier parazitar.

În timp ce în orașul vechi domnea în continuare comerțul nocturn, comerțul pe sub mînă, însoțit de un ceremonial plin de solemnitate, în cartierul nou s-au dezvoltat de la început formele moderne, lucide ale comercialismului. Pseudoamericanismul, transplantat pe teritoriul vechi, mucegăit al orașului, a izbucnit într-o vegetație abundentă, dar seacă și incoloră, de un pretențioalism ieftin și de prost gust.

Se puteau vedea acolo clădiri ieftine, prost construite, cu fațade caricaturale, pe care erau lipite ornamente monstruoase din ghips fisurat. Căsuțele vechi și strîmbe de la peri-

ferie fuseseră înzestrate cu portaluri înjghebate în pripă, în care numai o privire atentă putea recunoaște imitația infectă a construcțiilor din marile orașe. Geamurile de proastă calitate, tulburi și murdare, care răsfrîngeau în reflexe vălurite imaginea întunecată a străzii, lemnul nerindeluit al portalurilor, atmosfera cenușie a interioarelor aride, polițele înalte, rînduite de-a lungul pereților scorojiți, înecate de păienjeniș și scame de praf, imprimau prăvăliilor pecetea unui Klondike sălbatic. Atelierele de croitorie, prăvăliile de confecții, de porțelanuri, drogheriile, frizeriile se înșirau unele după altele. Geamurile mari și cenușii ale vitrinelor purtau inscripții în diagonală sau în semicerc, executate cu litere aurite: *Confiserie, Manucure, King of England*.

Locuitorii veritabili ai orașului se țineau departe de acest cartier locuit de drojdia societății, de vulg, de creaturi fără caracter, fără virtuți, de o reală mizerie morală, un soi ordinar de oameni, care nu se naște decît în asemene medii efemere. Dar în zilele de decădere, în clipele de ispită josnică, se întîmpla ca unii dintre locuitorii orașului să rătăcească, chipurile întîmplător, în acest cartier de reputație îndoielnică. Nici cei mai buni nu erau întotdeauna feriți de ispita degradării benevole, a nivelării granițelor și ierarhiilor, a înotului în acea mocirlă a comunității, a intimității ieftine, a amestecului murdar. Cartierul acela era un eldorado pentru tot felul de dezertori morali, pentru evadații de sub steagul demnității personale. Totul părea acolo suspect și echivoc, totul invita prin clipiri tainice, prin gesturi cinic articulate, prin ocheade impudice la speranțe suspecte, totul descătușa natura josnică din om.

Rareori se întîmpla ca un neinițiat să observe particularitatea ciudată a cartierului: lipsa de culori, de parcă în acest oraș de prost gust, ridicat în grabă, nimeni nu-și putea permite luxul culorilor. Totul era cenușiu, ca în fotografiile monocolore, ca în prospectele ilustrate. Asemănarea depășea

simpla metaforă, căci, uneori, rătăcind prin această parte a orașului, aveai într-adevăr impresia că răsfoiești un prospect, cu rubrici comerciale plictisitoare, în care roiau anunțuri dubioase note ațîțătoare și ilustrații deocheate; iar incursiunile acestea rămîneau tot atît de serbede și de ineficiente ca și exaltarea fanteziei purtate peste șpalturile și coloanele tipăriturilor pornografice.

Intrai la un croitor să comanzi un costum – un costum de eleganță ieftină, atît de caracteristică acestui cartier. Magazinul e mare și pustiu, înalt și incolor. Rafturile uriașe se ridică unele peste altele în înălțimea nedeterminată a halei, purtînd privirile în sus pînă la tavanul, care ar putea fi cerul – cerul lamentabil, incolor și coșcovit al cartierului. În schimb, depozitele oare se văd prin ușile deschise sînt ticsite pînă la tavan cu cutii și cartoane, care se stivuiesc ca foile unui registru uriaș, pierdut sub cerul încîlcit al podului, în sferele pustietății, în materia sterilă a neființei. Prin ferestrele mari și cenușii, zăbrelite ca o coală de hîrtie liniată-n pătrățele, lumina nu pătrunde, căci interiorul magazinului parcă ar fi fost umplut cu apă, cu o luminozitate cenușie, indiferentă, ce nu aruncă umbre și nu accentuează nimic. Imediat își face apariția un tînăr zvelt, uimitor de serviabil, de flexibil și de concesiv, gata să ne satisfacă toate dorințele și să ne inunde cu elocința ieftină și superficială a vînzătorilor. Dar cînd desfășoară baloturile uriașe de stofă, măsoară, pliază și drapează șuvoiul nesfîrșit de material ce-i curge printre degete, alcătuind din valurile lui iluzorii, sacouri și pantaloni, întreaga manevră pare ceva neesențial, o iluzie, o comedie, o perdea aruncată ironic peste adevăratul sens al lucrurilor.

Fetele din magazin, zvelte și brunete, toate cu cîte un cusur de frumusețe (caracteristic pentru acest cartier al articolelor cu defecte), intră și ies, stau în ușile magazinelor, controlînd din priviri dacă lucrurile (cele încredințate mîinilor experimentate ale vînzătorilor se apropie de maturizare. Vîn-

zătorul se ploconește, depune atîtea strădanii, încît uneori lasă impresia că e travestit. Îți vine să-l iei de bărbia delicat conturată, să-l piști de obrazul palid, pudrat, cînd, aruncînd o privire discretă, îți atrage atenția asupra mărcii de fabricație a mărfii, o marcă de o simbolică transparentă.

Încet, încet chestiunea alegerii costumului trece pe planul doi. Tînărul, corupt, dar gingaș pînă la efeminizare, plin de înțelegere, chiar și pentru cele mai intime dorințe ale clientului, îi trece acum prin față mărci rare de fabricație, o bibliotecă întreagă de „semne ale fabricii”, munca unui colecționar rafinat, și magazinul de confecții se dovedește a fi doar o firmă, în spatele căreia se ascunde un anticariat, colecții de publicații și tipărituri particulare profund dubioase. Vînzătorul, serviabil, deschide alte depozite, pline pînă în tavan cu cărți, gravuri, fotografii. Vinietele și gravurile întrec de sute de ori visurile noastre cele mai îndrăznețe. Nici n-am bănuit vreodată asemenea culmi ale desfrîului, asemenea dezmăț al imaginației.

Fetele din magazin trec tot mai des printre rîndurile cu cărți, cenușii, confecționate parcă și ele din hîrtie, asemenea gravurilor, dar cu chipurile stricate, acoperite de pigment, de un pigment smead, lucios și seboreic, specific brunetelor, concentrat în ochi, din care țîșnește brusc în zigzaguri asemănătoare goanei strălucitoare a gîndacilor. Chiar și în roșeața bronzată din obraji, în stigmatele picante ale alunițelor, în semnificația jenantă a pufului întunecat, se trăda rasa unui sînge negru, focos. Acel colorant de o intensitate mult prea puternică, mocca aceea, densă și aromată, părea că pătează cărțile pe care fetele le luau în mîinile lor măslinii. Atingerile lor parcă vopseau și lăsau în aer o ploaie neagră de pistrui, o dîră de tabac, asemenea buretelui cerbilor cu miros ațîțător de animal. În acest timp, desfrîul general înlătura tot mai evident aparențele. Epuizîndu-și stăruința activi, vînzătorul trecea încet la o pasivitate feminină. Acum iată-l răstignit pe

una dintre canapelele răspîndite printre raioanele cu cărți, îmbrăcat într-o pijama de mătase, lăsînd să se vadă un decolteu femeiesc. Fetele își demonstrează una alteia figurile și pozițiile din gravurile de pe coperți, altele adorm pe cîte un pat improvizat. Presiunea asupra clientului slăbește. Eliberat din cercul preocupărilor insistente, e lăsat în voia lui. Fetele, preocupate de conversație, nu-i mai acordă atenție. Întoarse spre el cu spatele sau în profil, rămîn în cumpănă, își trec greutatea corpului de pe un picior pe altul, jucîndu-și încălțămintea cochetă și lăsînd să se prelingă pe trupurile lor zvelte unduirile de șarpe ale membrelor, cu care îl atacă pe spectatorul excitat și apoi ignorat de dincolo de iresponsabilitatea nonșalantă a acestui joc. Așa se retrăgeau, cu rafinament, tot mai departe, deschizînd oaspetelui calea spre acțiune. Să profităm de clipa de neatenție, ca să scăpăm de consecințele imprevizibile ale acestei vizite nevinovate și să ieșim în stradă.

Nimeni nu ne oprește. Ieșim din magazin prin culoarele de cărți, printre șirurile de reviste și tipărituri, și iată-ne în strada Crocodililor, pe un loc înălțat, de unde se vede aproape toată artera aceea largă, pînă departe, la clădirile neterminate ale gării. E o zi cenușie, ca întotdeauna în acest cartier. Întreg decorul pare o fotografie dintr-o gazetă ilustrată, atît de sure și de scunde sînt casele, oamenii, vehiculele. Aici realitatea e subțire ca hîrtia și își trădează, prin toate fisurile, caracterul ei imitativ. Uneori ai impresia că numai pe bucățica de pămînt din fața ta se orînduiește totul atît de bine, alcătuind tabloul plin de poante al unui bulevard din marile orașe, pe cînd imediat alături își dă frîu liber mascarada aceea improvizată, incapabilă să persiste în rolul său și care se descompune îndărătul nostru în ghips și cîlți, în depozitul de vechituri al unui teatru uriaș și pustiu. Tensiunea pozei, gravitatea artificială a măștii, patosul ironic – toate vibrează pe această epidermă. Dar, departe de noi dorința de a compromite acest spectacol. În pofida lipsei de cunoștințe mai temei-

nice, ne simțim atrași de farmecul ieftin al cartierului. De altfel, din imaginea orașului nu lipsesc nici anumite trăsături de autoparodie. Șirurile de case mici, cu parter, de la periferie, alternează cu clădirile multietajate, care, construite parcă din carton, reprezintă un conglomerat de firme, de ferestre oarbe, îndărătul cărora se ascund birouri, de vitrine cu geamuri cenușii, de reclame și numere. Pe lîngă case curge fluviul mulțimii. Strada e largă ca bulevardele dintr-o metropolă, dar partea carosabilă, asemenea piețelor provinciale, e din pămînt bătătorit, plin de gropi, de băltoace și de iarbă. Circulația de pe străzile acestui cartier facilitează comparațiile; locuitorii vorbesc despre ea cu mîndrie și cu scînteieri semnificative în priviri. Mulțimea aceea cenușie, impersonală, este foarte preocupată de rolul său și plină de zel în a demonstra aparențele unui mare oraș. Dar cu tot spiritul ei antrenant și interesat ai impresia unei călătorii demente, monotone, zadarnice, a unui cortegiu de marionete. O atmosferă de ciudată banalitate respiră în tot decorul acesta. Mulțimea curge monoton și, curios, o vezi întotdeauna vag, figurile trec într-o înghesuială confuză, molatică, fără să prindă contururi. Doar cîteodată deslușim în forfota aceea de capete, cîte o privire posomorîtă, vie, cîte un melon tras adînc pe ochi, niște jumătăți de fețe tăiate de zîmbete, cu buze care tocmai spuseseră ceva, cîte un picior întins în pas și împietrit pentru totdeauna în această poziție.

Curiozitatea acestui cartier sînt birjele fără vizitii, oare aleargă singure pe străzi, și nu pentru că aici n-ar exista vizitii, ci pentru că, amestecați în mulțime și preocupați de o sumedenie de treburi, nu se îngrijesc de birjele lor. În acest cartier al aparențelor și al gesturilor gratuite nu se acordă prea multă însemnătate scopului călătoriei și pasagerii se încredințează acestor vehicule rătăcitoare cu ușurința ce caracterizează totul aici. Adeseori, la curbe periculoase, pot fi văzuți clienți aplecați mult în afara cupeului hodorogit, exe-

cutînd concentrați, cu hățurile în mîini, manevra grea a depășirii.

Avem și tramvaie în cartier. Ambiția consilierilor orășenești a înregistrat aici cel mai mare triumf. Înfățișarea acestor vagoane confecționate din papier-mîché, cu pereții scofîlciți și mototoliți de îndelungata lor folosire, e demnă de plîns. Adeseori le lipsește complet peretele din față, așa că pasagerii pot fi văzuți, în trecere, stînd țepeni, preocupați de demnitatea lor. Tramvaiele acestea sînt împinse de hamalii orașului. Cel mai ciudat lucru rămîne însă comunicația feroviară de pe strada Crocodililor.

Uneori, la diferite ore din zi, pe la sfîrșitul săptămînii, pot fi văzuți o mulțime de oameni așteptînd trenul la colțul străzii. Nimeni nu e sigur dacă vine și unde oprește, așa că adeseori oamenii așteaptă în două locuri diferite, neputîndu-se înțelege cu privire la locul staționării. Așteaptă mult, adunați într-o mulțime tăcută și posomorîtă de-a lungul liniilor abia conturate, stau în profil, ca un șir de măști palide de hîrtie, decupate după linia fantastică a privirilor. În sfîrșit, trenul sosește pe neașteptate, venind, ca un șarpe, de pe o străduță lăturalnică, de unde nimeni nu-l aștepta, miniatural, tras de o locomotivă mică. Îndesată, gîfîind necontenit. Intră între rîndurile negre și strada se întunecă de șirul nesfîrșit al vagoanelor ce seamănă praf de cărbune. Gîfîitul posac al locomotivei cu aburi și adierea acelei ciudate sobrietăți, pline de tristețe, zorul înăbușit și enervarea prefac pentru o clipă strada într-o hală de gară, umbrită de amurgul ce se lasă grabnic peste această zi de iarnă.

Plaga orașului nostru este traficul cu biletele de tren și corupția.

În ultima clipă, cînd trenul a și ajuns în stație, tratativele cu funcționarii corupți de la căile ferate continuă cu aceeași grabă nervoasă. Înainte ca tratativele să fi luat sfîrșit, trenul pornește, condus de mulțimea dezamăgită, care înaintează

încet, însoțindu-l pînă departe, pentru ca în cele din urmă să se împrăștie.

Strada, înghesuită o clipă în acea gară. improvizată, plină de amurg și de visurile călătoriilor îndepărtate – se luminează din nou, se lărgește, lăsînd să treacă prin albia ei mulțimea monotonă și fără griji a plimbăreților, care alunecă în mijlocul larmei de-a lungul vitrinelor, de-a lungul magazinelor murdare, a cuburilor cenușii, pline de mărfuri de prost gust, de manechine mari de ceară și de păpușile frizerilor.

Îmbrăcate provocator, în rochii lungi, dantelate, trec prostituatele. De fapt, ar putea fi soțiile frizerilor, ori ale capelmaiștrilor din cafenele. Merg cu pas lacom, întins, iar pe chipurile lor stricate au cîte un defect, care le desființează: se uită cruciș, ori au buzele sfîrtecate, ori le lipsește vîrful nasului.

Locuitorii orașului sînt mîndri de duhoarea stricăciunii ce umple strada Crocodililor. N-avem nevoie să renunțăm la nimic – își spun cu mîndrie – ne putem permite chiar și o depravare de talia celei din metropole. Ei susțin că fiecare femeie din cartier este cocotă. Într-adevăr, e suficient să te uiți la oricare dintre ele și imediat întîlnești acea privire insistentă, lipicioasă, ațîțătoare, care te îngheață, învăluindu-te în satisfacția certitudinii. Pînă și elevele poartă aici fundițele într-un fel caracteristic, calcă cu picioarele lor zvelte într-o manieră personală și au în priviri acel cusur, în care sălășluiește viitorul viciu.

Și totuși, să trădăm oare cea din urmă taină a acestui cartier, secretul străzii Crocodililor, ascuns atît de stăruitor?

În timpul relatării noastre am pus de cîteva ori semne de avertizare, ne-am exprimat în mod delicat rezervele noastre. Cititorul atent nu va fi surprins, deci, de ultima întorsătură a lucrurilor. Vorbeam de aspectul imitativ și iluzoriu al cartierului, dar cuvintele acestea au un înțeles prea categoric și ire-

versibil pentru a defini caracterul nehotărît și ambiguu al realității.

Limba noastră nu posedă termeni care să dozeze într-un fel gradul de realitate, să definească densitatea acestei realități. Să vorbim deschis: fatalitatea acestui cartier constă în faptul că în el nimic nu se finalizează, nimic nu se definitivează, toate mișcările începute rămîn suspendate în văzduh, toate gesturile se epuizează prea devreme și nu pot depăși un anumit punct mort. Am putut observa marea bogăție și risipă de intenții, de proiecte și anticipări, caracteristice acestui cartier. Dar el nu-i nimic altceva decît fermentarea dorințelor, dezvoltat pretimpuriu și de aceea deșert și lipsit de vlagă. Într-o atmosferă de o facilitate exagerată încolțesc toate poftele, orice încordare trecătoare se umflă și crește aici într-o excrescență tumefiată și goală. Aici țîșnește cenușie și ușoară o vegetație de buruieni pufoase, de maci păroși, incolori, o vegetație confecționată din țesuturi imponderabile de halucinații și hașiș. Deasupra cartierului plutește fluidul lenevos și descompus al păcatului, iar casele, prăvăliile, oamenii par uneori un fior pe trupul lui, cuprins de febră, o piele de găină pe visurile lui febrile. Nicăieri în altă parte nu ne simțim atît de amenințați de posibilități, atît de zguduiți de apropierea realizării, de palizi și de neputincioși în fața spaimei plăcute a înfăptuirii. Dar totul se sfîrșește aici.

Depășind un anumit punct al încordării, fluxul se oprește și se retrage, atmosfera se stinge și se ofilește, posibilitățile pălesc și se pierd în neant, macii demenți și cenușii ai excitației se prefac în cenușă.

Vom regreta toată viața că am părăsit atunci magazinul de confecții de conduită dubioasă. Niciodată nu vom mai nimeri în el. Vom rătăci de la o firmă la alta și ne vom înșela de sute de ori. Vom vizita zeci de magazine, vom nimeri la unele identice, vom trece printre șirurile de cărți, vom răsfoi reviste și tipărituri, conversînd îndelung și complicat cu fetele cu

exces de pigment și de o frumusețe defectuoasă, care nu vor reuși să ne înțeleagă dorințele.

Ne vom complica în confuzii pînă cînd febra și excitația noastră se vor volatiliza într-un efort inutil, într-o goană zadarnică.

Speranțele noastre n-au fost decît o confuzie, înfățișarea echivocă a magazinului – o aparență, confecțiile au fost confecții adevărate, iar vînzătorul nu avea nicio intenție ascunsă. Universul feminin al străzii Crocodililor se remarcă printr-un desfrîu cu totul moderat, înăbușit de straturi groase de prejudecăți morale și de banalități. Acest oraș cu material uman ieftin este lipsit și de abuzuri instinctuale, de pasiuni deosebite și tenebroase.

Strada Crocodililor era o concesie făcută de orașul nostru modernismului și decăderii marilor metropole. Se vede că nu ne puteam permite nimic altceva decît o imitație de hîrtie, un fotomontaj de decupaje prăfuite din gazete străvechi.

GÎNDACII

Era în perioada zilelor cenușii ce au urmat exploziei de culori din geniala epocă a tatălui meu. Săptămîni lungi de depresiune, săptămîni grele, fără duminici și fără sărbători, sub un cer posomorît și într-un peisaj sărăcăcios. Atunci tata nu mai era. Camerele de sus fuseseră dereticate și închiriate unei telefoniste. Din azilul ornitologic rămăsese doar un exemplar, un condor împăiat, așezat pe o etajeră în salon. În semiobscuritatea, răcoroasă a perdelelor trase stătea într-un picior ca în timpul vieții, cu înfățișarea unui înțelept budist, iar chipul lui de ascet, uscat și chinuit, împietrise într-o expresie de indiferență și abnegație totală. Ochii îi căzuseră, iar prin orbitele plînse și înlăcrimate se scurgea rumegușul. Numai excrescențele egiptene împietrite pe ciocul lui puternic și pe gîtul golaș, excrescențele și negii. de un albastru șters dădeau acelui cap de bătrîn un aer de demnitate hieratică.

Rasa lui de pene era roasă de molii și își pierdea puful moale și cenușiu pe care Adela îl mătura o dată pe săptămînă, împreună cu praful anonim din cameră. În locurile pleșuvite se vedea pînza groasă de sac, din care ieșeau cîlții. Îi reproșam mamei ușurința cu care trecuse peste. dispariția tatei. Nu l-a iubit niciodată – îmi spuneam – și cum tata nu se înrădăcinase în inima nici linei femei, nu s-a putut menține

nici în realitate și a plutit mereu la periferia vieții, în sfere semireale, la marginea realității. Nu își cîștigase nici măcar o moarte cinstită, cetățenească – îmi spuneam. La el totul a trebuit să fie bizar și îndoielnic. Mă hotărîsem să caut un moment prielnic și să o provoc pe mama la o discuție deschisă. În ziua aceea (era o zi grea de iarnă și fulgii înserării începuseră să se cearnă încă dis-de-dimineață), mama avea migrenă și stătea singură în salon, culcată pe sofa.

În camera aceea impozantă, rareori vizitată, domnea de la dispariția tatei o ordine exemplară, întreținută de Adela cu perii și cu ceară. Mobila era acoperită cu huse; toate lucrurile se supuseră disciplinei de fier instaurate de Adela. Doar mănunchiul de pene de păun așezate pe scrin într-o vază nu se lăsa ținut în frîu. Era un element zburdalnic, primejdios, de un revoluționarism imperceptibil, ca o clasă de liceene, smerite în ochii lumii și de o zburdălnicie deșănțată în rest. Ochii aceia de păun sfredeleau toată ziua, sfredeleau orificii în pereți, clipeau, se înghionteau, mișcînd din gene, cil degetul pe buze, puși pe pozne și chicote. Umpleau camera de ciripit și de șoapte, se roteau ca fluturii în jurul brațelor candelabrului, loveau cu mulțimea lor colorată oglinzile mate, îmbătrînite, înstrăinate de agitație și veselie, se uitau pe gaura cheii. Nici chiar în prezența mamei, care zăcea cu capul legat pe sofa, nu se puteau abține. Făceau cu ochiul, își făceau semne, flecăreau cu ajutorul unui alfabet mut, colorat, plin de sensuri tainice. Pe mine mă irita acea înțelegere zeflemitoare, acel complot realizat în spatele meu. Cu genunchii lipiți de sofaua mamei și cercetînd parcă dus pe gînduri materialul delicat al halatului ei, am spus într-o doară: – Am vrut să te întreb de mai multă vreme: așa-i că acesta-i el? Și cu toate că n-am arătat nici măcar cu privirea spre condor, mama ghici imediat, se tulbură și lăsă ochii în jos. Am lăsat intenționat să treacă o clipă, ca să savurez tulburarea ei, apoi, liniștit, stăpînindu-mi furia ce mă cuprindea, am întrebat-o: – Atunci ce

sens au zvonurile și minciunile pe care le răspîndești despre tata?

Trăsăturile ei, răvășite la început de panică, începuseră să se ordoneze din nou. – Ce minciuni? întrebă clipind din ochii pustii, fără niciun punct alb, inundați de un albastru întunecat. – Le știu de la Adela – am răspuns – dar sînt sigur că pornesc de la tine și vreau să aflu adevărul.

Buzele ei tremurau ușor, pupilele, ocolindu-mi privirile, se ascunseseră în colțurile ochilor. – N-am mințit – spuse, dar buzele ei se umflară și se micșorară în același timp. Simțeam că cochetează cu mine, ca o femeie cu un bărbat. – Cu gîndacii a fost adevărat, doar îți amintești și tu… M-am simțit stînjenit. Într-adevăr, îmi aduceam aminte de invazia aceea de gîndaci, de roiurile negre care umpluseră întunericul nopții cu goana lor asemănătoare unei pînze de păianjen. Toate crăpăturile erau înțesate de antene tremurătoare, din fiecare deschizătură putea țîșni brusc un gîndac, în fiecare fisură din dușumea se putea naște acel fulger negru – ce alerga pe podea în zigzaguri demente. Ah, nebunia aceea sălbatică a panicii, scrisă cu fulgere, cu linii negre, pe tabla dușumelei. Ah, țipetele acelea de groază ale tatii, care sărea de pe un scaun pe altul cu darda în mînă. Fără să mănînce și fără să bea, cu obrajii îmbujorați de febră, cu schima repulsiei săpată în jurul gurii, tatăl meu se sălbăticise complet. Era limpede că niciun organism nu putea rezista multă vreme într-o asemenea tensiune a urii. O repulsie teribilă îi prefăcuse chipul într-o mască gravă și tragică, pe care numai pupilele, ascunse sub pleoapele inferioare, stăteau la pîndă, încordate ca un arc, într-o veșnică suspiciune. Sărea brusc de pe scaun, țipînd înfricoșător, alerga orbește în colțul camerei și iată-l ridicînd darda în care rămăsese înfipt un gîndac uriaș ce dădea disperat din picioare. Atunci Adela venea în ajutorul tatei, îngălbenit de spaimă, și-i lua lancea, împreună cu trofeul pe care îl îneca în găleata cu apă. N-aș putea spune dacă

imaginile acelea mi le întipăriseră în minte povestirile Adelei, sau am fost eu însumi martorul lor.

Tata nu mai avea forța aceea care îi apără pe oamenii sănătoși de fascinația repulsiei. În loc să se departeze de acea fantastică forță atractivă a fascinației, tata, lăsat pradă furiei, se cufunda tot mai mult în ea. Urmările triste nu s-au lăsat mult așteptate. În curînd au apărut primele semne suspecte, care ne-au umplut de teamă și de durere. Comportarea tatei s-a schimbat. Furia, euforia iritării lui s-a potolit. Mișcările și mimica lui trădau însă semnele unei conștiințe încărcate. A început să ne evite. Ziua întreagă se ascundea prin colțuri, în șifoniere, sub pilotă. L-am văzut, nu o dată, privindu-și gînditor mîinile, cercetîndu-și consistența pielii, a unghiilor, pe care începuseră să apară pete negre, strălucitoare, pete negre, asemănătoare scoarței coleopterelor.

Ziua rezista cu ultimele lui forțe, lupta, dar noaptea fascinația îl asalta cu atacuri și mai puternice. L-am văzut noaptea tîrziu, în razele lumînării așezate pe dușumea. Stătea întins la pămînt, gol, stropit cu aceleași pete negre, vărgat de liniile coastelor, într-un desen fantastic al anatomiei exteriorizate, stătea cuprins, de fascinația aversiunii, care îl atrăgea în adîncurile ei complicate. Tata se mișca parcă pe mai multe picioare, se mișca într-un ritual ciudat, în care recunoșteam cu groază imitația ceremonialului coleopterelor.

Atunci l-am renegat pe tata. Asemănarea lui cu gîndacii apărea cu fiecare zi tot mai evidentă – tata se prefăcea în gîndac negru.

Începuserăm să ne obișnuim. Îl vedeam tot mai rar. Săptămîni întregi dispărea undeva pe cărările știute numai de gîndaci. Încetaserăm să-l mai deosebim, se contopise complet cu acea nemaipomenită seminție neagră. Cine ar fi putut spune dacă mai trăia undeva, în vreo crăpătură a dușumelei, dacă mai alerga noaptea prin camere, amestecat în vreo afacere a coleopterelor, ori dacă era printre insectele moarte pe care

Adela le găsea în fiecare dimineață zăcînd cu picioarele în sus și pe care le lua cu scîrbă pe făraș și le arunca?

— Și totuși, am spus descumpănit, sînt sigur că acest condor e el. Mama mă privi pe sub gene:

— Nu mă chinui, dragul meu – ți-am spus doar că tata călătorește prin țară, în calitate de comis-voiajor, că uneori vine noaptea acasă pentru ca să pornească mai departe înainte de a se lumina de ziuă.

VIFORNIȚA

În iarna aceea lungă și pustie, întunericul rodise însutit în orașul nostru. Prea multă vreme nu se măturase prin poduri, prin debarale; oalele erau așezate unele peste altele, sticlele peste alte sticle, bateriile de sticle goale creșteau la nesfîrșit.

Acolo, în codrii grinzilor afumate ale podurilor și acoperișurilor, întunericul începuse să nască întuneric și să fermenteze sălbatic. Acolo se inauguraseră consfătuirile negre ale oalelor, mitingurile guralive și deșarte, clinchetul bolborosit al sticlelor, gîlgîitul buteliilor și damigenelor. Într-o noapte însă, sub bolțile de șindrilă s-au ridicat falangele cît oale și de sticle și au pornit cu mic cu mare spre oraș.

Podurile ieșite din poduri se întindeau, rodeau unele din altele și aruncau șiruri lungi și negre, iar prin ecourile lor treceau cavalcadele grinzilor, iureșul căpriorilor, îngenuncheați pe genunchii lor de brad, pentru ca odată ajunse în libertate să umple spațiul nopții cu galopul bîrnelor și cu larma cosoroabelor și grinzilor.

Atunci s-au pornit șirurile acelea negre, exodul butoaielor și cofelor, și au curs în noapte. Mulțimea lor zgomotoasă, neagră și lucitoare a împresurat orașul. Noaptea, adunătura aceea de vase mișuna și ataca precum o armată de pești gura-

livi, o invazie de nestăvilit de șiștare certărețe și de ciubere în delir.

Gălețile, butoaiele și cofele se stivuiau zăngănind, ulcioarele de lut se legănau, pălăriile și cilindrele vechi ale unor filfizoni se cățărau unele peste altele, ridicîndu-se în coloane spre cer, și prăbușindu-se din înălțimi.

Și toate melițau dizgrațios din limbile lor de lemn, mestecînd stîngaci bolboroseala blestemelor și ocărilor, hulind cu noroi pe toată întinderea nopții pînă cînd li s-a împlinit hula și blestemul.

Ademenite de orăcăitul vaselor de bucătărie, colportat de la un mal la altul, au sosit în cele din urmă și caravanele, s-au abătut hergheliile viforului și s-au oprit la porțile nopții. O tabără uriașă, un amfiteatru neguros și mobil s-a pornit spre oraș. Și a izbucnit un întuneric imens, învolburat de vifornița, și trei zile și trei nopți a bîntuit orașul…

— Astăzi nu te duci la școală – spuse mama dimineața – afară e o viforniță cum nu s-a mai văzut. – În cameră plutea un voal ușor de fum, mirosind a rășină. Soba vuia și șuiera, de parcă era zăvorîtă în ea o haită de cîini. și de demoni. Mogîldeața pictată pe pîntecele plesnit al sobei se strîmba într-o grimasă colorată, luînd o înfățișare fantastică cu obrajii ei umflați.

Am alergat desculț pînă la fereastră. Vîntul mătura în lung și-n lat cerul alb-argintiu străbătut de linii întinse, gata să plesnească, de brazde aspre, ca scurgerile de cositor și de plumb. Împărțit în cîmpuri energetice și vibrînd de încordare, cerul era încărcat de o dinamică ascunsă. Se distingeau pe el diagramele vijeliei, care, invizibilă și insesizabilă, umplea peisajul de forță.

Ea nu se vedea; ți-o închipuiai după casele și după acope-

rișurile în care pătrundea furia ei. Cînd pătrundea în ele, podurile, unul după altul, păreau să crească, gata să se dezlănțuie demente.

Golea piețele, lăsa în urmă pe străzi un deșert alb, mătura bucăți întregi din piață. Abia unde și unde se încovoia și flutura sub rafalele ei cîte un om singuratic, agățat de colțul vreunei case. Sub puternicele ei rafale piața centrală părea că-și umflă pîntecele și strălucește ca o chelie.

Pe cer, vîntul spulbera culorile reci și moarte, fîșiile liliachii, galbene și verzi, bolțile și arcadele îndepărtate ale labirintului său. Sub cerurile acelea, acoperișurile erau negre și strîmbe, pline de nerăbdare și de așteptare. Cele în care intra vijelia se ridicau profetic, întreceau casele vecine și proroceau sub cerul învolburat. Pe urmă se linișteau și se stingeau, nemaiputînd păstra puternicul suflu ce trecea mai departe și umplea tot văzduhul cu larmă și groază. Atunci alte case se ridicau țipînd, cuprinse de paroxism profetic, și preziceau.

Fagii uriași din jurul bisericii stăteau cu brațele ridicate, ca martorii unor vedenii cutremurătoare și țipau, țipau…

Mai departe, dincolo de acoperișurile din piață, se vedeau în zare pereții de foc, zidurile frontale ale periferiei – despuiate. Se ridicau unele peste altele și creșteau înmărmurite de groază. Culorile tîrzii acopereau îndepărtatele reflexe roșii și reci.

În ziua aceea n-am mai mîncat de prînz, fiindcă focul din cuptor se întorcea cu vălătuci de fum în odaie. În camere era frig și mirosea a vînt. Pe la două după-amiaza a izbucnit la periferie un incendiu ce se întindea rapid. Mama cu Adela începuseră să împacheteze lenjeria, blănurile și lucrurile de preț.

A venit și noaptea. Viforul își sporise forța și asprimea, crescuse nespus și cuprinsese întreg universul. Acum nu mai intra prin case și prin poduri, ci construia deasupra orașului un univers nou, multietajat și multiplu, un labirint negru, ce

se înălța la nesfîrșit. Din acel labirint azvîrlea galerii întregi de camere, trasa cu fulgerele aripi și artere, întindea zgomotos anfilade lungi, ca să lase apoi etajele, bolțile și cazematele imaginare să se prăbușească, și țîșnea și mai sus, conturînd singur imensitatea informă, călăuzit doar de inspirația sa.

Camera vibra ușor, tablourile zăngăneau pe pereți, în geamuri străluceau reflexele seboreice ale lămpii. Perdelele atîrnau umflate și pline de suflul acelei nopți furtunoase. Ne-am adus aminte că nu-l mai văzusem pe tata de azi dimineață. Bănuiam că trebuie să fi plecat din zori la prăvălie, unde l-a surprins viscolul, tăindu-i întoarcerea.

— Toată ziua n-a mîncat nimic – se căina mama. Vînzătorul șef Teodor s-a angajat să înfrunte el noaptea și vijelia, ca să-i ducă hrană. Fratele meu s-a alăturat și el expediției.

Înfășurați în blănuri mari de urs, și-au încărcat buzunarele cu fiare și piulițe, cu balast care să împiedice vijelia să-i ducă cu ea.

Au deschis cu grijă ușa nopții. Abia au pășit în întuneric, cu paltoanele umflate, că i-a și înghițit noaptea. Viforul șterse îndată urmele ieșirii lor. Nu se mai vedea pe fereastră nici felinarul pe care îl luaseră cu ei.

Înghițindu-i, vîntul se potoli o clipă. Adela și mama încercară din nou să aprindă focul în sobă. Chibriturile se stingeau, prin ușă țîșnea cenușă și funingine. Stăteam la ușă și ascultam. În tînguiala viforului părea că se aud tot felul de voci, de îndemnuri, de chemări și de discuții. Ni se părea că-l auzim pe tata, rătăcit în vifornița, cerînd ajutor, ori că fratele meu și Teodor tăifăsuiesc fără griji lîngă ușă. Impresia era atît de puternică, încît Adela deschise ușa și zări într-adevăr, pe Teodor și pe frate-meu, smulgîndu-se anevoios din vifor, în care înotau scufundați pînă la piept.

Intrară gîfîind în vestibul, împingînd cu greu ușa în urma lor. O vreme au trebuit să stea sprijiniți pe tocul ușii, atît de

puternic asalta vîntul intrarea. În cele din urmă traseră zăvorul și vîntul porni mai departe.

Povesteau dezlînat despre noapte, despre vifornință. Blănurile lor, pătrunse de vînt, răspîndeau acum miresmele aerului. Clipeau la lumină, iar ochii lor, plini încă de noapte, împroșcau întuneric la fiecare mișcare a pleoapelor. N-au putut ajunge la prăvălie, se rătăciseră și abia au reușit să se întoarcă. N-au mai recunoscut orașul, de parcă toate străzile fuseseră mutate de la locul lor.

Mama îi bănuia că mint. De altfel, toată scena lăsa impresia că timp de un sfert de oră nu făcuseră altceva, decît să stea sub fereastră. Ori poate că într-adevăr orașul și piața nu mai existau, iar viforul și noaptea învăluiseră casa noastră în niște culise întunecate, pline de urlete, de șuiere și de gemete. Poate că nici nu existau acele uriașe și triste întinderi pe care ni le sugera vîntul, poate că nici nu existau acele jalnice labirinturi, acele artere și coridoare, cu nenumăratele lor ferestre, din care vîntul cînta ca din niște fluiere lungi și negre. Tot mai puternic se înrădăcina în noi convingerea că viforul acesta nu era decît o donchișoterie nocturnă, ce imita, în spațiul îngust al culiselor, nemărginirea tragică, pustietatea cosmică și singurătatea vifornițelor.

Tot mai des se deschidea acum ușa de la tindă, lăsînd să intre cîte un oaspete înfășurat în șubă și în șaluri. Vecinul ori cîte un cunoscut ce abia mai respira sufocat se descotorosea încet de broboade, de paltoane și cu vocea sugrumată, azvîrlea din el cîte o povestire, cuvinte fără noimă, care sporeau fantastic, exagerau cu ipocrizie nemărginirea nopții. Stăteam cu toții în bucătăria puternic luminată. Îndărătul sobei și al streșinii negre și largi a căminului, cîteva trepte duceau spre ușa de la pod.

Pe treptele acelea ședea vînzătorul șef Teodor și asculta cum cînta podul în suflarea vîntului. Cînd vijelia se mai potolea, auzea strîngîndu-se coastele podului, iar acoperișul se

închircea și se dezumfla ca un plămîn uriaș din care ieșise aerul, apoi podul se umplea iar de aer, își înălța palisadele căpriorilor, creștea ca o boltă gotică, se întindea cu pădurea lui de grinzi, plină de ecouri, și vuia asemenea unui contrabas uriaș. Pe urmă am uitat de vifor. Adela pisa scorțișoară într-o piuliță răsunătoare. Venise în vizită și mătușa Perazja. Măruntă, sprintenă și inimoasă, cu șalul negru dantelat pe cap, începu să se învîrtă prin bucătărie, ajutînd-o pe Adela. Adela jumulise un cocoș. Mătușa Perazja aprinse în cămin o mînă de hîrtii și în negura căminului țîșniră fîșii mari de flăcări. Ținînd cocoșul de gît, Adela îl ridică deasupra flăcărilor, ca să-i pîrlească restul de pene. Cocoșul bătu brusc din aripi, cîntă și se mistui în flăcări. Atunci, mătușa Perazja începu să se certe, să hulească și să ocărască. Tremurînd toată de supărare, le amenința pe Adela și pe mama cu pumnii. Nu înțelegeam ce vrea, iar ea se înfuria și mai mult, devenind un ghem de gesturi și ocări. Cuprinsă de paroxismul furiei părea că se risipește gesticulînd, se divide, se destramă în sute de păianjeni, se ramifică pe dușumea în mănunchiuri negre și scînteietoare de alergături de gîndac. De fapt, începuse să se micșoreze, să se închircească, tremurînd și mistuindu-se în blesteme. Deodată, alergă într-un colț al bucătăriei, unde erau așezate lemnele de foc și, afurisind și tușind, începu să caute febril, pînă găsi două așchii galbene și subțiri. Le luă cu mîinile scuturate de furie, le măsură, apoi se urcă pe ele ca pe niște catalige și, bocănind pe scînduri, începu să umble pe picioroangele acelea galbene, să alerge încoace și încolo de-a lungul liniei oblice a dușumelei, tot mai repede și mai repede, apoi urcă pe lavița de brad, șchiopătînd pe scîndurile huruitoare, iar de acolo pe polița cu farfurii, o poliță răsunătoare de lemn ce înconjura pereții bucătăriei, și alerga pe ea, clonțănind pe catalige, pentru ca în cele din urmă, micșorîndu-se tot mai mult, să se oprească într-un colț, să se înnegrească, să

se mistuie ca o hîrtie vestejită, arsă, să se prefacă într-o foiță de cenușă, fărîmițîndu-se în scrum și în neființă.

Stăteam toți neputincioși în fața acelei izbucniri a femeii dezlănțuite, care se mistuia și se consuma singură. Priveam cu durere trista desfășurare a acelui paroxism, iar cînd jalnicul proces ajunse la sfîrșitul său natura, am revenit la treburile noastre, răsuflînd ușurați.

Adela sună iar din piuliță, pisînd scorțișoară, mama reluă discuția întreruptă, iar vînzătorul Teodor, ascultînd prorocirile podului, se strîmba caraghios, ridica din sprîncene și rîdea de unul singur.

NOAPTEA MARELUI SEZON

Se știe că într-o serie de ani obișnuiți, normali, timpul bizar zămislește cîteodată alți ani, ani deosebiți, – denaturați – cărora le crește, întocmai ca un al șaselea deget la mînă, o lună falsă, luna a treisprezecea.

Îi spunem lună falsă pentru că rareori ajunge să se maturizeze. Luna gheboasă, lăstarul pe jumătate vestejit și mai degrabă imaginat decît real, rămîne pipernicit, asemenea copiilor zămisliți cu întîrziere.

Vinovată e necumpătarea vîrstnică a verii, viabilitatea ei îndelungată și imorală. Se întîmplă, uneori, să treacă luna august, iar bătrînul și voluminosul trunchi al verii să prolifereze în continuare, din obișnuință, să procreeze din putregaiul său zile sălbăticite, zile-parazit, deșarte și idioate, să adauge, pe gratis, zile-coceni, seci și necomestibile – zile albe, uimite și inutile.

Și cresc aiurea, inegale, informe, unite între ele, ca degetele unei mîini monstruoase, firave și zbîrcite ca o smochină.

Unii aseamănă aceste zile cu apocrifele introduse în taină între capitolele marii cărți a anului, cu palimpsestele strecurate între paginile ei, ori cu filele albe, netipărite, pe care privirile, sătule de citit și saturate de conținut, se pot bălăci printre imagini și își pot pierde culorile tot mai palide, pentru

ca să se odihnească în neființa lor, înainte de a fi atrase în labirintul altor aventuri și capitole.

Ah, acel vechi și îngălbenit roman al anului, cartea mare și zdrențuită a calendarului! Zace uitată undeva în arhivele timpului, iar conținutul ei crește necontenit între coperți, se umflă de flecăreala lunilor, de fecunditatea rapidă a fanfaronadei, de mistificare și delir. Dar scriind povestirea noastră, ordonînd pe marginea uzată a textului întîmplările tatălui meu, nu mă las oare furat de speranța ascunsă că odată și odată vor crește! pe neobservate printre filele celei mai minunate cărți zdrențuite, că vor intra în marele foșnet al paginilor ei, care le va asimila?

Ceea ce vom relata aici s-a întîmplat, deci, în a treisprezecea lună, o lună suplimentară și într-un fel falsă a acelui an, pe întinderea a circa cincisprezece file albe din marea cronică a calendarului.

Pe atunci diminețile erau uimitor de aspre și de înviorătoare. După ritmul liniștit și rece al timpului, după mireasma cu totul nouă a aerului, după consistența deosebită a luminii se cunoștea că am intrat într-o altă serie de zile, într-un alt ținut din Anul Domnului.

Sub noile, bolți, vocea vibra sonor și proaspăt ca într-o casă nouă și pustie, cu miros de lac, de vopsele, de lucruri începute și neverificate încă. Încercam cu emoție ecoul nou, îl începeam cu curiozitate, cum se începe cozonacul servit la cafea în diminețile răcoroase și vioaie, în ajunul unei călătorii.

Tata stătea iar la tejghea în odaia din spatele prăvăliei, o încăpere mică și boltită, compartimentată, ca un stup, de rafturi cu dosare, și care își cojea la nesfîrșit vrafurile de hîrtii, de scrisori și de facturi. Din foșnetul foilor, din răsfoirea neîntreruptă a hîrtiilor se zămislea existența pustie și zăbrelită a acestei odăi, din mutarea teancurilor de hîrtii și din nenumăratele anteturi ale firmei regenera în văzduh apoteoza unui oraș industrial văzut de la înălțime, cu o pădure de coșuri

fumegînde, înconjurat de șiruri de medalii și prins în șerpuirile și unghiurile pompoaselor *et* și *comp.*

Tata stătea acolo pe un taburet înalt, ca într-o colivie de păsări, iar porumbarul registrelor foșnea din teancurile de hîrtii și toate cuiburile și scorburile erau pline de ciripitul cifrelor.

Postavurile, șeviotul, catifeaua și pînza de cort sporeau zilnic întunericul și bogăția prăvăliei. Pe rafturile întunecate ale magaziilor și depozitelor de culoarea rece a pîslei, se însutea coloratura posomorîtă, stătută a lucrurilor, sporea și se satura capitalul uriaș al toamnei. Capitalul acesta creștea, se întuneca și se întindea peste rafturi, ca în galeriile unui mare teatru, completîndu-se și înmulțindu-se în fiecare dimineață cu alte mărfuri, pe care, odată cu răcoarea zorilor, le aduceau gîfîind, în lăzi și în cutii, pe umerii lor voinici, hamalii bărboși, învăluiți în aburul prospețimii autumnale și al votcii. Vînzătorii descărcau noile mărfuri de un albastru intens, umpleau cu ele și lipeau toate crăpăturile și golurile înaltelor dulapuri. Era un imens registru cu toate culorile toamnei, alcătuit din straturi, sortat după nuanțe, ce se întindea în sus și în jos, asemenea unor scări sonore, și gamelor tuturor octavelor coloristice. Începea de jos, încercînd anevoios și timid semitonurile și spălăceala alto-ului, trecea apoi la cenușiul șters al depărtărilor, la verdeața și azurul gobelinurilor și, crescînd în sus în acorduri tot mai ample, ajungea la albastrul închis, la indigoul codrilor, la plușul parcurilor foșnitoare, pentru ca după aceea, trecînd prin toate nuanțele de ocru, sîngeriu, roșcat și sepia, să pătrundă în umbra foșnitoare a grădinilor ofilite și să ajungă la mireasma întunecată a ciupercilor, la boarea putregaiului în adîncul nopții de toamnă și la acompaniamentul surd al celui mai întunecat bas.

Tata trecea de-a lungul acestui arsenal autumnal al stofelor, potolind masele acelea, puterea lor crescîndă și forța calmă a Anotimpului. Voia să păstreze cît mai mult timp in-

tacte rezervele de culoare înmagazinată. Se temea să se atingă de acel fond solid al toamnei, să-l schimbe în numerar. Știa însă și simțea, că va veni timpul cînd vîntul de toamnă, acel vînt cald și pustiitor, va sufla peste dulapuri și ele vor ceda și nimic nu va fi în stare să le stăvilească revărsarea, șuvoaiele de culori cu care vor inunda întreg orașul.

Se apropia timpul Marelui Sezon. Străzile se înviorau. La șase după-amiază orașul înflorea de febrilitate, casele se îmbujorau, iar oamenii circulau înviorați de un foc interior, sulemeniți și colorați strident, cu ochii strălucind de o febră frumoasă și amenințătoare.

Pe străzile laterale, pe străduțele liniștite ce se cufundau în cartierul cuprins de înserare, orașul era pustiu. Doar copiii se mai jucau în piațete, sub balcoane, se jucau neîntrerupt, zgomotos și fără sens. Duceau niște balonașe mici la gură, suflau în ele, și se înfoiau brusc și strident, ca niște curcani cu mărgele mari, gîlgîitoare și clipocitoare, sau luau aspectul unor cocoși, cu masca aceea prostească, roșie și sonoră, ori al unor monștri autumnali, colorați, fantastici și absurzi. Se părea că înfoindu-se și cîntînd sînt gata să se ridice în văzduh, în șiruri lungi, colorate, și să zboare deasupra orașului ca șirurile de păsări migratoare – flotile fantastice de hîrtie și de aură tomnatică. Ori goneau, țipînd, cu niște cărucioare mici și zgomotoase, ce cîntau cu huruitul colorat al roților, spițelor și oiștilor. Cărucioarele coborau încărcate de țipetele lor și se rostogoleau în jos pe stradă pînă la pîrîul înserat, mic și gălbui, unde se risipeau în grămezi de rotițe, bețe și scîndurele.

Și în vreme ce jocul copiilor devenea tot mai zgomotos și mai confuz, bujorii orașului se întunecau și înfloreau de purpură, lumea începea deodată să se vestejească și să se înnegrească, iar din ea se desprindea repede amurgul delirant, molipsind toate lucrurile. Viclean și perfid se răspîndea molima amurgului, trecea de la un lucru la altul, și tot ce atingea

mucegăia pe loc, se înnegrea și se risipea în putregai. Oamenii fugeau de amurg cuprinși de o panică mută, dar lepra aceea îi ajungea, se așeza în erupții neguroase pe frunți, și atunci chipurile lor piereau, cădeau în pete mari, informe, iar ei mergeau mai departe, fără trăsături, fără ochi. pierzînd pe drum mască după mască, încît amurgul roia de acele larve aruncate, semănate în fugă. Apoi totul începea să prindă o pojghiță neagră, putregăită, ce se cojea în bucăți mari, în cruste morbide de întuneric. Iar cînd jos totul se destrăma și pierea în tulburarea mută, în panica descompunerii grabnice, sus stăruia și se ridica. spre înălțimi alarma tăcută a zorilor, vibrînd de ciripitul a milioane de clopoței muți, amplificată de zborul milioanelor de ciocîrlii nevăzute, pornite în uriașa nemărginire argintie. Pe urmă se lăsa noaptea – o noapte mare, sporită de adierile vîntului. În complicatul ei labirint, erau scobite cuiburi luminoase: prăvăliile – faruri mari, colorate, pline de mărfuri stivuite și de vacarmul cumpărătorilor. Prin geamurile luminoase ale acelor felinare se putea urmări datina plină de larmă și de un ceremonial bizar a tîrguielilor de toamnă.

Noaptea aceea autumnală, mare, vălurită, amplificată de umbre, umflată de vînt, ascundea în cutele ei întunecate buzunare luminoase, pungulițe cu mărunțișuri colorate, cu mărfuri pestrițe de ciocolată, prăjituri, coloniale. Chioșcurile și tarabele, înjghebate din cutii de bomboane, tapițate strident cu reclamele ciocolatelor, pline de săpunuri, de mărunțișuri vesele, de fleacuri aurite, de foițe de staniol, de trompete, gofrete și bomboane colorate de mentă, erau tot atîtea popasuri ale frivolității, huruitoare ale nepăsării, răspîndite în mărăcinișul imensei și complicatei nopți fluturate de vînt.

Mulțimi mari și întunecate se scurgeau în neguri într-o înghesuială zgomotoasă, în tîrșîitul miilor de picioare, în larma miilor de guri – un convoi imens, încîlcit, ce trecea pe arterele orașului autumnal. Și se scurgea rîul acela plin de

larmă, de priviri neguroase, de lovituri viclene, fragmentat de discuții, tocat de taclale, o masă informă de bîrfe, de rîsete și de vacarm.

Parcă se porniseră cu mic cu mare măciuliile uscate de maci, risipindu-și bobițele în jur, asemenea unor capete zornăitoare, unor oameni-huruitoare.

Tata, enervat și îmbujorat, cu ochii strălucitori, umbla prin prăvălia puternic iluminată și asculta.

Prin geamurile vitrinei și portalului pătrundea pînă aici vuietul îndepărtat al orașului, vacarmul înăbușit al gloatei. Peste liniștea prăvăliei ardea puternic lampa cu gaz, ce atîrna de bolta mare, și alunga pînă și cea mai firavă umbră din toate crăpăturile și cotloanele. Dușumeaua întinsă și pustie trosnea în liniștea aceea și își număra la lumină pătratele lucitoare, dispuse ca pe o tablă de șah, care vorbeau între ele trosnind și își răspundeau ici și colo plesnind zgomotos. Stofele, în schimb, zăceau tăcute, mute, în praful lor de pîslă, își aruncau de-a lungul pereților priviri pe la spatele tatii și schimbau semne discrete de la un dulap la altul.

Tata asculta. În liniștea aceea a nopții, urechea lui părea că se lungește și se ramifică dincolo de fereastră, devenind un coralier fantastic, un polip roșu, șerpuind în drojdia nopții.

Asculta și auzea. Auzea, cuprins de neliniște, apropierea mulțimilor. Se uita disperat prin prăvălia pustie. Căuta vînzătorii, dar îngerii aceia negricioși și roșcați zburaseră undeva. Rămăsese singur înconjurat de teamă în fața mulțimilor care aveau să inunde în curînd liniștea prăvăliei cu gloata zgomotoasă și prădalnică, să împartă și să scoată la licitație toată bogăția toamnei, adunată ani de zile în hambarul acela mare și tihnit.

Unde erau vînzătorii? Unde erau heruvimii chipeși ce trebuiau să apere întunecatele parapete de pînzeturi? Tata bănuia îndurerat că păcătuiesc undeva în casă cu fiicele oamenilor. Stînd nemișcat și îngrijorat, cu ochii sclipitori în

liniștea luminoasă a prăvăliei, simțea cu auzul lui interior ce se petrecea în casă, în cămările din fundul acestui far mare.

Casa se deschidea în fața lui odaie după odaie, cămară după cămară, ca o construcție din cărți de joc, iar el vedea vînzătorii alergînd-o pe Adela prin toate camerele luminoase și pustii, pe scări în jos, pe scări în sus, pînă cînd ea reuși să le scape, intrînd în bucătăria luminoasă și baricadînd intrarea cu bufetul.

Stătea acolo gîfîind, strălucitoare și veselă, clipind zîmbitoare cu genele ei lungi. Vînzătorii chicoteau chirciți lîngă ușă. Fereastra bucătăriei era deschisă spre noaptea mare și neagră, plină de închipuiri și de învălmășeală. În geamurile negre, întredeschise, ardeau reflexele iluminației îndepărtate. Cratițele și sticlele strălucitoare stăteau nemișcate, sclipind în liniște cu smalțul lor lucios. Adela își scotea grijulie pe geam chipul colorat, rujat, cu ochii clipitori și căuta vînzătorii în curtea întunecoasă, convinsă de viclenia lor. Și iată că i-a zărit mergînd precauți, în șir, de-a lungul zidului, strecurîndu-se spre fereastră pe cornișa de la etaj, înroșită de reflexele iluminației îndepărtate. Tata țipă de furie și de disperare, dar în aceeași clipă larma vocilor se auzi aproape de tot și deodată ferestrele luminate ale prăvăliei se populară cu chipuri apropiate, schimonosite de rîsete, cu chipuri puse pe ciorovăială, care-și pleoșteau nasurile pe geamurile lucitoare. Tata se împurpură de indignare și sări pe tejghea, iar cînd mulțimea luă cu asalt această fortăreață și intră puhoi în prăvălie, ajunse dintr-o săritură pe rafturile cu postavuri și, suspendat deasupra mulțimii, sufla din toate puterile lui într-un corn uriaș, trîmbițînd alarma. Bolta nu se umplu însă de fîlfîitul îngerilor veniți în ajutor, în schimb fiecărui geamăt al trompetei îi răspundea corul uriaș și vesel al mulțimii.

— Jakube, vinde! Jakube, vinde! strigau toți, iar strigătul acesta, repetat în cor, devenise ritmic și treptat, se prefăcea într-un refren cîntat de toate gîtlejurile. Atunci tata s-a recu-

noscut învins, a coborît de pe cornișa înaltă și a pornit strigînd spre baricadele de postavuri. Înfuriat, luase proporții de uriaș și cu capul prefăcut într-un pumn purpuriu, alerga ca un proroc pornit la luptă, spre meterezele de postav, și îi ataca furibund pe toți. Se proptise cu tot corpul în baloturile mari de lînă și, urnindu-le din loc, se strecura sub fundamentele uriașe de postav, le ridica pe umerii săi încovoiați, pentru ca, din înălțimea galeriilor, să le arunce cu un trosnet surd pe tejghea. Baloturile zburau foșnind prin aer, desfăcîndu-se ca niște steaguri uriașe. Exploziile draperiilor, cascadele postavurilor aruncau în aer rafturile, lovite parcă de toiagul lui Moise.

Așa se revărsa agoniseala dulapurilor. Vomitată brutal, curgea în rîuri late. Se scurgea conținutul colorat al rafturilor, creștea, sporea și inunda toate tejghelele și mesele.

Pereții prăvăliei dispăruseră sub puternicele formații ale acelei cosmogonii de postav, sub lanțurile de munți înălțați în masive uriașe. Printre versanții muntoși se deschideau văi largi, iar în patosul amplu al podișurilor explodau liniile continentelor. Prăvălia se lărgise, devenind o panoramă a peisajului autumnal, plină de lacuri și de depărtări, iar pe fundalul acestui decor tata umbla printre încrețiturile și văile acestui fantastic Canaan, umbla cu pași mari, cu brațele răstignite în nori, ca un proroc, și trasa hotarele țării cu loviturile inspirației sale.

Iar jos, la poalele acestui Sinai înălțat din furia tatii, poporul gesticula, îl hulea și îl cinstea pe Baal, și făcea negoț. Își umpleau brațele de falduri moi, își potriveau postavurile colorate, se înfășurau în dominouri improvizate, în mantii, și vorbeau mult și urît.

Tata se înălța brusc deasupra grupurilor de cumpărători, alungit de mînie, și îi dojenea pe idolatri cu cuvinte aspre. Apoi, purtat de disperare, se urca pe galeriile înalte ale dulapurilor, alerga în neștire pe șipcile rafturilor, pe scîndurile

duduitoare ale schelelor deșertate, urmărit de imaginile destrăbălării nerușinate, pe care le simțea în urmă, în odăile casei. Vînzătorii tocmai ajunseseră la balconul metalic de la nivelul ferestrei și, ținîndu-se de balustradă, au prins-o de mijloc pe Adela și au scos-o pe fereastră, cu ochii ei clipitori, trăgîndu-și după ea picioarele zvelte în ciorapi de mătase.

În vreme ce tata, înfiorat de mîrșăvia păcatului, se împlînta cu furia gesturilor sale în grozăvia peisajului, jos, lipsit de griji, poporul lui Baal se lăsa în voia veseliei deșănțate. O parodie a pasiunii, un rîs molipsitor pusese stăpînire pe mulțime. Cum puteai cere seriozitate de la ei, de la adunătura aceea de huruitoare și de spărgătoare de nuci! Cum puteai solicita înțelegere pentru marile probleme ale tatii de la acele rîșnițe ce măcinau la nesfîrșit pasta colorată a cuvintelor! Surzi la tunetele de mînie ale profetului, negustorii în caftanele lor de mătase, strînși în grupuri mici, se așezaseră pe vine în jurul munților de postavuri, comentînd printre rîsete calitățile mărfurilor. Bursa neagră risipea cu limbile ei repezi substanța nobilă a peisajului, o toca cu melița limbuției și aproape că o înghițea.

În alt loc stăteau grupuri de evrei în halate colorate, cu calpace mari pe frunțile plecate peste cascadele înalte și luminoase de material. Aceștia erau membrii Marii Adunări, domni respectabili și sobri, care își mîngîiau bărbile lungi, îngrijite și purtau discuții potolite și diplomatice. Dar și în această conversație ceremonioasă, în privirile pe care le schimbau se vedea fulgerul ironiei surîzătoare. Printre aceste grupuri se învîrteau oameni de rînd, o mulțime informă, vulgul fără chip și individualitate. Umplea într-un fel locurile goale din peisaj, crea fundalul cu clopoțeii și sunătorile flecărelii ei deșarte. Acesta era elementul bufon, o mulțime de polichinelli și de arlechini, lipsiți de intenții negustorești, dar care, prin clovneriile lor, împingeau pînă la absurd tranzacțiile comerciale începute ici și colo.

Treptat însă, sătulă de bufonerii, mulțimea aceea veselă se risipea în ținuturile mai îndepărtate ale peisajului și acolo dispărea încet după cotiturile stîncoase și prin văi. Dispăreau probabil unul după altul prin crăpăturile și încrețiturile terenului, cum dispar copiii obosiți de joacă în nopțile de bal prin colțurile și cotloanele casei.

Între timp, demnitarii orașului, membrii Marelui Sinhedrion se plimbau în grupuri pline de sobrietate și de demnitate purtînd dispute potolite și profunde. Răspîndindu-se prin toată țara aceea mare, muntoasă, umblau cîte doi, cîte trei pe drumuri lungi și întortocheate. Siluetele lor mici și întunecate populau platoul pustiu, deasupra căruia atîrna un cer greu și întunecat, unduit și înnourat, străbătut de brazde paralele, lungi, argintii și albe, care scoteau din adîncuri mereu alte straturi.

Lumina lămpii crea o zi artificială în acel ținut, o zi ciudată, fără răsărit și fără asfințit.

Încet, încet, tata se liniștea. Furia lui se așeza și se stingea în straturile peisajului. Acum stătea pe galeriile rafturilor înalte și privea spre țara întinsă ce se scufunda în toamnă.

Vedea pescuindu-se pe lacuri îndepărtate. În micile găoci ale bărcilor stăteau cîte doi pescari și aruncau năvodul în apă. Pe țărm, băieții duceau pe cap coșuri pline cu pește argintiu și zglobiu.

Atunci, zări în depărtare grupuri de călători înălțînd capetele spre cer și arătînd ceva cu brațele ridicate.

Cerul se umplu îndată de o erupție colorată, se acoperi cu pete unduitoare, care creșteau, se maturizau și populară repede văzduhul cu păsări ce se roteau în spirale mari, încrucișate. Cerul întreg se umpluse cu zborul lor sublim, cu foșnetul aripilor, cu liniile maiestuoase ale legănatului lor tăcut. Unele dintre ele pluteau cu aripile întinse ca niște berze uriașe, altele, asemenea unor panașe colorate, unor trofee barbare, fîlfîiau greoi și stîngaci ca să se mențină pe valurile

aurei calde, în sfîrșit, altele, conglomerate nereușite de aripi, de picioare puternice și gîturi golașe, semănau cu niște vulturi și condori neîndemînatic împăiați, din care se scurge rumegușul.

Erau printre ele și păsări cu cîte două capete, păsări cu mai multe aripi, erau și păsări infirme, care șontîcăiau prin aer într-o singură aripă, zburînd neputincioase. Cerul devenise o frescă cenușie, plină de creații bizare, de ființe fantastice, care se roteau, treceau unele pe lîngă altele și iar se întorceau descriind elipse colorate.

Tata se ridică pe grindă, acoperit dintr-odată de strălucire, înălță brațele, chemînd păsările cu o formulă magică. Le recunoscuse, plin de emoție. Erau urmașii îndepărtați și uitați ai generației de păsări pe care Adela le împrăștiase cîndva în toate zările cerului. Acum, urmașii aceștia artificiali, o specie degenerată și secătuită, se întorceau denaturate și uriașe.

Crescute în prostie, atingeau proporții absurde, dar pe dinăuntru rămîneau pustii și fără viață. Toată vitalitatea lor trecuse în penajul fantastic. Părea un muzeu de specii epuizate, o magazie a unui rai ornitologic.

Unele zburau pe spate, aveau ciocuri grele, dizgrațioase, asemănătoare lacătelor și broaștelor, cu excrescențe colorate și erau oarbe.

Ce impresie puternică a făcut asupra tatălui meu această întoarcere neașteptată și cît de uimit era de instinctul păsărilor, de atașamentul lor față de Maestru, pe care acel neam de păsări alungat îl păstra în suflet ca pe o legendă, pentru ca după atîtea generații, în cea din urmă zi a existenței lor, să se întoarcă în străvechea patrie.

Dar păsările oarbe, de hîrtie, nu-l mai puteau recunoaște pe tata. În zadar le chema cu vechea formulă, în limba uitată a păsărilor, ele nu-l auzeau și nu-l vedeau.

Deodată, în văzduh se auzi șuieratul pietrelor. Mulțimea

aceea veselă, proastă și fără minte, începuse să arunce cu pietre în cerul fantastic al păsărilor.

În zadar îi avertiza tata, în zadar îi amenința cu gesturi încărcate de blesteme, nu-l auzeau, nu-l vedeau. Și păsările cădeau. Nimerite de pietre se opreau în văzduh și se vestejeau. Înainte de a ajunge la pămînt, nu mai erau decît o grămadă informă de pene.

Cît ai clipi din ochi platoul se acoperi cu stîrvuri ciudate și fantastice. Pînă să ajungă tata la locul măcelului, tot neamul acela minunat al păsărilor zăcea mort, pe stînci.

Abia acum, de aproape, putea vedea tata toată mizeria acelei generații sărăcite, tot ridicolul acelei jalnice anatomii.

Erau niște mănunchiuri uriașe de pene, umplute la nimereală cu hoituri. Multora nu le puteai deosebi nici capul, fiindcă partea aceea a corpului ce semăna cu o măciulie nu părea să fi avut vreodată viață. Unele erau acoperite cu un păr lățos, ca zimbrii, și miroseau îngrozitor. Altele semănau cu niște cămile cocoșate, pleșuve și moarte. În sfîrșit, altele erau cît se poate de limpede confecționate dintr-un anumit fel de hîrtie, goale pe dinăuntru și splendid colorate pe dinafară. Unele, de aproape, se dovedeau a nu fi nimic altceva decît niște cozi mari de păun, evantaiuri colorate, cărora li se insuflase într-un mod miraculos o aparență a vieții.

Am văzut întoarcerea jalnică a tatălui meu. Ziua artificială dobîndea încet culorile dimineții. În prăvălia pustiită, rafturile de sus se saturau de nuanțele cerului matinal. Printre fragmentele peisajului vestejit, printre culisele răvășite ale decorului nocturn, tata vedea vînzătorii trezindu-se din somn. Se ridicau dintre baloturile de postav și căscau spre soare. În bucătărie, la etaj, Adela, caldă de somn, cu părul zbîrlit, măcina cafea, strîngînd rîșnița la pieptul ei alb, revărsînd asupra boabelor de cafea strălucire și căldură. Pisica se spăla la soare.

SANATORIUL TIMPULUI

CARTEA

CAPITOLUL 1

Îi spun simplu Carte, fără niciun determinant, fără niciun epitet, dar în această abstinență și restricție mocnește suspinul neputinței, capitularea tacită în fața nemărginirii transcendentului, căci niciun cuvînt, nicio aluzie nu poate străluci, nu poate sugera mireasma și fiorul înfricoșării, al presimțirii unui lucru fără nume, al cărui simplu gust pe vîrful limbii întrece capacitatea noastră de entuziasmare. La ce ar folosi patosul adjectivelor și fanfaronada epitetelor în fața unui lucru incomensurabil, în fața unui miracol incalculabil. De altfel, cititorul, cititorul adevărat, căruia i se adresează acest roman, va înțelege și așa cînd îl voi privi pătrunzător în ochi și-i voi lumina adîncurile cu strălucirea aceea. În privirea scurtă, dar pătrunzătoare, în strîngerea fugară a mîinii, el va desluși, va recunoaște, și va prelua totul, apoi va închide ochii, încîntat de această receptare profundă. Oare sub masa oare ne desparte, nu ne ținem, în taină, toți de mînă?

Cartea… Undeva în zorii copilăriei, în prima dimineață a vieții, orizontul strălucea de lumina ei blîndă. Stătea glorioasă pe biroul tatii, iar tata, adîncit în lectura ei, îi ștergea răbdător cu degetul umezit de salivă abțibildurile pînă cînd hîrtia oarbă începea să se încețoșeze, să se tulbure, apoi să

licărească de o presimțire desfătătoare și deodată hîrtia se cojea, dezvelind un ochi miraculos cu gene, iar privirea cobora moleșitoare în zorile virgine ale culorilor divine, în umezeala minunată a celui mai curat azur.

O, și cine-și poate închipui clipa îndepărtării acelui văl de pe ochi, invazia aceea de strălucire, primăvara încîntătoare… o, tată…

Uneori, tata lăsa cartea și pleca. Atunci eu rămîneam singur cu ea, vîntul trecea printre filele ei, iar imaginile prindeau viață.

Și în vreme ce vîntul răsfoia filele, fluturîndu-le culorile și imaginile, prin coloanele textului ei se scurgea un fior, aruncînd dintre litere stoluri de rîndunici și de ciocîrlii. Cartea întreagă își lua zborul, risipindu-se filă cu filă, și pătrundea în peisajul pe care îl satura de culoare. Uneori, dormea, iar vîntul sufla ușor în ea, ca într-un trandafir cu sute de petale, și ea își deschidea filele, petală cu petală, pleoapă după pleoapă; toate oarbe, catifelate și adormite, ascunzînd în adîncul lor pupile albastre, culori de păun, cuiburi țipătoare de colibri.

Asta era demult, foarte demult. Mama încă nu era pe atunci. Îmi petreceam zilele numai cu tata, în camera noastră, pe vremea aceea mare cît lumea.

Prismele de cristal, atîrnate de lampă, umpleau camera de culori difuze, de curcubeie împrăștiate prin toate colțurile, iar cînd lampa se răsucea în lanțurile sale, întreaga cameră se mișca odată cu fragmentele de curcubeie, de parcă sferele a șapte planete s-ar fi rotit, întretăindu-se. Îmi plăcea să stau între genunchii tatii, strîngîndu-i la subsuoară, ca pe niște columne. Uneori, redacta scrisori. Stăteam pe birou și urmăream încîntat întortochelile semnăturii lui încîlcite și răsucite ca tremolurile unui cîntăreț de coloratură. Pe tapete îmbobоceau zîmbete, se conturau ochi, se petreceau năstrușnicii. Ca să mă înveselească, tata slobozea dintr-un pai lung balonașe

de săpun în văzduhul multicolor. Ele se loveau de pereți și plesneau, lăsîndu-și culorile în aer.

Pe urmă a venit mama și idila acea timpurie și luminoasă s-a sfîrșit. Sedus de mîngîierile mamei, l-am uitat pe tata, viața mea a pornit pe un drum nou, fără sărbători și fără minuni și poate aș fi uitat pentru totdeauna Cartea dacă n-ar fi fost noaptea și visul acela.

CAPITOLUL 2

M-am trezit într-o dimineață întunecoasă de iarnă. Sub maldărele de negură ardeau în adîncimi zorile posomorîte. Purtînd încă sub pleoape un furnicar de figuri și de semne încețoșate, am început să îndrug ceva, printre chinuri și regrete zadarnice, despre vechea Carte pierdută.

Nu mă înțelegea nimeni și, înfuriat de prostia din jur, am început și mai insistent să-mi supăr și să-mi chinui părinții, cu nerăbdarea și febra mea.

Desculț și numai în cămașă am răscolit, tremurînd de nerăbdare, biblioteca tatii, apoi dezamăgit și furios am descris neputincios în fața auditoriului înmărmurit acel lucru de nedescris, pe care niciun cuvînt, nicio imagine schițată de degetul meu întins și tremurător nu-l putea egala. Mă epuizam în relatări ambigui și contradictorii și plîngeam de disperare.

Părinții stăteau neputincioși lîngă mine, rușinați de neputința lor. În adîncul sufletului nu erau fără vină. Violența mea, tonul poruncitor, nerăbdător și furios îmi dădeau în aparență dreptate, avantajul unei pretenții bine întemeiate. Îmi aduceau în grabă diferite cărți, pe care mi le vîrau în mînă, iar eu le respingeam cu indignare.

Tata îmi tot întindea cu sfială una dintre ele, o carte groasă

in folio. Am deschis-o. Era Biblia. În paginile ei am zărit marea migrație a animalelor, ce inundase drumurile, se ramificase în convoaie prin țări îndepărtate, am zărit cerul împînzit de stoluri nesfîrșite și de fîlfîit de păsări, o piramidă uriașă întoarsă, al cărei vîrf atingea Arca.

Am ridicat spre tata privirile pline de reproș: Tu știi, tată – i-am spus – tu știi bine, nu te ascunde, nu încerca să scapi! Cartea asta te-a trădat. De ce-mi dai această apocrifă stigmatizată, a o suta copie, acest fals nereușit? Ce-ai făcut cu Cartea?

Tata își întoarse privirile.

CAPITOLUL 3

Trecuseră cîteva săptămîni și revolta mea scăzuse, se potolise, dar în sufletul meu continua să ardă cu aceeași flacără luminoasă imaginea Cărții, a marelui și foșnitorului Cod, a Bibliei învolburate, prin ale cărei file trecea vîntul, răscolind-o ca pe un uriaș trandafir ce-și scutura petalele.

Văzîndu-mă o dată mai liniștit, tata s-a apropiat timid de mine și mi-a spus pe un ton persuasiv: – În fond există doar cărți. Cartea aceea nu-i decît un mit în care credem toți în tinerețe, dar cu trecerea anilor încetăm să o mai luăm în serios. Eu însă aveam încă pe atunci altă convingere; știam că ea este un postulat, o îndatorire. Simțeam pe umeri greutatea unei mari misiuni. N-am răspuns nimic, plin de dispreț și de mîndrie întunecată și îndărătnică.

Atunci eram deja în posesia unei fascicole a cărții, a unor jalnice resturi, pe care o împrejurare ciudată le-a adus în mîinile mele. Îmi ascundeam cu grijă comoara de toate privirile, îndurerate de decăderea cărții, pentru ale cărei rămășițe nu aș fi reușit să atrag înțelegerea nimănui. Iată cum s-a întîmplat.

Într-o zi a acelei ierni am găsit-o pe Adela, în timp ce mătura prin casă, stînd cu peria în mînă și sprijinindu-se de pupitrul pe care era întinsă o hîrtie ruptă de undeva. M-am

aplecat peste umărul ei, nu atît din curiozitate, cît din dorința de a mai simți o dată aroma trupului, al cărui farmec tineresc se dezvăluise simțurilor mele de curînd trezite.

— Privește – spuse, suportînd fără proteste apropierea mea – se poate să-i crească cuiva părul pînă la pămînt? Aș vrea să am și eu un păr ca acesta.

M-am uitat la fotografie. Pe o ilustrată *in folio* era portretul unei femei cu forme proeminente, cu chipul plin de energie și de experiență. De pe capul ei se scurgea o blană uriașă de păr, cădea greu pe spate, atingînd pămîntul cu vîrful cozilor. Era un capriciu inimaginabil al naturii, o pelerină vălurită și bogată, țesută din fire de păr, și era greu de închipuit că greutatea aceea nu-i provoca dureri cumplite și că nu-i imobiliza capul încărcat cu ea. Dar proprietara acelei splendori părea să o suporte cu mîndrie, iar textul tipărit alături cu litere îngroșate făcea cunoscută istoria acelei minuni și începea cu cuvintele: *Eu, Anna Csillag, născută la Karlovițe, în Moravia, n-aș fi avut păr…*

Era o istorie lungă, asemănătoare cu cea a lui Hiob. Anna Csillag fusese înzestrată din mila lui Dumnezeu cu păr puțin. Întreg orășelul îi compătimea infirmitatea și i-o iertau datorită vieții ireproșabile pe care o ducea, deși nu putea fi chiar fără pată. Și iată că s-a petrecut o minune. În urma rugilor fierbinți, Anna Csillag a fost dezlegată de blestem și asupra ei s-a pogorît harul divin, a primit semne și indicații și a preparat un medicament miraculos, care i-a restituit fertilitatea capului. A început să-i crească părul, dar nu numai ei. Soțul, frații, verișorii ei își vedeau de pe o zi pe alta obrazul acoperit cu o blană tot mai bogată și mai neagră. Pe pagina următoare era înfățișată Anna Csillag, la șase luni după ce i-a fost încredințată rețeta, înconjurată de frații săi, de fiii lor, de cumnați, toți bărbați mustăcioși, cu bărbile pînă la brîu, încît nu puteai privi decît cu admirație această explozie de bărbăție autentică, sălbatică. Anna Csillag a fericit întregul orășel, asupra

căruia s-a revărsat o adevărată binecuvîntare sub forma unor chici ondulate și a unor coame uriașe. Locuitorii măturau pămîntul orășelului cu bărbile lor late ca niște mături. Anna Csillag devenise apostolul păroșeniei. Fericindu-și orașul natal, și-a pus în gînd să fericească întreaga lume și-i ruga, îi sfătuia, îi implora pe toți să primească, pentru izbăvirea lor, acest dar divin, acest leac miraculos, a cărui taină numai ea o cunoștea.

Am citit istorioara aceasta peste umărul Adelei și deodată m-a străfulgerat un gînd, încît aveam impresia că luasem foc. Era tocmai Cartea aceea, ultimele ei file, suplimentul neoficial, anexa plină de resturi și de vechituri! Fîșii de curcubeie porniră să se rotească în tapete mișcătoare. Am smuls fascicola din mîinile Adelei și am răcnit cu o voce care refuza sămi dea ascultare: – De unde ai luat cartea asta?

— Ai înnebunit, spuse, dînd din umeri – a fost dintotdeauna aici. În fiecare zi rupeam file din ea ca să împachetăm carnea și dejunul tatii…

CAPITOLUL 4

Am alergat în camera mea. Revoltat, cu obrajii învăpăiați, am început să răsfoiesc cu mîinile tremurătoare filele fascicolei. Din păcate, rămăseseră numai cîteva. Nicio pagină de text propriu-zis, ci numai anunțuri și reclame. Imediat după prorocirile pletoasei Sibile venea pagina consacrată unui miraculos medicament împotriva tuturor bolilor și infirmităților. Balsamul – fluidul cu lebădă – purta numele de Elsa și făcea minuni. Pagina era plină de mărturii și de relatări emoționante ale persoanelor care simțiseră efectul minunii.

Cei însănătoșiți veneau din Transilvania, din Slovenia, din Bucovina, veneau entuziasmați ca să confirme, să-și rostească povestea în cuvinte fierbinți și emoționante. Veneau bandajați și gîrboviți, agitîndu-și protezele de prisos, smulgîndu-și plasturii de pe ochi și bandajele de pe răni.

Prin șirurile de infirmi se zăreau orășele îndepărtate și triste, cu cerul alb ca hîrtia și asprite de proză și de banalitate; orașe uitate în adîncul timpului, cu oameni legați de destinul lor mărunt, de care nu se puteau desprinde nicio clipă. Cizmarul era cizmar pînă-n măduva oaselor, mirosea a piele, avea chipul mic și ofilit, ochi miopi, stinși deasupra mustăților incolore și pleoștite și se simțea cizmar din cap pînă în

picioare. Iar dacă pe oamenii aceștia nu-i chinuia vreun ulcer, ori durerile reumatice, dacă nu-i ținea în pat vătămătura, erau fericiți cu fericirea lor cenușie, fumau tutun ieftin, tutun galben împărătesc, ori visau pierduți în fața agenției de loterie.

Pisicile le tăiau calea, cînd din stînga, cînd din dreapta, iar ei visau cîini negri și-i mînca palma. Uneori așterneau pe hîrtie cîte o scrisoare după modelele cuprinse în colecțiile de corespondență, lipeau timbrul cu grijă și le încredințau, cuprinși de îndoială și de neîncredere, cutiei poștale, în care loveau cu pumnul, de parcă ar fi vrut să o trezească. În visele lor zburau apoi porumbei albi cu scrisori în plicuri și dispăreau în nori.

Paginile următoare se înălțau deasupra sferei problemelor cotidiene, în raioanele poeziei pure.

Erau acolo armonici, țitere, harfe, instrumente rezervate cîndva corurilor de îngeri, astăzi, datorită progresului industrial și prețurilor mici – accesibile omului simplu, poporului smerit, spre îmbărbătarea inimilor și stimularea distracțiilor cuviincioase.

Erau și flașnete, adevărate minuni ale tehnicii, pline de naiuri, de fluiere, de muzicuțe ascunse în ele, care scoteau niște triluri asemenea cuiburilor de privighetori tînguitoare, o comoară inestimabilă a invalizilor, izvor de venituri lucrative pentru infirmi, indispensabile, în general, în orice casă de melomani. Și puteai vedea caterincile acelea, frumos colorate, purtate în spinare de niște bătrîni pricăjiți, cenușii, ale căror chipuri, roase de viață, păreau acoperite de păienjeniș, vagi, chipuri cu ochi imobili și înlăcrimați, care se scurgeau încet, chipuri stoarse de viață, decolorate și nevinovate ca scoarța copacilor plesnită de vreme schimbătoare și mirosind a ploaie și a cer, ca și ea.

Uitaseră demult cum se numeau și cine erau, și pierduți în ei se tîrau cu genunchii îndoiți, cu pași mici și ritmici în bo-

cancii lor mari și grei, urmînd o linie dreaptă și uniformă printre cărările întortocheate și complicate ale trecătorilor.

În diminețile albe, lipsite de soare, dimineți asprite de frig, cufundate în treburile cotidiene, se desprindeau pe nesimțite din mulțime, își așezau flașneta la intersecția străzilor pe cîte un trepied, sub fîșia galbenă de cer, tăiată de firele de telegraf, printre oamenii ce alergau grăbiți cu gulerele ridicate, și își începeau melodia, nu de la început, ci de acolo unde o întrerupseseră în ziua de ieri, și cîntau: „Daisy, Daisy, tu răspuns să-mi dai…”, în timp ce deasupra coșurilor înfloreau panașe albe de fum. Și, lucru ciudat, abia începută, melodia își ocupa imediat locul ei în timp și în peisaj, de parcă ar fi aparținut dintotdeauna acelei zile visătoare și pierdute în ea însăși, iar în ritmul ei alergau gîndurile și grijile cenușii ale trecătorilor grăbiți.

După un timp, cînd melodia se încheia cu un țipăt lung și strident, smuls din viscerele flașnetei, începea cu totul altceva iar gîndurile și grijile se opreau o clipă, ca într-un dans, ca să schimbe pasul, apoi, fără să mai întîrzie, începeau să se învîrtească în sens contrar, în ritmul unei noi melodii ce se ridica din fluierele flașnetei: „Margareta, comoara sufletului meu…”.

Și în indiferența nătîngă a acelei dimineți nimeni nu observase că sensul lumii s-a schimbat radical, că nu mai aleargă în ritmul cîntecului „Daisy, Daisy…”, ci dimpotrivă, după „Mar-ga-reto…”

Întorceam încă o filă… Ce-i asta? O ploaie de primăvară? Nu, e ciripitul păsărilor ce cade ca alicele cenușii pe umbrele, căci iată aici ni se oferă canari zglobii adevărați, colivii cu sticleți și cu grauri, coșulețe pline de cîntăreți și de guralivi înaripați. Asemenea unor suveici ușoare, umplute parcă cu vată, săltînd neîncetat, mobile, de parcă se mișcau pe niște pinioane netede și țiuitoare, gălăgioase asemenea cucilor din ceasuri – ele erau alinarea singurătății, înlocuiau holteilor

căldura căminului familial, trezeau pînă și în cele mai împietrite inimi sentimentul duios al maternității, atîta duioșie și gingășie aveau în ele. Și întorcînd fila în urma lor, tot mai auzeai ciripitul acela înduioșător.

În continuare însă cartea aceea jalnică decădea tot mai mult. De astă dată se prăbușise în sterilitatea unei plictiseli mistificatoare. Cine-și prezenta publicului serviciile înfășurat într-o mantie lungă, cu zîmbetul ascuns în barba neagră? Domnul Bosco din Milano, maestru magician, care vorbea mult și încurcat, demonstrînd ceva pe degete, ceea ce nu-l făcea mai explicit. Și cu toate că în convingerea lui ajungea la concluzii uimitoare, pe care părea să le cîntărească o clipă între degetele sale sensibile, înainte ca sensul lor vaporos să se fi ridicat în văzduh, și cu toate că puncta în mod subtil conexiunile dialecticii printr-o ridicare avertizatoare a sprîncenei, care te pregătea pentru lucruri deosebite, nu era înțeles, și ce-i mai rău – nici nu simțeai dorința de a-l înțelege și îl abandonai cu gesturile sale, cu tonul scăzut și cu toată scara de zîmbete întunecate, ca să răsfoiești repede ultimele pagini zdrențuite ale cărții.

Pe ultimele pagini, care cădeau în mod vizibil într-o pălăvrăgeală delirantă, într-o absurditate evidentă, un gentleman oferea o metodă infailibilă pentru a deveni energic și ferm în hotărîri, și vorbea multe despre principii și despre caracter. Era suficient însă să întorci fila pentru a te vedea complet dezorientat în treburile fermității și principiilor.

De acolo ieșea cu pași mărunți, înlănțuită de trena rochiei, o anume doamnă Magda Wang și declara de la înălțimea decolteului său închingat că ea nu-și face probleme cu fermitatea și principiile bărbaților și că specialitatea ei este supunerea celor mai puternice caractere. (Aci, cu o mișcare a piciorușului își aranja trena rochiei). În acest scop există metode, continua ea printre dinți, metode infailibile, asupra cărora nu vrea să se oprească, indicînd memoriile sale intitulate

„Zile împurpurate" (Editura Institutului de Antropozofie din Budapesta), în care își expusese rezultatele experiențelor sale colonialiste în domeniul dresării oamenilor (accentua expresia aceasta cu o străfulgerare ironică în priviri). Și, lucru ciudat, dama aceea, care vorbea monoton și fără reticențe părea să fie sigură de aprobarea acelora despre care se exprima cu atîta cinism, iar în amețeala și sclipirea aceea stranie se simțea că direcțiile sensurilor morale se deplasaseră ciudat și că ne găsim într-un climat în care busola funcționează anapoda.

Acesta era ultimul cuvînt al Cărții, care lăsa în suflet senzația unei amețeli ciudate, un amestec de foame și de excitare.

CAPITOLUL 5

Aplecat deasupra Cărții, cu obrajii îmbujorați, ca un curcubeu, mă mistuiam în tăcere între un extaz și altul. Cufundat în citit, uitasem de masă. Nu mă înșelase simțul. Era Originalul, sfîntul original, cu toată degradarea la care ajunsese. Spre seară, tîrziu, cînd așezam zîmbind de încîntare, fascicola aceea pe fundul unui sertar, acoperind-o cu alte cărți, mi se părea că așez pentru culcare în scrin aurora, aurora care se aprindea mereu din ea însăși, trecea prin toate flăcările și purpurile și se întorcea din nou și nu voia să ia sfîrșit.

Cît mi-au devenit de indiferente toate celelalte cărți!

Cărțile obișnuite sînt ca meteorii. Fiecare dintre ele are o clipă, un moment în care își ia zborul, țipînd, ca o pasăre fenix, cu toate filele arzînd. Iar noi le iubim pentru clipa aceea unică, pentru momentul acela unic, cu toate că atunci ele nu mai sînt decît cenușă. Uneori colindăm într-o resemnare amară printre filele acelea, mișcînd cu un troncănit de lemn, ca pe niște mătănii, formulele moarte.

Exegeții Cărții afirmă că toate cărțile tind să devină un original. Ele trăiesc o viață împrumutată, care în clipa zborului se întoarce în vechea matcă. Aceasta înseamnă că toate cărțile se epuizează, iar originalul prosperă. Totuși nu vrem

să plictisim cititorul cu un curs asupra Doctrinei. Vrem doar să-i atragem atenția asupra unui singur lucru: Originalul trăiește și crește. Ce rezultă de aci? Iată, cînd vom deschide a doua oară fascicola noastră, cine știe unde va fi atunci Anna Csillag și discipolii ei. Poate o vom zări, pelerin pletos, măturînd cu mantia sa drumurile Moraviei, colindînd vreo țară îndepărtată, prin orășele albe, cufundate în banal și proză, împărțind mostre de balsam Elsa-fluid, printre sărmanii domnului, oropsiți de pustule și de scabie. Ah, ce vor face atunci onorabilii bărboși ai orășelului, imobilizați de bărbile lor uriașe, ce va face credincioasa comunitate, condamnată să îngrijească și să administreze rodul abundent? Cine știe dacă nu-și vor cumpăra toți caterinci autentice de Schwarzwald și nu vor porni în lume pe urmele apostolului lor. ca să o caute prin țară, cîntînd pretutindeni „Daisy, Daisy”?

O, odisee a bărboșilor, pelerini porniți din oraș în oraș, cu flașnetele în căutarea mamei lor spirituale! Cînd se va găsi un rapsod vrednic de această epopee? Cui au lăsat ei cetatea încredințată grijii lor, cui i-au încredințat păstorirea sufletelor din orașul Annei Csillag? Oare nu puteau prevedea că lipsit de elita sa spirituală, de magnificii săi patriarhi, orașul va cădea în ispită și schismă și va deschide porțile – cui? – ah, cinicei și viciatei Magda Wang (Editura Institutului Antropozofic din Budapesta), care va înființa în el o școală de dresaj și de supunere a caracterelor.

Dar să ne întoarcem la pelerinii noștri.

Cine nu cunoaște această veche gardă, pe acești cimbri călători, bruneți cu trupul aparent voinic, alcătuit din fibre fără vlagă și fără sevă? Toată forța, toată puterea lor a trecut în păr. Antropologii se chinuie de multă vreme cu această rasă ciudată, îmbrăcată întotdeauna în veșminte negre, cu lanțuri groase de argint pe pîntece, cu degetele pline de inele mari de alamă.

Îmi plac acești Gaspari și Baltazari, gravitatea lor, orna-

mentația lor funebră, admirabile exemplare bărbătești, cu ochii frumoși, cu luciu seboreic de cafea prăjită, îmi place acea nobilă lipsă de vivacitate din trupurile mari, pufoase, morbiditatea familiilor ce se sting, respirația lor greoaie, smulsă din piepturi late și chiar mirosul acela de valeriană răspîndit de bărbile lor.

Uneori, se arată pe neașteptate, asemenea îngerilor păzitori, în pragurile bucătăriilor noastre, uriași, gîfîind, obosind repede – își șterg sudoarea de pe fruntea îmbrobonată, și își dau peste cap albul albăstrui al ochilor. În clipa aceea uită de misiunea lor și, uimiți, căutînd o scăpare, un pretext pentru apariția lor – întind mîna după pomană.

Să ne întoarcem însă la Originalul nostru. De fapt, nu l-am părăsit niciodată. Acum e momentul să arătăm o trăsătură ciudată a fascicolei, fiindcă acum îi e clar cititorului că ea sporește în timpul lecturii, că marginile ei sînt deschise tuturor fluctuațiilor și revărsărilor.

Acum, spre exemplu, nimeni nu mai vinde sticleți zglobii, fiindcă din flașnetele acelor oameni negricioși, din căderile și modulațiile melodiilor își iau zborul, la intervale neregulate, niște măturici pufoase, care se scutură deasupra pieții ca niște litere colorate. Ah, ce mai explozie sclipitoare și plină de ciripit… În jurul tuturor vîrfurilor, a prăjinilor și stegulețelor se formează adevărate baraje colorate, fîlfîit de aripi stîrnit de lupta pentru loc. E de ajuns să scoți pe fereastră mînerul bastonului pentru a-l readuce în cameră încărcat de un ciorchine greu, fîlfîitor.

Ne apropiem acum cu pași repezi de acea magnifică și catastrofică perioadă din biografia noastră, care poartă denumirea de epocă genială.

În zadar am contesta că simțim de pe acum strîngerea de inimă, neliniștea sublimă, emoția sfîntă care precede momentele cruciale. În curînd ne vor lipsi culorile în creuzete și strălucirea în suflet pentru a putea pune cele mai înalte accente,

pentru a trasa cele mai luminoase și transcendentale contururi în acest tablou.

Ce este această epocă genială și cînd a existat ea?

Aici sîntem nevoiți să devenim o clipă cu totul ezoterici, ca domnul Bosco din Milano, și să coborîm vocea pînă la intensitatea șoaptei pătrunzătoare. Trebuie să ne presărăm expunerea cu zîmbete ambigui și să încercăm între degete, asemenea unor fire de sare, delicata materie a imponderabililor. Nu e vina noastră dacă uneori vom avea înfățișarea acelor vînzători de țesături invizibile, ce-și prezintă marfa amăgitoare cu gesturi teatrale.

Prin urmare, epoca genială a existat sau nu a existat? E greu de spus. Și da, și ba. Fiindcă sînt lucruri care nu pot exista în întregime. Sînt prea mari și prea superbe pentru ca să încapă în această existență. Ele doar încearcă să existe, încearcă terenul realității, dacă le ține. Și îndată se retrag, temîndu-se să nu-și piardă integralitatea în infirmitatea realizării. Dar dacă și-au suprasolicitat capitalul, dacă au mai pierdut cîte ceva în încercările lor de încarnare, atunci, imediat, invidioase, se refulează, se reintegrează și în biografia noastră rămîn doar niște pete albe, stigmate aromate, urme argintii pierdute de niște angelice picioare desculțe, risipite în pași uriași prin zilele și nopțile noastre, în timp ce plenitudinea gloriei ia amploare, se completează necurmat și culminează deasupra noastră, străbătînd triumfal euforie după euforie.

Și totuși, într-un anumit sens, ea încape întreagă, integrală în fiecare dintre încarnările sale infirme și fragmentare. Intervine aici fenomenul reprezentării și al existenței suplinite. O întîmplare poate fi, în ceea ce privește proveniența și mijloacele sale – mică și săracă, privită însă de aproape, poate dezvălui o perspectivă infinită și luminoasă datorită faptului că, scînteind violent, în ea se străduiește să se exprime o existență superioară.

În felul acesta vom colecționa, asemenea unor cioburi de oglindă, aluziile, apropierile teme, stațiile și etapele de pe drumul vieții noastre. Vom strînge bucată cu bucată ceea ce este unitar și indestructibil – marea noastră epocă, geniala epocă a vieții noastre.

Poate că în pornirea noastră devalorizatoare, terorizați de indiferența transcendentului, am limitat-o prea mult, am pus-o la îndoială și i-am șubrezit temelia. Căci în ciuda rezervelor – ea a existat totuși.

A existat și nimic nu ne poate răpi această certitudine, gustul luminos pe care îl simțim încă pe limbă, focul rece de pe cerul gurii, suspinul imens ca cerul și proaspăt ca înghițitura de ultramarin pur.

Am pregătit oare îndeajuns cititorul pentru ceea ce va urma, putem risca o călătorie prin epoca genială?

Emoția noastră s-a transmis și cititorului. Se simte enervarea lui. Cu toată înviorarea iluzorie avem și noi inima grea și sîntem copleșiți de teamă.

Atunci, Domnul fie cu noi… în șa și la drum!

EPOCA GENIALĂ

CAPITOLUL 1

Faptele obișnuite sînt orînduite în timp, înșirate ca pe sfoară. Acolo toate au antecedentele și consecințele lor, care se îmbulzesc și se calcă pe călcîie, fără pauze și fără goluri. Acest lucru are importanță și pentru narațiunea noastră, al cărei suflet este continuitatea și succesiunea.

Ce-i de făcut însă cu întîmplările care nu-și au locul lor în timp, cu întîmplările care au venit prea tîrziu, cînd tot t impui fusese dăruit, împărțit, defalcat, iar ele au rămas în drum, neorînduite, suspendate în văzduh, fără cămin, pribege?

Să fie timpul neîncăpător pentru toate întîmplările? E posibil ca toate locurile timpului să fi fost vîndute? îngrijorați, alergăm de-a lungul trenului cu întîmplări, pregătindu-ne de drum.

Pentru numele lui Dumnezeu, oare nu se face cumva speculă cu biletele timpului… Domnule conductor!

Păstrați-vă calmul! Nu stîrniți panică inutilă, totul se rezolvă în liniște, în sfera noastră de activitate.

Ai auzit vreodată, cititorule, despre benzile paralele în timpul cu două piste? Da, există asemenea ramificații colaterale ale timpului, puțin ilegale și problematice, e adevărat, dar cînd se face contrabandă, cum facem noi, cu întîmplări supranumerice, nu poți fi prea mofturos. Să încercăm, prin

urmare, să desprindem dintr-un punct al istoriei o asemenea ramificație, o linie moartă, pe care să împingem istoria ilegală. Fiți fără teamă. Totul se va întîmpla pe neobservate, iar cititorul nu va suferi niciun șoc. Cine știe – poate că, în timp ce noi vorbim, manevra aceea necurată a și rămas în urma noastră și acum călătorim pe linia moartă.

CAPITOLUL 2

Mama se apropie îngrozită și îmi cuprinse țipătul în brațe, voind să-l acopere, cum se acoperă focul și să-l stingă între faldurile dragostei sale. Mi-a închis gura cu gura ei, țipînd împreună cu mine.

Am respins-o însă și arătîndu-i stîlpul de foc, grinda aceea de aur ce stătea înfiptă oblic în văzduh, ca o așchie care nu putea fi smulsă, plină de strălucire și de pulberea ce juca în ea – strigam: – Smulge-o, smulge-o!

Căminul se înfoiase cu pocitania lui colorată, pictată pe frunte, se înroșise tot și se părea că din convulsia acelor vene și tendoane, din întreaga anatomie ce stătea gata să plesnească se va descătușa cu un țipăt strident de cocoș.

Stăteam răstignit în extazul meu, cu degetele întinse și prelungite, cuprins de furie și de concentrare, încordat ca un indicator de circulație și vibrînd de fascinație.

Mă conducea mîna mea, străină și palidă, mă trăgea după ea, o mînă imobilă de ceară, asemenea unor mîini uriașe împreunate în rugăciune, ori unei mîini angelice ridicate spre a depune jurămîntul.

Era spre sfîrșitul iernii. Zilele zăceau în băltoace și bătaia soarelui, cu cerul gurii încins de foc și de piper. Cuțite lucitoare tăiau în miezul de miere al zilei brazde argintii, prisme

cu secțiunile încărcate de picanteria culorilor și mirodeniilor. Dar cadranul amiezii strîngea într-un spațiu îngust toată strălucirea acestor zile și indica toate orele cuprinse de foc și de flăcări.

La vremea aceea, nemaiputînd cuprinde căldura, din trupul zilei se desprindeau foi de tablă argintie, cu foșnet de staniol, dezvelindu-i miezul țesut din raze. Și parcă n-ar fi fost de ajuns, coșurile fumegau, azvîrleau vălătuci de aburi strălucitori și fiece clipă izbucnea în stoluri de îngeri, în furtuni de aripi, pe care cerul le înghițea, avid, mereu deschis altor izbucniri. Crenelurile lui luminoase azvîrleau panașe albe, fortificațiile îndepărtate alcătuiau evantaiuri tăcut de explozii suprapuse – sub canonada strălucitoare a unei artilerii invizibile.

Saturată de cer, fereastra camerei se umplea de acele stoluri nesfîrșite și se revărsa în perdelele cuprinse de flăcări; ce fumegau în foc și se scurgeau în umbre aurii și în vibrația văzduhului. Pe covor zăcea strîmb un patrulater în flăcări, vălurit de luciu, și nu se putea desprinde de dușumea. Stîlpul acela de foc mă răscolea profund. Stăteam fermecat, cu picioarele depărtate, și-l împroșcam rostind cu glasul schimbat blesteme străine și dure.

În prag și în vestibul stăteau consternați, speriați, frîngîndu-și mîinile: rudele, vecinii, mătușile înspăimîntate. Se apropiau tiptil și plecau, se uitau curioși pe ușă. Iar eu țipam.

— Vedeți – îi strigam mamei și fratelui – întotdeauna v-am spus că totul este blocat, zidit în plictiseală, încătușat! Acum priviți, ce revărsare, ce eflorescență generală, ce plăcere!…

Și plîngeam de fericire și de neputință.

— Treziți-vă, strigam, dați-mi ajutor! Pot eu singur să țin piept acestei revărsări, pot eu cuprinde acest potop? Cum să răspund singur milioanelor de întrebări fascinante cu care mă copleșește Dumnezeu?

Și cum ei nu-mi răspundeau, strigam furios: Grăbiți-vă, umpleți-vă gălețile cu belșug, faceți-vă rezerve!

Dar nimeni nu mă putea înlocui. Stăteau neputincioși și priveau în lături, se retrăgeau în spatele vecinilor.

Atunci am înțeles ce am de făcut și plin de entuziasm am început să scot din dulapuri hîrțoage, registre de-ale tatii, scrise și gata să se risipească, le aruncam pe dușumea sub stîlpul acela de foc ce stătea în văzduh și ardea. Nu-mi mai ajungea hîrtia. Mama și fratele aduceau în grabă brațe întregi de ziare și reviste și le azvîrleau grămadă la pămînt. Iar eu stăteam în mijlocul acelor hîrtii, orbit de strălucire, cu ochii plini de explozii, de rachete și culori, și desenam. Desenam în grabă, cuprins de panică, de-a lungul și de-a latul paginilor tipărite și scrise. Creioanele mele colorate alergau inspirate peste coloanele textelor ilizibile, goneau în mîzgălituri geniale, în zigzaguri uluitoare, adunîndu-se brusc în anagrame vizionare, în rebusuri de revelații luminoase, pentru a se răspîndi iar în fulgere pustii și oarbe, în căutarea inspirației.

O, desene luminoase, ieșite parcă de sub o mînă străină, o, culori și umbre străvezii! De cîte ori nu găsesc și astăzi în vis, după atîția ani, pe fundul bătrînelor sertare, figurile, peisajele și chipurile acelea strălucitoare și proaspete ca diminețile umede încă de prima rouă a zilei!

O, azur ce îngheață răsuflarea cu adierea spaimei, o, verdeață mai verde decît uimirea, o, preludiu și ciripit de culori abia presimțite, pornite în căutare de nume!

De ce le-am irosit atunci în marea risipă a abundenței cu o inexplicabilă nesocotință? Am permis vecinilor să răscolească și să prade grămezile acelea de desene. Luau vrafuri întregi. În ce casă n-au ajuns, în ce lăzi de gunoi n-au nimerit! Adela îmbrăcase cu ele bucătăria, încît devenise luminoasă și colorată, de parcă în noaptea aceea ninsese afară.

Erau desene pline de cruzime, de capcane și de atacuri. În timp ce stăteam încordat ca un arc, nemișcat și pînditor, iar în

jurul meu hîrtiile ardeau în soare – era de ajuns ca desenul imobilizat de creionul meu să facă cea mai mică tentativă de a fugi, că mîna mea, cuprinsă de febrilitatea noilor reflexe și impulsuri necunoscute, se și arunca asupra lui cu furia unei pisici, și străină, sălbatică, lacomă, sfîșia cu înțepături fulgerătoare monstrul care încercase să-i scape de sub creion. Și abia atunci îl slăbea cînd cadavrul își descompunea pe caiet, ca într-un ierbar, colorata și fantastica sa anatomie.

Era o vînătoare ucigătoare, o luptă pe viață și pe moarte. Cine putea deosebi agresorul de victimă în vîrtejul acela cu răbufniri de furie, în învălmășeala aceea plină de țipete și de groază! Se întîmpla ca mîna mea să pornească de două și de trei ori la atac, pentru ca să-și ajungă victima abia pe a patra sau a cincea foaie. De cîte ori nu țipa de durere și de groază, prinsă în cleștele acelor făpturi ciudate ce se zvîrcoleau sub scalpelul meu.

Cu fiece oră viziunile se adunau tot mai numeroase, se aglomerau, se îmbulzeau, pînă cînd într-o zi toate drumurile și cărările se umplură. Și atunci s-au pornit în coloane nesfîrșite iar țara se ramificase sub umbra acelor migrații – nesfîrșite pelerinaje ale bestiilor și animalelor.

Curgeau ca în zilele lui Noe cortegii colorate, rîuri de blănuri și de coame, de greabene și de cozi, de capete ce se legănau la nesfîrșit în ritmul pașilor.

Camera mea devenise hotar și barieră. Aici se opreau, se îmbulzeau, behăind rugător. Se învîrteau, băteau pămîntul pe loc înfricoșător și sălbatic – ființe cocoșate și încornorate, înveșmîntate în tot felul de straie, de armuri zoologice, și speriate de ele însele, înspăimîntate de propria lor mascaradă, priveau cu ochi înfricoșați și uimiți prin orificiile pieilor păroase și mugeau jalnic, înăbușit, de parcă aveau căluș sub măști.

Așteptau ele să le numesc, să le dezleg enigma pe care n-o înțelegeau? Mă întrebau care-i numele lor pentru a intra în

ele și a le umple cu ființa lor? Veneau măști ciudate, creaturi-întrebări, creaturi-propuneri și trebuia să strig la ele și să le alung dînd din mîini.

Se retrăgeau de-a-ndărătelea, aplecîndu-și capetele, privind încruntat, apoi se pierdeau în ele însele, se întorceau, dizolvîndu-se în haosul neființei, în gunoiul formelor. Cîte grumazuri plecate și cocoșate n-au trecut atunci pe sub mîna mea, cîte capete cu mîngîierea lor catifelată nu s-au strecurat pe sub ea.

Atunci am înțeles de ce au animalele coame. Era ceva de neînțeles, care nu putea încăpea în viața lor, un capriciu crud și insolent, o îndărătnicie oarbă, lipsită de rațiune. O idee fixă, crescută în afara ființei lor, deasupra capului, ieșită deodată la lumină pentru ca să se prefacă într-o materie palpabilă și tare. Acolo lua forme sălbatice, neașteptate și incredibile, răsucite într-un arabesc fantastic, invizibil ochiului lor. dar înspăimîntătoare, răsucite într-o cifră necunoscută. sub groaza căreia trăiau. Am înțeles de ce erau animalele acelea victimele panici inconștiente și sălbatice, ale nebuniei înfricoșate: cufundate în demența lor, nu se puteau elibera din învălmășeala acelor coarne, de sub care, plecîndu-și capetele, priveau trist și fioros, de parcă ar fi căutat o trecere printre ramurile lor! Animalele cornute erau departe de eliberare și purtau cu tristețe și cu resemnare stigmatul vinovăției lor pe cap.

Dar și mai departe de lumină erau pisicile. Perfecțiunea lor te înspăimînta. Închise în preciziunea și rigoarea trupului, ele nu cunoșteau eroarea și nici inexactitatea. Coborau pentru o clipă în adîncul ființei lor și atunci încremeneau în blana moale, căpătau o gravitate amenințătoare și solemnă, iar ochii lor se rotunjeau ca luna, absorbind privirea în pîlniile aprinse. O clipă mai tîrziu însă. azvîrlite pe țărm, la suprafață, căscau în nimicnicia lor, dezamăgite și fără iluzii.

În viața lor, plină de grație, nu era loc pentru nicio alter-

nativă. Plictisite în temnița perfecțiunii, fără nicio scăpare, cuprinse de melancolie, mormăiau cu buza lor încrețită, pline de o cruzime pustie pe chipul lat și brăzdat. Jos se furișau dihorii, jderii și vulpile, hoții regnului animal, creaturi cu cugetul necurat. Ocupau cu viclenie, cu intrigi și șiretlicuri locul lor în existență, împotriva planurilor creațiunii, și urmărite de ură, mereu primejduite, mereu atente, temîndu-se pentru locul cîștigat – își iubeau fierbinte viața furată, ascunsă prin vizuini, și pentru ea erau gata să se lase sfîșiați în bucăți.

În cele din urmă au trecut toate și în camera mea s-a înstăpînit liniștea. Am început iar să desenez, cufundat în foile mele, ce respirau strălucire. Fereastra era deschisă și pe cornișă tremurau în vîntul primăvăratic porumbițele și turturelele. Aplecîndu-și capul, își arătau din profil ochiul rotund și sticlos, speriate parcă și gata de zbor. Spre sfîrșit zilele deveneau moi, opalescente, apoi perlate și pline de o dulceață încețoșată.

Au venit și sărbătorile de primăvară, iar părinții au plecat pentru o săptămînă la sora mea mai mare, căsătorită. M-au lăsat singur acasă, pradă inspirației mele. Adela îmi aducea zilnic dejunul și prînzul. Nici nu-i observam prezența cînd se oprea în prag, îmbrăcată sărbătorește, mirosind primăvăratic cu voalurile și șalurile ei.

Prin fereastra deschisă pătrundea o adiere blîndă. umplînd camera cu reflexele unor peisaje îndepărtate. Culorile luminoaselor depărtări stăruiau o clipă în văzduh și îndată se risipeau și piereau în umbra azurie, în duioșie și tulburare. Inundația imaginilor se mai potolise, revărsarea nălucirilor se domolise.

Ședeam pe jos. În jurul meu zăceau pe dușumea creioane colorate și pastile de acuarele, culori divine, albastrul respirînd prospețime, verdele rătăcit tocmai la hotarele uimirii. Cînd luam în mînă creionul roșu, în lumina senină porneau fanfare de roșu euforic și toate balcoanele pluteau în valuri

de stegulețe roșii, iar casele se rînduiau de-a lungul străzilor în șiruri triumfale. Rîndurile de pompieri în uniforme de culoarea zmeurei mărșăluiau pe drumuri luminoase și fericite, iar domnii salutau cu meloane de culoarea cireșei. Dulceața cireșelor, ciripitul de cireașă al sticleților umpleau văzduhul încărcat de lavandă și de blînde străluciri.

Cînd luam culoarea azurie – prin toate ferestrele pornea pe străzi strălucirea de cobalt a primăverii, ferestrele se deschideau, una după alta, zăngănind, saturate de azur și de foc celest, perdelele se ridicau de parcă trăgeau alarma, iar o adiere desfătătoare și ușoară trecea printre șirurile de muselină și leandri din balcoanele pustii, de parcă de cealaltă parte a unei alei lungi și luminoase apăruse cineva în depărtare și se apropia – radios, precedat de o veste, de o presimțire, prevestit de zborul rîndunelelor, de torțe luminoase, înălțate din milă în milă.

CAPITOLUL 3

Chiar de sărbătorile Paștelui, la sfîrșitul lui martie ori începutul lui aprilie, ieșea din pușcărie Șloim, fiul lui Tobias, închis după scandalurile și nebuniile săvîrșite vara și toamna. Într-o după amiază a acestei primăveri l-am văzut pe fereastră, ieșind de la frizer, care era totodată bărbierul, felcerul și chirurgul orașului. Deschise ușa strălucitoare de sticlă a frizeriei cu eleganța căpătată la adăpostul severității din închisoare și coborî cele trei trepte ale scării de lemn, proaspăt și întinerit, cu părul bine tuns, cu surtucul cam scurt și cu pantalonii în carouri legați sus de tot, subțirel și tînăr, în pofida celor patruzeci de ani ai săi.

Piața Sf. Treimi era la vremea aceasta pustie și curată. După dezghețurile și noroaiele primăverii, spălate de ploi torențiale, caldarîmul rămăsese curat, uscat de-a lungul zilelor de vreme liniștită și blîndă, a zilelor mari, poate prea mari pentru un început de primăvară, întinse cam peste măsură, mai ales seara, cînd amurgul se prelungea la nesfîrșit, pustiu în adîncul lui, inutil și arid în uriașa lui așteptare.

Cînd Șloim închise în urma lui ușa de sticlă a frizeriei, în geamuri pătrunse imediat cerul, ca în toate ferestrele mici ale acelei case deschise spre adîncul limpede al orizontului umbros.

Coborînd scările, se trezi complet singur la marginea cochiliei întinse și pustii a pieții, prin care se scurgea azurul cerului neînsorit.

Piața mare și curată zăcea ca un clopot uriaș de sticlă, ca un an nou, neînceput. Șloim stătea pe margine, cenușiu și stins, apăsat de azur și nu îndrăznea să spargă sfera perfectă a zilei neîncepute.

Numai o dată pe an, în ziua ieșirii din temniță, se simțea Șloim atît de curat, de neîmpovărat și de nou. Ziua îl primea atunci purificat de păcate, înnoit, împăcat cu lumea, îi deschidea, suspinînd, sferele orizontului, încununate de o splendoare tăcută.

Șoim nu se grăbea. Stătea la marginea zilei și nu îndrăznea să treacă, să calce cu mersul său mărunt, tineresc, ușor șchiopătînd. cochilia blînd arcuită a după-amiezii.

Deasupra orașului se întindea o umbră străvezie. Tăcerea din jurul orei trei de după-amiază scotea din case albul imaculat de cretă și-l întindea în tăcere, ca pe un pachet de cărți, împrejurul pieții. Încheind un tur, începea altul, completîndu-și rezervele de alb din uriașa fațadă barocă a Sf. Treimi, care, asemenea unei imense cămăși divine, coborîte din cer, vălurită în pilaștri și nișe, explodînd de patosul volutelor și arhivolutelor, își orînduia în grabă veșmintele răvășite.

Șloim își ridică privirea, adulmecînd văzduhul. O adiere blîndă aducea mireasma oleandrilor, mireasma locuințelor gătite de sărbătoare și aroma de scorțișoară. Atunci strănută zdravăn, cu celebrul și puternicul său strănut, care sperie porumbeii de pe ghereta poliției și-i făcu să-și ia zborul. Șloim zîmbi: Dumnezeu vestea prin cutremurul nărilor lui că primăvara venise. Era un semn mai sigur decît sosirea berzelor iar zilele aveau să fie de acum presărate cu acele explozii, care, pierdute în vuietul orașului, cînd mai aproape, cînd mai departe, glosau evenimentele cu comentariul lor amuzant.

— Șloim! am strigat, de la fereastra parterului nostru.

Șloim mă zări, îmi zîmbi cu zîmbetul lui plăcut și mă salută.

— Sîntem singuri în toată piața, eu și cu tine – spusei încet, căci clopotul umflat al cerului vuia ca un butoi.

— Eu și cu tine – repetă, zîmbind trist – cît de pustie e lumea astăzi.

Am putea să o împărțim și să-i dăm alt nume – atît e de neajutorată, de neputincioasă și a nimănui. Într-o zi ca aceasta Mesia vine pînă la marginile orizontului și privește de acolo pămîntul. Și zărindu-l atît de alb, de tăcut în albastrul și în meditația lui, s-ar putea întîmpla să nu-i mai vadă hotarele, iar fîșiile albăstrii ale norilor să i se aștearnă la picioare și atunci, fără să-și dea seama ce face, s-ar putea să coboare pe pămînt. Pămîntul nici nu va observa în visarea sa pe cel coborît pe drumurile lui, iar oamenii se vor trezi din siestă și nu-și vor aminti nimic. Totul se va șterge și va fi ca în veacurile de demult, înainte ca istoria să înceapă.

— Adela e acasă? întrebă zîmbind.

— Nu-i nimeni. Intră o clipă, să-ți arăt desenele mele.

— Dacă nu-i nimeni, nu-mi pot refuza această plăcere. Deschide-mi.

Oprindu-se în poartă se uită ca un hoț în stînga și în dreapta și intră.

CAPITOLUL 4

— Desenele acestea sînt extraordinare – spunea, îndepărtîndu-le cu gestul unui cunoscător. Chipul lui se însenina sub reflexele culorilor și luminii. Din cînd în cînd își stringea palma în jurul ochiului și privea prin luneta aceea improvizată, adunîndu-și trăsăturile într-o grimasă plină de gravitate și de pricepere.

— S-ar putea spune, zicea el, că lumea a trecut prin mîinile tale ca să se înnoiască, să năpîrlească, să se despoaie ca o șopîrlă fermecată. O, crezi tu oare că eu aș fi furat și aș fi săvîrșit mii de nebunii dacă lumea nu s-ar fi învechit și nu ar fi decăzut atît, dacă lucrurile nu și-ar fi pierdut poleiala și așa departe de strălucirea mîinilor divine? Ce poți face într-o astfel de lume? Cum să nu te îndoiești, cum să nu-ți pierzi încrederea, cînd totul este ferecat, închis între ziduri și nu ciocănești decît în cărămidă, ca într-un perete de închisoare? Ah, Iosife, ar fi trebuit să te naști mai devreme.

Stăteam în camera aceea adîncă, semi-întunecoasă, ce se prelungea în perspectivă spre fereastra deschisă și spre piață. De acolo ajungeau pînă la noi valurile de aer în pulsații blînde, răspîndindu-se în liniște. Fiecare adiere aducea o nouă undă saturată de coralii depărtării, de parcă unda precedentă ar fi dispărut. Camera aceea întunecoasă trăia doar

prin reflexele caselor îndepărtate de afară, le reflecta culorile în adîncul ei, ca o cameră obscură. Pe fereastră se vedeau, ca printr-o lunetă, porumbeii de pe ghereta poliției, plimbîndu-se înfoiați de-a lungul cornișei aticului. Uneori, se ridicau toți deodată și se roteau deasupra pieții. Atunci camera se lumina o clipă de aripile lor întinse, se lărgea de strălucirea fîlfîitului lor îndepărtat, și se stingea abia atunci cînd porumbeii coborau, strîngîndu-și aripile.

— Ție, Șloim, pot să-ți dezvălui taina acestor desene. La început m-au încercat îndoielile dacă eu sînt cu adevărat autorul lor. Uneori mi se par un plagiat involuntar, ceva ce mi-a fost sugerat, oferit… de parcă ceva străin s-ar fi servit de inspirația mea în scopuri pe care nu le cunosc. Trebuie să-ți mărturisesc, am adăugat în șoaptă, privindu-l în ochi, că am găsit Originalul…

— Originalul? întrebă cu chipul luminat de o strălucire neașteptată.

— Da, de altfel ai să-l vezi și tu – i-am spus, îngenunchind lîngă sertarul scrinului.

Am scos întîi rochia de mătase a Adelei, cutia cu fundițe, pantofii ei noi cu tocuri înalte. O mireasmă de pudră sau de parfum se răspîndi în aer. Am mai ridicat vreo cîteva cărți și pe fundul sertarului stăteau într-adevăr foile acelea dragi, pe care nu le mai văzusem demult, și radiau.

— Șloim, i-am spus emoționat, iată-l…

El însă rămăsese meditînd cu pantofiorul Adelei în mînă, pe care îl privea cu o profundă gravitate.

— Dumnezeu n-a spus asta – zise – și totuși, cît de convingător e pentru mine, de copleșitor, îmi smulge și ultimul argument. Liniile acestea sînt ireproșabile, emoționant de precise, de absolute și nimeresc ca trăsnetul, chiar în miezul problemei. Cum să te aperi, ce să-i spui, cînd tu însuți ai fost corupt, înfrînt și abandonat de cei mai credincioși aliați? Cele șase zile ale creației au fost divine și luminoase, în a șaptea zi

însă El a simțit între degete o substanță nouă și, speriat, și-a luat mîinile de pe această lume, cu toate că elanul Lui creator fusese prevăzut încă pentru multe zile și nopți. O, Iosife, ferește-te de a șaptea zi.

Și ridicînd cu spaimă pantofiorul grațios al Adelei, vorbea fermecat parcă de expresia lucitoare și ironică a acelei fărîme de lac:

— Înțelegi tu cinismul monstruos al acestui simbol în piciorul femeii, provocarea mersului ei desfrînat pe aceste tocuri ingenioase? Cum te-aș putea eu lăsa sub stăpînirea acestui simbol. Ferească Dumnezeu, să fac așa ceva…

Zicînd asta, înghesui cu îndemînare sub haină pantofiorii, rochia, mărgelele Adelei.

— Ce faci, Șloim? am strigat uluit.

El însă se îndrepta în grabă spre ușă, șchiopătînd ușor în pantalonii lui cam scurți. În prag își mai întoarse o dată chipul cenușiu și șters și duse mîna la buze cu un gest de liniștire. Și s-a dus.

PRIMĂVARA

CAPITOLUL 1

Iată istoria unei primăveri, a unei primăveri, care a fost mai adevărată, mai fermecătoare și mai luminoasă decît altele, a unei primăveri, care pur și simplu și-a luat în serios textul concret, acel manifest inspirat, scris cu cel mai deschis și mai sărbătoresc roșu, cu roșul lacului poștal și al calendarelor, cu roșul creionului colorat, al entuziasmului, cu roșul violaceu de pe telegramele fericite venite de dincolo…

Fiecare primăvară începe cu horoscoapele ei uriașe și amețitoare ce depășesc dimensiunile unui singur anotimp. În fiecare – și acest lucru trebuie spus o dată pentru totdeauna – sînt de toate: nesfîrșite demonstrații și manifestații, revoluții și baricade, peste fiecare trece la un moment dat vîntul fierbinte al uitării, tristețea și tulburarea nemărginită ce-și caută zadarnic corespondența în realitate.

Pe urmă însă exagerările și culminațiile, aglomerațiile și extazurile trec în eflorescență, pătrund în legănatul frunzișului răcoros, în grădinile primăvăratice, răscolite de noapte și le mistuie vuietul. Așa ne amăgesc toate primăverile, cufundate în foșnetul sufocat al parcurilor înflorite, în clocotul și afluxul lor – își uită jurămintele, risipindu-și frunzele testamentului.

Numai primăvara aceasta a avut curajul să reziste, să ră-

mînă fidelă, să-și respecte obligațiile. După atîtea încercări izbutite, după atîtea înălțări și incantații a vrut în cele din urmă să se constituie cu adevărat, să izbucnească în lume într-o primăvară generală și irevocabilă.

Vînt al faptelor, uragan al evenimentelor: fericită lovitură de stat, zile patetice, înălțătoare și triumfale! Aș vrea ca desfășurarea acestei povestiri să atingă ritmul fascinant și inspirat, să preia tonul eroic al epopeii, să pășească alături de Marsilieza aceea primăvăratică.

Necuprins e horoscopul primăverii! Cine-i poate reproșa faptul că ea învață să-l citească în o sută de feluri, să combine orbește, să silabisească în toate direcțiile, fericită cînd reușește să deslușească ceva în vacarmul stîrnit de ghicitul înșelător al păsărilor. Ea citește textul înainte și îndărăt, pierzîndu-i sensul și reluîndu-l de la cap, în toate versiunile, în mii de alternative, de triluri și de ciripiri. Fiindcă textul primăverii este presărat cu subînțelesuri, cu suspensii și elipse, punctat fără litere pe bolta pustie, iar în spațiile dintre silabe păsările înscriu ipotezele și soluțiile lor. De aceea povestirea noastră se va desfășura, după modelul acelui text, pe multiple planuri și va fi toată străbătută de pauze, de suspine și de suspensii.

CAPITOLUL 2

În nopțile acelea din pragul primăverii, nopți sălbatice și atotcuprinzătoare, acoperite de ceruri imense, lipsite încă de gust și de aromă, care duceau printre gropile și maidanele văzduhului spre pustiurile stelare, tata mă lua cu el să cinăm într-o grădină, închisă între zidurile dosnice ale ultimelor case din piață.

Mergeam în lumina umedă a felinarelor ce zdrăngăneau în bătaia vîntului, tăind piața pietruită solitari, striviți de imensitatea labirintelor de aer, pierduți și dezorientați în întinderile pustii ale văzduhului. Tata își ridica spre cer chipul scăldat de o lumină lăptoasă și privea îngrijorat nisipul de stele risipit prin hrubele ramificate și prin vîrtejurile revărsate. Aglomerările lor neregulate și nenumărate nu se orînduiseră încă în vreo constelație și niciun contur nu pusese stăpînire peste acele revărsări întinse și aride. Tristețea întinderilor stelare apăsa orașul; jos, felinarele țeseau noaptea cu beteala snopilor de lumină, pe care le legau plictisite de la un nod la altul. Trecătorii se opreau cîte doi, cîte trei sub felinare, în cercul de lumină care crea în jur iluzia unei încăperi luminate de o lampă de masă, într-o noapte rece și nepăsătoare, ce se descompun sus în spații neregulate, în sălbatice peisaje ale văzduhului, sfîșiate de șfichiuirile vîntului, jalnice și pribege.

Discuția nu se lega. Cu ochii ascunși în umbra adîncă a pălăriilor, oamenii zîmbeau, ascultînd visători vuietul stelelor, cărora le crescuseră, ca pe drojdie, întinderile nopții.

În grădina restaurantului cărările erau acoperite cu pietriș. Două felinare atîrnate pe stîlpi sfîrîiau visătoare. Domni în redingote negre stăteau cîte doi, cîte trei aplecați peste măsuțele acoperite cu fețe de masă albe, privind pierduți farfuriile strălucitoare. Stînd așa, calculau în gînd mișcările și mutările de pe marea tablă de șah a cerului, vedeau în gînd caii sărind printre stele, figurile pierdute și constelațiile care le luau imediat locul.

Muzicanții de pe estradă își muiau mustățile în berea amară, și tăceau buimăciți, închiși în ei.

Instrumentele lor, viorile și violoncelele cu contururile lor elegante, zăceau aruncat sub ploaia tăcută de stele. Din cînd în cînd le luau în mîini și le încercau, le acordau geamătul la tonul piepturilor lor, pe care îl controlau tușind. Pe urmă iar le lăsau, de parcă nu se maturizaseră încă, nu atinseseră dimensiunile nopții ce plutea indiferentă în depărtări. Atunci, în liniștea și în scurgerea gîndurilor, în timp ce furculițele și cuțitele zăngăneau încet pe mesele acoperite cu pînză albă, viorile se ridicau deodată singure.

Maturizate pretimpuriu, abia ieșite de plînset și îndoială, și stăteau expresive, zvelte, subțiri în talie și încrezătoare, reluau o problemă umană, abandonată pentru o clipă, și duceau înainte acest proces pierdut în fața tribunalului insensibil al stelelor, printre care se conturau apoase „eseurile” și profilurile instrumentelor, chei fragmentare, lire și lebede neterminate, comentariu stelar imitativ și nechibzuit pe canavaua muzicii.

Domnul fotograf, care de la un timp ne arunca de la masa vecină priviri complice, se mută, în sfîrșit, la masa noastră, aducînd cu el și halba de bere. Zîmbea cu subînțelesuri, se lupta cu propriile-i gînduri, își împletea degetele, pierzînd

mereu poanta subtilă a situației. Simțiserăm de la început paradoxul ei. Tabăra aceea a restaurantului, improvizată sub auspiciile stelelor îndepărtate, nu mai putea fi salvată de la faliment, se destrăma lamentabil, fără să poată satisface pretențiile nemărginite ale nopții. Ce puteam noi opune acestor întinderi nemărginite? Noaptea ștergea spectacolul uman, pe care în zadar încercau să-l apere viorile, ocupa spațiile libere, își instala constelațiile pe pozițiile cucerite.

Vedeam tabăra meselor împrăștiate pretutindeni, cîmpul de luptă acoperit de șervețele și fețe de mese azvîrlite, peste care noaptea pășea triumfală, luminoasă și necuprinsă. Ne-am ridicat și noi, în timp ce gîndurile noastre, întrecînd trupurile, goneau demult în urma huruitului stîrnit de trăsurile lor, în urma huruitului stelar al căilor mari și luminoase.

Pășeam sub rachetele stelelor, anticipînd cu ochii închiși, fascinația înaltă, tot mai înaltă a nopții. Ah, cinismul acela al nopții triumfătoare! Luînd în stăpînire cerul întreg, juca acum domino pe întinderile lui, juca lînced și fără noimă, strîngînd indiferentă milioanele cîștigate. Pe urmă, plictisită, ștergea de pe tăblițele întoarse ale cîmpului de luptă mîzgălelile străvezii, chipurile zîmbitoare, același zîmbet copiat de mii de ori, care, o clipă mai tîrziu, trecea în veșnicia stelelor și se risipea în indiferența celestă.

Pe drum ne-am oprit la cofetărie. Abia am intrat pe ușa de sticlă în interiorul alb, lăcuit, plin de zaharicale strălucitoare, că noaptea a și apărut cu toate stelele ei, curioasă, atentă să nu-i scăpăm. Ne-a așteptat tot timpul răbdătoare, veghind la ușă, luminînd geamurile de sus cu stelele ei nemișcătoare, în timp ce noi eram absorbiți de alegerea prăjiturilor. Atunci am zărit-o întîia oară pe Bianca. Stătea în profil, lîngă tejghea, împreună cu guvernanta ei, într-o rochiță albă, zveltă și caligrafică, coborîtă parcă dintr-un Zodiac. Nu s-a întors spre noi. Luase poza smerită a fetișcanelor și mînca o prăjitură cu cremă. Cu privirea scrijelită încă de zigzagurile liniilor ste-

lare, nu o vedeam prea bine. Așa s-au încrucișat pentru întîia oară horoscoapele noastre, foarte încîlcite încă. S-au întîlnit și s-au despărțit nepăsătoare. Încă nu înțelegeam destinul nostru în această timpurie manifestare stelară și am ieșit trîntind ușa de sticlă.

Ne întorceam pe un drum ocolit, prin mahalale îndepărtate. Casele deveneau tot mai mici și mai rare, pînă dispărură cu totul, iar noi am pătruns în alt climat. Am intrat brusc într-o primăvară blîndă, într-o noapte revărsată peste nisipul proaspăt, argintată de luna violetă abia răsărită. Noaptea acelei primăveri pretimpurii înainta într-un ritm accelerat, își întrecea febrilă fazele ulterioare. Aerul, pînă nu demult stăpînit de asprimea obișnuită a acestui anotimp, devenise deodată dulce și grețos, încărcat de aroma ploii, a mîlului umed și a primilor ghiocei înfloriți lunatic în magica lumină albă. Și era de mirare că sub luna aceea darnică noaptea nu s-a împînzit de mătasea broaștei de pe mlaștinile argintii, nu și-a depus icrele, nu s-a pornit să pălăvrăgească cu mii de guri bîrfitoare pe malurile acoperite de pietriș ale rîului, ce mustea, prin toți porii săi, de păienjenișul strălucitor al apei dulci. Trebuia să bănuiești, să-ți închipui acel orăcăit în noaptea tumultuoasă, străbătută de susurul izvoarelor și plină de tresăriri ascunse, pentru ca, oprită o clipă, să pornească mai departe, iar luna să se ridice tot mai albă și mai albă, de parcă și-ar fi vărsat albeața dintr-o ceașcă în alta, tot mai sus și mai strălucitoare, mai miraculoasă și transcendentală.

Mergeam sub gravitația crescîndă a lunii. Tata și domnul fotograf mă luaseră între ei, fiindcă mă topeam de somn. Pașii noștri scrîșneau pe nisipul ud. Eu adormisem mergînd și aveam sub pleoape toată fosforescența cerului, plină de semne luminoase, de semnale și fenomene stelare, cînd deodată, ne-am oprit în cîmp. Tata mă culcă pe pardesiul întins la pămînt. Cu ochii închiși, vedeam soarele, luna și unsprezece stele așezate în rînd pe cer și defilînd prin fața mea. – Bravo,

Iosife! strigă tata și aplaudă încîntat. Evident, era un plagiat după un alt Iosif și în alte împrejurări. Nimeni nu-mi reproșa acest lucru. Tatăl meu. Iacob, dădea din cap și plescăia din limbă, iar domnul fotograf își așeză trepiedul pe nisip, întinse burduful aparatului ca pe o armonică și dispăru în cutele stofei negre: fotografia fenomenul acela neobișnuit, horoscopul de pe cer, în timp ce eu stăteam fermecat pe pardesiu, cu capul înotînd în lumină, și-mi expuneam vlăguit visul.

CAPITOLUL 3

Zilele deveniseră lungi, luminoase și necuprinse, cam prea necuprinse pentru conținutul lor încă sărac și amorf. Erau zile neîmplinite, zile pline de așteptări, gălbejite de plictiseală și de nerăbdare. Adierea luminoasă, vîntul strălucitor treceau prin deșertul acelor zile netulburate încă de suflul grădinilor pustiite și scăldate în soare, măturau străzile care rămîneau lungi și luminoase, festive, de parcă așteptau sosirea cuiva îndepărtat și necunoscut. Soarele se îndrepta încet spre echinocțiu, își încetinea mersul, ajungînd în poziția clasică, în care trebuia să rămînă nemișcat, într-un echilibru ideal, și să arunce șuvoaie de foc, porție cu porție, asupra pămîntului pustiu și avid.

Un suflu luminos și nesfîrșit trecea peste toată întinderea orizontului, trasa rînduri și alei sub liniile imaculate ale perspectivei, se netezea în zvîrcolirea aceea mare și pustie, și se oprea, în cele din urmă, sufocat, imens și lucios, de parcă ar fi vrut să închidă în oglinda sa atotcuprinzătoare imaginea ideală a orașului, *fata morgana* prelungită în adîncul concavității sale luminoase. Atunci universul rămînea o clipă nemișcat, fără respirație, fascinat, vrînd să pătrundă întreg în această imagine iluzorie, în această veșnicie provizorie, care i

se deschidea. Oferta avantajoasă trecea însă, vîntul își sfărîma oglinda și timpul punea iar stăpînire pe noi.

A venit și vacanța de primăvară, lungă și impenetrabilă. Scăpați de școală, băteam străzile orașului fără niciun rost. Nu știam să ne folosim libertatea. Era o libertate goală, nedeterminată și impracticabilă. Noi înșine nedefiniți încă, o așteptam să vină cu timpul, care nu reușea să o găsească, pierzîndu-se în mii de complicații.

În fața cafenelei fuseseră scoase mesele. Doamnele ședeau la mese cu rochiile lor colorate în nuanțe deschise și sorbeau vîntul cu înghițituri economicoase, de parcă mîncau înghețată. Fustele fîlfîiau, vîntul le mușca de jos, ca un cățel înfuriat, doamnele se îmbujorau, le usturau obrajii de vîntul uscat și le crăpau buzele. Antractul, cu marea lui plictiseală nu se terminase încă; universul se apropia încet și cu emoție de niște hotare, se îndrepta pretimpuriu spre sosire și aștepta.

În zilele acelea simțeam toți o foame de lup. Alergam acasă storși de vînt, ca să devorăm într-o meditație apăsătoare felii uriașe de pîine unse cu unt. Cumpăram pe stradă covrigi mari, ce trosneau de proaspeți, apoi ne așezam toți în rînd în vestibulul încăpător, pustiu și boltit, al casei din piață, fără niciun gînd în cap. Printre arcadele joase se vedea piața albă și curată. Butoaiele golite de vin stăteau, mirositoare, rînduite de-a lungul zidului. Ședeam pe o tejghea lungă, pe care în zilele de tîrg se vindeau marame colorate, și băteam cu picioarele în scîndurile ei, neputincioși și plictisiți.

Deodată, Rudolf, cu gura plină de covrigi, scoase de sub haină un clasor și-l desfăcu în fața mea.

CAPITOLUL 4

Atunci am înțeles de ce fusese primăvara aceea atît de pustie pînă atunci, de concavă și de sufocantă. Fără să știe, se închidea în sine, tăcută, se retrăgea, apoi se deschideți întreagă într-un spațiu curat, într-un azur pustiu fără idei și fără definiții – o formă goală și uimită, gata să primească un conținut necunoscut. De aci și neutralitatea aceea azurie, trezită parcă din somn, marea ei disponibilitate și indiferență. Primăvara aceasta era într-o permanentă stare de alarmă – întinsă și pustie, dăruită toată pînă la uitare de sine – într-un cuvînt, aștepta o revelație. Cine putea bănui că-și va face apariția gata confecționată, complet echipată și fascinantă – tocmai din clasorul lui Rudolf.

Erau niște prescurtări și formule ciudate, rețete ale civilizației, amulete utile prin care puteai prinde între două degete esența altor clime și provincii. Erau mandate pentru imperii și republici, pentru arhipelaguri și continente. Ce puteau avea mai mult împărații și uzurpatorii, cuceritorii și dictatorii? Am cunoscut deodată dulceața puterii peste pămînturi, ghimpele nesațului, pe care numai stăpînirea îl poate alina. Și atunci, împreună cu Alexandru Macedon, mi-am dorit întreaga lume. Nicio palmă de pămînt mai puțin.

CAPITOLUL 5

Întunecat, însuflețit, stăpînit de o dragoste mistuitoare, treceam în revistă creația: țări mărșăluind, manifestații strălucitoare, pe care le vedeam în intervaluri, prin eclipse purpurii, asurzit de bătaia sîngelui ce zvîcnea în inimă în ritmul unui marș universal, marșul popoarelor. Rudolf făcea să treacă prin fața mea batalioane și regimente, punea parada în mișcare.

Plin de zel și de convingere. El, proprietarul clasorului, se degrada benevol la gradul de aghiotant, raporta regulamentar, impresionant, ca la depunerea jurămîntului, orbit și dezorientat de rolul său confuz și ambiguu în cele din urmă, entuziasmat, într-un aflux de mărinimie totală, îmi agăță de piept, ca pe un ordin – Tasmania cea roză, înflăcărată ca luna mai, și Hyderabadul ce mișuna de bolboroseala unui amestec de alfabete.

CAPITOLUL 6

Atunci s-a săvîrșit revelația aceea, a apărut pe neașteptate imaginea frumuseții înflăcărate a lumii, atunci a venit vestea aceea fericită, mesajul tainic, misiunea specială privind posibilitățile nesfîrșite ale existenței. Orizonturile s-au deschis larg, luminoase, grave de-ți opreau respirația, universul tremura și sclipea în încheieturi, se pleca primejdios, amenințînd cu ruperea tuturor măsurilor și regulilor.

Ce înseamnă pentru tine, dragă cititorule, un timbru? Ce înseamnă acest profil al lui Franz Joseph I cu chelia lui încoronată de cununa de lauri? Nu-i el simbolul cotidianului, determinarea tuturor posibilităților, garanția granițelor în care lumea a fost închisă o dată pentru totdeauna?

Lumea era atunci înconjurată din toate părțile de Franz Joseph I și nu exista nicio scăpare. Din toate punctele orizontului, de după toate colțurile apărea profilul acela omniprezent și inevitabil și încuia lumea cu cheia, ca pe o temniță. Și iată, tocmai cînd pierduserăm orice speranță și apăsați de o resemnare amară ne împăcaserăm în noi cu uniformitatea lumii, cu imuabilitatea aceea îngustă, al cărei chezaș puternic era Franz Joseph I, tu ai deschis clasorul în fața mea pe neașteptate, de parcă ar fi fost un lucru lipsit de importanță. O,

Doamne, mi-ai îngăduit să arunc o privire fugară în cartea aceea de pe care picura lumină, în clasorul, ce-și arunca veșmintele, filă cu filă, tot mai luminos și mai înfricoșător… Cine mi-o poate lua în nume de rău că am rămas fermecat, vlăguit de emoție, și din ochii încărcați de lumină îmi curgeau lacrimi. Ce relativism fascinant, ce act copernician, ce instabilitate a categoriilor și noțiunilor! Cîte modalități de existență ai oferit, o, Doamne, cît de nesfîrșită e lumea Ta! Ea depășește și cele mai îndrăznețe visuri ale mele. Prin urmare este adevărată anticiparea pretimpurie a sufletului, care în pofida evidenței se încăpățînase să stăruie în convingerea că lumea este nesfîrșită!

CAPITOLUL 7

Lumea era atunci limitată de Franz Joseph I. Pe fiecare timbru poștal, pe fiecare monedă și pe fiecare sigiliu imaginea lui adeverea imuabilitatea lumii, imperturbabila dogmă a uniformității ei. Așa e lumea, și alte lumi nu există, afirma ștampila cu bătrînul rege și împărat. Toate celelalte sînt himere, pretenții absurde și uzurpare. Franz Joseph I se întinsese peste toate și oprise lumea în dezvoltarea ei.

În adîncul ființei noastre, dragă cititorule, sîntem înclinați spre loialitate, iar loialitatea naturii noastre corecte nu este insensibilă față de farmecul autorității. Franz Joseph I era cea mai înaltă autoritate. Dacă acel bătrîn autoritar arunca în cumpăna acestui adevăr tot prestigiul său, atunci nu exista nicio salvare, trebuia să renunți la himerele sufletului, la anticipațiile lui înflăcărate – aranjîndu-te cumva în această unică lume posibilă, fără iluzii și fără romantism – și trebuia să uiți.

Dar cînd temnița se închide irevocabil, cînd ultima ieșire este zidită, cînd toate s-au înțeles să te reducă la tăcere, o, Doamne, cînd Franz Joseph I a baricadat, a închis și cea din urmă portiță, ca nimeni să nu te mai zărească, atunci Tu te-ai înălțat în mantia-ți foșnitoare a mărilor și continentelor și l-ai umilit. Tu, o, Doamne, ai luat asupra ta ura ereziei și ai uluit lumea cu acea uriașă, colorată și admirabilă blasfemie. O, Tu,

Ereziarh sublim! Atunci m-ai izbit cu cartea aceea aprinsă și ai explodat în buzunarul lui Rudolf cu acel clasor. Pe atunci nu-i cunoșteam încă formatul triunghiular. În orbirea mea îl schimbam pe un pistol de carton, cu care trăgeam la școală pe sub bănci, spre disperarea profesorilor. O! Doamne, cum ai mai tras cu el! Aceasta a fost tirada Ta arzătoare, splendidă și înflăcărată filipică împotriva lui Franz Joseph I și a statului său prozaic, a fost adevărată carte, a luminii.

Am deschis-o și ea a strălucit în fața mea cu toate culorile lumilor, cu adierea întinderilor nemărginite, cu panorama orizonturilor mișcătoare. Tu treceai prin ea, filă după filă. trăgîndu-ți trena țesută din toate zonele și toate climele. Canada, Honduras, Nicaragua, Abracadabra, Hiporabundia… O, Doamne, acum Te înțelegeam. Toate nu erau decît subterfugiile bogăției Tale, cuvintele cele mai apropiate, pe care le aveai la îndemînă. Ai dus mîna la buzunar și ai scos, cum se scoate un pumn de nasturi, imensele posibilități care roiesc în Tine. Tu nu urmăreai precizia, spuneai ce-ți venea pe limbă. Puteai spune tot atît de bine: Panfibras și Haleliva, iar între palmieri văzduhul ar fi fîlfîit la pătrat de aripile papagalilor, iar cerul, ca un trandafir albastru, uriaș, însutit, răscolit pînă în adîncuri, și-ar fi dezvelit miezul – ochiul Tău în culorile păunului, înfricoșător, cu gene lungi – și ar fi clipit cu rădăcina strălucitoare a înțelepciunii Tale, ar fi radiat de superculoare, ar fi radiat de superaromă. Tu ai vrut, o, Doamne, să te mîndrești, să mă fascinezi, să cochetezi cu mine, fiindcă și Tu ai momente de vanitate, cînd ești încîntat de Tine însuți. O, cît iubeam eu acele momente!

Cît ai fost de înjosit, Franz Joseph I, tu și evanghelia prozei tale! Zadarnic te căutau ochii mei. În sfîrșit, te-am găsit. Erai și tu în mulțime, dar cît erai de mic, detronat și cenușiu. Mărșăluiai împreună cu alții în tina drumului, imediat dincolo de America de Sud, dar înaintea Australiei, și cîntai cu ceilalți – Osana!

CAPITOLUL 8

Am devenit adeptul noii evanghelii. M-am împrietenit cu Rudolf. Îl admiram, presimțind vag că el nu era decît o unealtă, iar cartea îi era altcuiva destinată. În realitate el părea să fie mai degrabă paznicul ei. Cataloga, lipea, dezlipea, o încuia în dulap. În fond, era trist ca unul care știa că în timp ce el se va diminua, eu voi spori. Era asemenea celui venit să netezească căile Domnului.

CAPITOLUL 9

Aveam toate motivele să cred că mie îmi era destinat clasorul. Numeroase semne indicau faptul că el mi se adresa cu o misiune specială, cu o însărcinare, un comision personal. De altfel, nimeni nu se simțea proprietarul lui. Nici măcar Rudolf, care mai degrabă îl îngrijea. În fond îi era străin. Rudolf părea un argat ostil și leneș nevoit să presteze o corvoadă. Uneori, invidia îi umplea inima de amărăciune. Se răzvrătea împotriva rolului său de paznic al unei comori ce nu-i aparținea. Privea cu invidie reflexele lumilor îndepărtate ce se perindau pe fața mea într-o gamă tăcută de culori. Răsfrîntă de pe chipul meu, ajungea apoi la el o rază îndepărtată, venită din acele file, în care sufletul lui nu era angajat.

CAPITOLUL 10

Am văzut odată un prestidigitator. Stătea pe estradă, subțirel, vizibil din toate părțile, și își prezenta cilindrul, arătîndu-le tuturor interiorul lui alb și gol. Asigurîndu-și în felul acesta numărul împotriva oricăror suspiciuni de șarlatanie, descria cu bagheta un semn magic în aer și îndată începea să scoată din cilindru, cu o precizie și o ostentație exagerată, panglici de hîrtie, panglici colorate, lungi de un cot, de un stînjen și, în sfîrșit, de kilometri întregi. Încăperea se umplea cu masa aceea foșnitoare, se lumina de abundența aceea însutită, de hîrtia aceea spumoasă și ușoară, de bogăția aceea iradiantă, iar el nu mai contenea să deșire urzeala nesfîrșită, în pofida vocilor îngrozite, pline de proteste entuziaste, de exclamații extaziante, de plînsete spasmodice, pînă cînd deveni limpede că pe el toate acestea nu-l costă nimic, fiindcă abundența aceea nu se revarsă din rezervele lui, ci pur și simplu i se deschiseseră niște izvoare extraterestre, supuse altor măsuri și altor calcule decît cele umane.

Atunci cineva, predestinat să recepționeze sensurile profunde ale acestei demonstrații, a pornit spre casă îngîndurat și fermecat sufletește, pătruns pînă în adîncuri de adevărul pe care îl descoperise: Dumnezeu este inepuizabil…

CAPITOLUL 11

Aici e locul să dezvoltăm o scurtă paralelă între Alexandru cel Mare și persoana mea. Alexandru cel Mare era sensibil la aromele țărilor îndepărtate. Nările lui presimțeau posibilități extraordinare. Era unul dintre aceia cărora Dumnezeu le trece în somn palma peste chip, iar ei încep să știe ceea ce nu știu, devin plini de presupuneri și de suspiciuni, iar pe sub pleoapele închise li se perindă reflexele lumilor îndepărtate. El a luat însă aluziile divine *ad litteram*. Fiind un om de acțiune, adică de platitudine sufletească, și-a tălmăcit menirea ca pe o misiune de înnoire a lumii. Pieptul lui se umpluse de aceeași sete ca și pieptul meu, aceleași dorințe îl umflaseră, pătrunzînd în sufletul lui, orizont după orizont, peisaj după peisaj. Și n-avea pe nimeni care să-i corecteze eroarea. Nici măcar Aristotel nu-l înțelegea. În felul acesta, deși cucerise lumea, a murit dezamăgit, îndoindu-se de Dumnezeu, care se retrăgea necontenit din fața lui, îndoindu-se de minunile lui. Portretul lui Alexandru cel Mare împodobea monedele și timbrele tuturor țărilor. Drept pedeapsă a devenit un Franz Joseph al timpurilor sale.

CAPITOLUL 12

Aș vrea să-i dau cititorului o imagine, fie și aproximativă, asupra a ceea ce însemna pe atunci cartea în ale cărei file se conturau și se desăvîrșeau problemele acelei primăveri. Un vînt nemaipomenit și tulburător trecea printre șirurile lucitoare de timbre, pe strada mărginită de efigii și de steaguri, desfășurînd cu zel stemele și emblemele legănate în liniștea sufocantă, în umbra norilor iviți amenințător la orizont. Pe urmă apărură în strada pustie primii crainici, în ținută de gală, cu banderole roșii la braț, lucind de sudoare, neputincioși, copleșiți de obligații și de amabilitate. Făceau semne în tăcere, profund emoționați și plini de o sobrietate solemnă, iar strada se și întuneca de manifestația ce se apropia. Dinspre toate intersecțiile se conturau șiruri lungi, apropiindu-se în scrîșnetul miilor de picioare. Era manifestația uriașă a țărilor, un Întîi Mai universal, o paradă-monstru a lumilor. Lumea manifesta cu mii de brațe ridicate, ca la depunerea jurămîntului, cu mii de steaguri și stindarde, manifesta cu mii de voci că nu-l vrea pe Franz Joseph I, ci pe unul mult, mult mai mare. Peste tot se legăna culoarea roșu-deschis, aproape roz, o culoare nemaiîntîlnită, care declanșa entuziasm. Din San Domingo, din San Salvador, din Florida soseau delegații, înfierbîntate, gîfîind, în veș-

minte de culoarea zmeurei și salutau cu meloane de culoarea cireșii, de sub care își luau zborul cîte doi, cîte trei sticleți zgomotoși.

În adierile lui euforice vîntul strălucitor asprea luciul trompetelor, scutura moale și fără vlagă de pe muchiile instrumentelor snopuri tăcute de scîntei. Cu toată aglomerația, cu toată defilarea miilor de oameni, totul se petrecea în ordine, parada se desfășura în liniște și după plan. Sînt clipe în care, legănîndu-se fierbinte și tumultuos, zvîrcolindu-se în convulsii roșii în văzduhul rarefiat – în fîlfîit agitat și tăcut, în zboruri zadarnice de entuziasm – steagurile din balcoane se ridică și rămîn nemișcate, ca la apel, și toată strada devine roșie, strălucitoare și plină de o alarmă mută, în timp ce în depărtarea întunecată se numără atent saluturile surde ale canonadei, patruzeci și nouă de salve trimise în văzduhul tot mai înnegurat.

Pe urmă orizontul se înnourează, deodată, ca înaintea unei furtuni de primăvară, și numai instrumentele orchestrei strălucesc, iar în liniște se aude murmurul cerului, ce se întunecă, vuietul spațiilor îndepărtate, în timp ce din grădinile învecinate, mireasma de mălin vine în încărcături compacte și se destramă fără apărare în întinderile tăcute.

CAPITOLUL 13

Într-o bună zi, la sfîrșitul lui aprilie, era o dimineață cenușie și caldă, oamenii mergeau privind pămîntul din fața lor, metrul acela pătrat de pămînt reavăn, și nu simțeau că trec pe lîngă copacii parcului, cu ramuri întunecate, plesniți în atîtea locuri în răni dulci și suculente.

Cerul cenușiu înăbușitor, încurcat în ramurile înnegurate ale copacilor, apăsa pe grumazul oamenilor, adunat amenințător, inform și uriaș ca o pilotă. Oamenii ieșeau de sub el tîrîndu-se ca niște cărăbuși în umezeala aceea caldă; pipăind cu antenele lor sensibile tina dulce. Lumea zăcea surdă, se dezvolta și creștea undeva în sus, undeva înapoi, în adînc și plutea într-o neputință moleșitoare. Uneori, își încetinea plutirea, își amintea vag ceva, se ramifica în copaci, se deschidea în ochii plaselor strălucitoare, țesute din ciripitul păsărilor și aruncate peste ziua aceea cenușie, și se pierdea în adîncuri, în șerpuitul subteran al rădăcinilor, în pulsațiile oarbe ale viermilor și omizilor, în negura surdă a cernoziomului și lutului.

Sub nemărginirea aceea informă, oamenii stăteau chirciți, cu capetele între palme, atîrnau gîrboviți pe băncile parcurilor, cu genunchii acoperiți de ziarele care își picurau textul în inerția mare și cenușie a zilei, atîrnau ridicol în poza zilei precedente și salivau inconștienți.

Poate îi ameţiseră moriştile ciripitului de păsări, neobositele măciulii de mac ce azvîrleau alice cenuşii, întunecînd văzduhul. Mergeau moleşiţi sub grindina plumburie şi în ploaia aceea deasă vorbeau prin semne ori tăceau resemnaţi.

Dar în jurul orei unsprezece, cînd soarele încolţi palid undeva, străpungînd trupul tumefiat al norilor – în coşurile copacilor rămuroşi străluciră deodată toţi mugurii, iar vălul cenuşiu al ciripitului se desprinse ca un păienjeniş pal-auriu de pe chipul zilei ce deschise ochii. Aceasta era primăvara.

Aleea parcului, pustie pînă atunci, se înţesă într-o clipă cu oameni, care se grăbeau în diferite direcţii, de parcă aleea ar fi fost nodul tuturor străzilor din oraş şi înflorea de veşmintele femeilor. Unele dintre fetele acelea zglobii şi suple se grăbeau la lucru, la prăvălii, la birou, altele la întîlnire, dar pentru cele cîteva clipe, în care treceau prin coşul transparent al aleii, sufocat de umezeala florăriilor şi stropit de trilurile păsărilor – ele aparţineau acestei alei şi acestei ore şi erau – fără să ştie – figurante pe scena teatrului primăverii, de parcă acolo s-ar fi născut, pe trotuar, odată cu umbrele delicate al crengilor şi frunzelor ce înmugureau văzînd cu ochii, pe fundalul auriu-întunecat al pietrişului reavăn, se avîntau în cîteva ritmuri preţioase, aurii şi fierbinţi, apoi păleau deodată, se umbreau şi pătrundeau în nisip, asemenea filigranelor transparente cînd soarele intră în reculegerea norilor.

Pentru o clipă însă înţesau aleea cu graba lor proaspătă, iar mireasma necunoscută a aleii părea să se desprindă din foşnetul veşmintelor lor. Ah, cămăşuţele acelea vaporoase şi împrospătate de apret, duse la plimbare pe sub umbra străvezie a coridoarelor de primăvară, cămăşuţele acelea cu pete de sudoare sub braţ, ce se zvîntau în adierile violacee ale zării. Ah, picioarele acelea tinere, ritmice, încălzite de mişcare, în ciorapi de mătase, noi, foşnitori, care ascund toate petele roşii şi erupţiile – manifestări sănătoase şi primăvăratice ale unui sînge fierbinte. Ah, parcul întreg e cuprins de o erupţie

impertinentă și toți copacii își scutură erupția de muguri, ce plesnesc de ciripit.

Pe urmă aleea devine iar pustie și pe trotuarul pietruit clămpăne ușor din spițele sale metalice un cărucior de copil. În luntrișoara lăcuită, doarme, cufundat într-un strat de dantele apretate, ca într-un buchet de flori, ceva mult mai delicat decît ele. Fata care împinge încet căruciorul se apleacă uneori deasupra lui, înclină pe roțile din spate, ce-și scîrțîie osiile, coșulețul legănat, înflorit de prospețime imaculată, și suflă mîngîietor în buchetul de voal, dezvelind nucleul dulce și adormit, prin care somnul trece ca o poveste, în timp ce căruciorul străbate fîșiile de umbră – revărsare de nor și de lumină.

Pe urmă, la amiază, grădina înmugurită continuă să împletească lumina și umbra, iar prin ochiurile delicate ale acestei plase se scurge fără încetare ciripitul păsărilor – se scurge ca perlele, din creangă în creangă, prin colivia de sîrmă a zilei, dar femeile, trecînd pe marginea trotuarului, sînt obosite, au părut răvășit de migrenă și chipurile chinuite de primăvară, pe urmă aleea rămîne pustie de tot, iar prin liniștea amiezii trece încet mireasma restaurantului din pavilionul parcului.

CAPITOLUL 14

Zilnic, la aceeași oră, Bianca trece cu guvernanta sa pe aleea parcului. Ce să spun despre Bianca, cum să o descriu? Știu doar că este cu desăvîrșire în concordanță cu ea însăși, că își îndeplinește programul fără nicio rezervă. Urmăresc de fiecare dată cu inima strînsă de o profundă bucurie cum pătrunde – pas cu pas – în ființa sa, ușoară ca o dansatoare, cum nimerește, fără să știe, cu fiecare mișcare, chiar esența problemelor.

Pășește obișnuit, fără o grație deosebită, dar cu o simplitate care-ți merge la inimă, iar inima se strînge de fericire, că cineva poate fi atît de simplu Bianca, fără nicio șarlatanie și fără niciun efort.

Odată și-a ridicat încet privirile spre mine și înțelepciunea acelor priviri m-a pătruns, m-a străbătut ca o săgeată. De atunci știu că nimic nu-i este tăinuit, că de la bun început îmi cunoaște toate gîndurile. De atunci m-am pus la dispoziția ei, total și indivizibil. A acceptat abia mișcîndu-și pleoapele. Totul s-a petrecut fără cuvinte, din mers, dintr-o privire.

Cînd vreau să mi-o închipui, îmi pot imagina doar un amănunt lipsit de semnificație: pielea ei aspră de pe genunchi, ca la băieți, un amănunt atît de mișcător, care suge-

rează chinuitoarele încurcături declanșate de contradicțiile dintre fermecătoarele antinomii. Toate celelalte, mai sus și mai jos, sînt transcendentale și inimaginabile.

CAPITOLUL 15

Astăzi iar m-am cufundat în clasorul lui Rudolf. Ce studiu minunat. Textul e plin de trimiteri, de aluzii, de clipiri cu subînțeles. Toate liniile însă duc la Bianca. Ce supoziții încîntătoare. Bănuiala mea aleargă de la un punct la altul, parcă ar urma un fitil aprins de o speranță luminoasă – și tot mai fermecătoare. Ah, ce greu îmi e, cum îmi bate inima la gîndul tainelor pe care le intuiesc.

CAPITOLUL 16

În parcul orașului cîntă acum în fiecare seară muzica, iar pe alei e o adevărată promenadă a primăverii. Oamenii trec într-o parte și în alta, trec unii pe lîngă alții și se întîlnesc mereu în aceleași arabescuri simetrice. Tinerii poartă pălării noi, de primăvară, și își țin neglijent mănușile-n mînă. Pe aleile învecinate, printre trunchiurile copacilor și prin gardul viu, strălucesc rochiile fetelor. Fetele merg perechi, legănîndu-și șoldurile înfoiate de spuma dantelelor și volănașelor, își poartă, ca niște lebede, penajul trandafiriu și alb – clopoței plini de muselin înflorit. Uneori, se așază pe bănci, obosite parcă de parada lor zadarnică, se așază cu tot trandafirul acela de voal și batist, ce își desface petalele. Atunci ies la iveală picioarele, așezate unul peste altul, încrucișate și împletite în forme albe, pline de semnificații certe, iar tinerii ieșiți la plimbare tac și îngălbenesc, trecînd pe lîngă ele, izbiți de precizia argumentului, convinși pînă în adîncuri și înfrînți.

Vine apoi clipa dinaintea amurgului, cînd culorile devin și mai frumoase. Atunci toate culorile apar pe tocuri înalte, devin sărbătorești, sîrguincioase și triste. Parcul se umple repede de un vernis trandafiriu, de un lac strălucitor, iar lucrurile prind repede culoare și lumină. Dar în culorile acestea dăinuie un azuriu prea profund, o frumusețe prea stridentă și

dubioasă. Încă puțin și desișul parcului, rămuros și golaș, abia presărat cu verdeață proaspătă, strălucește pătruns de clipa trandafirie a amurgului, îmbălsămată de răcoare, saturată de tristețea nemărginită a lucrurilor, veșnic și ucigător de frumoase.

Atunci parcul devine asemenea unei uriașe orchestre tăcute, solemne și concentrate, așteptînd, sub bagheta ridicată a dirijorului, să se maturizeze și să crească în ea muzica și, deodată, peste acea simfonie potențială, uriașă și înflăcărată, se lasă un amurg colorat, grăbit și teatral, de parcă sub influența tonurilor ce răsună brusc în toate instrumentele – undeva, sus, glasul unui graure ascuns în desiș străbate verdeața proaspătă – și totul în jur devine solemn, solitar și tîrziu, ca într-un codru învăluit de înserare.

O adiere abia simțită atinge vîrfurile copacilor și puful uscat al mălinilor – ciudat și amar – se scutură înfiorat. Se scutură sus, sub cerul crepuscular și aroma amară coboară odată cu suspinul nemărginit al morții, în care primele stele își picură lacrimile, asemenea florilor de liliac smulse din noaptea palidă și viorie. (Ah, știu: Tatăl ei este medic pe un vas, iar mama a fost casnică. Pe ea o așteaptă în fiecare noapte în port, fără să-și aprindă luminile, vaporașul acela întunecat, cu roți pe margini.)

Atunci în perechile ce se plimbă, în tinerii și fetele ce se întîlnesc la fiecare întoarcere, pătrunde o forță și un entuziasm misterios. Fiecare dintre ei devine un Don Juan frumos și irezistibil, mîndru și cuceritor și dobîndește în priviri o putere ucigătoare, care îngheață inimile fetelor. Ochii fetelor, în schimb, se adîncesc, se deschid în ei grădini adînci, brăzdate de alei, de labirinturi întunecate și foșnitoare. Pupilele lor se măresc de o strălucire sărbătorească, se deschid fără greutate, lăsînd cuceritorii să pătrundă pe aleile grădinilor întunecoase, ce se ramifică în cărări nenumărate și simetrice, ca strofele canțonetelor, pentru ca să se întîlnească și să se

regăsească, ca într-o rimă tristă, în piețele trandafirii, în jurul peluzelor rotunde, ori al havuzurilor cuprinse de flăcările tîrzii ale zilei, și iar să se despartă și să se reverse în masa neagră a parcului, în desișurile crepusculare, tot mai dese și mai foșnitoare, în care se pierd și dispar, ca în niște culise complicate, în draperii catifelate și alcovuri tăcute. Și nu se știe cînd străbat răcoarea întunecoaselor grădini și ajung în locuri străine și uitate, într-un alt foșnet neguros de copaci, ce se scurge în zăbranicul îndoliat, în care întunericul fermentează și degenerează, iar liniștea se alterează de-a lungul anilor de tăcere și se descompune fantastic ca în niște butoaie de vin vechi și uitate.

Rătăcind orbește prin plușul negru al parcurilor, se întîlnesc, în cele din urmă, pe o pajiște singuratică, sub cea din urmă purpură a zilei, pe malul unui eleșteu, de veacuri năpădit de nămol, și undeva la hotarele timpului, la ușa din spate a lumii, lîngă o balustradă putrezită, se regăsesc într-o viață demult trecută, într-o preexistență îndepărtată, și, introduși într-un timp străin, în costumele unor veacuri îndepărtate, plîng fără încetare peste muselina unei trene, înălțînduse spre jurămintele intangibile și urcînd scările memoriei, ajung pe culmile și hotarele, dincolo de care nu există decît moarte și amorțeala desfătării anonime.

CAPITOLUL 17

Ce e un amurg de primăvară?

Oare am ajuns la fondul problemei, ori calea aceasta nu mai duce nicăieri? Ne găsim la sfîrșitul cuvintelor, care devin nebuloase, delirante și iresponsabile. Cu toate acestea abia dincolo de hotarele lor începe ceea ce este nemărginit și inexprimabil în această primăvară. Misterul amurgului! Abia dincolo de cuvinte, unde puterea magiei noastre nu mai acționează, începe să se deslușească vuietul acestei întunecate și necuprinse stihii. Aici cuvîntul se descompune în elemente și se dispersează, se întoarce la etimologia sa, reintră în adîncurile rădăcinii sale întunecate. Cum în adîncuri? Sensul este exact. Iată, se întunecă, cuvintele noastre se pierd în labirintul unor asociații nebuloase: Aheront, Orcus, Subteran… Simțiți cum se întunecă de la aceste cuvinte, cum se scurg mușuroaiele de cîrtiță, cum adie suflul genunilor, al pivnițelor și mormintelor? Acesta e amurgul primăverii? Punem încă o dată această întrebare, acest refren înflăcărat al investigațiilor noastre, la care nu există răspuns.

Cînd rădăcinile copacilor vor să vorbească, iar sub gazon se adună prea mult trecut, prea multe legende, întîmplări de demult, cînd sub rădăcini se strîng prea multe șoapte înăbu-

șite, prea multă masă informă și nearticulată și acel ceva întunecat și fără suflu, care precede orice cuvînt – atunci coaja copacilor se înnegrește și cade fărîmicioasă în bucăți groase, în brazde adînci, porii întunecați dezvelesc rădăcinile, ca pe o blană de urs. Dacă-ți afunzi fața în blana aceea moale a amurgului, totul devine pentru o clipă întunecat, surd și înăbușitor, ca în mormînt. Atunci trebuie să-ți lipești ochii, asemenea lipitorilor, de cel mai neguros întuneric, să-l violentezi ușor, să pătrunzi prin ceea ce este impenetrabil, prin lutul surd – și iată că deodată am atins linia de sosire, de cealaltă parte a lucrurilor, am ajuns în adîncuri, în subteran și vedem…

Nu e deloc întuneric, cum se putea crede. Dimpotrivă, interiorul pulsează de lumină. Se vede lumina interioară a rădăcinilor, fosforescența rătăcitoare, firele subțiri de lumină lăptoasă, așternute în beznă, sclipirea delirantă a substanței. Vedem chiar și cînd dormim, rupți de restul lumii, pierduți, departe, în adîncurile introversiunii, pe cărările ce se întorc în noi înșine – vedem limpede sub pleoapele închise, căci atunci gîndurile se aprind în noi ca torțele și ard delirant de-a lungul fitilelor, întețindu-se de la un nod la altul. Așa se desfășoară în noi, pe toată linia, regresul, retragerea în adîncuri, drumul înapoi spre rădăcină. Așa ne face anamneza să ne ramificăm în adîncime, cutremurîndu-ne de fiorii ascunși care ne străbat, roim subcutaneu pe toată suprafața cuprinsă de delir. Căci numai sus, la lumină, trebuie să o spunem, în sfîrșit – sîntem un mănunchi articulat și vibrant de melodii, un vîrf luminos de ciocîrlie – în adînc ne risipim iar într-un mormăit mohorît, în forfotă, în nenumărate istorii fără de sfîrșit.

Abia acum vedem pe ce teren crește primăvara aceasta, de ce este atît de tristă și încărcată de înțelepciune. Ah, dacă n-am fi văzut cu ochii noștri, n-am fi crezut. Iată labirintele interioare, magaziile și depozitele de lucruri, iată mormintele, calde încă, putregaiul și gozul. Întîmplări străvechi. Șapte

straturi, ca în vechea Troie, coridoare, cămări, tezaure. Cîte măști de aur, așezate una lîngă alta, cîte zîmbete strivite, chipuri roase, mumii, arătări pustii… Aici sînt porumbarele acelea, sertarele pentru morți, în care zac uscați și negri, ca mirodeniile, în așteptarea timpului lor. Aici sînt marile drogherii în care au fost expuși la vînzare în urne, în borcane și în creuzete. Stau cu anii în rafturile lor, în șiruri lungi și solemne, cu toate că nu îi cumpără nimeni. Poate că au și înviat în cuiburile lor, sănătoși, curați ca tămîia și înmiresmați – medicamente melodioase, trezite, impacientate, balsamuri și alifii matinale, care-și cîntăresc gustul timpuriu pe vîrful limbii. Columbarele acelea zidite sînt pline de pliscuri abia ivite și de cel dintîi ciripit, ciripit de început și de lumină. Cît de timpuriu și înainte de orice vreme este totul între aceste șiruri lungi și pustii, unde morții se trezesc aliniați, odihniți adînc – gata să întîmpine un nou răsărit!…

Dar aici încă nu e sfîrșitul, coborîm și mai jos. Nu vă fie teamă. Dați-mi, vă rog, mina, încă un pas și ajungem la rădăcină și îndată se face rămuros, neguros și rădăcinos, ca într-un codru adînc. Miroase a iarbă și a putregai, rădăcinile rătăcesc în întuneric, se împleticesc, se ridică, sevele pătrund în ele, supte ca de niște pompe absorbante. Sîntem de cealaltă parte a lucrurilor, în căptușeala lor. În negura însăilată, mustind de fosforescență. Ce mai învolburare, ce mișcare, ce mulțime! Ce furnicar, ce masă informă, ce popoare și generații, biblii și iliade, de mii de ori multiplicate! Ce migrație și tumult, ce amestec și îmbulzeală a istoriei! Mai departe drumul nu duce nicăieri. Am ajuns în punctul cel mai de jos, la fundamentul întunecat, la Mume. Aici sînt acele nesfîrșite infernuri, acele jalnice tărîmuri osianice, acei nibelungi îndurerați. Aici sînt marile incubatoare ale istoriei, fabricile fabuloase,

fumoarele încețoșate în care se zămislesc fabulele și basmele. În sfîrșit, acum poate fi înțeles acel imens și trist mecanism al primăverii. Ah, da, ea crește pe trupurile istoriilor. Cîte întîmplări, cîte istorii, cîte destine! Tot ce am citit vreodată, toate istorioarele auzite și toate cele neauzite, pe care ni le închipuim din copilărie, aici și nu în altă parte își au căminul și patria. Căci de unde și-ar lua scriitorii ideile, de unde ar lua curajul să gîndească, dacă nu ar simți în spatele lor acele rezerve, acele capitaluri, acele deconturi însutite, de care vibrează Subteranul. Ce învălmășeală de șoapte, ce forfotă a pămîntului! Urechea ta pulsează de sfaturi inepuizabile. Treci cu ochii închiși prin căldura șoaptelor, a zîmbetelor și ispitelor, asediat la nesfîrșit, înțepat de mii de întrebări, asemănătoare milioanelor de înțepături de țînțar. Toate ar vrea să iei cîte ceva din ele, orice, măcar o fărîmă din acea istorie imperceptibilă și șoptitoare, să o admiți în viața ta tînără, în sîngele tău și să trăiești mai departe. Pentru că ce este primăvara, dacă nu o înviere a istoriei? Ea singură printre toate cele imperceptibile este vie, reală, rece și complet neștiutoare. O, cum aleargă toate fantomele, toate fantasmele, larvele și vietățile spre tînărul ei sînge verde, spre neștiința ei vegetală. Iar ea le primește în somnul ei, dezarmată și naivă, și doarme cu ele, iar dimineața se trezește amețită și nu-și amintește nimic. De aceea este atît de grea, de încărcată cu toate cele uitate și atît de tristă, fiindcă ea trebuie să trăiască și să fie frumoasă pentru atîtea vieți refuzate și abandonate și nu are la dispoziție decît mireasma inepuizabilă a mălinului, ce se scurge într-un curent veșnic, nesfîrșit, în care este totul… Pentru că ce înseamnă să uiți? Peste istoriile vechi a crescut într-o noapte o verdeață nouă, o pieliță verde și moale. Mugurii fragezi s-au revărsat prin toți porii într-o blană uniformă, asemenea părului tuns al băieților. Ah, cum înverzește primăvara de uitare, cum își recapătă bătrînii copaci dulcea și naiva lor neștiință, cum se trezesc în crengile lipsite de me-

morie, cu rădăcinile înfipte în istorie! Verdeața le va citi din nou, le va mai silabisi o dată, iar istoriile vor întineri de verdeață, vor lua totul de la început, de parcă nu s-ar fi petrecut niciodată.

Atîtea istorii nu s-au născut încă. O, jalnice coruri rămase printre rădăcini, ciorovăială de povești, inepuizabile monologuri în mijlocul exploziilor de improvizații! Aveți suficientă răbdare ca să le ascultați? înaintea celei mai vechi istorii au fost altele, pe care nu le-ați auzit, au fost predecesori anonimi, povestiri fără titlu, epopei uriașe, palide și monotone, bîline fără contururi, trupuri fără forme, și genți fără chip, ce acoperă orizontul, texte întunecate pentru dramele nocturne ale norilor, și mai departe – cărțile legendă, cărți nescrise, cărți – veșnic pretendente, cărțile rătăcitoare și pierdute *in partibus infidelium…*

Între toate istoriile aglomerate la rădăcinile primăverii, există una care a trecut demult în proprietatea nopții, a rămas pentru totdeauna în adîncul cerului – etern acompaniament și fundal al spațiilor stelare. În fiecare noapte de primăvară, orice s-ar întîmpla, istoria aceasta trece cu pași mari peste orăcăitul imens al broaștelor și peste goana nesfîrșită a morilor. Un bărbat trece sub ploaia de stele, ce se cerne din moara nopții, merge cu pași mari pe cer, strîngîndu-și copilul în faldurile mantiei, mereu pe drumuri, într-un neobosit pelerinaj pe nesfîrșitele întinderi ale nopții. O, imensă jale a singurătății, o, soartă de orfan, pierdută în spațiul nopții, o, străluciri de stele îndepărtate! În istoria aceasta timpul nu mai schimbă nimic. Ea trece în fiecare clipă peste orizonturile stelare, trece pe lîngă noi cu pași mari și așa va fi întotdeauna, fiindcă o dată abătută de pe cărarea timpului ea a devenit abisală, inepuizabilă, oricît s-ar repeta. Bărbatul acela trece strîngîndu-și

copilul în brațe – repetăm intenționat acest refren, acest motto jalnic al nopții, ca să exprimăm continuitatea intermitentă a trecerii, uneori acoperită de învălmășeala stelelor, alteori cu totul invizibilă, în intervalurile lungi și mute, în care adie veșnicia.

Lumile îndepărtate se apropie – înfiorător de stridente și transmit prin veșnicie semnale violente în rapoarte mute, ermetice – iar el merge, liniștind neîncetat fetița, monoton și fără speranțe, neputincios în fața șoaptelor, în fața acelor dulci ispite ale nopții, a acelui cuvînt unic, în jurul căruia se modelează buzele liniștii, cînd nimeni nu o ascultă…

Aceasta este istoria unei prințese răpite și fermecate.

CAPITOLUL 18

Iar cînd noaptea tîrziu se întorc tăcute în vila încăpătoare, cufundată în mijlocul grădinilor, în camera albă și joasă, cu pian negru, lung și strălucitor ce tace din toate strunele sale, iar noaptea primă văratică, albă, sclipind de stele, privește o clipă prin peretele mare de sticlă, ca prin geamurile unei oranjerii, din toate flacoanele și vasele se răspîndește peste așternutul răcoros al patului alb mireasma amăruie de mălin – atunci prin noaptea imensă, stăpînită de insomnii, aleargă tulburarea, se ascute auzul, iar inima vorbește prin somn și zboară, și se împiedică, și plînge prin noaptea întinsă, plină de fluturi, amară de mălin și luminoasă… Ah, mălinul acela amar cît sporește el noaptea nețărmurită și inima chinuită de zboruri, gonită de alergări îmbătătoare! Ai vrea să ațipești o clipă la vreun hotar al văzduhului, pe cea mai îngustă margine, dar din noaptea palidă și nesfîrșită se desprinde mereu altă noapte, tot mai palidă și mai inconsistentă, acoperită de linii și zigzaguri luminoase, de spiralele stelelor și ale zborurilor palide, de mii de ori înțepată de țînțari invizibili, ireali și îndulciți de sînge feciorelnic, iar inima neobosită delirează din nou prin somn, iresponsabilă, încurcată în niște complicate afaceri stelare, într-o grabă sufocantă,

în panica selenară, celestă și însutită, împletită în fascinații livide, în vise adormite, lunatice și în fiori letargici.

Ah, răpiri și alergări nocturne, trădări și șoapte, sclavi și cîrmaci, zăbrele în balcoane și jaluzele nocturne, rochii de muselină și văluri ce flutură în urma alergărilor precipitate!… În cele din urmă, se lasă deodată întunericul, o pauză neagră și mută, și vine clipa aceea, cînd toate marionetele stau deacum în cutiile lor, toate perdelele sînt trase și toate respirațiile, demult condamnate, se duc acolo în liniște, în timp ce pe toată întinderea acestei scene, pe cerul întins și liniștit, zorile își clădesc în tăcere îndepărtatele lor orașe trandafirii și albe, luminoasele și înfoiatele lor pagode și minarete.

CAPITOLUL 19

Natura acestei primăveri devine clară și lizibilă numai pentru cititorul atent al Cărții. Toată agitația matinală a zilei, toaleta ei timpurie, ezitările, îndoielile și scrupulele opțiunii – își dezvăluie fondul lor numai cititorului inițiat în domeniul timbrelor. Timbrele îl introduc în complicatul joc al diplomației matinale, în tergiversatele tratative, în manevrele atmosferice, care preced redactarea finală a zilei. Mexicul pestriț și pătat, cu șarpele zvîrcolindu-se în ciocul condorului, fierbinte și ars de erupții stă gata să scuture din cețurile ruginii ale orei nouă, dar în ochiurile limpezi ale cerului, în verdeața copacilor papagalul repetă mereu: „Guatemala”, repetă cu îndîrjire, la intervaluri egale, uniform, și de la acest cuvînt verde totul devine cireșiu, proaspăt și frunzos. Și astfel, în mijlocul greutăților și conflictelor, se săvîrșesc opțiunile, se stabilește desfășurarea ceremoniei, filmul paradei, protocolul diplomatic al zilei.

În mai zilele erau roze ca Egiptul. În piață, lumina se revărsa în valuri peste toate hotarele. Pe cer, sub crăpăturile luminii, îngenuncheau învolburate aglomerările norilor de vară, vulcanice, scrijelite strident, și toate – chiar și Barbados, Labrador, Trinidad – se acopereau de roșeață, de parcă erau privite prin ochelari rubinii, iar în timpul celor două-trei bătăi

ale pulsului, cît durează amețeala, eclipsa roșie a sîngelui care a invadat creierul, pe bolta cerului își croiește drum marea corvetă a Guianei explodînd din toate pînzele. Alunecă cu pînzele umflate, înclinată, trasă greu printre parîmele întinse, în strigătele marinarilor, prin clocotul pescărușilor și strălucirea roșie a mării. Atunci o construcție uriașă de odgoane, scări și prăjini se ridica pînă în ceruri și, vuind din înaltul pînzelor întinse, se desfășura spectacolul aerian al pînzelor, vergelor și brasajelor, în care se zăresc din cînd în cînd niște negri mici, sprinteni, alergînd prin labirintul de pînze și dispărînd printre semnele și figurile fantasticului cer tropical.

Pe urmă, decorul se schimbă. În masivele norilor culminau, în același timp, trei eclipse trandafirii, o lavă strălucitoare fumega conturînd cu linii luminoase formele amenințătoare ale norilor, apoi Cuba, Haiti, Jamaica –rădăcina lumii pătrundea în adîncuri, se maturiza tot mai strident, atingea miezul și deodată se revărsa esența pură a acestor zile: oceanismul zgomotos al tropicelor, al bolților întinse peste arhipelaguri, al răstoacelor și viitorilor fericite, al musonilor ecuatoriali și sărați.

Citeam această primăvară cu clasorul în mînă. Oare nu era el marele comentariu al timpului, gramatica zilelor și nopților lui? Primăvara aceasta se declina prin toate Columbiile, Costaricele și Venezuelele, căci ce sînt în fond Mexicul, Ecuadorul și Sierra Leone dacă nu un medicament rafinat, o ascuțire a gustului, punctul final, străduța închisă a miresmei în care se avîntă lumea în căutările ei, încercînd și exersînd toate clapele.

Principalul e să nu uiți, ca Alexandru Cel Mare, că niciun Mexic nu este cel din urmă, că el nu-i decît un punct de trecere, peste care pășește lumea, că în spatele fiecărui Mexic se deschide alt Mexic, mai luminos, mai colorat și mai aromat…

CAPITOLUL 20

Bianca e toată cenușie. În pielea ei întunecată parcă s-ar fi dizolvat cenușă stinsă. Cred că atingerea mîinii ei depășește orice închipuire.

Generații întregi de dresură zac în sîngele ei disciplinat. E mușcătoare resemnarea cu care se supune ea rigorilor tactului, ceea ce ilustrează înfrîngerea îndărătniciei, înăbușirea revoltei, plînsul ei în timpul nopților și violentarea mîndriei ei. Cu fiece mișcare ea se integrează benevol și plină de o gingășie dureroasă în tiparele stabilite. Nu face nimic ce nu e necesar. Fiecare gest al ei este măsurat cu zgîrcenie, atît cît să umple o formă, pătrunde în ea fără entuziasm, mînată parcă de sentimentul pasiv al obligației. Din adîncul acestor înăbușiri își ia Bianca experiența ei pretimpurie, cunoașterea tuturor lucrurilor. Bianca știe totul, dar nu zîmbește de la înălțimea acestei științe. Știința ei este sobră și plină de tristețe, iar buzele sînt închise deasupra ei într-o linie de o frumusețe absolută, sprîncenele desenate cu o exactitate gravă. Nu, ea nu-și transformă știința într-un atu care să-i îngăduie destinderea, moleșeala ori dezmățul. Dimpotrivă. Parcă adevărul, asupra căruia sînt ațintiți ochii ei triști, ar putea fi înfruntat numai printr-o atenție încordată, numai prin respectarea cea mai strictă a formei. Și în acest tact ireproșabil

dăinuie un ocean întreg de tristețe, o suferință înfrîntă cu trudă.

Și cu toate că a fost înfrîntă de formă, ea a ieșit învingătoare. Dar cu ce sacrificii a obținut acest triumf!

Cînd merge, zveltă și dreaptă, nu se știe a cui mîndrie o poartă cu atîta simplitate în ritmul natural al mersului ei: mîndria ei înfrîntă, ori triumful principiilor, cărora li s-a supus.

În schimb, atunci cînd privește ridicîndu-și simplu și trist ochii – știe dintr-odată totul. Tinerețea nu a ferit-o de înțelegerea celor mai tainice lucruri. Liniștea ei este un balsam după zilele lungi de plîns și suferință. De aceea ochii ei sînt încercănați și au în ei acel foc fierbinte și strălucitor și acea precizie a privirilor, potrivnică risipei.

CAPITOLUL 21

Bianca, minunata Bianca este pentru mine o enigmă. O studiez cu îndîrjire, cu furie și deznădejde, cu ajutorul clasorului. Se poate? Clasorul tratează și probleme de psihologie? Naivă întrebare! Clasorul este o carte universală, un compendiu al întregii științe despre tot ce-i omenesc. Firește, în aluzii, în referiri și subînțelesuri. Trebuie să ai o anumită perspicacitate, un curaj al inimii, o anumită agerime ca să găsești firul, acea urmă de foc, acel fulger care străbate paginile cărții.

De un singur lucru trebuie să te ferești în aceste chestiuni: de meschinăria îngustă, de pedanterie, de exactitatea stupidă. Toate lucrurile sînt legate între ele, toate căile duc la aceeași destinație. Ați observat că printre rîndurile unor cărți zboară o mulțime de rîndunele, verste întregi de rîndunele ascuțite și vibrante? Trebuie citit zborul acestor păsări…

Dar să revin la Bianca. Ce emoționant de frumoase sînt mișcările ei. Fiecare e făcută cu rațiune, e hotărîtă de veacuri, întreprinsă cu resemnare, de parcă ar ști dinainte tot ce urmează, desfășurarea implacabilă a destinului ei. Stînd vizavi de ea pe aleile parcului, se întîmplă să doresc s-o întreb ceva din priviri, să o rog ceva în minte – și încerc să-mi formulez rugămintea. Dar înainte de a reuși acest lucru, ea îmi răs-

punde. Îmi răspunde cu tristețe, cu o privire profundă și scurtă.

De ce ține capul aplecat? Spre ce sînt ațintite privirile ei cu atîta concentrare și îngîndurare? Cît de nemărginită și de adîncă este tristețea ei! Și cu toate acestea, nu-și poartă ea oare cu mîndrie și cu demnitate resemnarea, de parcă așa ar trebui să fie, de parcă știința aceasta, lipsind-o de bucurie, a înzestrat-o cu o imunitate, cu o libertate superioară. izvorîtă din adîncurile unei supușenii benevole? Aceasta dă smereniei ei farmecul triumfului și o face victorioasă.

Stă în fața mea, pe bancă, împreună cu guvernanta ei, și citesc amîndouă. Rochița ei albă (niciodată n-am văzut-o în altă culoare) pare o floare deschisă. Picioarele zvelte, cu carnația întunecată, și le ține încrucișate cu o grație nespusă. Atingerea trupului ei trebuie să doară de sfințenia acestui contact.

Pe urmă, închizîndu-și cărțile, se ridică amîndouă. Cu o privire fugară, Bianca primește și-mi înapoiază salutul fierbinte și, ușurată parcă, se îndepărtează în dansul meandric al picioarelor ei, acompaniind melodic ritmul pașilor mari și elastici ai guvernantei.

CAPITOLUL 22

Am cercetat, de jur împrejur, întreg terenul ce-i revenea primului născut. Am înconjurat de cîteva ori terenul întins, împrejmuit de un gard înalt. Zidurile albe ale vilei, cu terasele ei, cu verandele largi îmi dezveleau mereu alte aspecte. În spatele vilei se întinde un parc, care trece treptat într-o cîmpie lipsită de arbori. Acolo se înalță niște construcții ciudate, pe jumătate fabrici, pe jumătate clădirile unui conac. Mi-am lipit ochii de o crăpătură în gard și ceea ce am văzut trebuie să fi fost o iluzie. În văzduhul primăverii, rarefiat de căldură, ți se nălucesc lucruri îndepărtate, oglindite la mile întregi de aerul cuprins de vibrații. Și totuși, îmi plesnește capul de gînduri contradictorii. Trebuie să cer sfatul clasorului.

CAPITOLUL 23

E posibil? Să fie vila Biancăi un teren extrateritorial? Să fie casa ei sub protecția tratatelor internaționale? La ce descoperiri uimitoare mă conduce studierea clasorului! Sînt eu singurul posesor al acestui uluitor adevăr? Și totuși nu pot fi neglijate indiciile și argumentele pe care clasorul le adună în jurul acestei chestiuni.

Am cercetat astăzi îndeaproape întreaga vilă. Săptămîni întregi am dat tîrcoale porții mari, cu blazon, lucrată cu măiestrie. Am profitat de clipa în care două echipaje, mari și goale, au ieșit din grădina vilei. Poarta rămăsese larg deschisă. Am intrat cu pas natural în curte, mi-am scos blocnotesul din buzunar și, sprijinit de un stîlp al porții, m-am prefăcut că desenez un amănunt arhitectural. Stăteam pe aleea așternută cu pietriș, pe care trecuse de-atîtea ori piciorușul ușor al Biancăi. Inima parcă mi se oprise de o teamă euforică la gîndul că pe una dintre ușile balconului ar putea să apară silueta ei zveltă în rochiță albă și ușoară. Toate ferestrele și ușile erau însă acoperite de storuri verzi. Nici cel mai mic foșnet nu trăda vreo urmă de viață în această casă. În văzduhul cald și rarefiat nu se simțea nici cea mai ușoară adiere. În liniștea acelei zile cenușii numai zidurile vilei albe ca creta vorbeau cu elocința mută, dar semnificativă, a arhitec-

turii bogat ornamentate. Verva ei ușoară se risipea în pleonasme, în mii de variante ale aceluiași motiv. De-a lungul unei frize strident de albe alergau în cadențe ritmice, la dreapta și la stînga, ghirlande în basorelief și se opreau nehotărîte la colțuri. Din înălțimea terasei centrale, printre balustradele și vazele arhitecturale, ce se îndepărtau repede, coborau niște scări de marmură, patetice și ceremonioase și, scurgîndu-se pe pămînt, păreau că-și adună și își retrag veșmintele învolburate într-o reverență adîncă.

Am un simț al stilului ciudat de sensibilizat. Stilul acesta mă irita și mă tulbura prin ceva nedefinit. Dincolo de clasicismul lui zelos, stăpînit cu atîta greutate, dincolo de eleganța lui, rece în aparență, se ascundeau niște fiori imperceptibili. Stilul acesta era prea fierbinte, poantele lui prea stridente, plin de alunițe surprinzătoare.

Dezorientat sufletește, tremurînd de impulsuri contradictorii, am înconjurat în vîrful degetelor frontonul vilei, speriind șopîrlele adormite pe scări.

În jurul bazinului rotund și secat, pămîntul era încă gol și crăpat de soare. Doar ici și colo răsărea din crăpăturile gliei puțină verdeață înfierbîntată și fanatică. Am smuls un smoc din verdeața aceea și l-am ascuns în bloc-notes. Tremuram tot de o revoltă lăuntrică. Deasupra bazinului aerul era cenușiu, excesiv de transparent și de lucios, vibrînd de căldură. Barometrul de pe stîlpul alăturat indica o scădere catastrofală a presiunii atmosferice. În jur domnea liniștea. Nicio ramură nu se mișca. Vila dormea cu jaluzelele trase, strălucind cu albul ei de cretă în amorțeala nețărmurită a văzduhului cenușiu. Deodată, cînd nemișcarea aceasta părea să fi atins punctul critic, aerul s-a tulburat de un ferment colorat și s-a risipit într-un fîlfîit sclipitor, în petale multicolore.

Erau niște fluturi uriași, greoi, împerecheați într-un joc erotic. Fîlfîitul neputincios s-a menținut o clipă în văzduhul amorțit. Și-o luau înainte unul altuia și iar se împreunau în

zbor, amestecînd în văzduhul întunecat pachete întregi de sclipiri multicolore. Să fi fost doar descompunerea rapidă a văzduhului exuberant, o *fata morgana* a aerului încărcat de capricii și hașiș? Am aruncat șapca și un fluture greu de pluș căzu la pămînt, bătînd din aripi. L-am ridicat și l-am ascuns. Un argument în plus.

CAPITOLUL 24

Am dezlegat taina acestui stil. Liniile arhitecturii repetau în verva lor cu atîta insistență același slogan, încît, în cele din urmă, am înțeles cifrul lui înșelător, cochetăria lui. iritația lui mistificatoare. Era, de fapt, o mascaradă prea transparentă. În liniile acelea rafinate și mobile, de o eleganță exagerată, exista un condiment prea tare, un surplus de picanterie, exista ceva zglobiu, ardent, ceva ce gesticula prea strident, într-un cuvînt, ceva colorat, colonial și prea țipător. Da, stilul acesta avea în adîncul lui ceva extraordinar de respingător – era deșănțat, mofturos, tropical și nespus de cinic.

CAPITOLUL 25

Nu trebuie să mai explic, cît de zguduit am fost de această descoperire. Liniile îndepărtate se apropie și se unesc, izbucnind în proporții și paralele surprinzătoare. Revoltat, i-am destăinuit lui Rudolf descoperirea mea. L-a emoționat prea puțin. Ba chiar s-a înfuriat și mi-a reproșat că exagerez și că inventez. Tot mal des îmi reproșează înclinația spre fanfaronadă și mistificare. Dacă aveam cîndva pentru el, ca proprietar al clasorului, vreo simpatie, acum ieșirile lui pline de invidie și de amărăciune necontrolată, mă îndepărtează tot mai mult de el. Totuși, nu-mi manifest deschis resentimentele, fiindcă, din păcate, sînt dependent de el. Ce m-aș face eu fără clasor? Rudolf știe acest lucru și profită de el.

CAPITOLUL 26

Prea multe se întîmplă în această primăvară. Prea multe aspirații, pretenții exagerate, ambiții clocotitoare și necontrolate umplu adîncurile ei întunecate. Coordonarea acestei acțiuni uriașe, complicate, depășește puterile mele. Vrînd să trec o parte din greutate pe umerii lui Rudolf, l-am numit coregent. Firește, în secret. Împreună cu clasorul lui constituim un triumvirat neoficial, pe umerii căruia apasă greutatea răspunderii pentru toată această impenetrabilă și necuprinsă afacere.

CAPITOLUL 27

Nu am avut curajul să înconjur vila și să trec de cealaltă parte. Aș fi fost cu siguranță observat. Atunci de ce am sentimentul că am mai fost cîndva acolo – cîndva demult? În fond, nu cunoaștem noi oare toate peisajele pe care le întîlnim în viață? Ar putea să apară ceva cu totul nou, ceva ce în adîncul rezervelor noastre nu l-am fi presimțit demult? Știu că o dată, la o oră tîrzie, mă voi opri în pragul acestor grădini, mînă în mînă cu Bianca. Vom păși spre colțișoarele acelea uitate, unde, printre ziduri vechi, stau închise parcuri otrăvite, paradisurile artificiale ale lui Poe, pline de cucută, de mac și de mătrăgună, arzînd sub cerul cenușiu, decorat cu fresce învechite. Vom trezi marmura albă a unei statui cu ochi pustii, adormită în acest univers extrateritorial, dincolo de hotarele după-amiezii ofilite. Îi vom speria singurul iubit, vampirul roșu. adormit cu aripile strînse la pieptul ei, iar el își va lua tăcut zborul, moale, plutitor și, vibrînd din trupul lui roșu-deschis, neputincios, fără schelet și substanță, va vira, va fîlfîi, va tulbura, fără urme, văzduhul amorțit. Apoi vom intra printr-o portiță într-o poiană pustie. Vegetația e acolo arsă ca tutunul, ca preria într-o vară indiană tîrzie. Poate fi în statul New Orleans ori în Louisiana – țările nu sînt decît pretexte. Ne așezăm pe bordura de piatră a bazi-

nului pătrat. Bianca își umezește degetele albe în apa caldă, acoperită de frunze galbene, și nu-și ridică privirile. De cealaltă parte stă o femeie zveltă, îmbrăcată în negru, acoperită toată de un voal. O întreb pe Bianca în șoaptă cine e, iar ea dă din cap și-mi spune încet: – Nu-ți fie teamă, ea nu ascultă. E mama mea, moartă, care locuiește aici. – Pe urmă îmi spune cele mai dulci, cele mai tăcute și mai triste lucruri. Bucuria s-a sfîrșit. Se lasă întunericul…

CAPITOLUL 28

Întîmplările se precipită într-un ritm infernal. A venit tatăl Biancăi. Stăteam astăzi la intersecția străzii Fîntînelor cu strada Scarabeului, cînd a sosit trăsura aceea deschisă, lucioasă, largă și joasă, ca o cochilie.

Am zărit-o pe Bianca întinsă în cochilia aceea albă și mătăsoasă, într-o rochiță albă de tul. Profilul ei delicat era umbrit de borurile pălăriei, trase în jos și prinse cu o panglicuță sub bărbie. Era aproape toată scufundată în dantelărie albă. Ședea alături de un domn într-o redingotă neagră și o vestă albă, matlasată, pe care strălucește un lanț greu de aur cu o mulțime de brelocuri. Sub melonul negru tras pe ochi se zărea un chip întunecat, sobru, cu favoriți. M-am cutremurat la vederea lui. Nu putea fi nicio îndoială. Era domnul de V…

Cînd elegantul vehicul trecu de mine, huruindu-și discret cupeul pe arcuri elastice, Bianca îi spuse ceva tatălui, care se întoarse și își îndreptă spre mine privirile ochelarilor săi mari și negri. Avea înfățișarea unui leu cenușiu fără coamă.

Într-un moment de euforie, amețit de cele mai contradictorii sentimente, am strigat:

— Ai încredere în mine… pînă la ultima picătură de sînge… și am descărcat în aer pistolul scos de sub haină.

CAPITOLUL 29

Multe lucruri confirmă faptul că Franz Joseph I era în fond un puternic și trist demiurg. Ochii lui înguști, inexpresivi ca niște nasturi, așezați în deltele triunghiulare ale ridurilor, nu erau ochi de om. Chipul lui păros, cu favoriții albi, pieptănați spre spate, ca la demonii japonezi, era chipul unui vulpoi bătrîn și posomorît. De departe, din înălțimea terasei de la Schönbrunn, chipul acela, datorită unei anumite dispuneri a ridurilor, părea să zîmbească. De aproape însă zîmbetul se dovedea a fi o grimasă a amărăciunii și a concretului tern, pe care nu îl lumina strălucirea nici unei idei. În clipa apariției lui pe scena lumii, cu egreta verde de general, cu mantia albăstruie, lungă pînă la pămînt, ușor gîrbovit și salutînd împrejur, lumea ajunsese în dezvoltarea sa la un punct fericit. Epuizîndu-și conținutul în metamorfoze nesfîrșite, formele atîrnau pe lucruri, gata să cadă. Lumea se înmulțise brusc, roise de culori tinere, zgomotoase, se lepăda de toate nodurile și legăturile ei. Puțin a lipsit și harta lumii, foaia aceea plină de petice și de culori, ar fi sărit în aer, vibrînd toată, plină de entuziasm. Franz Joseph I simțise toate acestea ca pe o primejdie îndreptată împotriva sa. Elementul lui era lumea închisă în regulamentele prozei, în

pragmatismul plictiselii. Spiritul cancelariilor și circumscripțiilor era spiritul lui. Și lucru ciudat, bătrînul acela rece și obtuz, care nu avea nimic ademenitor în el, reușise să-și atragă o mare parte a creaturilor. Toți părinții loiali și prevăzători s-au simțit primejduiți împreună cu el și au respirat ușurați cînd acest demon puternic s-a așezat cu toată greutatea lui pe lucruri și a frînat zborul lumii. Franz Joseph I a liniat lumea în rubrici, i-a stabilit cursul cu ajutorul patentelor, a prins-o în menghinea procedurală și a asigurat-o împotriva deraierii undeva în necunoscut, în aventură și imprevizibil.

Franz Joseph I nu era inamicul fericirii cumpătate și cu frica de Dumnezeu. Dintr-o bunătate prevăzătoare el a inventat loteria imperială pentru popor, cărțile egiptene de vise, calendarele ilustrate și traficul imperial de tabac. Uniformizase chiar și personalul ceresc; l-a îmbrăcat în uniforme simbolice albastre și i-a dat drumul în lume, împărțit în caste și grade. Personalul cetelor îngerești luase înfățișarea poștașilor, conductorilor și funcționarilor financiari. Pînă și cel din urmă dintre acești curieri celești mai avea pe chip strălucirea înțelepciunii preaveșnice și surîsul harului dăruit de Creator, prins între favoriți, chiar și atunci cînd picioarele lui obosite de călătoriile pămîntene duhneau de sudoare.

A auzit cineva însă de zădărnicirea unui complot chiar la treptele tronului, de o mare revoluție de palat înăbușită în fașă chiar la debutul glorioasei guvernări a Atotputernicului? Tronurile se ofilesc cînd nu sînt hrănite cu sînge. Vitalitatea lor crește din mulțimea nedreptăților, a negării vieții (a celei veșnice, nu a alteia) care a fost îndepărtată și negată de ele. Destăinuim aici lucruri secrete și interzise, ne referim la secrete de stat, de mii de ori închise și sigilate cu mii de sigilii ale tăcerii. Demiurgul avea un frate mai tînăr, cu alt spirit și cu alte idei. Dar cine nu-l are într-o formă sau alta, pe cine nu-l întovărășește el ca o umbră, ca o antiteză, ca partener al

unui dialog veșnic. După unii însă, nu era decît un văr de al lui, după alții nici nu s-ar fi născut, a fost doar închipuit din delirul, din temerile Demiurgului, spuse în timpul somnului. Poate că s-a produs un fals și a fost pus altcineva să joace în locul lui, în mod simbolic, această dramă, să mai repete o dată, pentru a nu știu cîta oară, ceremonios și tradițional acest act prelegislativ și fatal, pe care nu-l putuse epuiza în mii de repetiții. Cel născut condiționat, nedreptățit într-un fel din punct de vedere profesional, ca urmare a rolului său, antagonistul nefericit purta numele arhiducelui Maximilian. Pînă și numele acesta, spus în șoaptă, ne împrospătează sîngele în vine, îl face mai limpede și mai roșu, pulsînd mai repede în culoarea entuziasmului, a lacului poștal și a creionului roșu, cu care sînt însemnate telegramele cu vești bune, sosite de acolo. Avea obrajii rumeni și strălucitori, ochii albaștri, inimile toate se avîntau spre el, rîndunicile îi tăiau calea, exultînd de bucurie, îl prindeau între ghilimelele tremurătoare – citat norocos, scris în cursive festive și străbătut de triluri. Însuși Demiurgul îl iubea pe ascuns, deși îi plănuia pieirea. Întîi îl numise comandor al escadrei levantine, în speranța că, aventurîndu-se pe mările sudului, va sfîrși tragic. Puțin mai tîrziu însă încheie o convenție secretă cu Napoleon al III-lea, care l-a atras cu viclenie în aventura mexicană. Toate acestea erau măsluite. Tînărul plin de fantezie și de agerime, ispitit de speranța constituirii unei lumi noi și fericite la Pacific, a renunțat la toate drepturile sale la coroană și la succesiunea Habsburgilor. A pornit cu vasul francez la linie „Le Cid" drept spre capcana pregătită special pentru el. Documentele acelui complot secret n-au văzut niciodată lumina zilei.

Așa se risipi și ultima speranță a celor nemulțumiți. După moartea lui tragică, Franz Joseph I a interzis culoarea roșie sub motivul doliului pe care-l poartă curtea. Doliul negru-

galben deveni culoarea oficială. Culoarea roșie, stindardul fluturînd al entuziasmului, fîlfîia de acum înainte, în taină, numai în inimile adepților lui. N-a reușit Demiurgul să o smulgă complet din natură. O avea în ea și lumina soarelui. E suficient să închizi ochii în bătaia soarelui de primăvară ca să o simți pătrunzînd fierbinte sub pleoape, val după val. Hîrtia fotografică se developează tocmai în roșul acestor raze primăvăratice, revărsate peste toate hotarele. Taurii, purtați pe străzile însorite ale orașelor, cu o fîșie de pînză în coarne, o văd în petele luminoase din fața lor și își lasă capetele, gata să-i atace pe toreadorii imaginari care aleargă cuprinși de panică în arenele înflăcărate.

Uneori, stăruie toată ziua, strălucind în exploziile solare, în aglomerările de nori tiviți cu lumină și crom, cu marginile acoperite de reflexe roșii. Oamenii umblă buimăciți de lumină, cu ochii închiși, explodînd de rachete, de artificii și de butoaie cu praf de pușcă. Spre seară focul uraganic al luminii se domolește, orizontul se rotunjește, se înfrumusețează și se umple de azur, asemenea globurilor de sticlă din grădini, în care se oglindește panorama miniaturală și luminoasă și lumii, cu planurile fericit ordonate, deasupra cărora, ca o supremă încoronare, se înșiră norii la orizont, ca niște rulouri de medalii de aur, ori ca sunetul clopoțeilor ce se împlinește în litania mătăniilor.

Oamenii se adună tăcuți în piață, sub cupola aceea uriașă de lumină, se grupează, fără voie, și se completează într-o scenă mare și imobilă, în scena finală a așteptării; norii se adună roșietic, tot mai roșietic, în adîncul ochilor se lasă liniștea profundă și reflexele depărtării luminoase și deodată, în timp ce ei așteaptă, lumea atinge zenitul, se maturizează în ultimele două trei pulsații pînă la suprema perfecțiune. Grădinile se orînduiesc definitiv pe cupa de cristal a orizontului, verdeața lunii mai se învolburează și își fierbe vinul strălucitor, pentru ca în clipa următoare să se reverse, colinele se

aranjează după modelul norilor și, trecînd cel mai înalt vîrf, frumusețea lumii se desprinde și își ia zborul, intrînd înmiresmată în veșnicie.

Și în timp ce oamenii stau încă nemișcați, plecîndu-și capetele încărcate încă de imense viziuni luminoase, fermecați de uriașul și strălucitorul zbor al lumii, din mulțime iese gîfîind acela pe care ei îl așteptau neștiutori, curierul înveșmîntat în roz, în tricou de culoarea zmeurei, acoperit de clopoței, de medalii și ordine, aleargă prin piața curată, înconjurată de mulțimea tăcută, plină încă de zbor și de prevestire – supliment în afara programului, profit net refuzat de această zi, care l-a economisit norocoasă din toată strălucirea ei. Înconjoară piața de șase-șapte ori în cercuri mitologice, în cercuri superb arcuite și desenate. Aleargă încet, în ochii tuturor, cu privirile plecate, rușinat parcă, cu mîinile în șolduri. Pîntecele, cam greu, îi atîrnă, ușor scuturat de ritmul alergării. Fața împurpurată de încordare îi strălucește asudată sub mustața neagră de bosneac, iar medaliile, ordinele și clopoțeii sar ritmic pe decolteul maro, ca un harnașament de nuntă. Se vede de departe cotind într-o linie întinsă, asemenea unei parabole, apropiindu-se cu orchestra ienicerească de clopoței, frumos ca un zeu, nespus de roz, cu torsul nemișcat, alungind cu lovituri de harapnic trimise de fulgerele ochilor haita de cîini care îl latră.

Atunci Franz Joseph I, dezarmat de armonia generală, proclamă o amnistie tacită, îngăduie roșul, îl îngăduie pentru această unică seară de mai, într-o formă diluată și dulce ca o caramea și, împăcat cu lumea și cu antiteza sa, apare în fereastra deschisă a Schonbrunnului, pentru ca în clipa aceasta să fie văzut în întreaga lume, la toate orizonturile, sub care, în piețe curate, înconjurate de mulțimi tăcute, aleargă curieri roșietici, rapizi, iar el se vede ca o uriașă apoteoză crăiască pe fundalul norilor, sprijinit cu mîinile înmănușate de balustrada ferestrei, în surtucul său turcoaz-albăstrui, cu eșarfa de

cavaler al ordinului maltez, cu ochii întredeschiși parcă într-un zîmbet în deltele ridurilor – nasturi albaștri fără bunătate și fără milă. Stă așa cu favoriții albiți, pieptănați spre spate, deghizat în bunătate, un vulpoi înveninat, imitînd zîmbetul cu chipul lui lipsit de umor și lipsit de geniu.

CAPITOLUL 30

După îndelungate șovăieli, i-am povestit lui Rudolf întîmplările din ultimele zile. N-am putut ține mai mult în mine taina care mă rodea. S-a întunecat, a țipat, m-a făcut mincinos și în cele din urmă și-a manifestat deschis invidia. Totul nu e decît minciună, minciună sfruntată, striga, alergînd cu brațele ridicate. Extrateritorial! Maximilian! Mexic! Ha, ha! Plantații de bumbac! De ajuns, s-a terminat, nu mai are de gînd să-și folosească clasorul pentru astfel de aiureli. S-a terminat cu asociația noastră! Contractul a fost reziliat. S-a lua cu mîinile de păr de furie. Era scos din minți, gata de orice.

Foarte speriat, am început să-i explic, liniștindu-l. Am recunoscut că la prima vedere toată chestiunea pare ireală, de-a dreptul fantastică. Nici eu, îi spuneam, nu-mi pot reveni. Prin urmare nu-i de mirare că el, nepregătit, nu o poate accepta atît de ușor. Apelam la inima și la onoarea lui. Îl lasă pe el conștiința, ca tocmai acum, cînd lucrurile au intrat într-un stadiu hotărîtor, să-mi refuze ajutorul și să distrugă totul prin retragerea lui? În cele din urmă m-am hotărît să-i dovedesc pe baza clasorului că totul, absolut totul, e adevărat.

Puțin mai îmbunat, a deschis albumul. Niciodată n-am vorbit cu atîta convingere și înflăcărare; m-am întrecut pe

mine însumi. Argumentînd cu ajutorul timbrelor, nu numai că am respins toate acuzațiile și am împrăștiat orice urmă de îndoială, dar mergînd mai departe am ajuns la concluzii atît de uluitoare, încît eu însumi am rămas fascinat de perspectivele ce se deschideau. Rudolf tăcea învins. Nu mai putea fi vorba de desființarea asociației.

CAPITOLUL 31

Poate fi socotit o întîmplare faptul că tocmai în zilele acelea a sosit marele teatru al iluziei – splendid panoptic – și s-a instalat în piața Sf. Treimi?… De mult prevăzusem așa ceva, l-am înștiințat triumfător pe Rudolf.

Era o seară vîntoasă și neliniștită. Se apropia ploaia. La orizontul galben și fad, ziua se pregătea de plecare, își trăgea în grabă coviltirele impermeabile și cenușii peste tabăra carelor sale ce se îndreptau în șir spre alte lumi, tîrzii și reci. Sub cortina întunecoasă, pe jumătate lăsată, se mai arătară o dată ultimele și îndepărtatele urme de lumină, ce cobora pe cîmpia netedă și nesfîrșită, plină de întinse lacuri și oglinzi. Condamnată parcă, lumina gălbuie și speriată străbătea oblic jumătate din cer, cortina cădea repede, acoperișurile luceau pal de reflexe umede, întunericul cobora, iar jgheaburile începeau să cînte monoton.

Panopticul era puternic iluminat. În amurgul grăbit și neliniștit, adăpostiți de umbrele, oamenii se îmbulzeau cu siluetele lor întunecate prin lumina lăptoasă a amurgului spre vestibulul iluminat al cortului. Acolo plăteau respectuoși unei dame colorate și decoltate, strălucind cu giuvaerurile și cu dintele său de aur – un bust viu, strîns în șnururi și rujat,

cu partea de jos a trupului pierdută în mod inexplicabil în umbra perdelelor de catifea.

Am intrat într-o încăpere puternic luminată. Lumea și începuse să vină. Grupuri de oameni în mantale ude de ploaie, cu gulerele ridicate, treceau tăcuți dintr-un loc în altul și se opreau în semicercuri. Printre ei i-am recunoscut cu ușurință pe cei care făceau parte doar aparent din aceeași lume, dar în realitate duceau o altă viață, o viață reprezentativă, îmbălsămată, urcată pe piedestal, expusă pentru a fi admirată și de o pustietate solemnă. Stăteau într-o tăcere cutremurătoare, îmbrăcați în redingote și jachete festive, croite din material bun și pe măsură, palizi, cu roșeața ultimelor boli de care suferiseră și muriseră. și cu ochi strălucitori. În capetele lor nu mai exista de mult nicio idee, doar obișnuința de a se expune din toate părțile, viciul reprezentării existenței lor pustii, care reușea să-i mențină cu ultimele eforturi. De mult ar fi trebuit să fie în pat, să-și fi luat lingurița cu doctorie, să stea înveliți în cearșafurile lor răcoroase, cu ochii închiși. Era un abuz să-i ții noaptea atît de tîrziu pe soclurile și scaunele lor înguste, pe care ședeau țepeni, în încălțămintea strîmtă de lac, la mile depărtare de vechea lor existență, cu ochii strălucitori și lipsiți total de memorie.

Din gură le atîrna, ca limba unui spînzurat, cel din urmă strigăt scos atunci cînd au părăsit ospiciul, în care au stat, ca în purgatoriu, socotiți maniaci, înainte de a trece ultimul prag. Da, nu erau ei chiar Dreyfusi, Edisoni și Luccheni autentici. Erau în bună măsură niște prefăcuți. Poate că erau într-adevăr nebuni, prinși în flagrant delict tocmai în clipa în care a pătruns în ei acea extaziantă idee fixă, în momentul în care nebunia lor a fost pentru o clipă adevăr și, preparată cu pricepere, a devenit esența noii lor existențe, curată ca un element, jucată pe o singură carte, neschimbată. De acum aveau în cap un singur gînd, ca semnul exclamării, și stăteau pe el

într-un picior, ca în timpul zborului, opriți în mijlocul mișcării.

Îl căutam cu privirile în mulțimea aceea, neliniștit, trecînd de la un grup la altul. În cele din urmă l-am găsit. Nu era în splendida uniformă de amiral al escadrei levantine, în care plecase din Toulon pe vasul amiral „Le Cid”, în anul în care trebuia să se urce pe tronul mexican, nici în fracul verde de general de cavalerie, pe care îl purta cu atîta plăcere în ultimele sale zile. Era într-o haină obișnuită, cu poale lungi vălurite și cu pantaloni de culoare deschisă. Un guler înalt cu plastron îi sprijinea bărbia.

Cu venerație și cu emoție m-am apropiat împreună cu Rudolf de grupul oamenilor care îl înconjurau. Și deodată am înmărmurit. La trei pași de noi, în primul rînd al spectatorilor, stătea Bianca în rochiță albă, împreună cu guvernanta ei. Stătea și privea. Chipul ei pălise și slăbise în ultimele zile, iar ochii încercănați și plini de umbră priveau îngrijorător de triști.

Stătea nemișcată, cu mîinile încrucișate sub faldurile rochiței și privea pe sub sprîncenele sobre cu ochii încărcați de un doliu profund. Inima mi se strînse dureros la vederea ei. Fără să vreau i-am urmat privirile înfiorător de triste, și iată ce am văzut: chipul lui a tresărit, de parcă l-a trezit cineva, colțurile gurii s-au ridicat în zîmbet, ochii i-au strălucit și au început să se rotească în orbite, pieptul, sclipind de decorații, se umfla de suspine. Nu era o minune, ci un simplu truc mecanic. Întors cu cheia, arhiducele se mișca după principiile mecanismelor, artistic și ceremonios, așa cum obișnuia în timpul vieții. Își trecea privirea pe rînd peste toți, oprind-o cîte o clipă, atent, asupra fiecăruia.

Așa s-au întîlnit la un moment dat și privirile lor. Arhiducele a tresărit, a șovăit, a înghițit în sec, de parcă ar fi vrut să spună ceva, dar, supus mecanismului său, își porni privirile mai departe, purtîndu-le peste alte chipuri cu același zîmbet

radios și încurajator. A sesizat el prezența Biancăi, și-a deschis ea drum spre inima lui? Cine putea ști? Doar nu era el în adevăratul sens al cuvîntului, ci abia un alter ego îndepărtat, foarte redus și într-o prostrație profundă. Rămînînd însă în lumea faptelor, trebuie recunoscut că era cea mai fidelă dublură a lui, era poate chiar el însuși, în măsura în care asta mai era posibil într-o asemenea stare de lucruri, după atîția ani de la moartea lui. Era, desigur, foarte greu să se poată întrupa pe el însuși într-o înviere de ceară. Trebuia să se strecoare ceva nou, amenințător, trebuia să se amestece ceva străin, aparținînd nebuniei acelui genial maniac, care l-a conceput în megalomania sa, iar acel ceva trebuia să o umple de groază și de spaimă pe Bianca. Pentru că pînă și un bolnav se desprinde, se îndepărtează de sine, darmite un fals reînviat. Cum se comporta acum față de cel mai apropiat sînge al său? își juca cu bravură și veselie artificială comedia crăiască, zîmbitor și superb. Trebuia el să se mascheze într-atît, se temea chiar atît de paznicii săi, care îl urmăreau pretutindeni, chiar și expus în acest spital al figurilor de ceară, unde trăiau cu toții sub groaza disciplinei spitalicești? Distilat cu greutate din nebunia cuiva, salvat în cele din urmă, pur și tămăduit, nu trebuia el să tremure de teamă că îl puteau azvîrli din nou în viitoare și în haos?

Cînd privirile mele o regăsiră pe Bianca, am văzut-o ascunzîndu-și fața în batistă. Guvernanta o cuprinse cu brațul, scînteind pustiu cu ochii emailați. N-am mai putut privi durerea Biancăi, simțeam că mă năpădește plînsul și l-am tras pe Rudolf de mînecă. Ne-am îndreptat spre ieșire.

În spatele nostru, strămoșul acela rujat, bătrînul în floarea vîrstei, împărțea mai departe saluturile sale strălucitoare, monarhice, și într-un exces de zel ridică și mîna, trimițîndu-ne bezele în liniștea aceea imobilă, în mijlocul sîsîitului produs de lămpile cu acetilenă și al susurului tăcut al ploii ce cădea pe pînza cortului, se ridică pe vîrfuri cu ultimele lui forțe,

bolnav pînă-n măduva oaselor și, ca toți ceilalți, tînjind după trupul lui de muritor.

În vestibul, bustul rujat al casieriței ne întîmpină cu briliantele strălucitoare și cu dintele ei de aur, pe fundalul negru al draperiilor magice. Am ieșit în noaptea înrourată, și caldă de ploaie. Acoperișurile luceau sub apa ce se scurgea pe ele, jgheaburile plîngeau monoton. Alergam prin ploaia torențială, luminată de felinarele aprinse ce zăngăneau în bătaia ei.

CAPITOLUL 32

O, abisuri ale perversităţii umane, o, intrigă infernală! În mintea cui s-a putut înfiripa această idee veninoasă şi diabolică, ce depăşeşte prin cutezanţa sa cele mai rafinate născociri ale fanteziei? Cu cît pătrund mai adînc în nemernicia ei abisală cu atît sînt mai uimit de perfidia neţărmurită, de strălucirea răului genial din miezul acestei idei criminale.

Prin urmare nu m-a înşelat presimţirea. Aici, sub ochii noştri, în această aparentă legalitate, în pacea aceasta generală şi sub protecţia tratatelor se săvîrşea o crimă, care îţi făcea părul măciucă în cap. Drama aceasta posomorîtă se petrecea într-o linişte desăvîrşită, atît de mascată şi de conspirativă, încît nimeni nu o putea bănui şi urmări printre atîtea aparenţe nevinovate ale primăverii. Cine putea bănui că între acel manechin mut, cu ochi rotitori, şi Bianca, o fată atît de delicată, de binecrescută şi de cumsecade, se petrecea o tragedie familială? Cine era în definitiv Bianca? Să dezvăluim, în sfîrşit, această taină? Ce importanţă are faptul că nu provenea nici din împărăteasa de drept a Mexicului, nici măcar din consoarta aceea ilegală, din morganatica Isabella d'Orgaz, care, de pe scena unei opere ambulante, a reuşit să-l cucerească prin frumuseţea ei pe arhiduce?

Ce importanță are faptul că mama ei era o micuță creolă, căreia el i-a dat numele dezmierdător de Conchita și care sub acest nume a intrat în istorie – într-un fel pe ușa din spate? Știrile, pe care am reușit să le strîng despre ea cu ajutorul clasorului, pot fi formulate în cîteva cuvinte.

După căderea împăratului, Conchita a plecat cu fetița la Paris, unde a trăit dintr-o rentă viageră, fidelă monarhului iubit. Aici istoria pierde urmele acestei figuri emoționante, făcînd loc presupunerilor și intuiției. Despre căsătoria fetiței și despre destinul ei nu știm nimic. În schimb, în anul 1900, o anume doamnă de V., de o frumusețe neobișnuită și exotică, călătorește cu pașapoarte false, împreună cu fetița și cu soțul său, din Franța în Austria. La Salzburg, la granița cu Bavaria, în momentul transbordării în trenul de Viena, toată familia e reținută de jandarmeria austriacă și arestată. Este semnificativ faptul că după cercetarea actelor false, domnul de V. este eliberat, dar nu face niciun demers pentru eliberarea soției și a fetiței. Pleacă în aceeași zi înapoi în Franța și urmele lui se pierd. Aici toate firele se topesc în beznă. Cu cîtă satisfacție le-am regăsit urmele ce țîșneau într-o erupție înflăcărată din clasor. Meritul meu, descoperirea mea, rămîne pentru totdeauna identificarea acelui domn de V. cu o personalitate foarte suspectă, cunoscută sub cu totul alt nume și în altă țară. Dar, sst… Despre asta niciun cuvînt. E suficient că obîrșia Biancăi este dovedită fără putință de tăgadă.

CAPITOLUL 33

Atît spune istoria dogmatică. Dar istoria oficială nu este completă. Ea are lacune intenționate, pauze lungi și tăceri îndelungate, în care se instalează repede primăvara. Ea umple îndată toate lacunele cu marginaliile sale, le acoperă generos cu frunzișul ce se scurge fără încetare și crește în pofida tuturor, amețește totul cu absurditățile păsărilor, cu controversa acestor înaripate, plină de contradicții și de minciuni, de întrebări naive, lipsite de răspunsuri, de repetări îndărătnice și pretențioase. Trebuie multă răbdare ca să găsești îndărătul acestei învălmășeli textul adevărat. La acest rezultat te conduce analiza atentă a primăverii, analiza gramaticală a frazelor și perioadelor ei. Cine, ce? al cui? Trebuie eliminată flecăreala nesocotită a păsărilor, atributele și prepozițiile lor ascuțite, speriatele lor pronume reflexive, ca să poți desprinde sîmburele sănătos al sensului. Clasorul reprezintă un indicator foarte prețios. Proasta și naiva primăvară! Umple totul, fără alegere, amestecă visul cu nonsensul și, nesfîrșit de frivolă, se ține veșnic de bufonerii. Să fie și ea aliată cu Franz Joseph I, unită cu el prin firele aceluiași complot? Trebuie reținut ca și cea mai mică fărîmă de sens în această primăvară este imediat acostată de o fanfaronadă însutită, de un nonsens bolborosit. Păsările șterg urmele, încurcă rîndu-

iala cu interpretarea lor falsă. În felul acesta adevărul este alungat de peste tot de primăvara abundentă. care umple imediat cu eflorescența sa frunzoasă orice petic liber, orice crăpătură. Unde să se ascundă atunci oropsitul, unde să-și găsească azil, dacă nu acolo unde nu-l caută nimeni – în calendarele și în cărțuliile acelea de iarmaroc, în litaniile cerșetorilor, care își au originea în clasor.

CAPITOLUL 34

După multe săptămîni însorite au venit și zilele înnorate și caniculare. Cerul s-a întunecat ca în vechile fresce, norii s-au involburat în liniștea apăsătoare, ca un tragic cîmp de bătălie în tablourile școlii napolitane. Pe fundalul acelor involburări plumburii și cenușii, casele străluceau cu albul lor incandescent, de cretă, subliniat și mai mult de umbrele aspre ale cornișelor și pilaștrilor. Oamenii umblau cu capetele plecate, plini de întunericul ce se aduna în ei, ca înaintea unei furtuni, printre descărcările electrice mute.

Bianca nu se mai arată în parc. Se vede că o păzesc, nu o lasă să iasă. Au simțit primejdia.

Am văzut astăzi în oraș un grup de bărbați în fracuri și cilindre negre, trecînd prin piață cu pas măsurat, de diplomați. Piepturile lor albe străluceau strident în văzduhul plumburiu. Priveau casele în tăcere, de parcă voiau să le evalueze. Mergeau cu pași rari, cadențat. Pe chipurile proaspăt bărbierite au mustăți negre, de culoarea cărbunelui, și ochi strălucitori, expresivi, ce se mișcă ușor în orbite, de parcă ar fi unși. Uneori își scoteau cilindrele și își ștergeau transpirația de pe frunte. Toți sînt înalți, zvelți, de vîrstă mijlocie și au fețe smeade de gangsteri.

CAPITOLUL 35

Zilele deveniseră înnegurate, nouroase și cenușii. Furtuna stă zi și noapte, departe, la orizont, potențială, fără să-și descarce ploile. Uneori, în liniștea adîncă, trece prin văzduhul de oțel o boare de ozon, o mireasmă de ploaie, o briză jilavă și proaspătă.

Pe urmă însă numai grădinile sparg văzduhul cu oftatul lor puternic și cresc de mii de ori cu frunzișul lor, cresc la întrecere, zi și noapte, cresc în acord. Steagurile atîrnă greu, întunecate și își scurg neputincioase cele din urmă valuri de culoare în aerul vîscos. Uneori, în capul străzii, cineva își întoarce spre cer o jumătate de față, luminată, decupată din întuneric, cu un ochi neliniștit și strălucitor – ascultă foșnetul aerului, tăcerea electrică a norilor plutitori, în timp ce rîndunici ascuțite, înveșmîntate în negru și alb spintecă adîncurile văzduhului ca niște săgeți tremurătoare.

Ecuadorul și Columbia au decretat mobilizare. Pe diguri se adună într-o tăcere amenințătoare coloane de infanterie, pantaloni albi, diagonale albe încrucișate pe piept. Inorogul chilian s-a ridicat în două picioare. Se vede seara pe fundalul cerului – un animal patetic, încremenit de groază, cu copitele în aer.

CAPITOLUL 36

Zilele se cufundă tot mai mult în umbră și în meditație. Cerul s-a închis, s-a baricadat, umflat de furtuna de oțel tot mai înnegurată, și tace învolburat, jos de tot. Pămîntul ars și pestriț a încetat să mai respire. Numai grădinile cresc fără încetare, își scurg frunzișul, îmbătate și inconștiente, acoperă fiecare crăpătură cu substanța lor rece și frunzoasă. (Erupția mugurilor, lipicioasă ca erupția de scabie, dureroasă și purulentă – se vindecă acum cu verdeață răcoroasă, se cicatrizează, frunză pe frunză, se compensează cu sănătate însutită, făcîndu-și rezerve peste măsură și fără nicio noimă. Acoperiseră și înăbușiseră sub verdeața întunecată strigătul pierdut al cucului, glasul lui se aude departe și înăbușit, cufundat în grădini adînci, pierdut sub revărsarea eflorescenței exuberante.)

De ce luminează casele în acest peisaj mohorît? Cu cît se înnourează mai mult foșnetul parcurilor cu atît devine mai puternic albul de var al caselor și luminează tot mai strident, fără soare, cu reflexele incandescente ale pămîntului ars, de parcă peste o clipă ar trebui să se împestrițeze de petele negre ale unei boli lucioase și pestrițe.

Cîinii aleargă amețiți, cu botul în vînt. Adulmecă ceva, năuciți și agitați, scotocind verdeața pufoasă.

Ceva din foșnetul vîscos al acestor zile înnourate încearcă să fermenteze – ceva extraordinar, ceva neînchipuit de imens.

Fac calcule și măsurători, ce ar putea echivala cu suma negativă a așteptării, care se concentrează într-o încărcătură uriașă de electricitate negativă, ce ar putea egala catastrofala depresiune barometrică.

Undeva crește și prinde forță acel ceva, pentru care toată natura noastră pregătește concavitatea acea, forma, adierea aceea fără suflu, pe care parcurile nu o pot umple cu mireasma îmbătătoare de liliac.

CAPITOLUL 37

Negri, negri, mulțime de negri în oraș! Au fost văzuți ici și colo, concomitent în cîteva puncte. Aleargă pe străzile orașului, mulțimi zgomotoase, zdrențuite, năvălesc în magazinele alimentare, le devastează. Glume, ghionturi, rîsete, alb de ochi rostogolit în rotiri largi, sunete guturale și dinți albi, strălucitori. Pînă să se mobilizeze miliția, s-au volatilizat fără urmă.

Eu presimțisem așa ceva, și nici nu se putea altfel. Era consecința firească a încordării meteorologice. Abia acum îmi dau seama de ceea ce am intuit de la bun început: primăvara aceasta e plină de negri.

De unde au apărut negrii în această zonă, de unde au venit mulțimile de negri în pijamalele dungate de bumbac? Să-și fi așezat marele Barnum corturile prin apropiere, venind cu convoaiele de oameni, de animale și demoni, să-și fi oprit prin apropiere trenurile lui nesfîrșite. ticsite de forfota îngerilor, dobitoacelor și acrobaților? Nici vorbă. Barnum era departe. Bănuiala mea se îndrepta în altă direcție. Nu spun nimic. Tac, pentru tine, Bianca, și nicio tortură nu-mi va smulge vreo mărturisire.

CAPITOLUL 38

În ziua aceea m-am îmbrăcat îndelung și cu grijă. În cele din urmă, stînd în fața oglinzii, pus la punct, am arborat o fermitate stăpînită, dar necruțătoare. Mi-am armat cu grijă pistolul înainte de a-l introduce în buzunarul din spate. Am mai aruncat o privire în oglindă și mi-am pipăit sacoul și buzunarul de la piept, în care aveam ascunse actele. Eram gata să-l înfrunt.

Mă simțeam profund liniștit și hotărît. Era doar vorba de Bianca și ce n-aș fi fost în stare să fac pentru ea! M-am hotărît să nu-i destăinui nimic lui Rudolf. Cu cît îl cunoșteam mai bine, cu atît mă convingeam mai mult că e un om mediocru, incapabil să se ridice deasupra platitudinii. M-am săturat de fața aceea care împietrea de consternare și îngălbenea de invidie la fiecare nouă revelație a mea.

Dus pe gînduri, am străbătut repede drumul acela scurt. Cînd poarta mare de fier s-a închis în urma mea, am intrat, tremurînd de emoție, în altă atmosferă, în altă învolburare a văzduhului, în ținutul străin și rece al marelui an. Ramurile negre ale copacilor se rămureau într-un alt timp, vîrfurile lor, desfrunzite încă, împungeau cu nuielele negre cerul alb ce plutea sus de tot, într-o altă zonă, străină, închisă din toate părțile de alei, izolată și uitată ca un golf fără curenți. Glasu-

rile păsărilor, pierdute și înăbușite în spațiile îndepărtate ale acelui cer întins, tăiau liniștea altfel, o prelucrau meditînd, grea, cenușie, oglindită pe dos în eleșteul tăcut, iar lumea se cufunda în această oglindire fără să gîndească, gravita oarbă, impetuoasă, în meditația aceea imensă universală și cenușie, în tirbușoanele acelea inversate ale copacilor ce alergau la nesfîrșit, în paloarea aceea mare, despletită, fără liman și fără sosire.

Calm și profund liniștit, cu fruntea ridicată, am poruncit să fiu anunțat. Am fost introdus într-un hol semiîntunecos. Semiîntunericul vibra de un lux potolit. Prin fereastra înaltă și deschisă intra, ca printr-o deschizătură de flaut, aerul din grădină, intra în valuri domoale, blînd, ca un balsam într-o cameră în care zace un bolnav incurabil. În febra aceea care pătrundea pe nevăzute, odată cu respirația blîndă a perdelelor, umflate ușor de aerul grădinii, obiectele prindeau viață, se trezeau suspinînd. O presimțire strălucitoare trecea în fugă prin pasajele înspăimîntate ale paharelor venețiene din vitrina adîncă, frunzele tapetelor foșneau speriate și argintii.

Pe urmă tapetele păleau, se cufundau în umbră, iar meditația lor gravă, de ani de zile înghesuită în desișurile unei speculații întunecate, se elibera, dezlănțuindu-și brusc imaginația trezită de delirul orb al miresmelor, asemenea vechilor herbare prin ale căror prerii uscate trec în goană șiruri de colibri și turme de bizoni, incendiile stepelor și opresorii cu scalpuri la șei.

E ciudat cum vechile interioare nu-și pot găsi liniștea în trecutul lor întunecat și răscolit, cum încearcă să revină în liniștea lor întîmplări de mult trecute și osîndite. Se reiau aceleași situații în variante nesfîrșite, întoarse pe toate fețele de dialectica sterilă a tapetelor. Așa se destramă liniștea aceea imorală, stricată pînă în străfunduri, în mii de ipoteze, în deliberări solitare, străbătînd năucite tapetele în fulgere fără lumină. De ce să ascundem? Nu trebuiau oare calmate aici

noapte de noapte acele răbufniri exagerate, acele paroxisme ale febrei, nu trebuiau ele domolite cu injecții de droguri tainice, care le transportau în priveliști întinse, blînde și mîngîietoare, pline de ape și oglinzi îndepărtate, printre tapetele ce se risipeau?

Am auzit un foșnet. Condus de un servitor, cobora scările, îndesat, voinic, cu mișcări economicoase, orbit de reflexele ochelarilor mari de baga. Pentru întîia oară mă găseam față în față cu el. Era impenetrabil, dar după primele mele cuvinte am observat, nu fără satisfacție, două brazde de remușcare și amărăciune, care se adînceau în trăsăturile lui. În timp ce în spatele strălucirii oarbe a ochelarilor își acoperea fața cu masca unei perfecte inaccesibilități, o neliniște palidă dispărea în grabă printre cutele acelei măști. Încet, încet interesul lui sporea și după înfățișarea lui atentă se vedea că abia acum începea să mă prețuiască. M-a invitat alături, în cabinetul lui. La intrarea noastră, o siluetă de femeie în rochie albă se retrase de lîngă ușă, speriată, de parcă ar fi tras cu urechea, și dispăru în interior. Să fi fost guvernanta Biancăi? Trecînd pragul camerei, mi se părea că intru în junglă. Semiîntunericul încăperii, de un verde tulbure, era vărgat de umbrele apoase lăsate de șipcile jaluzelelor din ferestre. Pereții erau împodobiți cu planșe botanice, în colivii mari zburau păsărele colorate. Vrînd, pesemne, să mai cîștige timp, îmi arăta armele primitive atîrnate pe pereți: sulițe, bumeranguri și tomahawkuri. Simțul meu olfactiv sensibilizat desluși mirosul de curara. În timp ce el manipula un fel de halebardă barbară, i-am recomandat atenție și stăpînirea mișcărilor, întărindu-mi avertismentul cu pistolul. Zîmbi dezolat, ușor surprins, și puse arma la locul ei. Ne-am așezat la biroul uriaș de abanos, l-am mulțumit pentru țigara pe care mi-o oferea, invocînd abstinența. Atîta prudență îmi atrase aprecierea lui. Cu țigara în colțul buzelor răsfrînte, mă privea cu o bunăvoință amenințătoare și suspectă. Pe urmă, răsfoind parcă dis-

trat un carnet de cecuri, mi-a propus pe neașteptate un compromis, spunînd o cifră cu multe zerouri, în timp ce pupilele lui se ascunseră în colțurile ochilor. Zîmbetul meu ironic îl determină să renunțe repede la această temă. Suspinînd, etală în fața mea registrele comerciale și începu să-mi explice situația afacerilor. Numele Biancăi nu fu pronunțat niciodată, deși era prezent în fiecare cuvînt al nostru. Îl priveam fără nicio tresărire, iar de pe buzele mele nu dispărea zîmbetul ironic. În cele din urmă se sprijini neputincios de brațele fotoliului. – Dumneata ești ireconciliabil – spuse parcă pentru sine – de fapt ce dorești? Am început să vorbesc din nou. Vorbeam cu vocea înăbușită, cu o înflăcărare stăpînită. Obrajii mi s-au îmbujorat. Am pronunțat de cîteva ori cu vocea tremurîndă numele lui Maximilian, l-am pronunțat accentuîndu-l, urmărind de fiecare dată chipul adversarului meu, care devenea cu cîte o nuanță mai palid. În cele din urmă am încheiat, respirînd greu. Stătea zdrobit. Nu-și mai putea stăpîni fața, care devenise brusc bătrînă și obosită.

— Hotărîrile dumneavoastră, am încheiat – îmi vor arăta dacă v-ați maturizat pentru a înțelege noua stare a lucrurilor și dacă sînteți gata să o recunoașteți și în fapte. Cer dovezi și încă o dată dovezi…

Întinse o mînă tremurătoare spre clopoțel. L-am oprit cu o mișcare a mîinii și, cu degetul pe trăgaci, m-am retras ieșind cu spatele din cameră. La ieșire, lacheul mi-a întins pălăria. M-am pomenit pe o terasă inundată de soare, cu ochii încărcați încă de vîrtejurile întunericului și de vibrații. Coboram scările, fără să mă uit înapoi, triumfător și sigur că acum nicio armă ucigașă nu se mai poate ivi din dosul vreunui oblon al palatului.

CAPITOLUL 39

Treburi importante, treburi de stat de cea mai mare însemnătate mă obligă acum să țin adesea conferințe secrete cu Bianca. Mă pregătesc scrupulos pentru ele, stînd pînă noaptea tîrziu aplecat deasupra biroului, studiez probleme dinastice de cea mai delicată natură. Timpul trece, iar noaptea se oprește tăcută în fereastră, deasupra lămpii de masă, tot mai tîrzie și mai solemnă, taie straturi tot mai tîrzii și mai întunecate, abordează grade tot mai adînci de inițiere și se dezarmează în fereastră, neputincioasă, în suspine nemărginite. Camera întunecată soarbe cu înghițituri lungi și rare spațiile parcului, își schimbă conținutul prin transfuzii răcoroase cu imensa noapte ce se apropie învolburată de beznă, încărcată de semințe pufoase, de pulbere întunecoasă și de fluturi de noapte plușați și tăcuți, care zboară de-a lungul pereților într-o spaimă mută. Desișurile tapetelor se înfioară de frică în întuneric, argintii, strecurînd prin frunzișul ce se cerne fiori rătăcitori și letargici, extazuri și înălțări reci, spaima și uitarea transcendentală, care umplu noaptea de mai pînă dincolo de hotarele ei, dincolo de miezul nopții. Fauna ei transparentă și sticloasă, roiul ușor al țînțarilor se abătea asupra mea în timp ce stăteam aplecat deasupra hîrtiilor, umplînd spațiul mai sus, tot mai sus cu broderia albă,

spumoasă și misterioasă, cu care se brodează noaptea, tîrziu după miezul nopții. Pe hîrtie se așază cosași și țînțari alcătuiți parcă din țesutul transparent al speculațiilor nocturne, insecte de sticlă, monograme delicate, arabescuri închipuite de noapte, tot mai mari și mai fantastice, mari ca liliecii, ca vampirii, create numai din caligrafie și din aer. Perdelele roiesc de dantelăria aceea mișcătoare, de invazia tăcută a acelei faune albe, imaginare.

Într-o astfel de noapte nemărginită, fără hotare, spațiul își pierde sensul. Înconjurat de dansul luminos al țînțarilor, cu vraful de hîrtii rezolvate în mînă, fac cîțiva pași într-o direcție nedefinită, într-o înfundătură a nopții, care trebuie să se sfîrșească cu o ușă, ușa albă a Biancăi. Apăs pe clanță și intru la ea, trecînd parcă dintr-o cameră în alta. Și totuși, cînd pășesc peste prag, pălăria mea neagră de carbonar fîlfîie parcă de vîntul îndepărtatelor călătorii, cravata împletită fantastic foșnește în curent, iar eu strîng la piept mapa plină cu cele mai secrete documente. Parcă aș fi trecut din anticamera nopții într-o noapte adevărată! Cît de profund se respiră acest ozon al nopții! Aici e sorgintea, aici e miezul nopții încărcate de iasomie. Abia aici își începe ea adevărata istorie. Lampa mare cu abajur trandafiriu arde la capul patului. În penumbra ei roză lîngă fereastra larg deschisă, se odihnește Bianca între perne imense, purtată de așternutul învolburat ca de adierea nopții. Bianca citește sprijinită în brațul ei palid. La înclinarea mea adîncă răspunde cu o privire scurtă pe deasupra cărții. Privită de aproape, frumusețea ei pare să scadă, să se retragă în ea, ca lumina unei lămpi potolite. Observ cu o satisfacție profanatoare că năsucul ei nu este chiar atît de nobil croit, iar pielea e departe de perfecțiunea ideală. Observ acest lucru cu o anumită ușurare, deși știu că această reticență a strălucirii ei se datorează parcă numai îndurării menite să nu-mi oprească respirația și să nu mă amuțească, Mai tîrziu frumusețea ei regenerează repede, prin interme-

diul depărtării și devine dureroasă și de-a dreptul insuportabilă.

Încurajat de semnul ei, mă așez lîngă pat și-mi încep relatarea, servindu-mă de documentele pregătite anterior. Dincolo de capul Biancăi, plutește somnolent, prin fereastra deschisă, foșnetul parcului. Întreaga pădure, adunată dincolo de fereastră, plutește cu șirurile ei de copaci, pătrunde prin pereți, se întinde, omniprezentă și atotcuprinzătoare. Bianca ascultă absentă parcă. E iritant că nu-și întrerupe lectura. Mă lasă să-i înfățișez fiecare chestiune sub toate aspectele, să-i prezint toate argumentele pro și contra, apoi, ridicîndu-și ochii de pe carte și clipind puțin absentă, o rezolvă repede, în treacăt, cu o precizie uimitoare. Prudent și atent la fiecare cuvînt al ei, îi rețin cu zel tonul vocii, pentru a-i pătrunde intențiile ascunse. Pe urmă îi prezint supus decretul pentru semnătură, iar Bianca, cu umbre lungi sub genele plecate, semnează și privește cu o ușoară ironie, cum îmi așez contrasemnătura.

S-ar putea ca ora tîrzie, mult după miezul nopții, să nu favorizeze concentrarea asupra problemelor de stat. Depășind și cel din urmă hotar, noaptea se îndreaptă spre un fel de dezmăț. În timp ce discutăm, iluzia camerei dispare tot mai mult și sîntem, de fapt, într-o pădure. Firele de ferigă umplu toate colțurile, pe lîngă pat trece un perete de tufișuri mișcătoare și încolăcite. Din acest perete frunzos se desprind în lumina lămpii veverițe cu ochi mari, ciocănitori și viețuitoare ale nopții și privesc nemișcate la lumină cu ochii lor lucitori și bulbucați. Începînd din această clipă intrăm într-un timp ilegal, într-o noapte lipsită de control, supusă tuturor capriciilor și toanelor nocturne. Ceea ce se întîmplă acum, este într-un fel în afara socotelilor, nu se ia în considerare, e plin de banalitate, de excese incalculabile și de ștrengării nocturne. Numai așa se explică ciudata metamorfoză din comportarea Biancăi. Ea. Întotdeauna stăpînită și serioasă, întruchiparea disciplinei

și ordinii, devine acum plină de capricii, de îndărătnicie și nesăbuință. Hîrtiile stau întinse pe marea cîmpie a plăpumii, Bianca, absentă parcă, le ia în mînă, își aruncă ochii, indiferentă, peste ele și le lasă nepăsătoare să-i cadă printre degete. Cu buzele umflate, așezîndu-și mîna palidă sub cap, Bianca tergiversează luarea unei hotărîri și mă lasă să aștept. Alteori, se întoarce cu spatele către mine, își acoperă urechile cu mîinile, surdă la rugămințile și persuasiunile mele. Deodată, fără niciun cuvînt, cu o mișcare a piciorușului sub plapumă, aruncă toate hîrtiile jos și, de la înălțimea pernelor sale, privește peste umăr cu ochii deschiși enigmatic, cum le strîng aplecat și sîrguincios de pe jos, suflînd cetina de pe ele. Aceste capricii, pline, de altfel, de grație, nu ușurează rolul, și așa atît de greu și plin de răspundere, al regentului.

În timpul discuțiilor noastre freamătul pădurii, încărcat de iasomie răcoroasă, trece prin cameră însoțit de mile întregi de peisaje. Mereu alte fragmente ale pădurii, cortegii de copaci și de tufișuri, decoruri silvice întregi se perindă prin cameră. Atunci devine limpede că ne aflăm de la bun început într-un fel de tren, un tren forestier nocturn, care înaintează încet pe marginea unei depresiuni prin împrejurimile păduroase ale orașului. De aici și curentul acela adînc și îmbătător, care străbate compartimentele și se prelungește în perspectiva nesfîrșită a presimțirilor. Apare de undeva chiar și un conductor cu lanternă, iese de printre copaci și ne perforează biletele cu cleștele. Așa pătrundem într-o noapte tot mai adîncă, deschidem bolți cu totul noi, pline de uși ce se închid zgomotoase și de curent. Ochii Biancăi se adîncesc, obrajii îi ard, un zîmbet sublim îi întredeschide buzele. Vrea oare să-mi destăinuie ceva? O mare taină? Bianca vorbește de trădare și chipul ei e cuprins de flăcările extazului, ochii i se micșorează de voluptate, atunci cînd, zvîrcolindu-se ca o șopîrlă sub plapumă, îmi reproșează trădarea celei mai sacre misiuni. Îmi sondează cu atîta îndărătnicie chipul livid cu ochii ei dulci,

încît aceștia devin sașii. – Fă asta – îmi șoptește insistent – fă asta și ai să devii unul dintre ei, unul dintre acei negri… Iar cînd o conjur, ducînd disperat degetul la gură, fața ei devine deodată rea și veninoasă. — Ești caraghios cu fidelitatea ta inflexibilă și cu toată misiunea ta. Dumnezeu știe ce crezi tu despre indispensabilitatea ta. Dar dacă l-aș alege pe Rudolf! Îl prefer de o mie de ori, unui pedant politicos ca tine. Ah, el ar fi supus, gata de orice crimă, gata să renunțe la propria sa ființă, să se autodesființeze… Apoi, luînd o înfățișare triumfătoare, întreabă: – Îți amintești de Lonka, fata spălătoresei Antosia, cu care te jucai, cînd erai mic? – M-am uitat la ea mirat. — Aceea eram eu – spuse chicotind – numai că atunci eram încă băiat. Îți plăceam atunci?

Ah, ceva se strică și se dezmățează chiar în miezul primăverii. Bianco, Bianco, oare și tu mă vei dezamăgi?

CAPITOLUL 40

Mă tem să dezvălui prea devreme ultimele mele atuuri. Mizez prea mult pe o carte ca să-mi permit acest risc. Pe Rudolf nu-l mai informez de mult asupra desfășurării evenimentelor. De fapt, comportarea lui s-a schimbat de la o vreme. Invidia, trăsătura dominantă a caracterului său, a cedat locul mărinimiei. De cîte ori ne întîlnim întîmplător, în gesturile și în cuvintele lui stîngace se manifestă o bunăvoință debordantă, combinată cu jenă. Mai demult, sub înfățișarea lui de mutălău, sub reticența lui veșnic pînditoare, se ascundea totuși o curiozitate devorantă, avidă de orice amănunt nou, de orice versiune nouă a cauzei. De la un timp e ciudat de liniștit, nu dorește să afle nimic de la mine. De fapt, acest lucru mă bucură acum, cînd noapte de noapte am în Panoptic consfătuiri nespus de importante și care trebuie să rămînă un timp în cel mai desăvîrșit secret. Paznicii, amețiți de votcă, la care nu mă scumpesc, își dorm în cămări somnul celor drepți, în timp ce eu, la lumina cîtorva lumînări fumegînde, port convorbiri într-o societate atît de aleasă. Doar printre cei de acolo sînt și capete încoronate, iar pertractările cu ele nu sînt ușoare. Și-au păstrat din timpurile de altădată un eroism fără obiect, pustiu și fără text, o flacără, o mistuire în focul unei concepții, obișnuința de a miza toată

viața pe o singură carte. Ideile pentru care au trăit s-au discreditat una după alta în proza zilei cotidiene, fitilele lor au ars, iar ei stau acum pustiiți, plini de un dinamism neutilizat și, fulgerînd inconștienți din priviri, așteaptă ultimul cuvînt al rolului pe care îl joacă. Cît de ușor e să falsifici acum acest cuvînt, să le sugerezi prima idee pe care o ai la îndemînă, cînd ei sînt atît de ignoranți și de neajutorați! Asta îmi simplifică nespus misiunea. Pe de altă parte este extraordinar de greu să pătrunzi în gîndirea lor, să aprinzi în ei scînteia unei idei, așa curent s-a creat în spiritul lor, așa vînt pustiu suflă prin ei. Chiar și trezirea lor din somn a necesitat multă trudă. Stăteau toți culcați în paturi, înfiorător de palizi și fără să respire. Mă aplecam asupra lor pronunțînd în șoaptă cuvintele cele mai însemnate pentru ei cuvinte care ar fi trebuit să-i zguduie ca un curent electric. Deschideau cîte un ochi. Se temeau de paznici și făceau pe morții și pe surzii. Abia cînd se convingeau că sîntem singuri se ridicau în paturile lor, bandajați, reconstituiți din bucăți, strîngîndu-și protezele de lemn, imitațiile de plămîn și de ficați. La început erau foarte suspicioși și voiau să-și recite rolurile învățate pe de rost. Nu înțelegeau că se putea cere și altceva de la ei. Bărbați iluștri, floarea omenirii, Dreyfus și Garibaldi, Bismarck și Victor Emmanuel I, Gambetta și Mazzini ședeau uluiți, gemînd din cînd în cînd. Cel mai greu înțelegea arhiducele Maximilian. Cînd eu îi tot repetam cu înflăcărare la ureche numele Biancăi, el clipea năucit din ochi, pe fața lui se întipărise uimirea și nicio scînteie a înțelegerii nu-i tulbura trăsăturile. Doar cînd am pronunțat rar și apăsat numele lui Franz Joseph I peste fața lui a trecut o grimasă oribilă, un simplu reflex, care nu mai avea corespondență în sufletul lui. Acest complex i-a fost demult alungat din conștiință, căci cum ar fi putut trăi cu această încărcătură de ură, el, cu atîta trudă reconstituit și vindecat după acea sîngeroasă execuție din Vera Cruz. Am fost nevoit să-l învăț din nou propria lui viață. Anamneza

fiind deosebit de slabă, a trebuit să fac apel la acele firave tresăriri ale sentimentelor din subconștientul lui. Îi inoculam elementele dragostei și urii. A doua noapte constatam că uitase totul. Colegii lui, mai ageri decît el, mă ajutau, șoptindu-i reacțiile cu care trebuia să-mi răspundă și în felul acesta educarea lui înainta încet, încet. Era foarte neîngrijit, pur și simplu pustiit sufletește de paznici, cu toate acestea am ajuns ca la auzul numelui lui Franz Joseph să scoată sabia din teacă. Era cît pe aci să-l străpungă pe Victor Emmanuel I, care nu se dăduse suficient de repede la o parte.

S-a întîmplat ca restul acestui superb colegiu să se înflăcăreze și să se pătrundă de ideea noastră mult mai repede decît nefericitul arhiduce. Entuziasmul lor nu cunoștea limite. A trebuit să fac uz de toate forțele mele ca să-i potolesc. E greu de spus dacă înțeleseseră în întregime ideea pentru care aveau să lupte, dar fondul problemei nu-i privea pe ei. Predestinați să se mistuie în focul unei dogme, erau fascinați de ideea că datorită mie au intrat în posesia parolei, în numele căreia puteau muri în luptă, în furtuna entuziasmului. Îi linișteam prin hipnoză, le inoculam cu trudă păstrarea secretul vii. Eram mîndru de ei. Ce conducător de oști a avut vreodată sub comanda sa un stat-major atît de superb, o echipă de generali alcătuită din spirite atît de înflăcărate, o gardă, e adevărat, numai de invalizi, dar de invalizi geniali.

A venit, în sfîrșit, și noaptea aceea mare și nesfîrșită, furtunoasă, învolburată, zguduită în adîncurile ei de ceea ce se pregătea. Fulgerele sfîșiau necontenit întunericul, lumea se deschidea sfîrtecată pînă la viscere, își arăta interiorul strident colorat, înfiorător și fără viață și îl închidea înapoi, ca să plutească mai departe în freamătul parcurilor, în demonstrația codrilor, în procesiunea orizonturilor rotitoare. Am părăsit muzeul la adăpostul întunericului. Mergeam în fruntea acelor cohorte însuflețite, ce înaintau în larma poticnelilor și salturilor, în șontîcăitul cîrjelor și protezelor. Fulge-

rele se scurgeau pe lamele săbiilor scoase din teacă. Așa am ajuns prin întuneric pînă la poarta vilei. Am găsit-o deschisă. Îngrijorat, presimțind un vicleșug, am poruncit să se aprindă torțele. Văzduhul s-a înroșit de smoală aprinsă, păsările speriate s-au ridicat sus în lumina roșie, iar în focul acela bengalic am zărit clar vila, terasele și balcoanele ei, ce păreau cuprinse de flăcări. Pe acoperiș flutura un steag alb. Stăpînit de presimțiri rele, am intrat în curte, în fruntea vitejilor mei. Pe terasă apăru major domus. Cobora pe scările monumentale, făcînd plecăciuni, și se apropia ezitînd, palid și nesigur în mișcări, tot mai vizibil în lumina torțelor. Minam îndreptat vîrfu! săbiei spre pieptul lui. Credincioșii mei stăteau nemișcați, ridicînd sus făcliile fumegînde. În tăcerea ce s-a așternut se auzea foșnetul flăcărilor ce se scurgeau orizontal.

— Unde-i domnul de V? am întrebat.

Servitorul desfăcu brațele cu o mișcare nedefinită.

— A plecat, domnule – spuse.

— Ne convingem noi imediat. Dar Infanta unde este?

— Înălțimea Sa a plecat, de asemenea. Toți au plecat…

Nu aveam motive să mă îndoiesc. Cineva mă trădase. Nu era timp de pierdut.

— Pe cai! am strigat. Trebuie să le tăiem calea!

Am smuls ușile grajdului și din întuneric ne-a izbit un val de căldură și miros de animale. În clipa următoare toți eram în șa, iar caii nechezau și se smulgeau de sub noi. Purtați de galopul lor, am ieșit în strada pietruită într-o cavalcadă lungă, însoțiți de tropotul copitelor. – Prin pădure, spre rîu, am strigat peste umăr și am cotit pe alee. În jurul nostru adîncurile codrului turbaseră. Parcă se deschiseseră în întuneric priveliștile tuturor catastrofelor și potopurilor. Goneam prin vuietul cascadelor, prin codrii înverșunați, flăcările torțelor rămîneau în urma galopului nostru întins. Prin capul meu trecea un uragan de gînd un. Bianca a fost răpită, sau ereditatea ordinară a tatălui a învins în ea sîngele mamei și meni-

rea, pe care zadarnic m-am străduit să i-o insuflu? Aleea devenea tot mai îngustă, se transforma într-un defileu, la capătul căruia se deschidea o poiană mare. Acolo i-am ajuns. Ne-au zărit de departe și au oprit caleștile. Domnul de V. a coborît și și-a încrucișat brațele pe piept. Se apropia de noi încet, încruntat, fulgerînd cu ochelarii, purpuriu în lumina torțelor. Douăsprezece săbii lucitoare s-au îndreptat spre pieptul lui. Ne apropiam de el în tăcere, formînd un semicerc mare. Caii mergeau la trap. Mi-am acoperit ochii cu mîna ca să văd mai bine. Lumina torțelor cădea pe caleașcă și, în interiorul ei, am zărit-o pe Bianca înspăimîntător de palidă, iar alături de ea pe Rudolf. Îi ținea mîna și i-o strîngea la piept. Am descălecat liniștit și m-am îndreptat cu pas șovăitor spre caleașcă. Rudolf se ridică încet, de parcă ar fi vrut să-mi iasă în întîmpinare.

Oprindu-mă lîngă caleașcă, m-am întors spre cavalcada ce mă urma în front larg, cu săbiile gata să lovească și am spus:
– Domnilor, v-am deranjat inutil. Dumnealor sînt liberi și pot pleca fără să se atingă cineva de ei. Nu fi se va clinti niciun fir de păr din cap. V-ați îndeplinit misiunea. Băgați săbiile în teacă. Nu știu în ce măsură ați înțeles ideea, în slujba căreia v-am angajat, în ce măsură a pătruns ea în voi și a devenit sînge din sîngele vostru. După cum vedeți, ideea aceasta dă faliment, dă faliment pe toată linia. Cred că, în ceea ce vă privește, veți supraviețui acestui faliment fără prea mari suferințe, din moment ce ați supraviețuit falimentului propriei voastre idei. De acum sînteți nepieritori. În ceea ce mă privește… dar persoana mea are mai puțină importanță. Și, întorcîndu-mă către cei din caleașcă, am continuat: aș vrea doar să nu credeți că ceea ce s-a întîmplat mă găsește complet nepregătit. Nu-i așa. De mult prevăzusem toate acestea. Dacă însă, aparent, am stăruit atîta timp în greșeala mea, e numai pentru că nu se cuvenea să cunosc lucrurile care depășesc sfera mea de acțiune, nu se cuvenea să revanșez desfășurarea

evenimentelor. Am vrut să rămîn la postul meu, acolo unde m-a așezat destinul, am vrut să-mi îndeplinesc pînă la capăt programul, să rămîn fidel rolului, pe care eu însumi l-am uzurpat. Fiindcă, acum recunosc cu căință, în pofida ambiției mele eu nu am fost decît un uzurpator. În orbirea mea m-am încumetat să răspîndesc scriptura, să fiu tălmăcitorul voinței divine. În falsa mea inspirație am reținut urmele și contururile sterile ce străbăteau clasorul. Le-am aranjat însă, din păcate, într-o schemă arbitrară. Am impus acestei primăveri propria-mi regie, am introdus în eflorescența ei nemărginită propriul meu program și am vrut să o modific, să o conduc după planurile mele. O vreme m-a purtat pe eflorescența ei, răbdătoare și indiferentă, abia simțindu-mă. Insensibilitatea ei am luat-o drept toleranță, ba chiar solidaritate și complicitate. Credeam că-i ghicesc din trăsături, intențiile cele mai ascunse, mai bine decît ea însăși, că citesc în sufletul ei, că anticipez ceea ce ea, năucită de imensitate, nu poate exprima. Am ignorat toate semnele independenței ei primitive și neînfrînate, am neglijat perturbările violente și incalculabile care o răscoleau pînă în străfunduri. Am mers atît de departe în megalomania mea, încît am îndrăznit să mă amestec în problemele dinastice ale celor mai mari puteri, v-am mobilizat, domnilor, împotriva Demiurgului, am abuzat de slăbiciunea voastră față de idei, de nobila voastră naivitate, ca să vă inoculez o doctrină falsă și distructivă, să îndrept idealismul vostru entuziast spre fapte demente. Nu vreau să lămuresc acum dacă am fost predestinat pentru cele mai mărețe fapte, spre care tindea ambiția mea. Se vede că am fost predestinat numai pentru a le iniția. Eu am început, apoi am fost îndepărtat. Mi-am depășit limitele, dar și acest lucru a fost prevăzut. În fond, mi-am cunoscut de la început destinul. Asemenea destinului acestui nefericit Maximilian, destinul meu a fost destinul lui Abel. A fost o vreme cînd jertfa mea era înmiresmată și plăcută lui Dumnezeu, iar fumul tău, Ru-

dolf, plutea undeva jos de tot. Dar Cain învinge întotdeauna. Jocul acesta a fost măsluit de la bun început.

În clipa aceea o explozie îndepărtată zgudui văzduhul și un stîlp de foc se înălță deasupra codrilor. Toți întoarseră capul. – Fiți liniștiți – le-am spus – arde Panopticul. Am lăsat acolo un butoi cu pulbere, cu fitilul aprins. De acum nu mai aveți casă, stimați domni, sînteți pribegi. Sper că acest lucru nu vă emoționează prea mult.

Dar aceste puternice individualități, această floare a omenirii tăcea și scînteia neputincioasă din ochi, stătea uluită, în formație de luptă sub reflexele îndepărtate ale incendiului. Se priveau lipsiți de orice idee, clipind din pleoape. – Iar Tu, Sire – și aici m-am adresat arhiducelui – nu ai avut dreptate. A fost poate și din partea ta o megalomanie. Voiam, pe nedrept, să schimb lumea în numele tău. De fapt, poate că tu nici n-ai avut această intenție. Culoarea roșie e o culoare ca toate celelalte și abia toate la un loc alcătuiesc lumina. Iartă-mă, că am abuzat de numele tău în scopuri străine ție. Trăiască Franz Joseph I!

La auzul acestui nume, arhiducele tresări, duse mîna la sabie, dar îndată se stăpîni și o roșeață vie îi coloră obrajii fardați, colțurile gurii se ridicară parcă într-un zîmbet, ochii începură să i se miște în orbite, iar el, cumpătat și demn, porni în rondurile sale, trecînd de la unul la altul cu zîmbetul lui radios. Toți se îndepărtau de el indignați. Această recidivă monarhică, în împrejurări atît de nepotrivite, făcu o impresie deplorabilă.

— Renunță, Sire – i-am spus – nu mă îndoiesc că știi pe de rost ceremonialul curții tale, dar acum nu e timpul pentru așa ceva. Am vrut să vă citesc, onorabili domni, și ție, Infanto, actul abdicării mele. Abdic din toate funcțiile. Dizolv triumviratul și cedez regența lui Rudolf. Iar voi, stimați domni – aici m-am adresat statului meu major, sînteți liberi. Ați avut cele mai bune intenții și vă mulțumesc călduros în numele

ideii, al ideii noastre detronate – lacrimile îmi umeziră ochii – care cu toate acestea…

În acest moment răsună undeva în apropiere un foc de armă. Toți am întors capetele într-acolo. Domnul de V. stătea cu pistolul fumegînd în mană, ciudat de țeapăn și de oblic. Se strîmbă dizgrațios. Deodată se clătină și se prăbuși cu fața în jos. – Tată, tată! – strigă Bianca și se aruncă spre cel căzut. Se stîrni panică. Garibaldi, care, ca vechi practician, se pricepea și la răni, îl cercetă pe nefericit. Glontele îi perforase inima. Regele Piemontului și Mazzini îl luară cu grijă de subsuoară și îl întinseră pe targă. Bianca plîngea sprijinită de Rudolf. Negrii, care abia acum se strînseră sub copaci, își înconjurară stăpînul. – Massa, massa, bunul nostru massa – se văitau în cor.

— Noaptea aceasta e o noapte fatală! am strigat. Dar în memorabila ei istorie nu va fi ultima tragedie. Recunosc, totuși, că asta nu prevăzusem. L-am nedreptățit. De fapt, în pieptul lui bătea o inimă nobilă. Îmi retrag părerea despre el, o părere mioapă și părtinitoare. A fost un tată bun, un stăpîn bun pentru robii lui. Concepția mea dă faliment și în acest caz. Dar o sacrific fără să regret. Ție, Rudolf, îți revine sarcina să-i alini Biancăi durerea, să o iubești îndoit, să-i înlocuiești tatăl. Veți vrea, desigur, să-l luați cu voi pe punte. Să ne constituim în convoi și să pornim spre debarcader. Sirena vaporului vă cheamă de mult.

Bianca s-a urcat din nou în caleașcă, noi am încălecat, negrii au ridicat targa pe umeri și am pornit spre debarcader. Cavalcada călăreților încheia acest trist convoi. Furtuna se liniștise în timpul cuvîntării mele, lumina torțelor deschidea în pădure breșe adînci, umbrele lungi și întunecate treceau cu sutele în goană, pe alături și pe sus, adunîndu-se într-un larg semicerc în urma noastră.

Au mai rămas puține lucruri de adăugat și istoria noastră se apropie de sfîrșit. În mijlocul plînsetelor Biancăi și ale ne-

grilor, corpul neînsuflețit a fost urcat pe punte. Ne-am aliniat pe mal pentru ultima oară. Încă un lucru, Rudolf – am spus, apucîndu-l de nasturele sacoului. – Pleci ca moștenitor al unei averi imense, nu vreau să-ți impun nimic, fiindcă mie mi-ar reveni datoria să asigur bătrînețea acestor eroi pribegi ai omenirii, din păcate sînt sărac. – Rudolf scoase imediat carnetul de cecuri. Urmă o consfătuire scurtă și ajunserăm repede la înțelegere.

— Domnilor! am strigat, întorcîndu-mă spre garda mea, iată că acest mărinimos prieten al meu s-a hotărît să îndrepte fapta mea, care v-a lăsat fără pîine și fără casă. După toate cele întîmplate nu vă mai primește niciun panoptic, cu atît med mult cu cît concurența este mare. Va trebui să mai renunțați la cîte ceva din ambițiile voastre. Veți deveni în schimb oameni liberi și sînt convins că știți să apreciați acest lucru. Pentru că, din păcate, voi cei predestinați reprezentării pure, nu ați învățat nicio meserie practică, prietenul meu v-a dăruit o sumă suficientă pentru cumpărarea a douăsprezece caterinci de Schwarzwald. Plecați în lume și cîntați oamenilor spre îmbărbătarea inimilor. Alegerea ariei vă aparține. De ce să facem risipă de cuvinte – doar nu sînteți Dreyfusi, Edisoni și Napoleoni autentici. Sînteți, ca să spun așa, numai din lipsa altora mai buni. Acum veți spori societatea multor predecesori ai voștri, a acelor anonimi Garibalzi, Bismarci și Mac-Mahoni, oare pribegesc cu miile prin lume. În adîncul inimilor voastre veți rămîne pentru totdeauna aceste personaje. Iar acum, dragi prieteni și stimați domni, strigați împreună cu mine: Trăiască fericiții miri, Rudolf și Bianca! – Trăiască! strigară în cor. Negrii intonară un song. Cînd se lăsă liniștea, i-am strîns din nou cu o mișcare a brațului, apoi, oprindu-mă în mijlocul lor, am scos pistolul și am strigat: – Și acum, domnilor, rămîneți cu bine și rețineți din ceea ce veți vedea avertismentul că nimeni nu trebuie să se încumete să ghi-

cească intențiile divine. Nimeni n-a pătruns vreodată planurile primăverii. Ignorabimus, domnii mei, ignorabimus!

Am dus pistolul la tîmplă și am apăsat pe trăgaci, dar în aceeași clipă cineva îmi smulse arma din mînă. Alături stătea un ofițer de feldjägeri, care ținea o hîrtie în mînă și întreba:

– Dumneavoastră sînteți Iosif N?

— Da – am răspuns uimit.

— Dumneavoastră – spuse ofițerul – ați avut cu cîtva timp în urmă visul lui Iosif din Biblie?

— S-ar putea…

— Așa este – spuse ofițerul, privind hîrtiile. – Știți că acest vis a fost observat acolo, sus, și că a fost aspru criticat?

— Nu răspund pentru visele mele – am ripostat.

— Ba nu, răspundeți. În numele Maiestății Sale sînteți arestat!

Am zîmbit.

— Cît de înceată este mașina justiției. Birocrația Maiestății Sale este cam greoaie. Eu devansasem de mult acel vis timpuriu cu fapte de calibru mult mai mare, pentru care am vrut să-mi aplic singur pedeapsa, și iată că acest vis perimat îmi salvează viața. Sînt la dispoziția dumneavoastră.

O coloană de feldjägeri se apropia de noi. Am întins mîinile ca să-mi pună cătușele. Mi-am mai întors o dată privirile și am mai văzut-o pe Bianca pentru ultima oară. Stătea pe punte și își flutura batista. Garda de invalizi mă salută în tăcere.

NOAPTE DE IULIE

Nopțile de iulie le-am cunoscut în anul examenului meu de maturitate, în timpul vacanței. În casa noastră, prin ale cărei ferestre treceau, cît era ziua de lungă, adierile, foșnetele, strălucirea zilelor fierbinți de vară, venise un nou locatar, o ființă micuță, îmbujorată și plîngăreață, fiul surorii mele. Venirea lui a provocat în casa noastră întoarcerea la relațiile primitive, a readus dezvoltarea sociologică la atmosfera migrațiilor și haremelor din matriarhat, cu tabere de scutece, de lenjerie de pat și de corp, spălate și uscate la nesfîrșit, cu neglijența toaletei feminine ce tinde spre o dezvelire vegetativ inocentă a părților abundente ale corpului, cu mirosul acrit de sugar și de sîni plini cu lapte.

După o naștere grea, sora mea a plecat la băi, cumnatul își făcea apariția numai la masă, iar părinții stăteau pînă noaptea tîrziu în prăvălie. Asupra casei își exercita stăpînirea doica sugarului, a cărei feminitate expansivă se augmentase, și își extrăgea autoritatea din rolul ei matern. Sub grandoarea acestei demnități și cu existența sa grea și lată, lăsase în întreaga casă amprenta genocreației, care nu era altceva decît supremația fizicului ei saturat și abundent, distribuit în mod gradat și inteligent între ea și cele două slujnice, cărora fiecare acțiune le permitea să-și desfășoare, asemenea evantaiului de

păun, întreaga gamă a feminității lor autosatisfăcute. La eflorescența și maturizarea tăcută a grădinii pline de foșnetul frunzelor, de străluciri argintii și meditații umbroase – casa noastră răspundea cu aroma feminității și maternității ce plutea deasupra lenjeriei albe și a carnației înfloritoare, iar la ceasul amiezii violente, cînd toate perdelele se ridicau înspăimîntate, și în ferestrele deschise, scutecele întinse pe sfori se aliniau în șiruri strălucitoare – prin alarma aceea de dantelării și pînzeturi pluteau semințe pufoase, fire de pulbere, petale rătăcite, iar grădina, cu apele ei de lumini și de umbre, cu convoaiele de foșnete și de meditații trecea încet prin cameră, de parcă în acest ceas al Domnului ar fi dispărut toate gardurile și toți pereții, iar prin lumea întreagă ar fi trecut, într-o nesfîrșită scurgere a gîndurilor și simțirilor, fiorul unității atotcuprinzătoare.

Eu, în schimb, mi-am petrecut serile acelei veri la cinematograful orășelului. Plecam de acolo abia după ultimul spectacol.

Din negura sălii de cinema, sfîșiată de panica luminilor și umbrelor, se trecea într-un vestibul liniștit și luminos, cum sar trece din imensitatea unei nopți furtunoase într-un han liniștit.

După goana fantastică prin hîrtoapele filmului, după excesele ecranului, inima fugărită venea să se liniștească în sala de așteptare luminoasă, apărată de pereți împotriva asediului acelei uriașe nopți patetice, în stația plină de siguranță, în care timpul se oprise demult, iar becurile își aruncau zadarnic lumina lor sterilă, valuri după valuri, în ritmul stabilit o dată pentru totdeauna de zgomotul surd al motorului, ce zguduia ghereta casieriței.

Vestibulul, scufundat în plictiseala orelor tîrzii, asemenea sălilor de așteptare după plecarea trenurilor, părea uneori fundalul final al existenței, ceea ce rămîne atunci cînd evenimentele au trecut, cînd forfota diversității s-a epuizat. Pe un

afiș mare, colorat, Asta Nielsen se clătina cu stigmatul negru al morții întipărit pentru veșnicie pe frunte, gura ei se deschisese o dată pentru totdeauna în cel din urmă țipăt, iar ochii căpătaseră dimensiuni supraomenești și o frumusețe supremă.

Casierița plecase demult acasă. Acum se învîrtea cu siguranță prin cameră, în jurul patului așternut, care o aștepta ca o luntre, gata să o poarte spre lagunele întunecate ale somnului, în păienjenișul aventurilor și scandalurilor visate. Cea care stătea în gheretă, era numai învelișul ei, o fantasmă ce privea cu ochi obosiți, vopsiți strident, în golul luminii, clipea stupid din gene, ca să-și scuture de pe ele pulberea de aur a somnolenței cernute neîntrerupt de becurile electrice. Uneori îi zîmbea pal sergentului de pompieri, sprijinit de perete, părăsit demult de realitatea sa, împietrit pentru totdeauna în casca lui strălucitoare, în splendoarea deșartă a epoleților, fireturilor și decorațiilor sale. În depărtare, geamurile ușii ce ducea spre noaptea tîrzie de iulie zăngăneau în ritmul motorului, dar reflexul păienjenișului electric orbea geamul, nega noaptea, cîrpea cum putea iluzia unui adăpost ferit de stihiile nopții nesfîrșite. În cele din urmă, vraja sălii de așteptare trebuia să se risipească. Ușa cu geamuri se deschidea, draperiile roșii se umflau de respirația nopții, care devenise deodată totul.

Simțiți oare sensul profund și tainic al acestei aventuri, cînd firavul și lividul bacalaureat iese singur pe ușa cu geamuri din adăpostul acela ferit în nemărginirea nopții de iulie? Va străbate el vreodată mocirlele negre, mlaștinile și prăpăstiile nopții nesfîrșite, va ancora el în vreo dimineață într-un port lipsit de primejdii? Cîte zeci de ani va dura această obsesie întunecată?

Nimeni n-a scris pînă acum topografia nopții – de iulie. Filele acestea au rămas nescrise în geografia internă a cosmosului.

Noaptea de iulie! Cu ce ar putea fi ea comparată, cum s-o descrii? Să o compar cu interiorul unui uriaș trandafir negru, care ne acoperă cu somnul însutit al miilor de petale catifelate? Vîntul nopții răscolește pînă în adîncuri învelișul trandafirului, iar privirile stelelor ne ajung în miezul lui înmiresmat.

Să o compar cu bolta neagră a pleoapelor noastre închise, plină de pulbere rătăcitoare, de macul alb al stelelor, al rachetelor și meteoriților?

Ori poate să o compar cu un tren nocturn, lung cît lumea, care trece printr-un tunel negru și nesfîrșit? Să mergi printr-o noapte de iulie, înseamnă să răzbați dintr-un vagon în altul, printre pasagerii somnoroși, prin coridoare strîmte, prin compartimente lipsite de aer și prin curente încrucișate.

Noaptea de iulie! Fluidul tainic al întunericului, materia vie, sensibilă și mobilă a beznei, care zămislește necontenit ceva din haos și abandonează imediat orice zămislire! Materie brută, neagră, care construiește în jurul călătorului somnolent caverne, bolți, firide și nișe! Ea îl însoțește ca un flecar insolent pe călătorul singuratic, închizîndu-l în sfera vedeniilor sale, inepuizabilă în plăsmuiri, în aiureli, în născociri – halucinînd în fața lui îndepărtări stelare, albe căi ale laptelui, labirinturi de nesfîrșite coloseumuri și forumuri. Văzduhul nopții, acel Proteu negru, care construiește în joacă aglomerări catifelate, fîșii de miresme de iasomie, cascade de ozon, tăceri neprevăzute, lipsite de aer, ce cresc în infinit, asemenea unor dovleci negri, ciorchini monstruoși de struguri plini de suc negricios. Mă strecor prin firidele strîmte, îmi plec capul pe sub arcurile și bolțile joase și iată că deodată tavanul se crapă și pentru o clipă se deschide, suspinînd șuierat, o cupolă fără sfîrșit, pentru ca să mă readucă imediat între firidele, pasajele și pereții aceia strimți. În locurile retrase, sufocante, în golfurile întunericului mai stăruie încă fragmente din discuțiile lăsate de călători nocturni, fragmente

de afișe, ritmuri de rîs pierdute, urme de șoapte, pe care adierea nopții n-a izbutit să le împrăștie. Uneori, mi se pare că noaptea mă închide într-o cameră mică, fără ieșire. Mă cuprinde somnul și nu-mi dau seama, dacă picioarele îmi merg, ori mă odihnesc demult în cămăruța aceea din hotelul nopții. Dar iată că simt un sărut fierbinte și catifelat, pierdut în spațiu de niște buze înmiresmate, apoi se ridică niște jaluzele, iar eu pășesc peste parapetul unei ferestre și rătăcesc mai departe sub parabolele stelelor căzătoare. Din labirintul nopții își fac apariția doi călători. Pălăvrăgesc împreună și deșiră din întuneric o cosiță de vorbă lungă și insuportabilă. Umbrela unuia dintre ei ciocănește monoton în caldarîm (asemenea umbrele se poartă împotriva ploilor de stele și de meteoriți), capetele lor mari, în meloane cît dovlecii, se clatină amețite. Altă dată mă oprește pentru o clipă privirea conspirativă a unui ochi negru sașiu și o mînă mare și osoasă, cu încheieturi proeminente încremenită de noapte pe baston, strînsă în jurul mînerului din corn de cerb (în astfel de bastoane se întîmplă să fie ascunse săbii lungi și subțiri).

În cele din urmă, la capătul orașului, noaptea renunță la artificiile sale, dă la o parte vălul, dezvelindu-și chipul grav și veșnic. Acum nu ne mai zidește în labirintul iluzoriu al halucinației și delirului, ci deschide în fața noastră veșnicia ei astrală. Bolta crește la nesfîrșit, constelațiile ard în toată splendoarea lor, în poziții neschimbate, conturînd pe cer figuri magice, de parcă prin tăcerea lor înspăimîntătoare ar vrea să vestească ceva, să proroceasca ceva irevocabil. Din clipirea acelor lumi îndepărtate sa înfiripat orăcăitul broaștelor, forfota astrală argintie. Din cerul de iulie se cerne macul meteoriților și pătrunde tăcut în univers.

La o anumită oră a nopții, constelațiile își visau eternul vis, iar eu mă aflam iar pe strada mea. O stea se oprise în capătul străzii, răspîndind o mireasmă străină. Cînd deschideam poarta casei, curentul trecea prin ea ca printr-un

coridor întunecat. În sufragerie lumina era încă aprinsă. Patru lumînări fumegau în candelabrul de bronz. Cumnatu-meu încă nu venise. De cînd a plecat soră-mea, întîrzia la cină, venea noaptea tîrziu. Adeseori mă trezeam din somn și-l vedeam dezbrăcîndu-se, cu privirea pierdută și dus pe gînduri. Pe urmă stingea lumînările, se dezbrăca pînă la piele și rămînea vreme îndelungată treaz în patul lui răcoros. Moleșeala neliniștită a somnului nu-i cuprindea imediat trupul mare. Întîi murmura ceva, gîfîia, ofta greu, se lupta cu o greutate care-i strivea pieptul. Uneori, se întîmpla să izbucnească într-un plîns surd, uscat. Speriat, îl întrebam din întuneric: – Ce ai, Carol? – El însă își continua drumul greu al somnului, cățărîndu-se cu hărnicie pe muntele abrupt al sforăitului.

Prin fereastra deschisă, noaptea respira în pulsații rare. În masa ei mare, diformă, se vărsa un fluid rece, înmiresmat; în steiurile ei întunecate, slăbeau toate legăturile, se scurgeau fire subțiri de miresme. Materia moartă a întunericului căuta eliberarea în exaltările miresmelor de iasomie, dar masa necuprinsă din adîncurile nopții zăcea încă neeliberată și moartă.

Crăpătura ușii spre camera alăturată părea o strună de aur, sonoră și sensibilă ca somnul unui copil, care se alintă în leagăn. De acolo răzbătea ciripit de alintări, idila dintre doică și copil, bucolica primei iubiri, a suferințelor și supărărilor erotice, supusă din toate părțile presiunilor lansate de demonii nocturni, care împînzeau noaptea de afară, atrași de calda scînteie de viață, ce mocnea acolo.

De cealaltă parte a camerei noastre era o încăpere întunecată și pustie, iar dincolo de ea dormitorul părinților. Încordîndu-mi auzul, îl auzeam pe tata, lipit de pieptul somnului, cum se lăsa purtat de extaz, pe căile lui aeriene, dăruit cu toată ființa sa acelui zbor îndepărtat. Sforăitul lui melodios și depărtat depăna povestea călătoriei prin necunoscutele hîrtoape ale somnului.

Așa pătrundeau încetul cu încetul sufletele în întunecatul apohelium, în sferele neînsorite ale vieții, ale cărei forme niciun om viu nu le-a văzut. Zăceau ca morții, sforăind înfiorător și plîngînd, în timp ce eclipsa neagră atîrna ca plumbul în sufletele lor. Iar cînd în cele din urmă treceau și de negrul Nadir, cel mai adînc Orcus al sufletelor, după ce au străbătut în sudoarea frunții ciudatele lui peninsule, burdufurile plămînilor începeau să se umfle cu altă melodie, să crească spre zori într-un sforăit exuberant.

Întunericul surd și dens apăsa pămîntul, trupul lui diform zăcea ca o turmă de fiare negre, vlăguite, cu limbile atîrnate și cu saliva scurgîndu-se din boturile lor încremenite. Dar iată că o altă mireasmă, o altă culoare a întunericului vestea în depărtare apropierea zorilor. Întunericul se umfla de fermenții otrăviți ai noii zile, aluatul lui fantastic creștea ca pe drojdie, lua forme demențiale, se revărsa peste toate albiile și cratițele, fermenta în grabă, în panică, să nu-l surprindă zorile în această fecunditate dezmățată și să nu-i eternizeze exuberanța bolnăvicioasă, monstruozitatea copiilor vitregi, ieșiți din copaiele de pîine ale nopții, ca demonii ce se scaldă împerecheați în băițe de copii. E clipa în care și peste cel mai treaz cap se lasă amorțeala somnului. Atunci bolnavii, oamenii foarte triști și frămîntați au o clipă de ușurare. Cine știe cît durează acest moment în care noaptea își lasă cortina peste ceea ce se petrece în adîncuri, dar și acest scurt antract este suficient pentru schimbarea decorului scenei, pentru înlăturarea aparaturii impresionante, pentru lichidarea acestui mare spectacol al nopții, cu toată pompa lui întunecată și fantastică. Te trezești speriat, cu sentimentul că ai întîrziat, că ai pierdut ceva, și tocmai atunci vezi la orizont fîșia luminoasă a zorilor, masa neagră și tot mai consistentă a pămîntului.

TATĂL MEU SE ÎNSCRIE LA POMPIERI

În primele zile ale lui octombrie mă întorceam cu mama de la odihnă, dintr-o localitate situată în departamentul învecinat, în bazinul împădurit al rîului Slotwinka, străbătut de susurul a mii de izvoare. Purtînd încă în urechi foșnetul arinilor, împletit cu ciripitul păsărilor, călătoream cu o trăsură veche, mare, cu capota cît o crîșmă întinsă și întunecoasă, striviți de bagaje, în alcovul adînc, tapisat cu catifea, în care peisajul lăsa să-i cadă imaginile desprinse parcă dintr-un pachet de cărți trecute dintr-o mînă în alta.

Spre seară am ajuns pe un platou măturat de vînt, la răscrucea mare și uimită a ținutului. Deasupra răscrucii, cerul se întindea adînc, înăbușit, rotindu-și în zenit roza colorată a vînturilor. Aici era cea mai îndepărtată barieră a ținutului, cea din urmă cotitură, după care se deschidea în vale peisajul întins și tîrziu, al toamnei. Aici era granița și aici se ridica și șuiera în bătaia vîntului piatra de hotar, bătrînă și, acoperită de mușchi, cu scrisul șters.

Roțile mari ale trăsurii scîrțîiră și se afundară în nisip, spițele guralive și sclipitoare tăcură, numai cupeul uriaș vuia surd, fîlfîia întunecat în bătaia încrucișată a vîntului din răspîntie, ca o arcă eșuată în pustiu.

Mama plăti taxa, bariera se ridică scîrțîind și trăsura pătrunse greoaie în toamnă.

Intrasem în plictiseala ofilită a unei cîmpii uriașe, în boarea palidă și decolorată, care își deschidea aici, deasupra depărtării gălbui, imensitatea sa blîndă și insipidă. În zarea ștearsă se ridica și albea o veșnicie tîrzie și nesfîrșită.

Filele peisajului se întorceau, ca într-un roman vechi, îngălbenite, tot mai palide, tot mai vlăguite, de parcă aveau să se sfîrșească într-un deșert mare și pustiit de vînturi. Puteam intra în neantul acela pustiit, în nirvana aceea gălbuie, în afara timpului și realității, și puteam rămîne pentru totdeauna în peisajul acela, în boarea aceea caldă și stearpă – o diligență cu roți mari, imobilizată de nori pe pergamentul cerului, o ilustrată veche, o gravură uitată într-un roman zdrențuit – cînd vizitiul trase hățurile cu ultimele lui puteri, scoase hardughia noastră din acea dulce letargie a vînturilor și coti în pădure.

Am pătruns într-un univers pufos, dens și uscat, într-o ofilire de tabac. În jurul nostru totul deveni repede tăcut și maroniu ca într-o cutie de *Trabucos*. În semiobscuritatea de cedru, tulpinile copacilor treceau pe lîngă noi uscate și aromate ca țigările de foi. Pădurea se întuneca tot mai mult, mirosea tot mai aromat a tutun, pînă cînd, în cele din urmă, ne închise ca într-o cutie uscată de violoncel acordat de vînt. Vizitiul nu avea chibrituri și nu putea aprinde felinarul. Caii, sforăind. găseau instinctiv drumul prin întuneric. Clămpănitul spițelor se rări, apoi dispăru, roțile călcau moale pe așternutul de cetină înmiresmată. Mama adormise. Timpul se scurgea fără măsură, creînd articulații, abrevieri ciudate în scurgerea sa. Întunericul era de nepătruns, iar deasupra trăsurii mai vuia încă foșnetul pădurii, cînd pămîntul deveni sub copitele cailor zgrunțuros și se prefăcu în caldarîm, iar trăsura coti în loc și se opri. Se oprise atît de aproape de zid, încît părea că-l atinge. Mama

dibui poarta casei chiar lîngă ușa trăsurii. Vizitiul descărca bagajele.

Intrarăm în vestibulul mare și ramificat. Era întuneric, cald și liniște, ca într-o brutărie veche și pustie, dimineața, după stingerea cuptorului, sau ca într-o baie, noaptea tîrziu, cînd căzile părăsite încremenesc în întuneric, în tăcerea măsurată de clipocitul picăturilor. Un greiere deșira răbdător din întuneric cusăturile iluzorii de lumină, împunsăturile infime, care nu făceau însă mai multă lumină împrejur. Am găsit scările tot pe dibuite.

Cînd am ajuns pe platforma scîrțîitoare a scării, mama spuse: – Trezește-te, Iosife, cazi din picioare, mai avem cîteva trepte. – Dar eu, amețit de somn, m-am lipit și mai strîns de ea și am adormit de-a binelea.

Niciodată n-am reușit să aflu de la mama, ce a fost adevărat din tot ce am văzut în noaptea aceea cu ochii închiși, toropit de somnul greu, aruncat mereu în brațele uitării, și ce anume a fost rodul imaginației mele.

A fost o mare confruntare între tata și mama pe de o parte, și Adela, protagonista acestei scene, pe de altă parte, o confruntare de însemnătate cardinală, după cîte îmi dau seama astăzi. Dacă încerc zadarnic să desprind sensul ei, care îmi scapă mereu, vina este, fără îndoială, a lacunelor din memoria mea, a petelor oarbe lăsate de somn, pe care încerc să le umplu cu închipuiri, cu supoziții, cu ipoteze. Istovit și adormit cădeam mereu în neștire, în timp ce peste pleoapele mele se lăsa adierea nopții înstelate, aninată în fereastra deschisă. Noaptea respira în ritmuri curate, apoi, deodată, își arunca perdeaua transparentă de stele și se uita de sus în somnul meu cu chipul ei bătrîn și veșnic. Raza unei stele îndepărtate, încîlcită între genele mele, mi se revărsa argintie pe albul orb al ochiului și printre pleoapele întredeschise vedeam camera scăldată de lumina unei lumînări pierdute în păienjenișul liniilor și zigzagurilor aurii.

De fapt, s-ar putea ca scena aceasta să fi avut loc altcîndva. Multe lucruri indică faptul că am fost martorul ei abia mult mai tîrziu, într-o zi cînd mă întorceam acasă cu mama și cu vînzătorii, după închiderea prăvăliei.

În pragul casei, mama scoase un țipăt de uimire și de admirație, vînzătorii amuțiră fascinați. În mijlocul camerei stătea un superb cavaler în alamă, un adevărat Sf. Gheorghe, pe care coiful, găitanele de aur ale epoleților, armura aurie și zornăitoare îl făceau și mai impunător. Cu uimire și cu bucurie am recunoscut și mustățile răsucite și barba zbîrlită a tatălui meu, ieșite de sub coiful greu de pretorian. Armura se unduia pe pieptul lui umflat, inelele de alamă respirau ca torsul unei larve uriașe. Impunător în armura lui, în strălucirea tinichelelor aurii, semăna cu arhistrategul oștilor cerești.

— Îmi pare rău, Adelo – spunea tata – dar tu n-ai avut niciodată înțelegere pentru lucrurile superioare. Pretutindeni și întotdeauna mi-ai zădărnicit inițiativele cu izbucnirile tale de răutate nechibzuită. Acum însă, închis în armură, îmi rîd de gîdilatul cu care duceai la disperare un om lipsit de apărare. Furia ta neputincioasă îți poartă astăzi limba spre o vervă deplorabilă, căci grosolănia și vulgaritatea ei se amestecă cu prostia. Crede-mă că mă umple doar de tristețe și de compătimire. Lipsită de agilitatea nobilă a fanteziei, te lași mistuită de ura oarbă împotriva a tot ce se ridică deasupra mediocrității.

Adela aruncă asupra tatei o privire plină de dispreț și, întorcîndu-se spre mama, spuse: – Ne ia tot siropul! Duce din casă toate sticlele cu sirop de zmeură, pe care l-am făcut împreună astă-vară, ca să-l dea trîntorilor ăștia de pompieri să-l bea. Peste toate, mă și împroașcă cu tot felul de impertinențe. – Adela suspină scurt. – Căpitan de pompieri, căpitan de pușlamale! striga, măsurîndu-l pe tata cu o privire dușmănoasă. – Sînt peste tot. Dimineața, cînd vreau să cobor după pîine, nu pot să deschid ușa. Firește, doi dintre ei au adormit în

prag și au blocat ieșirea. Pe scări, pe fiecare treaptă stă cîte unul în coif de alamă și doarme. Se invită în bucătărie, își vîră prin deschizătura ușii mutrele de iepuri în cutii de alamă, ridică cîte două degete ca elevii la școală și miorlăie rugător: – zahăr, zahăr… îmi smulg din mînă găleata și aleargă după apă, dansează în jurul meu, se gudură și aproape că dau din coadă. Pe deasupra mai și clipesc necontenit cu pleoapele lor roșii și se ling dizgrațios. E de ajuns să mă uit la vreunul dintre ei mai aspru, că imediat i se umflă obrajii de carne roșie, nerușinată, ca unui curcan. Și unora ca ei să le dăm siropul nostru de zmeură!…

— Natura ta banală – spuse tata – terfelește tot ce atinge. Ai prezentat un tablou al acestor fii ai focului demn de mintea ta fragilă. În ceea ce mă privește, toată simpatia mea este de partea acestui nefericit neam de salamandre, a acestor sărmane și dezmoștenite ființe ale focului. Toată vina acestui neam, celebru cîndva, a fost aceea de a se fi pus în slujba omenirii, de a se fi vîndut oamenilor pentru o mizerabilă lingură de hrană. Și a fost răsplătit cu dispreț. Prostia profanilor e nemărginită. Aceste delicate ființe au fost împinse pînă la cea mai adîncă decădere, pînă la o totală ticăloșire. Nu e de mirare că nu le place hrana sălcie și ordinară, gătită de preacuvioasa soră de la școala municipală, într-același cazan pentru ei și pentru arestații din oraș. Cerul gurii lor, delicat și genial, cerul gurii acestor spirite ale focului cere balsamuri alese și întunecate, lichide aromate și colorate. De aceea, în noaptea aceasta festivă, cînd vom sta solemni în jurul meselor acoperite cu alb, în marea sală a municipalității, cu ferestre înalte și luminoase, ce strălucesc în adîncul nopții autumnale, iar în jur orașul va roi de mii de lumini, fiecare dintre noi va muia cu pietate și cu prețuirea proprie fiilor focului pîine în cupa cu sirop de zmeură și vom bea încet această nobilă și densă licoare. În felul acesta se întărește esența lăuntrică a pompierului, regenerează bogăția culorilor pe care acest

popor le iradiază sub forma artificiilor, a rachetelor și focurilor bengale. Sufletul meu e plin de dragoste pentru suferința lor, pentru degradarea de care nu sînt vinovați. Dacă am acceptat din mîna lor sabia de căpitan, am făcut-o numai cu speranța că voi reuși să ridic din decăderea sa acest neam, să-l scot din umilință și să înalț deasupra lui stindardul unei noi idei.

— Ești atît de schimbat, Iakube – spuse mama – ești atît de minunat. Doar n-ai de gînd să pleci la noapte de acasă. Nu uita că de la întoarcerea mea nu am avut prilejul să stăm de vorbă. În ceea ce-i privește pe pompieri. Îi spuse Adelei, – mi se pare că ești într-adevăr dominată de prejudecăți. Sînt băieți simpatici, cu toate că sînt pușlamale. Mă uit întotdeauna cu plăcere la acești tineri zvelți, în uniforme bine croite, puțin cam prea strînse în talie. Au în ei multă eleganță naturală, iar rîvna lor de a fi întotdeauna serviabili cu doamnele e de-a dreptul emoționantă. De cîte ori îmi cade umbrela pe stradă, ori mi se dezleagă un șiret la pantof, întotdeauna se găsește cîte unul, care se apropie în grabă, serviabil și zelos. Nu mă lasă inima să-l dezamăgesc și aștept răbdătoare pînă se apropie și îmi oferă serviciile lui, ceea ce pare să-l facă foarte fericit. După ce își îndeplinește îndatoririle de cavaler și se îndepărtează, colegii îl înconjoară imediat și discută aprins toată întîmplarea, iar eroul relatează mimînd cum s-au petrecut lucrurile. În locul tău aș beneficia cu plăcere de serviabilitatea lor.

— Eu îi socotesc niște trîntori – spuse vînzătorul șef Teodor. Nimeni nu-i lasă să stingă incendiile din cauza iresponsabilității lor infantile. E suficient să-i vezi cu cîtă invidie se opresc întotdeauna lîngă grupurile de copii care se joacă lovind nasturi de perete, ca să poți aprecia maturitatea minții lor de iepure. Cînd auzi în stradă țipete sălbatice de joacă, poți fi aproape sigur că, uitîndu-te pe fereastră, ai să-i vezi și pe acești găligani în mijlocul copiilor, absorbiți, alergați și

aproape istoviți de goană. La vederea incendiilor înnebunesc de fericire, bat din palme și dansează ca niște sălbatici. Nu, e imposibil să-i folosești la stingerea incendiilor. La așa ceva sînt folosiți coșarii și milițienii orașului. Rămîn doar distracțiile și serbările populare, la care sînt indispensabili. La asaltul Capitoliului, spre exemplu, în zorii întunecați ai toamnei, ei se îmbracă în cartaginezi și asaltează Colina bazilicii însoțiți de zgomote infernale. Atunci toți cîntă *„Hannibal, Hannibal ante portas"*.

Spre sfîrșitul toamnei, devin leneși și somnolenți, adorm în picioare, iar cînd cade prima zăpadă, nu-i mai găsești nici cu lumînarea. Mi-a povestit un sobar bătrîn că la reparatul căminelor îi găsesc înfipți în fumare, atîrnînd ca niște coconi în uniformele purpurii și în coifurile lor strălucitoare. Dorm așa în picioare, beți de sirop de zmeură, plini de o dulceață lipicioasă și de foc. Atunci îi scot de urechi și îi duc la cazarmă, beți și năuciți de somn, trecînd pe străzi în diminețile de toamnă, colorate de primele geruri, în timp ce mulțimea de gură-cască aruncă după ei cu pietre, iar ei zîmbesc cu surîsul lor rușinat, plin de vinovăție și de remușcări și se clatină ca niște beți.

— Oricum ar fi – spuse Adela – eu siropul tot nu-l dau. Nu mi-am stricat eu tenul fierbîndu-l la bucătărie, ca să-l bea pușlamalele astea.

În loc de răspuns, tata duse fluierul la gură și șuieră înfiorător. Patru tineri zvelți, parcă ar fi ascultat la gaura cheii, năvăliră în cameră și se alin iară lîngă perete. Camera se lumină de strălucirea coifurilor, iar ei, bruneți și bronzați sub căștile lucioase, așteptau ordinele în poziție de drepți. La semnul tatei, doi dintre ei luară de ambele părți o damigeană mare, plină cu lichid purpuriu, și, înainte ca Adela să-i poată împiedica, coborîră tropotind scările, ducînd cu ei prada prețioasă. Ceilalți doi, salutînd militărește, plecară și ei.

O clipă Adela păru că se va lăsa pradă unor fapte necuge-

tate, așa fulgere scăpărau ochii ei frumoși. Tata însă nu așteptă să izbucnească furia ei. Dintr-o săritură ajunse pe pervazul ferestrei și-și deschise brațele. Alergarăm spre el. Piața inundată de lumini roia de o mulțime colorată. Sub fereastra noastră opt pompieri țineau întinsă o pînză mare de corabie. Tata se mai întoarse o dată, strălucind în bogăția armurii sale, și, salutîndu-ne în tăcere, luminos ca un meteor, se aruncă cu brațele deschise în noaptea incendiată de mii de lumini. Era o priveliște atît de frumoasă, încît, entuziasmați, am izbucnit toți în aplauze. Chiar și Adela, uitînd de supărare, aplaudă săritura aceea, executată cu atîta eleganță. Între timp, tata sări elastic de pe cearșaf și, scuturîndu-și zornăitor tinichelele, trecu în fruntea detașamentului, care, încolonîndu-se cîte doi, se întinse în timpul marșului într-un șir lung și se depărtă încet prin coridorul întunecat al mulțimii, strălucind cu cutiile de alamă ale coifurilor.

A DOUA TOAMNĂ

Printre numeroasele activități științifice desfășurate de tatăl meu în puținele clipe de liniște și de tihnă lăuntrică, între loviturile înfrîngerilor și catastrofelor. În care era atît de bogată această viață aventuroasă și furtunoasă – cele mai apropiate inimii lui erau studiile de meteorologie comparată, și, în special, cele privitoare la clima specifică provinciei noastre, plină de curiozități unice. El, tatăl meu, a pus bazele ingenioasei analize a formațiilor climaterice. Lucrarea lui *Schiță asupra sistematicii generale a toamnei* a lămurit o dată pentru totdeauna esența acestui anotimp, care, în clima noastră provincială, cunoaște o formă cronică, stufoasă, parazitară, și se prelungește pînă adînc în zilele iernii colorate sub numele de „vară chinezească". Ce mai poate fi spus? El a explicat cel dintîi caracterul secundar, trecător al acestei formațiuni tîrzii, care nu este nimic altceva decît un fel de otrăvire a climei cu miasmele trecutei și alteratei arte baroce, aglomerată în muzeele noastre. Această artă muzeistică, descompusă în plictiseală și uitare, lipsită de aer, se zaharisește, ca o dulceață veche, ne îndulcește clima și provoacă febra frumoasă și malarică, delirurile colorate. În care agonizează această toamnă cronică. Frumosul e o boală, spunea tata, este un fel de frison al unei infecții tainice, simptomul întu-

necos al descompunerii, apărut din adîncurile perfecțiunii și întîmpinat de perfecțiune cu cel mai profund suspin de fericire.

Fie ca acele cîteva observații privitoare la muzeul nostru provincial să servească unei mai bune înțelegeri a chestiunii… Începuturile lui se pierd în secolul al XVIII-lea și sînt legate de entuziasmul de colecționari, ce merită toată admirația, al călugărilor bazilieni, care au înzestrat orașul cu această excrescență parazitară, ce gravează bugetul municipal cu cheltuieli suplimentare și neproductive. Cumpărînd pe o nimica toată colecțiile ordinului sărăcit, tezaurul Republicii s-a ruinat ani în șir cu mărinimie pentru acest mecenat, demn de o reședință regală. Următoarea generație de patroni ai orașului, orientată mai practic și fără să închidă ochii la cerințele economice, după pertractări zadarnice cu inspectoratul colecțiilor arhiducale, căruia a încercat să-i vîndă acest muzeu – l-a închis, a dizolvat comitetul, stabilind pentru ultimul custode o pensie viageră. În timpul pertractărilor specialiștii au stabilit, în afara oricărui dubiu, că valoarea colecțiilor a fost cu mult exagerată de patrioții locali. Oneștii edili ai orașului au achiziționat în elanul lor demn de admirat numeroase falsuri. Muzeul nu poseda niciun tablou al vreunui maestru de valoare, în schimb deținea colecții întregi ale unor pictori de mîna a doua și a treia, școli provinciale întregi, cunoscute numai specialiștilor, unghere uitate ale istoriei artei.

Lucru ciudat: preacuvioșii călugări aveau predilecție pentru arta militară, cea mai mare parte a tablourilor înfățișau scene batalistice. O negură aurie, arsă, se întuneca pe acele pînze roase de vechime, pe care flotele de galere și caravele, ori vechi și uitate armade putrezeau în golfuri închise, legănînd în pînzele lor întinse măreția unor republici demult dispărute. Sub vernisul afumat și întunecat abia se mai deslușeau contururile unor bătălii între două cavalerii. Prin pustiul unor expediții ratate, sub cerul mohorît și tragic treceau într-o

tăcere amenințătoare cavalcade furtunoase, prinse între buchetele focului de artilerie.

În tablourile școlii napolitane o după-amiază încețoșată și afumată, văzută parcă printr-o sticlă colorată, îmbătrînește la nesfîrșit. Soarele întunecat pare să se ofilească văzînd cu ochii în peisajele acelea pierdute, ca în preziua unei catastrofe cosmice. De aceea sînt atît de banale zîmbetele și mișcările pescărițelor aurii, care vînd cu o grație afectată șiraguri de pești comedianților ambulanți. Întreg universul acesta este demult condamnat și apus. De aici – duioșia aceea nesfîrșită a ultimului gest, singurul care mai durează – străin de el însuși și pierdut, mereu repetat și mereu același.

Mai departe, în interiorul țării locuite de neamul lipsit de griji al poznașilor, arlechinilor și vînzătorilor de păsări, în țara aceea lipsită de autoritate și de realitate, niște turcoaice mici, cu mîini dolofane, întind pe scîndurele turte dulci, doi băieți cu pălării napolitane duc un coș plin cu porumbei, atîrnat pe un băț ce se îndoaie ușor sub greutatea aceea gureșă și înaripată. Și mai adînc, chiar la marginea serii, pe ultima bucată de pămînt, acolo unde la hotarele neantului tulbure-auriu se leagănă un buchet de acante ofilite – se desfășoară necontenit o partidă de cărți, ultima miză a omenirii în fața marii nopți ce se apropie.

Toată această magazie de frumuseți învechite a fost supusă distilării, sub presiunea unor ani lungi de plictiseală.

— Reușiți voi oare să înțelegeți, întreba tata, disperarea frumosului care a fost condamnat, zilele și nopțile lui? El riscă mereu noi licitații iluzorii, înscenează vînzări avantajoase, tranzacții publice și zgomotoase, e pasionat de hazardul dement, joacă la risc, cheltuiește cu gesturi de risipitor, își irosește bogățiile, pentru ca trezindu-se să-și dea seama că totul este zadarnic, că nimic nu-l poate scoate din sfera perfecțiunii la care a fost condamnat și nu-și poate alina suferința acelui excedent dureros. Nu-i de mirare că toată această

nerăbdare, această frumoasă neputință trebuia, în cele din urmă, să se reflecte și pe cerul nostru, să strălucească la orizont asemenea aurorei, să se denatureze în scamatorii atmosferice, în configurațiile norilor, uriașe și fantastice, pe care le numim a doua noastră toamnă, o pseudotoamnă. A doua toamnă a provinciei noastre nu este nimic altceva decît o *fata morgana* bolnavă, proiectată pe cerul nostru, la dimensiuni uriașe, de frumosul claustrat și muribund din muzeele noastre. Toamna aceasta e un mare teatru ambulant, care minte cu poezia lui. cu uriașa lui ceapă colorată, ce-și despoaie foile una după alta, descoperind mereu alte priveliști, fără să ajungă însă vreodată la miez. Îndărătul fiecărei culise, cînd se ofilește și se înfășoară foșnind, înainte de a-și trăda cartonul în momentul dispariției, apare, pentru o clipă, o perspectivă nouă și strălucitoare, vie și adevărată. Toate perspectivele sînt pictate și toate priveliștile sînt de carton, numai mireasma e adevărată, mireasma culiselor ofilite, mireasma marilor garderobe, pline de ruj și de tămîie. În amurg adevărată e dezordinea și învălmășeala culiselor, haosul costumelor azvîrlite, printre care se înoată la nesfîrșit, ca prin frunze ofilite și foșnitoare. E o dezordine totală și fiecare trage sforile cortinei, iar cerul, marele cer autumnal, atîrnă în zdrențele perspectivelor și e plin de scîrțîitul blocurilor. Și toată febra aceasta, tot carnavalul acesta tîrziu și apăsător, panica matinală a sălilor de bal și babilonul măștilor, care nu-și găsesc veșmintele lor adevărate.

Toamna, toamna, epocă alexandrină a anului, care adună în uriașele ei biblioteci înțelepciunea sterilă a celor 365 de zile parcurse de soare. O, dimineți îmbătrînite, galbene ca pergamentul, dulci de înțelepciune ca serile tîrzii! Dimineți cu zîmbet viclean, asemenea înțeleptelor palimpseste, stratificate ca vechile cărți îngălbenite! Ah, ziua de toamnă, bătrîna și poznașa bibliotecară, ce umblă pe toate scările în halatul ei decolorat și gustă din dulcețurile tuturor veacurilor și culturi-

lor! Fiecare priveliște i se pare începutul unei vechi povești de dragoste. Ce bine se distrează eliberînd eroii vechilor romane, să se plimbe sub cerul afumat și mieros, în această tulbure și tristă dulceață tîrzie a luminii! Ce peripeții noi va trăi Don Quijote în Soplicowo? Cum se va desfășura viața lui Robinson după întoarcerea în Bolechowul natal?

În serile apăsătoare, aurite de lumina zărilor, tata ne citea fragmente din manuscrisul său. Zborul captivant al ideii îi îngăduia să uite o clipă de prezența amenințătoare a Adelei.

Au venit și vînturile calde din Moldova și uriașa monotonie gălbuie, adierea aceea dulceagă și sterilă de sud. Toamna nu voia să se sfîrșească. Zilele se trezeau, ca baloanele de săpun, tot mai frumoase și mai eterice, și toate păreau de o noblețe atît de desăvîrșită, încît fiecare clipă de dăinuire era o minune prelungită peste măsură și aproape dureroasă.

În liniștea acestor zile adînci și frumoase, materia frunzișului se schimba pe neobservate, pînă cînd copacii rămîneau în focul de paie al frunzelor complet dematerializate, într-o podoabă ușoară ca eflorescența plevei, ca o invazie de confeti colorate – superbi păuni și fenicși, care trebuie doar să se scuture și să dea din aripi, ca să arunce de pe ei acele splendide pene, mai ușoare decît hîrtia, dar acum ponosite și inutile.

SEZONUL MORT

CAPITOLUL 1

La ora cinci dimineața – în diminețile strident colorate de soarele timpuriu – casa noastră se scălda de mult în lumina înfierbîntată și tăcută a dimineții. La această oră solemnă, în vreme ce prin camerele cufundate în semiobscuritatea storurilor trase se perinda încă respirația solidară a celor adormiți, – lumina dimineții intra tăcută și nevăzută de nimeni în fațada incendiată de soare, în liniștea arșiței timpurii, și casa părea toată lipită cu pleoape adormite în tihnă. Profitînd de liniștea acestor clipe solemne, aspira cel dintîi foc al dimineții cu fața blînd adormită, moleșită de strălucire, cu liniile vibrînd ușor în somnul viselor acelei clipe de încordare. Umbra salcîmului din fața casei, unduită strident pe pleoapele fierbinți, repeta pe suprafața lor, ca la pian, aceeași frază lucitoare, limpezită de adiere, străduindu-se zadarnic să pătrundă în adîncul somnului auriu. Storurile de pînză absorbeau dogoarea matinală, porție cu porție, și se bronzau, moleșite de lumina nemărginită.

La această oră timpurie, tata se trezea și cobora scările, încărcat de registre, ca să deschidă prăvălia de la parterul casei. O clipă rămînea nemișcat în poartă, stăvilind cu ochii închiși puternicul atac al focului solar. Peretele însorit al casei îl atrăgea blînd în suprafața sa plată, nivelată plăcut, netezită

pînă la dispariție. Și pentru o clipă devenea și el un tată plat, imprimat în fațadă, și își simțea mîinile răsfirate, tremurătoare și calde, contopindu-se netede în structura aurie a fațadei. (Cîți tați n-au pătruns pentru totdeauna în fațadele caselor la ora cinci dimineața, în timp ce coborau ultima treaptă a scărilor. Cîți tați nu au devenit pentru totdeauna paznicii propriilor porți, întipăriți în tocurile lor, cu mîna pe clanță și cu chipul descompus în linii paralele și blînde, peste care trec mai tîrziu drăgăstos degetele fiilor, căutînd ultimele urme părintești, topite pentru totdeauna în surîsul universal al fațadei.) Pe urmă, cu un ultim efort de voință, se desprindea, își recîștiga a treia dimensiune și, umanizat din nou, elibera ușa ferecată cu lacăte și drugi de fier.

Cînd deschidea aripa grea și ferecată în fier a ușii de la prăvălie, întunericul morocănos se retrăgea un pas de la intrare, se mai îndepărta o palmă în adîncul prăvăliei, își schimba locul și se cuibărea lenevos în interior. Ridicîndu-se invizibilă din plăcile încă reci ale trotuarului, prospețimea dimineții se oprea sfioasă în prag, ca un fir subțire și vibrant de aer. Înlăuntru, bezna multor zile și nopți zăcea în baloturile neîncepute de stofă, așezată în straturi, rînduită în șiruri, în demonstrații și în migrații înăbușite, pînă cînd se oprea sleită în miezul prăvăliei, în magazia întunecată, unde se deșerta uniform saturată, într-o delirantă prematerie de postav.

Tata mergea de-a lungul peretelui înalt de șeviot și gabardină, trecîndu-și mîna peste marginile baloturilor ca peste fermoarul unei rochii de femeie. Sub atingerea lui, șirurile de baloturi oarbe, gata oricînd să se sperie, să rupă rîndurile, se linișteau, se întăreau în ierarhia și în ordinea lor postăvărească.

Pentru tata, prăvălia noastră era locul veșnicelor frămîntări și remușcări. Acest produs al mîinilor sale începuse, nu de azi, de ieri, să-l apese tot mai insistent, să-l copleșească amenințător și misterios. Era pentru el o sarcină care-i de-

pășea puterile, o sarcină înălțătoare și de necuprins. Vastitatea acestei misiuni îl speria. Privind cu groază imensitatea ei, căreia nu i se putea opune nici dacă ar fi pus în cumpănă întreaga sa viață, tata vedea disperat superficialitatea vînzătorilor, optimismul lor ușuratic și nepăsător, manevrele lor poznașe și nechibzuite, situate undeva la periferia acestei cauze mari. Cerceta cu ironie galeria de chipuri netulburate de nicio grijă, de frunți neasaltate de nicio idee, le sfredelea ochii, a căror încredere ingenuă nu era tulburată nici de cea mai ușoară umbră suspiciune. Cum l-ar fi putut ajuta mama cu toată loialitatea și cu tot devotamentul ei? Reflexul acestei chestiuni extraordinare nu ajungea pînă la sufletul ei simplu și inocent. Nu era făcută pentru fapte eroice. Să nu fi observat el cum se înțelegea din priviri cu vînzătorii în spatele lui, bucurîndu-se de fiecare clipă scăpată de sub supraveghere, în care putea să ia parte la bufoneriile lor nesăbuite?

Tata se detașa tot mai mult de această lume ușuratică, se retrăgea în disciplina dură a ordinului său. Speriat de dezmățul care se răspîndea împrejur, se închidea în slujba solitară a unui ideal măreț. Mîna lui nu lăsa niciodată hățurile, nu-și permitea niciodată să slăbească disciplina, să cadă într-o facilitate comodă.

Asemenea lucruri își putea permite Bałanda et Comp. și alți diletanți ai branșei, lipsiți de setea perfecțiunii, de asceza unei măiestrii superioare. Tata privea cu durere la decăderea branșei. Cine din generația de astăzi a negustorilor de pînzeturi mai cunoaște bunele tradiții ale vechii arte, care dintre ei mai știa, spre exemplu, că o coloană din baloturi de stofe, așezată în rafturile unui dulap după principiile artei negustorești, trebuie să scoată sub apăsarea unui deget care coboară pe ea întreaga gamă produsă de un clavir? Cui îi mai erau la îndemînă rafinamentul stilistic utilizat în schimbul de note, de memorandumuri și scrisori? Cine mai cunoștea întregul farmec al diplomației acelei vechi și bune școli negustorești,

desfășurarea plină de încordare a negocierilor, de la rigiditatea necruțătoare, de la reticența simulată la apariția plenipotențiarului unei firme străine, trecînd prin dezghețul lent produs sub influența demersurilor și lingușelilor stăruitoare ale diplomatului, pînă la masa comună, stropită cu vin, servită pe birou, pe hîrtii, într-o atmosferă entuziastă, printre pișcăturile suportate de Adela și în discuții libere și pipărate, ca între bărbați, care știu ce sînt datori clipei și împrejurărilor – și încheiată cu folos pentru ambele părți?

În liniștea acelor ore ale dimineții, în vreme ce dogoarea se împlinea, tata spera să găsească un final reușit și inspirat pentru scrisoarea adresată domnilor Christian Seipel și Fiii, filatură și țesătorie mecanică. Era un răspuns tăios dat pretențiilor nemotivate ale acestor domni, o replică întreruptă chiar acolo unde stilul scrisorii trebuia să atingă apogeul unei poante puternice și spirituale, urmat de acel scurtcircuit electric, recepționat printr-un ușor fior intern și după care nu putea veni decît o întoarcere făcută cu dezinvoltură și eleganță, dar finală, definitivă. Simțea forma acelei poante, o ținea între degete și de fiecare dată îi scăpa din nou. Îi lipsea clipa aceea de umor norocos, de vervă norocoasă, ca să ia cu asalt obstacolul de care se lovea de fiecare dată. Lua mereu altă coală curată, sperînd ca printr-un elan proaspăt să înlăture piedica ce-i zădărnicea eforturile.

Între timp, vînzătorii umpleau prăvălia. Intrau înroșiți de căldura timpurie, ocolind de departe biroul tatei, spre care priveau cu teamă și cu conștiința încărcată.

Slabi și stigmatizați, ei simțeau povara dezaprobării lui tacite, căreia nu-i puteau opune nimic. Nimic nu-l putea îndupleca pe acest șef preocupat de necazurile lui. Ascuns după birou ca un scorpion, de unde fulgera veninos cu ochelarii lui, foșnind ca un șoarece printre hîrtii, nu putea fi îmbunat nici măcar de sîrguința lor. Pe măsură ce dogoarea

soarelui se întețea, agitația lui creștea, și o pasiune nedefinită punea stăpînire pe el.

Patrulaterul razelor solare ardea pe dușumea. Muște metalice și lucioase spintecau intrarea în prăvălie cu străfulgerările lor, se opreau o clipă în ușă, suflate parcă cu sticlă de nuanța metalului, aidoma balonașelor scoase din luleaua fierbinte a soarelui, din fabrica de sticlă a acestei zile înflăcărate se opreau cu aripile întinse, încărcate de zbor și de viteză și își schimbau locul în zigzaguri furibunde. În patrulaterul luminos al ușii, teii parcului orășenesc leșinau de lumină, clopotul îndepărtat al bisericii se zărea aproape de tot în văzduhul transparent și vibrant, ca în lentila unei lunete. Acoperișurile de tablă ardeau. Deasupra lumii se ridica uriașul balon auriu al caniculei.

Iritarea tatei creștea. Se uita neputincios împrejur, ghemuit de durere, vlăguit de diaree. În gură simțea un gust mai amar decît pelinul.

Căldura se întețea și sporea furia muștelor, scotea scîntei din punctele strălucitoare de pe învelișul lor metalic. Patrulaterul luminii ajunsese pînă la birou și hîrtiile ardeau ca în Apocalips. Inundați de atîta lumină, ochii lui nu mai puteau reține omogenitatea albă a hîrtiei. Prin sticlele cromatice groase, tata vede toate obiectele mărginite de purpură, le vede cu tiv violet-vierzui și îl cuprinde disperarea din cauza acestei explozii de culori, a anarhiei lor, revărsate peste lume în orgii de lumină. Mîinile-i tremură. Cerul gurii îi este amar și uscat ca înainte de criză. Ochii lui, ascunși între riduri, urmăresc atent evoluția evenimentelor.

CAPITOLUL 2

La amiază, cînd tata ajungea undeva la hotarele demenței și se retrăgea în odăile de sus, vlăguit de caniculă, tremurînd de revoltă zadarnică, atunci dușumeaua etajului trosnea în liniștea din jur ba ici, ba colo sub greutatea trupului său ghemuit în așteptare, iar în prăvălie se statornicea o clipă de pauză și de destindere – venea ora siestei de după-amiază.

Vînzătorii se rostogoleau peste baloturile de postavuri, întindeau pe rafturi corturi din stofă, improvizau leagăne din draperii. Desfășurau baloturile tăcute, eliberau negura centenară, pufoasă, de sute de ori înfășurată. Odată eliberat, întunericul de pîslă, stătut de ani de zile, umplea prăvălia cu mireasma altui timp, cu aroma zilelor trecute, așezate răbdător, în fiecare toamnă, în nenumărate straturi. Moliile oarbe se scurgeau în văzduhul întunecat, pufuri de pene și de lînă se roteau prin prăvălie odată cu sămînța de întuneric, iar mirosul de apret, puternic și autumnal, umplea tabăra de postavuri și de catifea. Trăind în această tabără, vînzătorii se gîndeau la năzbîtii și glume. Se lăsau înfășurați de colegi în postavul negru și răcoros și zăceau într-o nemișcare îmbătătoare, înșiruiți lîngă stiva de baloturi – fundamente vii, mumii de postavuri ce-și roteau ochii, prefăcîndu-se înspăi-

mîntați de imobilitatea lor. Alteori se lăsau legănați și azvîrliți pînă în tavan pe bucăți mari și întinse de postav. Fîlfîitul surd al acestor prelate și suflul aerului pus în mișcare de ele îi încînta pînă la delir. Se părea că prăvălia întreagă e gata să-și ia zborul, postavurile se ridicau extaziate, vînzătorii cu poalele hainelor întinse porneau, azvîrliți parcă din praștie, în înălțări de scurtă durată. Mama privea printre degete la aceste pozne, destinderea în orele de pauză justifica în ochii ei și cele mai grave excese.

Vara, prăvălia se acoperea sălbatic și dezordonat cu verdeață. Dinspre curte și dinspre magazie, fereastra părea subacvatică și sclipitoare de lucirea frunzelor, de valurile reflexelor, se înverzea toată de buruieni și de urzici. Acolo, ca într-o sticlă verde, cufundate în semiîntunericul lungilor după-amiezi de vară, bîzîiau într-o melancolie incurabilă muștele – exemplare bolnăvicioase și monstruoase, hrănite cu vinul dulce al tatei, solitari păroși, care-și plîngeau destinul, cît e ziua de lungă, în epopei lungi și monotone. Rasa aceea degenerată de muște, cu înclinații spre mutații bizare și neașteptate, fruct al încrucișărilor incestuoase, crea o super rasă de uriași greoi, de veterani cu timbru profund și îndoliat, de druizi primitivi și posomorîți ai propriilor suferințe. Spre sfîrșitul verii se nășteau și acei supraviețuitori solitari, ultimii din seminție, asemănători marilor scarabei cerești, tăcuți și fără glas, cu aripile atrofiate, și își duceau viața tristă, gonind fără încetare pe geamurile verzi, în peregrinări neobosite și demente.

Ușa, deschisă rar, se acoperea de păienjeniș. Mama dormea în spatele biroului, într-un hamac de postav, agățat între rafturi. Vînzătorii, stingheriți de muște, tresăreau, schimonosindu-se și mișcîndu-se neliniștiți în somnul lor de vară. Între timp, în curte verdeața creștea. Sub dogoarea soarelui, groapa de gunoi se acoperea cu generații noi de urzici și de nalbă.

Din contactul soarelui cu bruma de apă din pămînt se zămislea acolo o substanță înțepătoare de verdeață, un extract îndărătnic, un derivat veninos al clorofilei. Acolo se gătea la soare un ferment febril, ce se dezvolta în formații frunzoase, ușoare, multiple, dințate și zbîrcite, repetate în mii de exemplare după același model, după o singură idee ascunsă în ele. Prinzînd o clipă favorabilă, concepția aceea contagioasă, ideea aceea înflăcărată și sălbatică se întindea ca focul; ațîțată de soare, creștea sub fereastră într-o bolboroseală goală de pleonasme verzi, o mizerie de verdețuri, amplificată însutit în tot felul de nimicuri – o cîrpăceală de duzină, care acoperea peretele magaziei cu petice foșnitoare și tot mai mari, ce se umflau păroase, așezînd tapet peste tapet. Vînzătorii se trezeau din scurta lor siestă cu obrajii îmbujorați. Surescitați, se ridicau din așternuturi cuprinși de o inițiativă febrilă, imaginînd bufonade eroice. Mistuiți de plictiseală, se legănau pe rafturile înalte, băteau toba cu picioarele, și în așteptarea vreunei aventuri priveau zadarnic piața pustie, măturată de arșiță.

Atunci, se întîmpla să se oprească în ușa prăvăliei un țăran desculț, îmbrăcat în straie de cînepă, și se uita sfios înăuntru. Pentru vînzătorii plictisiți era o ocazie rară. Coborau fulgerător scările, ca păianjenii la vederea unei muște, și îndată, înconjurat din toate părțile, tras de mînecă și împins, copleșit cu mii de întrebări, țăranul se apăra în fața curiozității lor insistente cu un zîmbet rușinat. Se scărpina în cap, zîmbea, se uita cu neîncredere la seducătorii aceia simpatici. Prin urmare, e vorba de tutun? Dar ce fel de tutun? Cel mai bun, macedonean, de culoarea chihlimbarului auriu? Nu? Poate fi și un tutun obișnuit, de lulea? Mahorcă? Mai aproape, poftim mai aproape. Fără teamă. Vînzătorii îi conduceau în interiorul prăvăliei, spre tejgheaua laterală, așezată lîngă perete, însoțindu-l, printre complimente, cu ghionturi ușoare. Trecînd în spatele tejghelei, Leon încerca să tragă un

sertar fictiv. O, cum se mai chinuia săracul de el, cum își mușca buzele de atîta efort zadarnic. Nu! Trebuia lovit cu pumnii în tejghea, din toate puterile, îndemnat de vînzători, țăranul izbea cu convingere, atent și concentrat. În cele din urmă, cînd nici asta nu ajuta, se urca pe masă, izbind în ea cu picioarele desculțe, gîrbovit și cărunt, iar noi ne tăvăleam pe jos de rîs.

Atunci a avut loc un incident regretabil, care ne-a umplut pe toți de tristețe și de rușine. Niciunul dintre noi nu era fără vină, cu toate că nu o făcuserăm cu rea intenție. Era mai degrabă o nesocotință, o lipsă de seriozitate și de înțelegere pentru marile griji ale tatei, o neglijență a noastră, care, în cazul unei firi necontrolate, agitate și înclinate spre soluții extreme, a avut urmări de-a dreptul fatale.

În timp ce noi, adunați în semicerc, ne distram lipsiți de orice griji, tata se strecurase încet în prăvălie.

N-am observat intrarea lui. L-am zărit abia atunci cînd înțelegerea bruscă a legăturii dintre lucruri îl lovise ca un trăsnet și îi schimonosise fața cuprinsă de paroxismul groazei. Mama alergă speriată spre el: – Ce ai, Iakube? strigă într-un suflet. Disperată, voia să-l lovească în spate, așa cum se obișnuiește cînd cineva se îneacă cu ceva. Era însă prea tîrziu. Tata se încruntase și se zbîrlise tot, chipul lui se descompunea repede, în părți simetrice, de spaimă, se risipea văzînd cu ochii, sub povara unei înfrîngeri imense, înainte ca noi să putem înțelege ce s-a întîmplat, tata fu cuprins brusc de vibrații, zbîrnîi și zbură din fața noastră sub forma unei muște monstruoase, zumzăitoare și păroase, de culoarea oțelului, ce se lovea în zborul ei demențial de toți pereții prăvăliei. Profund impresionați, ascultam tînguirea lui disperată ce gonea în sus și în jos sub tavanul întunecat al prăvăliei, trecînd prin toate registrele necuprinsei lui dureri, a suferinței lui nealinate.

Stăteam consternați, rușinați de acest fapt jalnic, evitîndu-

ne privirile. În adîncul inimii simțeam o anumită ușurare la gîndul că într-o clipă atît de critică a găsit totuși o soluție pentru a scăpa de umilință. Îi admiram eroismul lipsit de compromis, cu care s-a aruncat fără să ezite în acea stradă înfundată a disperării, din care se părea că nu mai există întoarcere. De fapt, acest pas al tatei trebuia socotit *cum grano salis*. Era un gest interior, o demonstrație violentă și disperată, care opera însă cu o doză minimă de realitate. Nu trebuie uitat că majoritatea celor relatate aici pot fi puse pe seama aberațiilor estivale, a semirealității caniculare, a marginaliilor iresponsabile, ce stăruie fără nicio garanție la hotarele sezonului mort.

Ascultam în tăcere. Aceasta era răzbunarea rafinată a tatei, revanșa lui asupra conștiinței noastre. De acum eram pentru totdeauna osîndiți să ascultăm zumzetul jalnic și grav, ce se tînguia tot mai insistent, tot mai dureros, pentru ca deodată să se întrerupă brusc. O clipă savuram ușurați această liniște, această pauză binefăcătoare, în timpul căreia se trezea în noi o speranță timidă. El revenea însă îndată, nealinat, tot mai tînguitor și mai iritat, și atunci am înțeles că pentru durerea aceea nețărmurită, pentru blestemul acela zumzăitor, condamnat să rătăcească, izbindu-se de toți pereții – nu exista niciun sfîrșit, nicio eliberare. Monologul plîngăreț, surd la toate persuasiunile și pauzele, în timpul cărora părea să uite o clipă de sine, pentru ca apoi să izbucnească într-un plîns cu atît mai puternic și mai furios, de parcă și-ar fi imputat cu disperare clipa precedentă de alinare – ne irita profund. Suferința, care nu are sfîrșit, suferința închisă cu îndărătnicie în sfera propriei manii, suferința ce se autobiciuiește cu furie și uitare de sine – devine în cele din urmă insuportabilă pentru martorii neputincioși ai nefericirii. Apelul neîntrerupt și furios la adresa îndurării celor din jur conținea prea clar și prea izbitor acuzarea liniștii noastre, pentru ca să nu trezească împotrivire. Replicam toți în tăcere, cuprinși de furie în loc de

regrete. Să nu fi găsit el o altă soluție, decît să se arunce orbește în această stare jalnică, și, căzînd în ea, din vina lui sau a noastră, să nu găsească totuși mai multă putere a spiritului, mai multă demnitate ca să o poarte fără a se plînge? Mama își stăpînea cu greu supărarea. Vînzătorii, stînd înmărmuriți pe scări, gîndeau sîngeros, alergau în gînd cu pliciul de piele pe rafturi și vedeau roșu în fața ochilor. Marchiza de pînză de deasupra portalului se legăna luminată strident în căldură, dogoarea după-amiezii gonea mile întregi pe cîmpia luminoasă, pustiind depărtările, iar în penumbra prăvăliei, sub tavanul întunecat, tata se învîrtea, dement, încurcat, fără ieșire, în lațurile zborului său, încîlcindu-se singur în zigzagurile disperate ale goanei sale.

CAPITOLUL 3

Cît de mică însemnătate au, în pofida aparențelor, asemenea episoade rezultă din faptul că în aceeași seară tata stătea, ca de obicei, aplecat asupra hîrtiilor sale, iar incidentul părea să fi fost de mult uitat, traumatismul învins și înlăturat. Firește, ne abțineam de la orice aluzii. Priveam mulțumiți, cum umplea grijuliu pagină după pagină cu scrisul lui uniform, caligrafic, aparent într-un deplin echilibru sufletesc și stăpînit parcă de o contemplare senină. Cu atît mai greu puteau fi șterse urmele personalității compromițătoare a țăranului, fiindcă e știut cît de adînc se înrădăcinează asemenea reminiscențe în anumite straturi. L-am uitat intenționat de-a lungul acestor săptămîni pustii, dansînd pe tejghea în colțul acela întunecat, cu fiecare zi mai mic și cu fiecare zi mai cenușiu. Invizibil aproape, se scutura în același loc, la postul lui, zîmbind blajin, gîrbovit deasupra tejghelei, bocănea neobosit, ascultînd atent, vorbea șoptit de unul singur. Bocăneala devenise adevărata lui chemare, în care se adîncise cu totul. Iar noi nu îl întorceam. Se depărtase prea mult, ca să mai poate fi ajuns.

Zilele de vară nu cunosc amurgul. Pînă să ne dăm seama, în prăvălie se lăsa noaptea. Se aprindea lampa mare cu gaz, iar treburile prăvăliei mergeau mai departe. În scurtele nopți

de vară nu merita să te întorci acasă, în timp ce orele nopții se scurgeau, tata stătea aparent concentrat și însemna marginile scrisorilor cu atingeri de peniță, care lăsau steluțe zburătoare, diavoli de cerneală, pufuri păroase ce se roteau halucinant în cîmpul nostru vizual, atomi de întuneric desprinși din marea noapte de vară. Noaptea de afară prăfuia ca buretele cerbilor; microcosmosul negru al întunericului – erupție contagioasă a nopților de vară – se cernea în umbră. Ochelarii îl orbeau pe tata. Lampa cu petrol atîrna îndărătul lor ca un incendiu înconjurat de o țesătură de fulgere. Tata aștepta, aștepta nerăbdător și asculta privind țintă albul țipător al hîrtiei, peste care treceau întunecatele galaxii de stele negre și de pulbere. În spatele tatei, și, de fapt, fără participarea lui, se desfășura o mare confruntare pentru cauza prăvăliei și, lucru ciudat, se desfășura în tabloul atîrnat deasupra capului său, între fișier și oglindă, în lumina strălucitoare a lămpii cu petrol. Era un tablou-talisman, un tablou necercetat, un tablou-enigmă, interpretat la nesfîrșit, trecut din generație în generație. Ce reprezenta? Era o dispută purtată de veacuri, un proces nesfîrșit între două principii opuse. Doi negustori stăteau față în față, două antiteze, două lumi. – Eu am vîndut pe credit – striga cel slab, zdrențăros și uluit, iar vocea i se frîngea de disperare. – Eu am vîndut cu bani peșin – răspundea cel gras din fotoliu, trecîndu-și picioarele unul peste altul și rotindu-și degetele mîinilor încrucișate pe pîntece. Cît îl ura tata pe grăsun. Îi cunoștea pe amîndoi de mic copil. Încă de pe băncile școlii îl umplea de dispreț acel egoist îmbuibat, care înfuleca în recreații cantități nesfîrșite de chifle cu unt. Dar nu se solidariza nici cu cel slab. Tata vedea cu uimire cum îi scăpa din mînă inițiativa, acaparată de cei doi combatanți. Aștepta rezultatul disputei cu respirația întretăiată, cu privirile încremenite cruciș îndărătul ochelarilor căzuți, adunat ca un arici și răscolit pînă în adîncuri.

Prăvălia, prăvălia era impenetrabilă. Devenise ținta tu-

turor gîndurilor, a tuturor investigațiilor nocturne și a meditațiilor înfricoșate ale tatei. Necercetată și nețărmurită, prăvălia rămînea în afara a tot ce se întîmpla, întunecată și universală. Ziua generațiile acelea de postavuri stăteau pline de o demnitate patriarhală, așezate după grade, rînduite după generații și descendență. Noaptea însă negura postavurilor se ridica răzvrătită și asalta cerul pu tirade pantomimice, cu improvizații luciferice. Toamna prăvălia vuia, se revărsa învolburată de sortimentul întunecos al mărfurilor de iarnă, de parcă hectare întregi de codri ar fi pornit într-un peisaj foșnitor. Vara, în sezonul mort, se întuneca și se retrăgea în rezervațiile sale neguroase, se retrăgea inabordabilă și neprietenoasă în cuibul său de stofă. Vînzătorii izbeau noaptea cu coții de lemn în peretele surd de baloturi, ascultînd cum urla negura de durere, închisă în nucleul pufos de postavuri.

Tata pătrundea în adîncul acelor genealogii, în adîncul timpurilor, coborînd pe scările tăcute de pîslă. Era cel din urmă din seminție, era Atlas, pe umerii cărui/a apăsa povara uriașului testament. Zi și noapte se gîndea tata la teza testamentului, se străduia să înțeleagă într-o clipă de reverie esența lui. Adeseori îi privea întrebător pe vînzători, încărcat de așteptare. Lipsit de vreun semn în sufletul său, lipsit de străfulgerări și directive, se aștepta ca sensul prăvăliei, ce se ascundea de el, să se dezvăluie brusc acestor tineri și naivi, care abia făcuseră ochi. Îi teroriza cu clipitul lui perseverent, iar ei, proști și bîlbîiți, fugeau de privirile lui, se uitau în lături, bolborosind stînjeniți cele mai năstrușnice aberații. Dimineața, sprijinit într-un baston lung, umbla ca un cioban prin turma mițoasă și oarbă, prin mulțimea de baraje, de trunchiuri vălurite și fără capete, ce behăiau venite la adăpat. Tot mai aștepta, tot mai amîna clipa în care avea să-și ridice întreg poporul și să pornească în noaptea plină de larmă, cu acel Izrael, încărcat, însutit și mișunînd peste tot…

Noaptea de afară părea de plumb – fără spațiu, fără nicio adiere, fără vreun drum. După cîțiva pași se sfîrșea brusc. Atunci, ca într-un vis, bătea pasul pe loc la hotarele acelea timpurii și, în vreme ce picioarele i se adînceau, epuizînd spațiul zgîrcit, gîndul îi alerga mai departe, fără opreliști, mereu chestionat, luat la întrebări, purtat prin toate meandrele acestei dialectici neguroase. Analiza diferențială a nopții pornea din ea însăși. În cele din urmă picioarele i se opreau vlăguite într-un cotlon fără ieșire. Ore întregi stătea acolo pe întuneric, în cel mai intim colțișor al nopții, într-o liniște surdă, ca în fața unui pisuar, stăpînit de sentimentul unei culpe plăcute. Numai gîndul, liber, se derula încet, anatomia complicată a creierului se deșira ca un ghem, iar în mijlocul unei dialectici caustice se desfășura la nesfîrșit tratatul abstract al unei nopți de vară, făcea tumbe printre torsiunile logice, sprijinit din ambele părți de chestionări neobosite și răbdătoare, de întrebări sofisticate, rămase fără răspuns. Filosofînd astfel, se strecura cu greu prin spațiile speculative ale nopții și intra, fără forme, în cea din urmă pustietate.

Era tîrziu după miezul nopții, cînd tata ridică brusc privirile de pe hîrtii. Se ridică solemn, cu ochii larg deschiși, numai urechi. — Vine, spuse cu chipul radios, deschideți. – Și înainte ca Teodor să ajungă la ușa cu geamuri, blocată de noapte, pătrunse prin ea, încărcat cu pachete, oaspetele mult așteptat, zîmbitor, semeț, cu barba neagră. Domnul Jakub, profund mișcat, îi ieși înainte, înclinîndu-se, și-i întinse ambele brațe. Se îmbrățișară. O clipă am avut impresia că o locomotivă mică. neagră și strălucitoare se apropiase pe nesimțite de intrarea în prăvălie. Un hamal cu chipiu de feroviar aduse înăuntru o valiză enormă.

N-am aflat niciodată, cine era cu adevărat eminentul oaspete. Vînzătorul șef Teodor susținea morțiș că fusese însuși Chrystian Seipel și Fiii (filatură și țesătorie mecanică). Puține fapte confirmau însă această versiune, iar mama nu-și as-

cundea rezervele privitoare la o asemenea supoziție. Oricum ar fi stat însă lucrurile, nu exista nicio îndoială că trebuia să fie un demon puternic, unul dintre stîlpii Uniunii Naționale a Creditorilor. O barbă neagră și parfumată îi împodobea chipul dolofan, lucios și plin de demnitate. Înconjurat de brațul tatei, se îndrepta spre birou, întovărășit de plecăciuni.

Fără să înțelegem limba străină pe care o foloseau, ascultam cu respect conversația aceea ceremonioasă, presărată cu zîmbete, cu coborîrea pleoapelor, cu bătăi pe spate delicate și pline de afecțiune. După schimbul de amabilități introductive, domnii trecură la subiect. Au întins pe birou registre și hîrtii și au deschis o sticlă de vin alb. Cu țigările de foi în colțul gurii, cu chipurile adunate într-o grimasă de mulțumire arțăgoasă și cu străluciri ștrengărești de auguri în priviri, domnii schimbau între ei cuvinte scurte, semne monosilabice, menținînd cu degetul apăsat poziția corectă a registrului. Încetul cu încetul, discuția se înfierbînta și indignarea cu greu stăpînită devenea tot mai evidentă. Își mușcau buzele, iar țigările, amare și stinse, atîrnau pe chipurile lor dezamăgite și pline de aversiune. Tremurau de revoltă. Tata respira pe nas, sub ochi avea pete roșii, părul i se zbîrlise deasupra frunții asudate. Atmosfera se înfierbînta. A fost o clipă cînd amîndoi au sărit de la locurile lor și s-au oprit față-n față, scoși din minți, respirînd greu și fulgerînd cu sticlele ochelarilor. Speriată, vrînd să preîntîmpine o catastrofă, mama începu să-l liniștească pe tata bătîndu-l pe spinare. La vederea doamnei, amîndoi și-au revenit, și-au amintit de codul bunelor maniere, s-au închinat zîmbind unul celuilalt și s-au așezat să-și continue munca.

În jurul orei două după miezul nopții, tata trînti în cele din urmă coperta grea a registrului mare. Neliniștiți, încercam să descifrăm pe fețele celor doi interlocutori, de partea cui se înclinase balanța victoriei. Umorul tatei ni se părea artificial și forțat, în schimb barbă-neagră se lăfăia în

fotoliu, cu picioarele încrucișate, și iradia tot de bunăvoință și de optimism. Împărțea cu o dărnicie ostentativă bacșișuri vînzătorilor.

Strîngîndu-și hîrtiile și socotelile, domnii s-au ridicat de la birou. Înfățișarea lor era cît se poate de promițătoare. Făcînd cu ochiul vînzătorilor, dădeau de înțeles că sînt plini de inițiativă, iar în spatele mamei își propuneau o aventură de pomină. Totul nu era însă decît lăudăroșenie. Vînzătorii știau ce să creadă despre asemenea lucruri. Noaptea aceasta nu ducea nicăieri. Se sfîrșea lîngă rigolă, într-un loc știut de toți, acolo unde se ridica peretele orb al neantului și al culpabilității. Toate cărările oare duceau acolo se întorceau înapoi în prăvălie. Toate escapadele în spațiile nopții aveau aripile frînte de la bun început. Vînzătorii făceau cu ochiul din politețe.

Luîndu-se de braț, barbă-neagră și tata au ieșit din prăvălie pofticioși, însoțiți de privirile îngăduitoare ale vînzătorilor. Dincolo de ușă, însă, ghilotina nopții îi decapită brusc și se prăbușiră în noapte ca într-o apă neagră.

Cine a cercetat vreodată abisul nopților de iulie, cine a măsurat la cîți stînjeni poți să cazi în golul în care nu se întîmplă nimic? Străbătînd tot infinitul acela negru, s-au întors iar în fața prăvăliei, de parcă abia ieșiseră, recîștigîndu-și capetele pierdute și odată cu ele cuvîntul de ieri, nefolosit și întipărit pe buze. Stînd așa, nu se știe cît, vorbeau monoton, parcă s-ar fi întors dintr-o expediție îndelungată, legați de complicitatea unor aventuri și scandaluri nocturne. Își dădeau pălăriile pe ceafă, cu gestul unor oameni afumați și se clătinau pe picioarele lor moi.

Trecînd pe lîngă portalul iluminat al prăvăliei, se furișară pe poarta casei și porniră încet pe scările scîrțîitoare de la etaj. Așa au ajuns pe balconul din spate, de sub fereastra Adelei, vrînd s-o vadă cum doarme. Nu o puteau zări. Adela stătea culcată în umbră, cu coapsele depărtate, cutremurată de îmbrățișarea somnului, cu capul aprins, azvîrlit pe spate, dăru-

indu-se fanatic viselor. Ciocăneau în geamurile negre, cîntau cuplete vulgare, dar ea, cu un zîmbet letargic pe buzele întredeschise, rătăcea nemișcată și cataleptică pe drumurile sale îndepărtate, la distanță de mile întregi și inaccesibilă.

Atunci, sprijiniți de balustrada balconului, căscau zgomotos, resemnați, și bocăneau cu picioarele în scîndurile balustradei. Noaptea tîrziu, nu se știe la ce oră, își regăsiră trupurile, nu se știe cum, înălțate pe lenjeria adunată în două paturi înguste. Pluteau paralel, dormind pe întrecute, devansîndu-se cu schimbul în galopul harnic al sforăitului.

La un anumit kilometru al somnului – nu se știe dacă curentul somnului le-a unit trupurile, ori visurile lor s-au unit pe neobservate într-un punct al acelei neființe negre – s-au pomenit îmbrățișați, luptîndu-se crîncen unul cu altul. Printre sforțările zadarnice își aruncau unul celuilalt respirația în față. Barbăneagră era deasupra tatei, ca îngerul deasupra lui Iacov, dar tata îl strînse din toate puterile între genunchi și, plutind nemișcat și absent, mai fura, între două reprize, cîte un crîmpei de somn tonifiant. Așa luptau, pentru ce? pentru nume? pentru Dumnezeu? pentru contract? – se înfruntau cumplit, cu ultimele puteri, în timp ce curentul somnului îi purta spre ținuturile tot mai depărtate și tot mai ciudate ale nopții.

CAPITOLUL 4

A doua zi tata șchiopăta ușor de un picior. Chipul lui iradia. În zori găsise poanta uluitoare cu care avea să încheie scrisoarea și pentru care luptase atîtea zile și nopți. Pe barbă-neagră nu l-am mai văzut. Plecase spre dimineață cu valiza și cu pachetele lui, fără să-și ia rămas bun de la nimeni. Era ultima noapte a sezonului mort. Începînd cu această noapte de vară, pentru prăvălia noastră au urmat șapte ani lungi de belșug.

SANATORIUL TIMPULUI

CAPITOLUL 1

Călătoria a durat mult. Pe linia aceea secundară și uitată, pe care trenul circulă o dată pe săptămînă, călătoream doar cîțiva pasageri. Nu mai văzusem niciodată vagoane de un tip atît de arhaic, retrase demult de pe alte linii, spațioase cît o cameră, întunecoase și pline de unghere. Coridoarele care se frîngeau sub diferite unghiuri, compartimentele pustii și friguroase, asemănătoare unor labirinturi, aveau în ele o pustietate ciudată, ceva aproape înspăimîntător. Treceam dintr-un vagon în altul, în căutarea vreunui colțișor mai confortabil. Vîntul sufla peste tot, un curent rece își făcea loc prin interiorul trenului, îl străbătea dintr-o parte în alta. Ici și colo cîțiva oameni ședeau pe podea cu legăturile alături, neîndrăznind să ocupe canapelele pustii și foarte înalte. De altfel canapelele acelea de mușama erau reci ca gheața și lipicioase de vechime. În stațiile pustii nu se urca niciun pasager. Trenul pornea încet, fără să șuiere, fără să gîfîie, parcă dus pe gînduri.

Un timp am mers cu un om îmbrăcat într-o uniformă învechită de feroviar, un om tăcut, gînditor, care își tot apăsa batista pe obrazul umflat și dureros. Pe urmă a dispărut și el, coborîse pe nesimțite într-o haltă. În urma lui a rămas o adîn-

citură în paiele care acopereau podeaua și o valiză uitată, neagră și uzată.

Înotînd prin paie și prin tot felul de resturi, treceam, împleticindu-mă, dintr-un vagon în altul. Ușile compartimentelor se legănau mișcate de curent. Nicăieri nu era niciun călător. În cele din urmă l-am întîlnit pe conductorul liniei, îmbrăcat în uniforma neagră a căilor ferate. Își înfășură gîtul într-o basma groasă și își împacheta lucrurile, lanterna, cartea cu mersul trenurilor. – Ne apropiem, spuse, privindu-mă cu ochii lui complet albi. Trenul încetinea treptat, fără gîfîituri, fără bufnituri, de parcă viața din el se scurgea odată cu ultima suflare a aburilor. Ne-am oprit. Liniște și pustiu. Nicio clădire împrejur. Coborînd, mi-a arătat direcția în care se găsea Sanatoriul. Am pornit cu valiza în mînă pe drumul alb și îngust ce intră repede în desișul întunecat al parcului. Priveam peisajul din jur cu o oarecare curiozitate. Drumul pe care mergeam urca și ducea pe culmea unei înălțimi blînde, de unde puteai îmbrățișa tot orizontul. Ziua era cenușie, potolită, fără nicio nuanță. Și poate că sub influența acelei atmosfere grele și incolore se întuneca și tipsia mare a orizontului, pe care se aranja un peisaj întins, păduros, se rînduia în niște culise formate din fîșii și din straturi împădurite, tot mai depărtate și mai cenușii, care se scurgeau în panglici și în cascade domoale cînd din dreapta, cînd din stînga. Tot peisajul acela întunecat, plin de gravitate părea să curgă în sine, abia observat, să treacă pe alături, ca un cer înnorat și plin de o mișcare ascunsă. Fîșiile pluteau, iar liniile împădurite păreau că freamătă și cresc în acel freamăt, ca fluxul mării ce se înalță insesizabil deasupra țărmului. În mijlocul dinamicii întunecate a terenului împădurit, drumul alb șerpuia ca o melodie pe culmile întinse ale acordurilor, supusă presiunii puternice a maselor muzicale, care o mistuiau în cele din urmă. Am rupt o ramură dintr-un copac de lîngă drum. Ver-

dele frunzelor era întunecat de tot, aproape negru. Era un negru ciudat de saturat, profund și binefăcător, ca un somn reconfortant. Și toate cenușiurile peisajului erau derivate ale acestei singure culori. O astfel de culoare capătă uneori peisajul la noi, vara, la vremea unui amurg înnourat, saturat de ploi îndelungate. Aceeași abnegație profundă și liniștită, aceeași amorțeală resemnată și definitivă, care nu mai avea nevoie de îmbărbătarea culorilor.

În pădure era negură ca noaptea. Mergeam pe întuneric pe covorul tăcut de cetină. Cînd copacii s-au mai rărit, sub picioare mi-au răsunat bîrnele unui pod. De cealaltă parte, în negura copacilor, se zăreau pereții cenușii, cu multe ferestre, ai hotelului, ce își zicea Sanatoriu. Ușile duble, cu geamuri, de la intrare, erau deschise. Intrai pe ele direct de pe podețul încadrat de ambele părți de balustrade mișcătoare ridicate de ramurile de mesteacăn. În coridor domnea semiîntunericul și o liniște solemnă. Am pornit în vîrful degetelor de la o ușă la alta, citind pe întuneric numerele fixate deasupra lor. La colț am întîlnit, în sfîrșit, o femeie de serviciu. Ieșise în fugă din cameră, revoltată, de parcă tocmai se smulsese din niște mîini insolente. Abia înțelegea ce-i spuneam. A trebuit să repet de cîteva ori, în timp ce ea se învîrtea încurcată.

Dacă au primit depeșa mea? Desfăcu neputincioasă brațele, iar privirea ei alunecă alături. Aștepta doar un prilej ca să poată alerga spre ușa întredeschisă, spre care trăgea cu ochiul.

— Am venit de departe, și mi-am rezervat telegrafic o cameră în această casă – i-am spus cu o oarecare nerăbdare. – Cui trebuie să mă adresez?

Nu știa. – Poate vreți să intrați în restaurant – îngăimă ea. – Acum dorm toți. Am să vă anunț, cînd se scoală domnul doctor.

— Dorm? Doar e încă ziuă, mai e mult pînă la noapte…

— La noi se doarme tot timpul. Dumneavoastră nu știți? – întrebă, ridicîndu-și spre mine privirile curioase. – De fapt, aici nu e niciodată noapte – adăugă ea cochetă. Acum nu mai voia să fugă, își ciupea doar dantela șorțulețului, învîrtindu-se în loc.

Am lăsat-o și am intrat în restaurantul semiîntunecat. Erau acolo multe măsuțe, iar un bufet mare ocupa toată lățimea peretelui. După vreme îndelungată am simțit iar poftă de mîncare. Mă bucura vederea prăjiturilor și torturilor oare acopereau din abundență plăcile bufetului.

Mi-am așezat valiza pe una dintre mese. Toate erau libere. Am bătut din palme. Niciun răspuns. M-am uitat în sala vecină, mai mare și mai luminoasă. Sala aceasta dădea printr-o fereastră largă sau printr-o logie spre peisajul pe care-l cunoscusem și care stătea în rama ferestrei cu tristețea și cu resemnarea lui profundă, ca un memento îndoliat. Pe fețele de masă se vedeau resturi proaspete de mîncare, sticle desfundate, păhărele pe jumătate golite. Ici și colo rămăseseră chiar și bacșișurile neridicate de chelneri. M-am întors la bufet, privind prăjiturile și pateurile. Arătau deosebit de apetisant. Mă gîndeam dacă e frumos să mă servesc singur. Simțeam cum crește în mine o lăcomie neobișnuită. Mai ales un fel de plăcintă cu mere mă făcea să salivez. Tocmai voiam să iau cu spatula de argint o prăjitură, cînd am simțit prezența cuiva în spatele meu. Camerista intrase cu papucii ei moi și mă atinse cu degetele pe spate. – Domnul doctor vă invită – spuse, privindu-și unghiile.

Mergea înaintea mea și, sigură de magnetismul pe care îl exercita jocul șoldurilor ei, nici nu se uita înapoi. Se amuza intensificînd acel magnetism, potrivind distanța dintre trupurile noastre, în timp ce treceam pe lîngă zecile de uși prevăzute cu numere. Culoarul era din ce în ce mai întunecos. Ajunși într-un loc unde era întuneric-beznă, se sprijini ușor de mine. – Aici e ușa doctorului șopti – vă rog să intrați.

Doctorul Gotard mă întîmpină în mijlocul camerei. Era un bărbat scund, lat în umeri, cu barba neagră.

— Am primit încă ieri telegrama dumneavoastră – spuse el. – Am trimis la gară trăsura instituției, dar dumneavoastră ați venit cu alt tren. Din păcate legătura pe calea ferată nu e cea mai bună. Cum vă simțiți?

— Tata trăiește? am întrebat eu, pironindu-mi privirile neliniștite pe chipul lui radios.

— Trăiește, desigur – răspunse, suportîndu-mi liniștit privirile aprinse. – Firește, în limitele impuse de situație – adăugă mijindu-și ochii. – Dumneavoastră știți tot atît de bine ca și mine că din punctul de vedere al casei dumneavoastră, din perspectiva patriei dumneavoastră – el e mort de mult. Acest lucru nu mai poate fi recuperat în întregime, iar moartea aceasta aruncă o anumită umbră și asupra existenței lui aici.

— Dar tata nu știe, nu bănuiește nimic? am întrebat în șoaptă. Doctorul negă, dînd din cap. – Fiți liniștit – spuse cu vocea șoptită – pacienții noștri nu bănuiesc, nu pot bănui…

— Toată chestiunea constă în aceea că am dat timpul înapoi, adăugă el, gata să demonstreze mecanismul cu ajutorul degetelor pregătite pentru așa ceva. Noi aici întîrziem timpul cu un anumit interval a cărui dimensiune e imposibil de precizat. Lucrurile se reduc la un simplu relativism. Aici pur și simplu moartea lui nu s-a realizat încă, moartea care în patria dumneavoastră s-a și petrecut.

— În acest caz – am spus – tata este pe moarte sau aproape de moarte…

— Nu mă înțelegeți – răspunse pe un ton de iritare stăpînită. – Noi reactivăm aici timpul trecut cu toate posibilitățile lui, prin urmare, inclusiv cu posibilitatea însănătoșirii.

Mă privea, zîmbind, mîngîindu-și barba.

— Acum însă probabil vreți să vă vedeți tatăl. V-am rezervat, așa cum ați cerut, un pat în camera lui. Vă conduc.

Cînd am ieșit în coridorul întunecos, doctorul Gotard începu să vorbească în șoaptă. Am observat că avea în picioare papuci de pîslă, ca și camerista.

— Noi îi lăsăm pe pacienți să doarmă mult, le economisim energia vitală. De altfel, tot n-au ce face altceva.

Se opri la o ușă și duse degetul la buze.

— Intrați încet, tatăl dumneavoastră doarme. Culcați-vă și dumneavoastră. E cel mai bun lucru pe care îl puteți face acum. La revedere.

— La revedere – am șoptit, simțindu-mi bătăile inimii ridicîndu-se pînă la gît. Am apăsat pe clanță și ușa se deschise singură, ca gura unui om în timpul somnului. Am intrat înăuntru. Camera era aproape pustie, cenușie și goală. Pe un pat obișnuit de lemn, așezat sub o fereastră micuță, tata dormea adîncit în așternutul bogat. Respirația lui profundă elimina din adîncul somnului straturi întregi de sforăit. Camera părea tapisată de jos pînă sus cu acel sforăit, la care se adăugau mereu alte straturi. Priveam profund emoționat chipul tras și vlăguit al tatei, absorbit total de activitatea aceea a sforăitului, chipul, care, abandonînd învelișul pămîntean, se afla în transă, își mărturisea undeva, pe un tărîm îndepărtat, existența, numărîndu-i solemn minutele.

Al doilea pat nu exista. De la fereastră trăgea un frig pătrunzător. Soba era rece.

Nu pare că se îngrijesc prea mult de pacienții lor – mi-am zis. – Un om atît de bolnav să fie lăsat în așa curent! Aici probabil că nu mătură nimeni. Un strat gros de praf acoperea dușumeaua, noptiera cu medicamente și cu un pahar de cafea rece. La bufet sînt grămezi de prăjituri, iar pacienților nu le dau decît cafea neagră în loc de ceva mai hrănitor! Dar în comparație cu binefacerile timpului recuperat totul nu e, firește, decît un fleac.

M-am dezbrăcat încet și am intrat în patul tatei. Nu s-a trezit. Numai sforăitul lui, ce se ridicase prea sus, coborî cu o

octavă, renunțînd la retorica aceea emfatică. Devenise într-un fel un sforăit particular, destinat propriilor necesități. Am strîns pilota în jurul tatei, ferindu-l, pe cît era posibil, de curentul ce trăgea de la fereastră. În curînd am adormit și eu lîngă el.

CAPITOLUL 2

Cînd m-am trezit, în cameră se lăsase amurgul. Tata ședea îmbrăcat la masă și bea ceai, înmuind în el prăjituri cu glazură de zahăr ales. Îmbrăcase un costum negru, aproape nou, confecționat din stofă englezească, pe care și-l făcuse vara trecută. Cravata era legată cam neglijent.

Văzînd că nu dorm, mi se adresă cu un zîmbet plăcut pe fața palidă de boală: – M-am bucurat mult că ai venit, Iosife. Ce surpriză. Mă simt aici atît de singur. E adevărat că în situația mea nu mă pot plînge, am trecut prin altele și mai rele, iar dacă ai vrea să obții *facit* din toate situațiile… Dar să lăsăm asta. Închipuie-ți că imediat, în prima zi, m-au servit cu un excelent *filet de boeuf* cu ciuperci. A fost, Iosife, o carne nemaipomenită. Te avertizez, cît se poate de serios, că dacă ți-ar da vreodată și ție *filet de boeuf*… Și acum mai simt focul acela în pîntece. Și diaree după diaree… N-o mai puteam scoate la capăt. Dar trebuie să-ți comunic o noutate – adăugă el. – Să nu rîzi: am închiriat o prăvălie. Da, da. Și mă felicit pentru această idee. Știi că mă plictiseam de moarte. Nici nu-ți închipui ce plictiseală e aici. Așa am cel puțin o ocupație plăcută. Să nu-ți închipui ceva extraordinar. Da' de unde. E mult mai modestă decît prăvălia pe care o aveam. O coșmelie în comparație cu cealaltă. La noi în oraș mi-ar fi rușine cu taraba

asta. Aici însă, unde a trebuit să renunțăm la multe din pretențiile noastre – nu-i așa, Iosife?… – Tata izbucni într-un rîs dureros. – Și uite așa trăim. – Îmi părea rău de el. Mă rușinam de jena tatei, care simțise inoportunitatea cuvîntului folosit.

— Văd că ți-e somn – spuse după o clipă. – Mai dormi puțin și pe urmă fă-mi o vizită la prăvălie – bine? Mă grăbesc să văd cum merg treburile acolo. N-ai idee cît de greu a fost să obțin creditul, cu cîtă neîncredere sînt priviți aici bătrînii negustori, negustorii cu trecut serios… îți amintești de atelierul opticianului din piață? Imediat lîngă el e prăvălia noastră. N-are încă firmă, dar nimerești și așa. E greu să te încurci.

— Pleci fără palton, tată? l-am întrebat neliniștit.

— Închipuie-ți că au uitat să mi-l împacheteze. Nu l-am găsit în valiză, dar nici nu am nevoie de el. Clima asta blîndă, atmosfera plăcută!…

— Ia paltonul meu, te rog, am insistat, ia-l neapărat. – Dar tata își puse pălăria, îmi făcu semn cu mîna și ieși din cameră.

Nu, nu-mi mai era somn. Mă simțeam, odihnit… și flămînd. Mi-am amintit cu plăcere de bufetul încărcat cu prăjituri. Mă îmbrăcam, gîndindu-mă cum o să-mi împlinesc pofta, mîncînd din toate bunătățile acelea. Aveam de gînd să dau întîietate plăcintei cu mere, fără să uit nici minunatul pișcot cu coajă de portocală, pe care-l văzusem acolo. M-am oprit în fața oglinzii, ca să-mi leg cravata, dar suprafața ei, asemenea unei oglinzi sferice, își rotea apele tulburi, ascunzîndu-mi înfățișarea undeva în adîncuri. În zadar încercam să găsesc o distanță potrivită, îndepărtîndu-mă și apropiindu-mă, din ceața argintie și plutitoare nu voia să se desprindă niciun chip. Trebuie să cer să aducă altă oglindă, m-am gîndit și am ieșit din cameră.

În coridor era întuneric de tot. Impresia de liniște solemnă era potențată și de mim lampă cu gaz ce ardea într-un colț cu flacără albăstrie. În labirintul de uși, de tocuri și de nișe, îmi era greu să-mi amintesc intrarea în restaurant. Ies în oraș, mi

am spus dintr-odată. – Mănînc eu undeva. O să găsesc o cofetărie bună.

La ieșire mă întîmpină aerul greu, umed și dulce al acelui climat deosebit. Cenușiul cronic al atmosferei mai coborîse cu cîteva nuanțe. Parcă era o zi văzută printr-un linţoliu de doliu.

Nu mă săturam privind negrul catifelat și suculent al celor mai întunecate părți, gama cenușiurilor stinse ce se scurgea în pasaje de tonuri înăbușite, frînte de amortizorul claviaturii – nocturna aceea a peisajului. Văzduhul bogat și unduitor îmi flutura în obraji pînza sa moale. Avea în el dulceața moleșitoare a apei de ploaie stătută.

Și din nou freamătul pădurilor negre, ce revenea în el însuși, acorduri surde ce răscoleau văzduhul dincolo de hotarele auzului! Eram în curtea din spatele Sanatoriului. Priveam zidurile înalte ale pavilionului clădirii centrale, în formă de potcoavă. Toate ferestrele erau închise cu obloane negre. Sanatoriul dormea adînc. Am ieșit pe portița din gardul de fier. Lîngă portiță era o cușcă goală de cîine, de o mărime neobișnuită. Și din nou mă absorbi și mă îmbrățișă pădurea neagră, prin întunericul căreia mergeam pe bîjbîite, de parcă aveam ochii închiși. Cînd se mai lumină puțin, între copaci se conturară casele. Mai aveam cîțiva pași și eram în piața mare a orașului.

Ciudată și derutantă era asemănarea ei cu piața din orașul nostru. Cît de mult seamănă de fapt toate piețele din lume! Aproape aceleași case și aceleași prăvălii!

Trotuarele erau aproape pustii. Din cerul de un cenușiu nedeslușit se cernea lumina slabă, tîrzie și îndoliată a unei vremi nedefinite. Citeam cu ușurință afișele și firmele, și totuși nu m-aș fi mirat dacă mi s-ar fi spus că e noaptea tîrziu! Numai unele prăvălii erau deschise. Altele aveau jaluzelele pe jumătate lăsate și proprietarii le închideau în grabă. Aerul puternic și exuberant, un aer îmbătător și consistent acoperea

în unele locuri o parte a peisajului, ștergea ca un burete umed cîteva case, felinarul, o bucată dintr-o firmă. Uneori, era greu să ridici pleoapele ce cădeau coborîte de o ciudată neglijență sau de somn. Am început să caut atelierul opticianului de care amintise tata. Vorbise despre el ca despre ceva ce-mi era cunoscut, parcă se referea la cunoștințele mele din sfera relațiilor locale. Să nu fi știut că eram aici pentru întîia oară? I se încurcaseră, fără îndoială, lucrurile în cap. Dar ce puteai pretinde de la tata, care era doar pe jumătate real și trăia o viață atît de condiționată, de relativă, îngrădită de atîtea rezerve! E greu de negat că trebuia multă bunăvoință ca să i se recunoască un anumit gen de existență. Era un surogat de viață, demn de milă, dependent de îngăduința generală, de acel „*consensus omnium*", din care își extrăgea puțina lui sevă. Era limpede că această jalnică aparență a vieții se putea menține în țesutul realității numai datorită faptului că toți priveau printre degete, închideau ochii la carențele evidente și stridente ale acestei stări de lucruri. Pînă și cea mai ușoară opoziție îl putea clătina, iar cea mai ușoară adiere de scepticism îl putea dărîma. Putea oare Sanatoriul doctorului Gotard să-i asigure acea ambianță de seră a unei toleranțe binevoitoare, să-l apere de răbufnirile rațiunii și criticismului? Era de mirare că într-o astfel de situație, mereu amenințată și contestată, tata reușea totuși să păstreze o excelentă stare de spirit.

M-am bucurat văzînd vitrina unei cofetării încărcate cu cozonaci și torturi. Pofta de mîncare reînviase în mine. Am deschis ușa cu geamuri, pe care atîrna o tăbliță cu inscripția „înghețată", și am intrat în localul întunecos. Mirosea a cafea și vanilie. Din fundul prăvăliei își făcu apariția o fată cu fața ștearsă de amurg și luă comanda. În [...] mînca pe săturate niște gogoși minunate, pe care le muiam în cafea. Stînd în întuneric, legănat de arabescurile rotitoare ale amurgului, înghițeam mereu alte prăjituri, simțind rotirea întunericului strecurîndu-mi-se sub pleoape, cuibărindu-se încet în interi-

orul meu cu pulsațiile lui calde, cu roiul milioanelor de atingeri delicate. În cele din urmă, numai [...] dreptunghiul ferestrei se zărea ca o pată cenușie în întunericul acela total. Zadarnic băteam cu lingurița în masă. Nimeni nu venea ca să ia plata pentru consumație. Am lăsat pe masă o monedă de argint și am ieșit în stradă. În librăria de alături era încă lumină. Vînzătorii erau ocupați cu sortarea cărților. Am întrebat de prăvălia tatei. E chiar a doua prăvălie de lîngă noi – mi-au explicat. Un băiat serviabil veni pînă la ușă, ca să-mi arate. Ușa de la intrare era de sticlă, vitrina, nearanjată încă, avea geamul acoperit cu hîrtie fumurie. Chiar de la intrare, am observat cu uimire că prăvălia era plină de cumpărători. Tata stătea după tejghea și, muind mereu creionul în gură, aduna o coloană lungă de cifre. Aplecat deasupra tejghelei, domnul pentru care făcea bonul urmărea cu degetul arătător fiecare cifră adunată, socotind în șoaptă. Restul clienților priveau în tăcere. Tata îmi aruncă o privire pe deasupra ochelarilor și spuse, însemnînd cifra la care se oprise: – E aici printre hîrtiile de pe birou o scrisoare pentru tine – și iar se adînci în calcul. Între timp, vînzătorii puneau de o parte mărfurile cumpărate, le împachetau în hîrtie, le legau cu sfoară. Rafturile erau doar parțial acoperite cu stofe. Cea mai mare parte erau încă pustii.

— De ce nu stai jos, tată? l-am întrebat în șoaptă, trecînd în spatele tejghelei. – N-ai deloc grijă de dumneata, deși ești atît de bolnav. – Tata ridică mîna în semn de protest, de parcă ar fi vrut să alunge persuasiunile mele, dar nu se opri din socotit. Arăta foarte rău. Era clar ca lumina zilei că numai exaltarea artificială, activitatea febrilă îi conservă puterile, mai amîna clipa prăbușirii totale.

Am căutat pe birou. Era mai degrabă un pachet decît o scrisoare. Cu cîteva zile în urmă solicitasem unei librării o carte pornografică și iată că mi-o trimiseseră aici. Găsiseră adresa mea sau mai degrabă adresa tatei, care abia și-a des-

chis prăvălia, fără firmă și fără nume. Era într-adevăr o uimitoare organizare a informației, o operativitate în expediere demnă de admirație! Și ce grabă!

— Poți citi în camera din spate – spuse tata, aruncîndu-mi o privire plină de nemulțumire – doar vezi că aici nu e loc.

Camera din spatele prăvăliei era încă goală. Prin ușa de sticlă intra acolo puțină lumină din prăvălie. Pe pereți atîrnau paltoanele vînzătorilor. Am deschis scrisoarea și am început să citesc la lumina slabă ce trecea prin geamurile ușii.

Eram înștiințat că, din păcate, cartea solicitată de mine nu exista în depozit. Vor face tot posibilul s-o găsească, dar, fără să anticipeze rezultatul, firma îmi trimitea, deocamdată, fără nicio obligație, un articol care socoteau ei că va trezi cu siguranță interesul meu. Urma o descriere complicată a unui refractar pliant, cu o mare capacitate de iluminare și cu alte numeroase calități. Curios, am scos din plic instrumentul confecționat din mușama neagră, ori din pînză de sac și strîns ca o armonică. Întotdeauna am avut slăbiciune pentru telescoape. Am început să întind învelișul pliant al instrumentului și în mîinile mele se contură burduful uriaș al unui telescop, fixat cu vergele subțiri, care își întindea cît ținea camera construcția sa goală, labirintul de celule negre, un complex lung de camere optice obscure, intrate pînă la jumătate una întralta. Era ceva ce semăna cu un automobil lung din pînză cerată, un obiect din recuzita unui teatru, confecționat dintr-un material ușor de hîrtie și de doc, care imita masivitatea realității. M-am uitat în pîlnia ocularului și am zărit conturul încețoșat al Sanatoriului privit dinspre curte. Curios, m-am apropiat și mai mult de camera din spate a aparatului. Acum puteam urmări în cîmpul de vizibilitate al lunetei camerista care trecea cu o tavă în mînă prin coridorul semiîntunecos al Sanatoriului. Ea se întoarse și zîmbi. Mă vede oare și ea? – m-am întrebat. O somnolență irezistibilă îmi împăienjenea privirile. Stăteam de fapt în camera din spate a lunetei, ca într-o

limuzină. O ușoară mișcare a manetei și iată că aparatul începu să foșnească asemenea fîlfîitului unui fluture de hîrtie, apoi am simțit că se mișcă cu mine cu tot, îndreptîndu-se spre ușă.

Luneta pătrunse în prăvălia luminoasă ca o omidă uriașă, ca un fuzelaj multiarticulat, un gîndac uriaș de hîrtie, avînd în față imitația a două faruri. Cumpărătorii se îngrămădiră, retrăgîndu-se dinaintea acestui balaur orb de hîrtie, vînzătorii deschiseră larg ușa spre stradă și am ieșit încet cu mașina mea de carton, trecînd printre șirurile de clienți care însoțeau cu privirile pline de indignare această plecare cu adevărat scandaloasă.

CAPITOLUL 3

Așa trăiesc oamenii în acest oraș, iar timpul trece. Cea mai mare parte a zilei o petrec dormind, și nu numai în pat. Nu, din acest punct de vedere ei nu emit pretenții prea mari. Aici fiecare e gata oriunde și oricînd să tragă un pui de somn. Cedează, fie și pentru o clipă, nevoii irezistibile de a dormi și ațipește cu capul sprijinit pe o masă din restaurant, în trăsură, ba chiar și de-a-npicioarele pe stradă, ori în trecere, în vestibulul vreunei case.

Treziți, dar amețiți încă, reluăm discuția întreruptă, ne continuăm drumul greu, continuăm o problemă complicată, fără început și fără sfîrșit. Datorită acestui lucru, undeva pe drum se pierd din mers intervaluri întregi de timp, scăpăm controlul asupra continuității zilei și, în cele din urmă, încetăm să mai facem presiuni asupra ei, renunțăm, fără părere de rău, la scheletul cronologiei neîntrerupte, pe care ne obișnuiserăm cîndva să o urmărim atent din viciu și dintr-o grijulie disciplină cotidiană. Am sacrificat de mult disponibilitatea noastră permanentă de a justifica timpul parcurs, scrupulozitatea de a motiva orele utilizate – mîndria și ambiția economiei noastre. Am abandonat demult toate virtuțile fundamentale în care altădată nu cunoșteam șovăire și eroare.

Fie ca următoarele exemple să servească drept ilustrare a acestei stări de lucruri. La o anumită vreme a zilei sau a nopții – o nuanță abia perceptibilă a cerului le deosebește una de alta – mă trezesc lîngă balustrada podețului care duce spre Sanatoriu. E vremea amurgului. Toropit de somn, am umblat, probabil, mult prin oraș, fără să-mi dau seama, pînă să ajung, epuizat, la acest podeț. N-aș putea spune dacă dr. Gotard, care stă acum în fața mea și încheie un lung raționament, trăgînd concluzii definitive, m-a însoțit tot timpul pe drumul străbătut. Furat de propria-i elocință, mă ia de braț și mă trage după el. Îl urmez și înainte de a trece peste scîndurile duruitoare ale podețului, adorm din nou. Prin pleoapele închise zăresc vag gesturile expresive ale doctorului, zîmbetul lui ascuns în barba neagră și mă străduiesc zadarnic să înțeleg această excepțională poantă de logică, acest argument hotărîtor, cu care, ajuns pe culmile argumentării sale, rămîne nemișcat și triumfător. Nu știu cîtă vreme mai mergem împreună, adînciți într-o discuție plină de neînțelegeri, căci la un moment dat, cînd mă trezesc complet, doctorul Gotard nu mai e, în jur e întuneric, dar numai pentru că țin ochii închiși. Deschid ochii și sînt în pat, în camera mea în care nu știu cum am intrat.

Un exemplu și mai drastic:

Intru pe la prînz într-un restaurant din oraș, în forfota și în învălmășeala consumatorilor. Pe cine zăresc în mijlocul sălii, la o masă, încovoiată sub greutatea mîncărurilor? Pe tata. Toate privirile sînt îndreptate spre el, iar el, purtînd un ac de cravată cu un briliant strălucitor, neobișnuit de vioi, fericit pînă la extaz, se apleacă afectat în toate părțile, angajat într-o discuție debordantă cu întreaga sală deodată. Cu o bravură, la care nu pot priviri decît cu cea mai mare neliniște, tata comandă mereu alte mîncăruri, ce se adună mormane pe masă. Le îngrămădește cu plăcere în jurul său, deși nu a mîncat nici felul întîi. Plescăind din limbă, meșterind și

vorbind în același timp, tata exprimă prin gesturi, prin mimică marea mulțumire pe care i-o produce acest banchet, îl caută cu privirile pe domnul Adam, chelnerul, căruia îi transmite cu un zîmbet de îndrăgostit mereu alte comenzi. Iar cînd chelnerul aleargă, fluturîndu-și șervețelul, ca să-l servească, tata apelează cu gesturi de implorare la cei din jur, îi ia pe toți martorii farmecului irezistibil al acestui Ganymedes.

— Inestimabil băiat – strigă, zîmbind fericit și închizînd ochii – un înger! Recunoașteți, domnilor, că e fermecător.

Dezgustat, mă retrag din sală fără ca tata să mă observe. Dacă ar fi fost pus intenționat de conducerea hotelului, pentru reclamă, să distreze consumatorii, nu s-ar fi putut comporta mai provocator și mai ostentativ. În drum spre casă, străbat străzile împleticindu-mă, cu capul buimăcit de somn. Îmi sprijin o clipă capul de o cutie de scrisori și fac o scurtă siestă. În cele din urmă, bîjbîind prin întuneric, ajung la poarta Sanatoriului și intru. În cameră e beznă. Întorc comutatorul, dar nu e curent. De la fereastră vine frig. Patul scîrțîie în întuneric. Tata își înalță capul de pe așternut și spune: – Ah, Iosife! Zac aici, neîngrijit de două zile. Soneriile nu funcționează, nimeni nu vine la mine, iar propriul meu fiu mă părăsește grav bolnav, și umblă după fete prin oraș. Uite cum îmi bate inima.

Cum să împac aceste lucruri? Tata stă în restaurant cuprins de febra lăcomiei, ori zace în camera sa grav bolnav? Să fie doi tați? Nici vorbă. Vinovată e numai descompunerea rapidă a timpului scăpat de sub supraveghere.

Știm cu toții că acest element indisciplinat se lasă ținut în frîu doar de nevoie, datorită cultivării neîncetate, îngrijirii atente, sistematizării și corectării exceselor sale. Lipsit de această îngrijire el se îndreaptă imediat spre denaturări și aberații sălbatice, spre ghidușii nesăbuite, spre bufonerii dezagreabile. Tot mai clar se conturează incongruența timpului

nostru individual. Timpul tatălui meu și timpul meu propriu nu mai coincideau.

Între noi fie vorba, decăderea morală pe care mi-o reproșa tata, era o insinuare lipsită de temei. Nu mă apropiasem aici încă de nicio fată. Împleticindu-mă ca un turmentat între un somn și altul, abia dacă mai reușesc în clipele de oarecare trezie să observ sexul frumos local.

De altfel, întunericul cronic de pe străzi nu permite nici să deosebești prea bine chipurile. Singurul lucru pe care am reușit să-l observ, ca orice om tînăr cu anumite preocupări în acest domeniu, e mersul deosebit al fetelor.

Mersul lor e o implacabilă linie dreaptă, care nu ia în seamă niciun obstacol, supus unui ritm interior, unei legități, pe care ele o deșiră ca de pe un ghem, ca pe un fir de alergare dreaptă, plină de acuratețe și de eleganță reținută.

Fiecare fată poartă în ea o regulă deosebită, individuală, asemănătoare unui arc dintr-o jucărie mecanică.

Cînd merg drept înainte, cu privirile ațintite spre regula aceea, concentrate și pline de sobrietate, par a fi preocupate doar de un singur lucru: să nu risipească nimic din mersul lor, să nu se abată cumva de la regula aceea grea. să nu se abată nici cu un milimetru măcar. Și atunci devine limpede că ceea ce ocrotesc ele cu atîta grijă și cu atîta zel nu e nimic altceva decît o idee fixă cu privire la propria lor perfecțiune, care, datorită puterii lor de convingere, devine aproape o realitate. E, de fapt, o anticipare luată pe propria lor răspundere, fără nicio asigurare, o dogmă intangibilă, mai presus de orice îndoială.

Cîte imperfecțiuni, cîte defecte, cîte nasuri cîrne sau turtite, cîți pistrui și cîte coșuri nu trec ele prin contrabandă sub drapelul acestei ficțiuni! Nu există urîțenie ori mediocritate pe care zborul convingerii lor să nu o înalțe sub cerul fictiv al perfecțiunii.

Sub puterea acestei convingeri trupul se înfrumusețează

vizibil, iar picioarele, într-adevăr frumoase și elastice în încălțămintea ireproșabilă, vorbesc prin mersul lor, explică în grabă prin monologul lin și strălucitor al pașilor bogăția acestei idei, pe care chipul cenzurat de mîndrie o trece sub tăcere. Merg cu mîinile în buzunarele jachetelor scurte și strînse pe talie. În cafenea și la teatru își petrec picioarele unul peste altul, dezvelite pînă la genunchi, și se adîncesc în tăcerea lor expresivă. Atît aș putea spune în trecere despre una dintre curiozitățile acestui oraș. Despre vegetația neagră de aici am mai amintit. Merită atenție, cu deosebire, o specie de ferigă neagră, ale cărei buchete uriașe împodobesc vazele din fiecare casă și din fiecare local public. Feriga neagră a devenit aproape simbolul doliului, emblema funebră a acestui oraș.

CAPITOLUL 4

Relațiile în Sanatoriu devin pe zi ce trece tot mai insuportabile. E greu de negat că am căzut pur și simplu într-o capcană. De la sosirea mea, cînd s-a creat aparența unei ospitalități, conducerea Sanatoriului nu se mai străduiește absolut deloc să ne creeze măcar iluzia vreunei îngrijiri. Sîntem pur și simplu lăsați de capul nostru. Nimeni nu ia în seamă nevoile noastre. Am constatat de mult că sîrmele de la soneriile electrice se întrerup chiar deasupra ușilor și nu duc nicăieri. Personalul medical e invizibil. Zi și noapte coridoarele sînt cufundate în întuneric și în liniște. Am profunda convingere că noi sîntem singurii pacienți în acest Sanatoriu și că înfățișarea misterioasă și discretă cu care camerista închide ușile camerelor, cînd intră sau cînd iese, nu-i decît o mistificare.

Uneori, sînt tentat să deschid pe rînd ușile camerelor și să le las larg deschise, ca să demasc această perfidă intrigă în care am fost amestecați.

Și totuși, nu sînt chiar sigur de bănuielile mele. Uneori, noaptea tîrziu, îl văd pe doctorul Gotard pe culoar, grăbindu-se undeva, îmbrăcat în halatul alb, utilizat la operații, cu irigatorul pentru clisme în mînă, precedat de cameristă. Atunci e greu să-l oprești și să-l încolțești cu vreo întrebare.

Dacă n-ar fi restaurantul și cofetăria din oraș, am muri de foame. Pînă acum nu am putut obține al doilea pat, iar de lenjerie curată nici nu poate fi vorba. Trebuie să recunosc că decăderea generală a deprinderilor civilizate nu ne-a ocolit nici pe noi.

Să mă urc în pat îmbrăcat și încălțat era pentru mine, ca pentru orice om civilizat, pur și simplu inimaginabil. Acum însă mă întorc acasă tîrziu, beat de somn, în cameră e semiîntuneric, perdelele de la fereastră sînt umflate de suflarea rece de afară. Mă arunc buimăcit în pat și mă îngrop în pilotă. Și dorm așa spații inegale de timp, zile sau săptămîni întregi, pribegind prin peisajele pustii ale somnului, veșnic pe drumuri, veșnic pe cărările abrupte ale respirației, cînd coborînd ușor și elastic pe un versant blînd înclinat, cînd cățărîndu-mă cu greu pe peretele perpendicular al sforăitului. Ajuns în vîrf, îmbrățișez orizonturile întinse ale acestui pustiu surd și stîncos al somnului. Deodată, într-un anumit punct, undeva la o curbă strînsă a sforăitului, mă trezesc pe jumătate amețit și simt la picioare trupul tatei. Stă acolo culcat, ghemuit și mic ca o pisică. Adorm din nou cu gura deschisă, iar panorama uriașă a peisajului muntos trece pe lîngă mine vălurit și maiestuos.

La prăvălie, tata desfășoară o activitate febrilă, încheie tranzacții, folosește întreaga sa elocință pentru a-și convinge clienții. Obrajii lui sînt rumeni de însuflețire, ochii strălucesc. Zace în Sanatoriu grav bolnav, ca acasă în ultimele săptămîni. E greu de negat că procesul se îndreaptă cu pași repezi spre un sfîrșit fatal. Cu vocea lui slabă, tata îmi spune: – Iosife, ar trebuie să treci mai des pe la prăvălie. Vînzătorii ne fură. Doar vezi că eu nu pot face față. Zac aici de săptămîni întregi, iar prăvălia, lăsată în voia soartei, se duce de rîpă. N-a venit vreo scrisoare de acasă?

Încep să regret totul. N-aș putea spune că am avut o idee fericită, cînd, seduși de reclama aceea zgomotoasă, l-am

trimis pe tata aici. Timpul dat înapoi… sună frumos, dar ce este el în realitate? Se poate obține aici timp adevărat, de calitate superioară, scos proaspăt din cutie, mirosind a nou și a vopsea? Dimpotrivă. Timpul de aici e complet uzat, purtat de oameni, un timp ros și găurit pretutindeni, străveziu ca o sită.

Și nu-i de mirare, fiindcă, într-un fel, el e un timp debordat, vă rog să mă înțelegeți bine, un timp de mîna a doua. Vai de el!

Aici mai intervine și utilizarea lui nepotrivită. Tot felul de mașinațiuni, de intervenții pe ascuns în mecanismul lui, de amestec în tainele lui sensibile! Uneori, îți vine să bați cu pumnul în masă și să strigi în gura mare: – Ajunge, lăsați timpul în pace, timpul este intangibil, timpul nu trebuie provocat! Nu vă ajunge spațiul? Spațiul e al omului, în spațiu puteți zburda cît vreți, puteți face tumbe, vă puteți da de-a dura, puteți sări de pe o stea pe alta. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu vă atingeți de timp!

Pe de altă parte, îmi poate cineva cere să rup eu înțelegerea cu doctorul Gotard? Oricum ar fi această existență mizeră a tatei, totuși îl văd, sînt împreună cu el, vorbesc cu el… De fapt, îi sînt dator doctorului Gotard recunoștință nețărmurită.

Am vrut de cîteva ori să vorbesc deschis cu el, dar doctorul Gotard e de negăsit. – Chiar acum s-a dus la restaurant – mă informează camerista. Mă îndrept într-acolo, dar ea mă ajunge și-mi spune că a greșit, doctorul Gotard e în sala de operații. Urc în grabă la etaj, întrebîndu-mă ce operații pot fi făcute aici, intru în vestibul și într-adevăr mi se spune să aștept. Doctorul Gotard vine imediat, tocmai a terminat operația și se spală pe mîini. Aproape că îl și văd, mic, cu halatul descheiat, trecînd în grabă, cu pași mari, prin sălile spitalului. Dar ce aflu? Doctorul Gotard nici n-a fost aici, de ani de zile nu s-a făcut aici nicio operație. Doctorul Gotard doarme la el în cameră, iar barba lui neagră stă înfiptă în văzduh. Camera

se umple de sforăit ca de niște vălătuci de nori, care cresc, se adună și-l înalță în învolburarea lor pe doctorul Gotard, cu pat cu tot, tot mai sus și mai sus – o înălțare patetică pe valurile sforăitului și ale așternutului umflat.

Se întîmplă aici lucruri și mai ciudate, lucruri pe care le ascund și față de mine însumi, lucruri de-a dreptul fantastice prin absurditatea lor. De cîte ori ies din cameră, mi se pare că cineva se îndepărtează de ușă și cotește pe un coridor lăturalnic, ori că cineva merge înaintea mea fără să se întoarcă. Nu e sora. Știu cine e! – Mamă! strig cu glasul tremurînd de revoltă, iar mama întoarce capul și mă privește o clipă cu un zîmbet rugător. Unde sînt? Ce se întîmplă aici? În ce impas am intrat?

CAPITOLUL 5

Nu știu dacă acesta-i rezultatul anotimpului tîrziu, dar culoarea zilelor devine tot mai gravă, se înserează și se întunecă. E ca și cum am privi lumea prin niște ochelari complet negri.

Întregul peisaj seamănă cu fundul unui acvariu cu cerneală palidă. Copacii, oamenii și casele se contopesc în niște siluete negre ce se leagănă ca plantele subacvatice pe fundalul de cerneală al apei.

Primprejurul Sanatoriului e plin de cîini negri, de toate mărimile și de toate formele. Seara, aleargă pe drumuri și poteci, tăcuți, atenți, plini de încordare, cufundați în treburile lor canine.

Trec cîte doi, cîte trei, cu capetele întinse și pînditoare, cu urechile ascuțite, cu un scheunat tăcut și jalnic, care le scapă din gîtlejuri, semnul profundei lor nemulțumiri. Preocupați de treburile lor, grăbiți și mereu pe drum, mereu absorbiți de scopuri neînțelese, abia mai dau atenție trecătorilor. Uneori, aruncă o privire fugară spre ei și atunci din privirea lor sașie, neagră și înțeleaptă, se desprinde o mînie înfrînată numai din lipsă de timp. Alteori, dînd frîu liber furiei. se apropie de picior cu capul plecat și cu un mîrîit amenințător, dar numai pentru ca la jumătatea drumului să-și abando-

neze intențiile și să alerge mai departe în salturi mari de cîine.

Împotriva acestei plăgi canine nu există leac, dar de ce naiba ține conducerea Sanatoriului în lanț un cîine lup uriaș, o bestie înfricoșătoare, un adevărat vîrcolac, de o sălbăticie de-a dreptul demonică?

Mă trec fiorii de fiecare dată cînd ajung în dreptul cuștii lui, lîngă care stă nemișcat într-un lanț scurt, cu un guler de păr zbîrlit în jurul capului, mustăcios, lățos și bărbos, cu mașinăria gurii uriașe, plină de colți. Nu latră deloc, numai că înfățișarea lui sălbatică devine și mai fioroasă la vederea omului, trăsăturile lui încremenesc într-o expresie de furie nețărmurită și, ridicîndu-și încet botul înfricoșător, se îneacă în convulsii înăbușite de urlete joase, pătimașe, smulse din adîncurile urii, în care răzbate jalea și disperarea neputinței.

Cînd ieșim din Sanatoriu, tata trece indiferent pe lîngă bestia din lanț. În ceea ce mă privește, de fiecare dată sînt profund zguduit de această manifestare stihinică a urii neputincioase. Sînt acum cu două capete mai înalt decît tata, care aleargă pe lîngă mine, mic și slab, cu pașii lui mărunți de bătrîn.

Apropiindu-ne de piață, zărim o mișcare neobișnuită. Mulțimea aleargă pe străzi. Aflăm știri nemaipomenite despre pătrunderea unor armate dușmane în oraș.

În mijlocul unei consternări generale, oamenii schimbă știri alarmante și contradictorii. E incredibil. Un război care n-a fost precedat de nicio acțiune diplomatică? Un război a întrerupt liniștea generală, care n-a fost tulburată de niciun conflict? Război cu cine și pentru ce? Sîntem informați că invazia armatelor dușmane a dat curaj opoziției din oraș, c. are a ieșit cu armele în stradă, terorizîndu-i pe locuitorii pașnici. Într-adevăr, zărirăm un grup de complotiști în haine civile negre, cu diagonale albe încrucișate pe piept. Mergeau tăcuți, cu armele gata să tragă. Mulțimea se retrăgea din fața lor, se

înghesuia pe trotuare, iar ei mergeau, aruncînd de sub jobenuri priviri întunecate și ironice, priviri care trădau sentimentul superiorității, sclipirea unui amuzament răutăcios și niște semne făcute cu coada ochiului, de parcă abia se rețineau să nu izbucnească într-un rîs care să demaște toată această mistificare. Unii dintre ei sînt recunoscuți de mulțime, dar strigătele de veselie sînt înăbușite de teama în fața țevilor întinse. Trec însă pe lîngă noi, fără să se lege de nimeni. Străzile se umplu iar cu mulțimea înfricoșată, ce tace întunecată. Peste oraș arde o forfotă surdă. Se pare că în depărtare se aude hurducăitul artileriei, duruitul chesoanelor. – Trebuie să ajung la prăvălie – spune tata palid, dar hotărît. – Nu-i nevoie să mă însoțești; tu mai mult mă încurci – și adaugă – întoarce-te la Sanatoriu. – Vocea lașității mă îndeamnă să-i dau ascultare. Îl văd pe tata pătrunzînd în zidul mulțimii să-l pierd din ochi.

Mă strecor grăbit pe niște străduțe lăturalnice spre partea de sus a orașului. Îmi dau seama că pe aceste povîrnișuri voi izbuti să ocolesc centrul ințesat de mulțime.

Acolo, în partea de sus a orașului, era mai puțină lume și, în cele din urmă, dispăru cu totul. Mergeam liniștit pe străzile pustii, care duceau spre parc. Felinarele ardeau cu flacără întunecată, albăstrie, ca niște asfodele îndoliate. În jurul fiecărui felinar dansau un soi de cărăbuși grei ca plumbul, purtați într-un zbor diagonal de aripi tremurătoare. Unii, căzuți, se tîrau prin nisip neputincioși, cocoșați, cu spatele arcuit de carapacea dură, sub care încercau să-și strîngă foița delicată a aripilor întinse. Pe gazon și pe cărări trecătorii se plimbau adînciți în discuții lipsite de griji. Ultimii copaci atîrnă deasupra curților ce înconjoară casele așezate undeva jos de tot și sprijinite de zidul parcului. Mergeam de-a lungul acestui zid, care, pe partea mea, îmi ajunge abia pînă la piept, dar pe cealaltă parte coboară la nivelul curților în rîpe înalte de un etaj. Într-un loc, se ridica dintr-o curte un povîrniș de pămînt pînă

la înălțimea zidului. Am sărit cu ușurință bariera zidului și, trecînd pe acel dig, m-am strecurat în stradă printre acareturile înghesuite. Calculul meu, sprijinit de o colosală intuiție spațială, se dovedise just. Mă găseam aproape în dreptul clădirii Sanatoriului, a cărui aripă își expunea albul șters în rama neagră a copacilor. Intru ca de obicei prin spate, pe poarta tăiată în gardul de fier și zăresc încă de departe cîinele la postul lui. Ca întotdeauna, mă trece un fior de aversiune. Vreau să trec cît mai repede pe lîngă el, ca să nu-i aud geamătul de ură, smuls din adîncul inimii, cînd, spre groaza mea, nici nu-mi vine să-mi cred ochilor – îl văd depărtîndu-se de cușcă, alergînd în jurul curții și vrînd să-mi taie retragerea cu un lătrat înăbușit, scos parcă din adîncul unui butoi.

Înmărmurit de spaimă, mă retrag în colțul opus al curții și, căutînd instinctiv un ascunziș, mă adăpostesc într-un chioșc, convins de zădărnicia eforturilor mele. Dar bestia aceea lățoasă se apropie în salturi și iată că botul lui apare în ușa chioșcului și mă închide ca într-o capcană. Mort aproape de frică, îmi dau seama că lanțul pe care îl tîrîse după el prin curte se desfășurase în întregime, iar chioșcul a rămas în afara razei de acțiune a colților lui. Maltratat, strivit de groază, abia mai simt o ușoară despovărare. Clătinîndu-mă pe picioare, aproape leșinat, îmi ridic privirile. Niciodată nu l-am văzut atît de aproape și abia acum îmi cade vălul de pe ochi. Cît de mare este forța anticipării! Cît de puternică este sugestia fricii! Ce orbire! Doar e un om. Un om în lanț, pe care, într-o generalizare simplificatoare, metaforică, îl luasem într-un mod inexplicabil drept cîine. Vă rog să nu mă înțelegeți greșit. Era cîine, fără îndoială, dar sub formă de om. Calitatea canină este o calitate interioară și se poate manifesta tot atît de bine sub formă umană sau animală. Cel care stătea în fața mea în ușa chioșcului, cu gura deschisă, dată parcă peste cap, cu colții rînjiți într-un mîrîit înfricoșător, era un bărbat de statură mijlocie, cu părul negru. Fața lui era palidă, osoasă,

ochii negri, răi și nefericiți. Judecînd după îmbrăcămintea neagră, după forma civilizată a bărbii – putea fi socotit un intelectual, un om de știință. Putea fi fratele mai mare, fratele nereușit al doctorului Gotard. Dar prima impresie era falsă. Mîinile lui mari, mînjite cu clei, cele două cute brutale și cinice din jurul nasului, care se pierdeau în barbă, ridurile ordinare de pe fruntea îngustă împrăștiau repede prima iluzie. Era mai degrabă un legător de cărți, un demagog, un cuvîntător la mitinguri – un om violent, cu pasiuni întunecate și explozive. Și tocmai în abisurile pasiunilor, în încordarea convulsivă a tuturor fibrelor, în furia aceea dementă cu care lătra la vîrful bățului îndreptat spre el – era sută la sută cîine.

Dacă aș trece bariera din spatele chioșcului – mă gîndesc – aș ieși complet din raza furiei lui și aș putea ajunge, pe cărarea aceea lăturalnică, la poarta Sanatoriului. Îmi și trec picioarele peste balustradă, dar mă opresc brusc. Simt că ar fi prea crud să pier și să-l las cu furia lui neputincioasă, împingă dincolo de orice hotare. Îmi închipui dezamăgirea lui îngrozitoare, durerea inumană, dacă m-ar vedea plecînd din curte, îndepărtîndu-mă definitiv. Rămîn. Mă apropii de el și-i spun cu o voce obișnuită, calmă:

— Liniștiți-vă, domnule, eu vă dezleg.

Atunci chipul lui, sfîrtecat de frisoane, răvășit de vibrația mîrîitului, se întregește, se netezește și din adîncuri se conturează un chip aproape omenesc. Mă apropii fără teamă și-i deschei catarama de pe grumaz. Acum pășim alături unul de altul. Legătorul de cărți e îmbrăcat într-un costum negru de calitate, dar e desculț. Încerc să leg o conversație cu el, dar din gura lui iese doar o bolboroseală neînțeleasă. Numai în ochii lui, în ochii aceia negri expresivi deslușesc entuziasmul sălbatic al unui atașament, al unei simpatii, care mă îngrozește. Uneori se împiedică de cîte o piatră, de cîte un bulgăre de pămînt și atunci, datorită zguduiturii, fața lui se frînge, se destramă, teama se arată pînă la jumătate, gata să sară, iar în

urma ei furia pîndește o clipă prielnică pentru a-i schimba iar fața într-un cuib de vipere șuierătoare. Atunci îl chem la ordine cu o admonestare aspră, colegială. Îl bat chiar și pe spate. Uneori pe chipul lui încearcă să se contureze un zîmbet de uimire, bănuitor, care nu-și crede lui însuși. Aa! Cum mă apasă această prietenie îngrozitoare. Cum mă înspăimîntă această simpatie nemaipomenită. Cum să scap de acest om care pășește alături de mine, agățat cu privirile și cu toată pasiunea sufletului său de cîine de chipul meu. N-am voie însă să-mi trădez nerăbdarea. Îmi scot portofelul și-i spun pe un ton serios: – Aveți nevoie de bani, vă pot împrumuta cu plăcere. – Dar la vederea banilor fața lui ia o înfățișare atît de sălbatică, încît ascund cît mai repede portofelul. Și multă vreme nu-și poate liniști și stăpîni trăsăturile, schimonosite de convulsia urletului. Nu, asta nu mai suport. Orice, numai asta nu. Și așa lucrurile s-au complicat și s-au încîlcit înfiorător. Deasupra orașului zăresc vîlvătăile unui incendiu. Undeva în focul revoluției, tata stă într-o casă cuprinsă de flăcări, doctorul Gotard e de negăsit și în plus apariția inexplicabilă a mamei, venită incognito, într-o misiune misterioasă! Toate acestea sînt verigile unei intrigi de neînțeles, țesută în jurul persoanei mele. Trebuie să fug, să fug de aici. Oriunde. Să scap de această prietenie oribilă, de acest legător de cărți, care miroase a cîine și care nu mă pierde din priviri. Stăm în fața porții Sanatoriului. – Poftiți în camera mea – îi spun cu un gest politicos. Mișcările civilizate îl fascinează. Îi adorm sălbăticia. Îl las să intre primul în cameră. Îl așez pe scaun.

— Mă duc pînă la restaurant să aduc puțin coniac.

Auzind așa ceva, sare speriat, vrînd să mă însoțească. Îi liniștesc panica cu o hotărîre blîndă.

— Dumneavoastră stați aici, așteptați liniștit – îi spun cu o voce profundă, tremurătoare, în adîncul căreia răsună teama. Se așază, zîmbind stînjenit.

Ies și merg încet pe coridor, apoi cobor scările și mă în-

drept spre ieșire. Trec poarta, străbat curtea, trîntesc în urma mea ușa de fier, apoi încep să alerg pe aleea întunecată ce duce la gară, fără să respir, cu inima gata să-mi sară din piept, cu tîmplele zvîcnind.

În minte mi se învălmășesc imagini, care mai de care mai înfiorătoare. Nerăbdarea monstrului, groaza lui, disperarea în clipa în care își dă seama că a fost înșelat. Recidiva nebuniei, a furiei izbucnite cu o forță neînfrînată. Întoarcerea tatei la Sanatoriu, bătaia lui în ușă, lipsită de orice bănuială, și vederea acelei bestii înfricoșătoare.

Noroc că tata, de fapt, nu mai trăiește, că lui nu i se mai poate întîmpla așa ceva – mă gîndesc și zăresc ușurat șirul întunecat al vagoanelor gata de plecare.

Mă urc într-unul dintre ele și trenul, parcă atît ar fi așteptat, pleacă imediat, fără niciun semnal.

Prin fața ferestrei trece și se învîrtește iar tipsia uriașă a orizontului, pe care s-au revărsat păduri întunecate și foșnitoare, iar în mijlocul lor se zăresc zidurile albe ale Sanatoriului. Adio, tată, adio, oraș, pe care nu-l voi mai revedea.

De atunci călătoresc, călătoresc mereu. M-am obișnuit cu trenul, cu pelerinajul prin vagoane, unde sînt tolerat. Vagoanele mari cît niște camere sînt pline de gunoi și de paie, curentul le străbate în lung și în lat în zilele cenușii fără culoare.

Hainele mele s-au rupt, s-au zdrențuit. Am primit însă în dar o manta de feroviar purtată. Mi s-a umflat un obraz și am fața legată cu o zdreanță murdară. Stau în paie și moțăi, iar cînd sînt flămînd stau pe culoarul de la clasa a doua și cînt. Atunci oamenii îmi aruncă monezi mărunte în chipiul meu de conductor, în chipiul negru de feroviar, cu cozorocul rupt.

DODO

Venea pe la noi sîmbăta după-amiază, îmbrăcat într-o redingotă închisă, cu vestă albă, matlasată, cu un melon confecționat la comandă, pe măsura capului său, venea să stea un sfert sau o jumătate de oră la un pahar de apă cu sirop de zmeură, să stea dus pe gînduri cu barba sprijinită în mînerul de fildeș al bastonului, pe care îl ținea între genunchi, ori să mediteze privind fumul albastru al țigării.

Atunci veneau de obicei în vizită și alte rude și în timpul discuției ce se desfășura natural și antrenant, Dodo intra parcă în umbră, își lua în primire rolul de figurant. Nu vorbea, își purta doar privirile expresive, ascunse sub sprîncenele superbe, de la un vorbitor la altul, iar fața lui se lungea treptat, ieșea parcă din încheieturi, se tembeliza, căci nimic nu o putea smulge din ascultarea aceea oarbă.

Vorbea doar cînd era solicitat și atunci nu răspundea decît la întrebare, monosilabic, ce-i drept, în silă, privind în altă parte, dacă întrebarea nu depășea cumva sfera lucrurilor simple și ușor de rezolvat. Uneori, reușea să susțină o discuție cu cîteva întrebări ce depășeau această sferă, datorită bagajului de gesturi și mimicii de care dispunea și care, datorită sensurilor multiple, îi făceau servicii universale, acoperind lacunele unei vorbiri articulate și menținînd, datorită

expresiei vii a mimicii, iluzia unei judecăți raționale. Nu era însă decît o amăgire, care dispărea repede, iar discuția se întrerupea jalnic, în timp ce privirea interlocutorului se depărta încet și meditativ de la Dodo, care, părăsit, revenea la rolul său de figurant și de observator pasiv, pe fundalul unei conversații generale.

Și cum ar fi putut cineva continua discuția cu el, cînd, spre exemplu, la întrebarea dacă și-a însoțit mama la țară, el răspundea candid: „nu știu" și acesta era adevărul trist și rușinos, fiindcă, de fapt, memoria lui Dodo nu depășea clipa de față și cea mai apropiată actualitate.

Demult, în copilărie, Dodo trecuse printr-o boală grea a creierului, în timpul căreia zăcuse luni întregi fără cunoștință, mai aproape de moarte decît de viață, iar cînd s-a însănătoșit totuși, s-a dovedit că, de fapt, el fusese scos din circulație și nu mai aparținea oamenilor cu judecată. Educația lui se făcuse în particular, *pro forma*, cu multă circumspecție. Cerințele, dure și categorice în cazul altora, deveneau în cazul lui Dodo îngăduitoare și tolerante.

Se crease în jurul lui o sferă de privilegiere ciudată, care îl înconjura cu o centură de securitate, cu o zonă neutră, și îl izola de asaltul vieții și cerințelor ei. Toți cei din afara acelei sfere erau loviți de valurile vieții, înotau zgomotos în ele, se lăsau duși, răpiți, purtați într-o ciudată uitare; în interiorul sferei era însă liniște și pauză, o cezură în vacarmul general.

Așa creștea Dodo, iar caracterul excepțional al destinului său creștea odată cu el, de la sine și fără nicio împotrivire.

Dodo nu primea niciodată haine noi, ci numai pe cele purtate de fratele său mai mare. În timp ce viața celor de o vîrstă cu el era împărțită în faze, perioade, articulate de evenimente hotărîtoare, de momente înălțătoare și simbolice: onomastici, examene, logodne, avansări – viața lui se scurgea într-o monotonie nediferențiată, netulburată de nimic plăcut

ori neplăcut, iar viitorul lui se înfățișa ca un drum drept și uniform, fără evenimente și surprize.

Greșește cel care crede că Dodo se împotrivea în el acestei stări de lucruri. O accepta cu simplitate, ca pe o formă de viață proprie lui, fără să fie uimit, cu o înțelegere realistă, cu un optimism sobru și se organiza, își aranja amănuntele în limitele acestei monotonii lipsite de evenimente.

Zilnic, înainte de prînz, ieșea în oraș, la plimbare, și mergea pe același traseu, de-a lungul a trei străzi, pe care le străbătea pînă la capăt, apoi se întorcea pe același drum.

Îmbrăcat într-un costum elegant, deși purtat, al fratelui său, cu mîinile, în care ținea bastonul, la spate – Dodo se mișca cu distincție și fără grabă. Semăna cu un domn care călătorește de plăcere și care tocmai vizita orașul. Încetineala, lipsa unei direcții sau a unui țel, care să se exprime în mișcările lui, luau uneori forme compromițătoare, fiindcă Dodo manifesta tendințe spre holbare: căsca ochii la ușile prăvăliilor, la atelierele în care se ciocănea și se meșterea ceva, ba chiar și la grupurile de oameni ce stăteau de vorbă.

Fizionomia lui începuse să se maturizeze pretimpuriu și, lucru curios, în timp ce trăirile și zguduirile se opreau în pragul vieții lui, cruțîndu-i intangibilitatea pustie și caracterul periferic excepțional, trăsăturile lui se formau totuși pe baza trăirilor, care treceau pe lîngă el, anticipau o biografie nerealizată, care, abia conturată în sfera posibilității, îi modela și îi sculpta înfățișarea, dîndu-i mască iluzorie de mare tragedian, pe care s-a întipărit știința și tristețea tuturor lucrurilor.

Sprîncenele lui se bolteau în arcuri superbe, umbrindu-i ochii mari și triști, adînc încercănați. În jurul nasului se adînceau două riduri, pline de o suferință abstractă, de o înțelepciune iluzorie, și alergau pînă în colțurile gurii și dincolo de ele. Gura mică și cărnoasă stătea închisă dureros, iar semnul

cochet de pe bărbia lungă, de burbon, îi dădea înfățișarea unui bonvivant mai în vîrstă și experimentat.

Caracterul lui excepțional și privilegiat nu a putut rămîne neobservat, așa că a fost urmărit, pîndit cu lăcomie de răutatea oamenilor, ascunsă cu viclenie și veșnic dornică de pradă.

Tot mai des se întîmpla ca în plimbările lui matinale să fie însoțit de niște camarazi, una dintre condițiile caracterului său excepțional, camarazi de un gen special, nu în sensul colegialității și al comunității de interese, ci într-un sens foarte îndoielnic și care nu-i făcea cinstite. Cei care se strîngeau în jurul lui Dodo, plin de demnitate și de gravitate, erau, în general, mult mai tineri, iar discuțiile lor aveau un ton special, vesel și glumeț și, trebuie recunoscut, – plăcut și înviorător pentru el.

Mergînd așa și dominînd cu un cap grupul vesel și zburdalnic, Dodo părea un filosof peripatetic, înconjurat de elevii săi, iar de sub masca sobrietății și tristeții i se răsfrîngea pe chip un surîs frivol, ce lupta cu dominanta tragică a fizionomiei lui.

Acum Dodo întîrzia în plimbările lui matinale, se întorcea cu părul răvășit, cu îmbrăcămintea ușor deranjată, dar înviorat și predispus la conversații vesele cu Karola, verișoara sărmană, ocrotită de mătușa Retycja. De altfel, conștient parcă de cinstea minoră pe care i-o ofereau aceste întîlniri, Dodo păstra acasă o discreție totală în privința lor.

O dată sau de două ori au avut loc în această viață monotonă întîmplări, care, prin forma lor, contrastau cu platitudinea evenimentelor cotidiene.

Odată, plecînd dimineața, nu s-a întors la prînz. Nu s-a întors nici la cină, nu s-a întors nici a doua zi la prînz. Mătușa Retycja era disperată. A venit însă seara, puțin cam șifonat, cu melonul strivit și așezat strîmb, încolo însă sănătos și liniștit sufletește.

Era greu de reconstituit istoria acestei escapade, în privința căreia Dodo păstra o tăcere totală. Holbîndu-se în timpul plimbării, a ajuns, probabil, într-un loc necunoscut, poate că l-au ajutat și tinerii peripateticieni, care-l puneau cu plăcere pe Dodo în noi și necunoscute condiții de viață.

Poate că a fost una din zilele în care Dodo își trimitea în concediu memoria sa nefericită și suprasolicitată – și își uita adresa, ba chiar numele și datele, care, de altfel, îi erau întotdeauna cunoscute.

N-am aflat niciodată amănuntele acestei aventuri.

Cînd fratele mai mare al lui Dodo a plecat peste hotare, familia s-a redus la trei, patru persoane. În afară de unchiul Hieronim și de mătușa Retycja, mai era Karola, care îndeplinea rolul de chelar în gospodăria mare a unchiului meu.

Unchiul Hieronim nu mai ieșea de mulți ani din cameră. De cînd Providența i-a luat cu blîndețe din mînă cîrma acestei hodorogite și eșuate nave a vieții – trăia ca un pensionar pe un petic de pămînt, situat între vestibul și cămăruța întunecoasă, care i-a fost repartizată.

Îmbrăcat într-un halat lung pînă la pămînt, ședea într-un colț al cămăruței și cu fiecare zi chipul i se acoperea de o barbă tot mai fantastică. O barbă lungă de culoarea piperului (spre capetele șuvițelor era aproape albă) îi învelea fața, pînă la jumătatea obrajilor, încît i se zărea numai nasul acvilin și doi ochi ce se roteau în umbra sprîncenelor stufoase.

În cămăruța întunecoasă, în închisoarea aceea strîmtă, în care fusese condamnat, ca o pisică mare și sălbatică, să se miște încoace și încolo prin fața ușii de sticlă, care ducea în salon – erau două paturi uriașe de stejar – bîrlogul unchiului și al mătușii, iar peretele din spate era acoperit de un gobelin mare, vag conturat în întuneric. Cînd ochii se mai obișnuiau cu întunericul, dintre bambuși și palmieri se profila un leu uriaș, puternic, sumbru ca un proroc și maiestuos ca un patriarh.

Stînd cu spatele unul la altul, leul și unchiul Hieronim fierbeau de ură. Fără să se privească, se amenințau cu colții rînjiți; mîrîindu-și cuvinte amenințătoare. Uneori, înfuriat, leul se ridica pe labele din față, își zbîrlea coama ce-i acoperea gîtul întins și atunci răgetul. lui se rostogolea de-a lungul orizontului înnourat.

Alteori, unchiul Hieronim se înălța și mai sus cu o tiradă profetică, iar chipul i se modela amenințător sub influența marilor cuvinte, care îl însuflețeau, în timp ce barba i se unduia în extaz. Atunci leul își micșora dureros ochii și își întorcea încet capul, ghemuindu-se sub tăria cuvîntului divin.

Leul acela și acel Hieronim umpleau cămăruța întunecoasă cu cearta lor veșnică.

Unchiul Hieronim și Dodo trăiau în locuința aceea strîmtă, fără să se simtă unul pe altul, trăiau în dimensiuni diferite, care se încrucișau fără să se atingă. Cînd se întîlneau, privirile lor treceau mai departe, ca privirile a două animale diferite, din specii îndepărtate, care nu se observă deloc, inapte să rețină o imagine străină pătrunsă în conștiința lor și incapabile să o realizeze.

Nu-și vorbeau niciodată.

Cînd se așezau la masă, mătușa Retycja, șezînd între soț și fiu, reprezenta o graniță între două lumi, un istm între două mări ale nebuniei.

Unchiul Hieronim mînca agitat, iar barba lungă îi cădea în farfurie. Cînd scîrțîia ușa de la bucătărie, sărea de pe scaun și apuca farfuria cu supă, gata să fugă cu porția sa în cămăruță, dacă vreun străin ar fi intrat în casă. Atunci mătușa Retycja îl liniștea:

— Nu-ți fie teamă, nu vine nimeni. E servitoarea. – În vremea aceasta Dodo arunca spre cel speriat privirea plină de furie și de indignare a ochilor săi strălucitori, mormăind nemulțumit: – Mare nebun…

Înainte de a fi fost absolvit de complicațiile prea încîlcite

ale vieții și de-a primi permisiunea să se retragă în refugiul său solitar din cămăruță, unchiul Hieronim fusese cu totul alt om. Cei care îl cunoșteau din tinerețe afirmau că temperamentul lui neînfrînat nu cunoștea nicio stavilă, niciun considerent ori scrupul. Bolnavilor incurabili le vorbea cu satisfacție de moartea care-i aștepta. Folosea vizitele de prezentare a condoleanțelor pentru a supune viața răposatului, după care lacrimile nu se uscaseră încă, unei critici severe, chiar în fața familiei consternate. Amintea public și caustic lucrurile personale neplăcute și iritante, pe care unii ar fi vrut să le ascundă. Într-o noapte însă, s-a întors dintr-o călătorie complet schimbat și scos din minți de frică, încercînd să se ascundă sub pat. Cîteva zile mai tîrziu, s-a răspîndit știrea în familie că unchiul Hieronim a renunțat la toate complicatele, îndoielnicele și riscantele lui afaceri, care îl năpădiseră pînă peste cap, a renunțat la tot și definitiv și a început o viață nouă, o viață prinsă în reguli aspre și ferme, pe care noi însă nu le înțelegeam.

Duminică după-amiază mergeam toți la mătușa Retycja, la o gustare în familie. Unchiul Hieronim nu ne recunoștea. Stînd în cămăruța sa, în spatele ușii de sticlă, arunca spre adunarea noastră priviri speriate și sălbatice. Uneori însă, ieșea pe neașteptate din singurătatea sa, îmbrăcat în halatul lui lung pînă la pămînt, cu barba unduită în jurul feței, și, făcînd o mișcare cu mîna, de parcă ar fi vrut să ne despartă, spunea: – Și acum, vă implor, așa cum sînteți aici, plecați, fugiți repede, pe ascuns, pe furiș… — Pe urmă, avertizîndu-ne misterios cu degetul, adăuga în șoaptă: – Acum se spune peste tot: Di – da.

Mătușa îl împingea ușor în cămăruță, iar el se mai întorcea o dată amenințător în ușă și repeta: – Di – da.

Dodo înțelegea greu, încet, și treceau cîteva clipe de tăcere și de consternare, pînă cînd situația se limpezea în mintea lui. Atunci, trecîndu-și privirile de la unul la altul, parcă ar fi vrut

să se convingă că s-a petrecut ceva vesel, izbucnea în rîs și rîdea zgomotos și satisfăcut, își scutura capul cu milă și repeta rîzînd: – Mare nebun…

Noaptea se lăsa peste casa mătușii Retycja, vacile, mulse, se frecau în întuneric de scînduri, fetele dormeau în bucătărie, din grădină veneau baloane de ozon nocturn și se spărgeau în fereastra deschisă. Mătușa Retycja dormea cufundată în patul ei mare. În al doilea pat unchiul Hieronim ședea în perne ca-n huhurez. Ochii îi străluceau în întuneric, i iar barba îi curgea peste genunchii stinși.

Cobora încet din pat, furișîndu-se în vîrful degetelor spre mătușa Retycja. Stătea aplecat deasupra ei, pînditor ca o pisică gata să sară, cu sprîncenele și cu mustățile zbîrlite. Leul din perete căsca scurt și își întorcea capul. Trezindu-se, mătușa se speria zărind capul acela sforăitor, cu ochi scînteietori.

— Du-te, du-te, culcă-te – spunea, alungîndu-l, ca pe un cocoș, cu mîna.

Unchiul Hieronim se retrăgea, sforăind și întorcînd capul cu mișcări nervoase.

În camera a doua stătea Dodo. Dodo nu știa să doarmă. Centrul somnului nu funcționa normal în creierul lui bolnav. Se răsucea, se zvîrcolea în așternut, se întorcea de pe o parte pe alta.

Patul scîrțîia. Dodo ofta greu, respira anevoios, se ridica, neputincios, între perne.

Viață netrăită îl chinuia, îl tortura disperant, se zbătea ca o pisică în cușcă. În trupul lui Dodo, în trupul acelui semicretin, cineva îmbătrînea fără trăiri, se îndrepta spre moarte fără nicio urmă de conținut.

Deodată, izbucni într-un plîns înspăimîntător.

Mătușa Retycja alergă spre el: – Ce ai, Dodo, te doare ceva?

Dodo întoarse capul uimit. – Cine? întrebă.

— De ce gemi? întrebă mătușa.

— Nu eu, el…

— Care el?

— Cel zidit…

— Cine e?

Dar Dodo dădu din mînă resemnat:

— Eh… – și se răsuci pe partea cealaltă.

Mătușa Retycja se întoarse în pat în vîrful degetelor. Unchiul Hieronim o amenință în trecere cu degetul – Acum se spune peste tot: Di – da…

EDZIO

CAPITOLUL 1

Edzio locuiește cu familia la același etaj cu noi, dar înspre curte, în aripa lungă și îngustă a casei.

Edzio nu mai e de mult un copil. E bărbat în toată firea și are o voce profundă și bărbătească, cu care cîntă uneori arii din opere.

Edzio manifestă tendințe spre corpolență, dar nu spre o corpolență pufoasă și moale, ci mai degrabă spre forma ei atletică și musculoasă. Are brațele puternice ca un urs, dar ce folos dacă picioarele lui, complet atrofiate și informe, nu sînt bune de nimic.

De fapt, privindu-l pe Edzio, nu știi ce fel de infirmitate e aceea. Picioarele lui parcă ar avea prea multe încheieturi între genunchi și gleznă, cu cel puțin două încheieturi mai mult decît picioarele normale. Nu e de mirare că se frîng jalnic în aceste încheieturi supranumerice, și nu se frîng numai lateral, ci și înainte și în toate direcțiile.

Edzio se mișcă cu ajutorul a două cîrje, două cîrje admirabil lucrate, imitînd splendid lemnul de mahon. Cu ajutorul cîrjelor coboară zilnic să cumpere ziare și aceasta e singura lui plimbare și singurul divertisment. E neplăcut să-l vezi mergînd pe scări. Picioarele lui se-ndoaie, ba în lături, ba în

spate, se frîng unde nu te aștepți, iar tălpile, scurte și butucănoase, asemenea copitelor de cai, bocănesc pe scînduri ca niște butuci. Ajungînd însă pe o suprafață întinsă, Edzio se schimbă surprinzător. Se îndreaptă, torsul lui se umflă impunător, iar trupul se înviorează. Sprijinindu-se în cîrje, ca pe niște balustrade, își aruncă înainte picioarele, care lovesc neregulat pămîntul, pe urmă schimbă locul cîrjelor și cu un nou balans își aruncă iar picioarele puternic în față. Cu asemenea salturi ale corpului cucerește el spațiul.

Uneori, manevrînd cîrjele prin curte, dintr-un exces de energie acumulată în timpul șederii îndelungate, Edzio reușește, în admirația servitorilor de la parter și de la etaj, să demonstreze cu o pasiune remarcabilă această eroică metodă de locomoție. Atunci grumazul lui se umflă, sub bărbie i se conturează două cute adînci, iar pe chipul purtat oblic, cu gura încleștată de încordare, se furișează o grimasă de durere. Edzio nu are nicio profesie și nicio ocupație, de parcă, împovărîndu-l cu infirmitatea aceea, soarta l-a scutit, pe ascuns, de acest blestem ce s-a abătut asupra urmașilor lui Adam. În umbra infirmității sale, Edzio profită din plin de drepții! său excepțional la trîndăvie și în adîncul sufletului e mulțumit de această tranzacție particulară, încheiată individual cu soarta.

Deseori ne întrebăm însă, cu ce-și umple timpul acest tînăr de douăzeci de ani și ceva. Lectura ziarelor îi răpește mult timp. Edzio e un cititor serios. Nicio notă, niciun anunț nu scapă atenției sale. Iar cînd ajunge, în sfîrșit, la ultima pagină a cotidianului, nu-l amenință plictiseala pentru restul zilei. Nu, nici vorbă. Abia atunci începe munca adevărată, care-i prilejuiește lui Edzio satisfacții anticipate. După-amiază, cînd alții își fac siesta, Edzio își scoate albumele voluminoase, le întinde pe masă, își pregătește cleiul, pensula și foarfeca, apoi începe plăcuta și captivanta muncă de decupare a celor mai interesante articole și de încorporare a lor în albume, după principiile unui anumit sistem adoptat.

Pentru orice eventualitate, cîrjele stau sprijinite de prichiciul ferestrei, dar sînt de prisos, fiindcă Edzio are totul la îndemînă, și, muncind cu sîrg, se scurg cele cîteva ore pînă la cină.

O dată la trei zile, Edzio își rade barba roșcată. Îi place această activitate și toată recuzita ei, apa fierbinte, săpunul spumos, briciul lustruit și plăcut. Săpunind pensula și ascuțind briciul pe o curea de piele, Edzio cîntă, fără știință și fără artă, cu modestie, dar din tot pieptul, iar Adela susține că are o voce plăcută.

Cu toate acestea, în apartamentul lui Edzio nu pare a fi totul în ordine. Între el și părinți domnește o neînțelegere foarte serioasă, al cărei fundal și fundament sînt necunoscute. Nu vom repeta aici bănuielile și zvonurile care circulă, ci ne vom limita la faptele constatate în mod empiric.

Spre seară, în anotimpurile călduroase, cînd fereastra lui Edzio este deschisă, se întîmplă să ajungă pînă la noi ecourile acelor neînțelegeri. De fapt, auzim numai o parte a dialogului, partea lui Edzio, căci replica adversarilor săi, ascunși prin closetele casei nu ajunge pînă la noi.

E greu de presupus ce-i reproșează ei Lui Edzio, dar din tonul reacției sale se poate deduce că este profund jignit, aproape exasperat. Cuvintele lui sînt violente și nesocotite, dictate de revoltă, dar tonul, deși furios, este totuși lipsit de curaj, lamentabil.

— Așa este – strigă cu glas plîngăreț. Și ce-i cu asta?… – Cînd ieri? – Nu-i adevărat! – Și dacă-i așa? – Ei bine, tata minte! Și controversa continuă, întreruptă doar de izbucnirile de amărăciune și de revoltă ale lui Edzio, care se lovește cu pumnii în cap și își smulge părul de atîta furie neputincioasă.

Uneori însă – și aceasta este, de fapt, poanta acestor scene, care le condimentează cu un fior specific – urmează ceea ce așteptam cu respirația întretăiată. Undeva în casă să aud niște bufnituri, o ușă se deschide trosnind, mobilele se răstoarnă

zgomotos și deodată se dezlănțuie țipătul sfîșietor al lui Edzio.

Ascultăm cutremurați și rușinați, dar și plini de satisfacție, gîndindu-ne la violența sălbatică și fantastică la care a fost supus un tînăr atletic, deși infirm de picioare.

CAPITOLUL 2

Seara, după cina timpurie, cînd tacîmurile sînt spălate, Adela se așază în balconul dinspre curte, aproape de fereastra lui Edzio. Două galerii lungi, prevăzute cu două cotituri, înconjoară curtea, una la parter, alta la nivelul etajului întîi. Prin crăpăturile galeriilor de lemn crește iarba, iar într-un loc, între două grinzi, crește chiar un pui de salcîm și se leagănă înalt deasupra curții.

În afară de Adela mai stau, ici și colo, în fața ușii lor și alți vecini, atîrnînd din scaune și scăunele, ofilindu-se vag în amurg, stau istoviți de truda zilei, ca niște saci legați și muți, care așteaptă să-i dezlege mîngîietor amurgul.

Jos, curtea se umple repede de negură, se umple în valuri, dar sus văzduhul nu vrea să renunțe la lumină și scînteiază cu atît mai puternic cu cît jos totul se carbonizează mai repede și se cufundă în doliu – luminează puternic, tremurător și sclipitor, incendiat de zborul nedeslușit al liliecilor.

Jos însă întunericul își începuse munca sa grabnică și tăcută; acolo mișună de furnici repezi și lacome, care dezmembrează și împrăștie substanța lucrurilor, le rod pînă ajung la oasele albe, la scheletul și la coastele lor fosforescente, răspîndite pe acest jalnic cîmp de luptă. Hîrtiile albe, zdrențele de pe groapa cu gunoi, vergelele nemistuite de lumină se mențin

cel mai mult în întunericul putred și nu se pot sfîrși. Adeseori se pare că întunericul le-a mistuit, dar ele apar din nou, sclipesc, scăpînd mereu privirilor, pline de vibrații și de furnici, dar încetează să se mai deosebească de restul lucrurilor și de vedeniile ochiului, care tocmai atunci începe să aiureze ca în somn, încît fiecare stă în propria-i aură, ca într-un nor de țînțari, înconjurat de roiuri de stele pulsînd de creier și de anatomia sclipitoare a halucinației.

Atunci, de jos, din curte, încep să se înalțe firele acelea de adiere, nesigure încă de existența lor și gata să renunțe la ea, înainte de a ne atinge fața, urmele acelea de prospețime mătăsoasă cu care este căptușită noaptea văluroasă a verii. Și în vreme ce pe cer se aprind primele stele, sclipitoare și efemere, iar vălul sufocant al înserării, țesut din vîrtejuri și năluciri, se desprinde, se deschide oftînd o noapte estivală adîncă și plină afund de pulbere stelară și de orăcăitul îndepărtat al broaștelor.

Adela se culcă pe întuneric în așternutul mototolit și tăvălit în noaptea trecută, dar abia închide ochii, că prin apartamente și pe la etaje se și aude goana aceea din fiecare seară.

Numai cei neinițiați cred că noaptea de vară înseamnă odihnă și uitare. De îndată ce se termină treburile zilei, iar creierul muncit ar vrea să adoarmă și să uite, începe vînzoleala aceea dizgrațioasă, vacarmul încîlcit și uriaș al nopții de iulie. Atunci toate apartamentele, toate camerele și cămăruțele sînt pline de forfotă, de mișcare, de intrări și de ieșiri. În fiecare fereastră stă cîte o lampă de masă cu abajur, coridoarele sînt și ele puternic luminate, iar ușile se închid și se deschid fără încetare. O discuție generală, dezordonată, pe jumătate ironică se agită în veșnice neînțelegeri și împînzește toate cămările acelui stup. Cei de la etaj nu prea știu ce vor cei de la parter și își trimit emisarii cu instrucțiuni urgente. Curierii aleargă prin toate locuințele, în sus, în jos, chemați mereu înapoi pentru noi indicații, își uită pe drum instrucțiu-

nile. Veșnic e ceva de completat, veșnic rămîne cîte o chestiune de lămurit, încît toată vînzoleala, însoțită de rîsete și de glume, nu duce la nicio rezolvare.

Numai camerele dosnice, scăpate de dezordinea nopții, au timpul lor, măsurat de tic-tac-ul ceasurilor, de monologurile liniștii, de respirația adîncă a celor adormiți. Acolo dorm doicile trupeșe, mustind de lapte, dorm lipite pasional de sînul nopții, cu obrajii arzînd de extaz, iar sugarii rătăcesc prin somnul lor, cu ochii închiși, hoinăresc mîngîietor ca niște vietăți ce scormonesc harta albastră a vinelor de pe șesurile albe ale sînilor, pribegesc delicat, căutînd cu fața oarbă intrarea caldă în somnul acela profund, pînă găsesc cu buzele sensibile crusta somnului, sfîrcul devotat și plin de uitare dulce.

Iar cei care au prins somnul în patul lor, nu-i mai dau drumul și se luptă cu el cum s-ar lupta cu un înger care se smulge, pînă îl biruiesc și-l țintuiesc în așternut, apoi se întrec în sforăit, de parcă s-ar certa și și-ar aminti toată istoria vrăjmășiei lor. Iar cînd lamentările și împunsăturile încetează domolite și toată goana aceea se risipește și se pierde prin colțuri, iar camerele se prăbușesc, una după alta, în liniște și în neființă – pe scări apare Leon orbecăind; intră încet, cu ghetele în mînă și caută pe întuneric gaura cheii. Ca în fiecare noapte se întoarce de la lupanar cu ochii injectați, zguduit de sughițuri și cu un fir de salivă atîrnîndu-i din gura întredeschisă.

În camera domnului Jakub arde lampa de masă, iar el, încovoiat deasupra mesei, îi scrie lui Chrystian Seipel și Fiii – filatură și țesătorie mecanică, îi scrie o scrisoare lungă pe mai multe pagini. Pe dușumea zace un vraf de coli scrise, dar pînă la sfîrșit mai e cale lungă. Sare mereu de la masă și aleargă în jurul camerei, cu mîinile înfipte în părul răvășit, și în timp ce se tot învîrtește, se întîmplă să urce pe perete și atunci trece de-a lungul tapetelor ca un țînțar uriaș, nedeslușit, izbind halucinant în arabescurile desenelor de pe pe-

reți, apoi coboară pe dușumea, continuîndu-și goana în cerc.

Adela doarme adînc, cu buzele întredeschise, cu chipul alungit și absent, dar pleoapele ei închise sînt transparente, iar pe pergamentul lor subțire noaptea își scrie mărturia, jumătate text, jumătate imagine, o mărturie plină de ștersături, de corecturi și de mîzgăleli.

Edzio stă în camera sa, dezbrăcat pînă la brîu, și face exerciții cu greutățile. Are nevoie de multă forță, de forță dublă în brațele care-i înlocuiesc picioarele paralizate și de aceea exersează sîrguincios, exersează în taină, nopți întregi.

Adela plutește în trecut, dincolo de ea însăși, în neființă, și nu poate striga, nu poate țipa, nu-l poate împiedica pe Edzio să iasă pe fereastră.

Edzio iese în balcon fără cîrje și Adela se uită înspăimîntată dacă îl țin picioarele. Edzio însă nu încearcă să meargă. Se apropie în patru labe, ca un cîine alb uriaș, se apropie în salturi mari. tîrșîite, pe scîndurile duduitoare ale balconului și ajunge lîngă fereastra Adelei. Își lipește, ca în fiecare noapte, fața palidă, seboreică, însoțită de o grimasă dureroasă. de geamul ce strălucește în bătaia lunii și spune ceva plîngăreț, insistent, povestește plîngînd că noaptea îi încuie cîrjele în dulap, iar el trebuie să alerge ca un cîine în patru labe.

Adela rămîne însă paralizată, dăruită ritmului. profund al somnului, care îi străbate trupul. Nu are putere nici să-și acopere cu plapuma coapsele dezvelite și nu se poate împotrivi ploșnițelor, șirurilor și coloanelor de ploșnițe care mărșăluiesc pe trupul ei. Frunzele acelea ușoare aleargă pe ea atît de delicat, încît nu simte nici cea mai ușoară atingere. Sînt niște pungi de sînge, plate, fără ochi și fără fizionomie, care mărșăluiesc în clanuri, ca o mare migrație de popoare, împărțită pe generații și seminții. Pornesc de ia picioare, multe, într-o promenadă nesfîrșită, tot mai mari, mari ca niște fluturi de

noapte, ca niște pungi turtite, ca niște vampiri roșii, fără capete, ușoare, ca hîrtia și purtate de picioare mai subțiri decît firul de păianjen.

În sfîrșit, cînd cele din urmă ploșnițe au trecut și au dispărut, una uriașă, apoi ultima – și se așterne o liniște deplină, iar camerele se umplu treptat de cenușiul zorilor, prin coridoarele pustii și prin apartamente plutește somnul adînc.

Oamenii dorm în paturile lor cu genunchii strînși, cu fața întoarsă violent într-o parte, profund concentrată, cufundată în somn și în întregime dăruită lui.

Cînd a apucat cineva somnul, îl ține strîns, cu chipul înflăcărat și pierdut, în vreme ce respirația, pornind înainte, rătăcește singură pe drumuri îndepărtate.

Și totul nu e, de fapt, decît o istorie lungă, fracționată în părți, în capitole și rapsodii împărțite între cei adormiți. Cînd unul se oprește și tace, motivul este preluat de altul și povestirea înaintează într-un zigzag amplu și epic, în vreme ce ei zac vlăguiți în camerele lor, ca macul în compartimentele măciuliilor surde, și, întovărășiți de respirație, cresc și se înalță spre zori.

PENSIONARUL

Sînt un pensionar în sensul cel mai exact și mai deplin al cuvîntului, foarte înaintat, foarte avansat în această calitate, un pensionar de înaltă specializare.

S-ar putea să fi depășit sub acest aspect chiar și anumite limite permise. Nu vreau să ascund acest lucru, pentru că nu-i nimic extraordinar. De ce să facă cineva ochi mari și să mă – privească cu acel respect fățarnic, cu acea sobrietate festivă, în care-i atîta bucurie tăinuită, izvorîtă din nefericirea aproapelui nostru? Cît de rari sînt oamenii care au fie și cel mai elementar simț al măsurii! Asemenea fapte trebuiesc acceptate cu cea mai obișnuită înfățișare, cu o anumită apatie și cu indiferența inerentă acestor lucruri. Trebuie să treci ușor peste ele, fredonînd ceva, așa cum trec eu, ușor și lipsit de griji. Poate că de asta sînt cam nesigur pe picioare și trebuie să înaintez atent, așezînd un picior în fața celuilalt, și să iau mereu seama direcției în care merg. E atît de ușor să te abați din drum în această situație. Cititorul va înțelege că nu pot fi prea explicit. Forma existenței mele presupune o mare doză de imaginație și multă bunăvoință. Voi apela nu o dată la ea, la nuanțele ei subtile, pe care le poți solicita doar printr-o discretă clipire a ochiului, o mișcare atît de grea pentru mine din cauza rigidității măștii, dezobișnuită de mișcările mimice. De

altfel, nu vreau să agasez pe nimeni, departe de mine gîndul de a mă topi de recunoștință pentru un azil pe care mi-l rezervă cineva în închipuirea lui. Refuz această concesie fără niciun regret, impasibil și total indiferent. Nu-mi place cînd cineva îmi prezintă odată cu generozitatea înțelegerii sale și prețul recunoștinței. E mai bine să fiu tratat cu o anumită indiferență, cu o anumită insensibilitate sănătoasă, cu umor și colegialitate. Din acest punct de vedere bunii și sensibilii mei colegi de birou, colegii mai tineri din oficiu, au găsit tonul potrivit.

Uneori, mai trec pe acolo, din obișnuință, în jurul zilei de întîi a lunii, și stau liniștit lîngă balustradă, așteptînd să fiu observat. Atunci are loc următoarea scenă. La un moment dat domnul Kawalkiewiez, șeful oficiului, lasă tocul deoparte, face semn cu ochiul funcționarilor, apoi, trecîndu-și privirile pe lîngă mine, le ațintește undeva în gol și, ducîndu-și mîna la ureche, spune:

— Dacă nu mă înșală auzul, atunci dumneata, domnule consilier, ești undeva pe aici, printre noi, în birou! Privirile lui, ațintite undeva sus, deasupra mea, se încrucișează în timp ce vorbește iar pe față i se așterne un zîmbet poznaș. – Am auzit o voce în spațiu și m-am gîndit imediat că trebuie să fie iubitul nostru consilier – strigă șeful, făcînd parcă eforturi, cuiva foarte îndepărtat. – Fă măcar un semn, domnule consilier, tulbură măcar văzduhul în locul în care plutești. — Gluma-i glumă, domnule Kawalkiewiez – îi răspund încet, drept în față – dar eu am venit după pensie. – După pensie? țipă domnul Kawalkiewiez, privind cruciș în aer – după pensie, ai spus? Glumești, iubite domnule consilier. Dumneata ești șters de mult de pe lista pensionarilor. Cîtă vreme vrei să mai iei pensie, stimate domn?

Așa glumesc ei cu mine, omenește, cald, înviorător. Grosolănia lor și felul neprotocolar cu care mă apucă de umăr îmi produc o ciudată ușurare. Plec de acolo îmbărbătat și înviorat

și mă grăbesc spre casă, să duc și în cameră ceva din căldura aceea interioară plăcută, care și începe să se volatilizeze.

Alți oameni, în schimb… Întrebările insolente, tăinuite, pe care le citesc mereu în ochii lor… E imposibil să scapi de ele. Să zicem, că e așa – dar de ce-i nevoie imediat de minele acelea alungite, de chipurile solemne, de tăcerea dominată de respect, de prudența aceea înfricoșată? Să nu se atingă nici măcar cu un cuvințel de starea mea delicată, să o treacă sub tăcere… Cu cîtă ușurință descifrez acest joc! Nu-i nimic altceva decît o formă sibaritică de automulțumire a oamenilor, de delectare cu propriul lor mod deosebit de a fi, mascarea ipocrită a refuzului violent de a admite starea mea. Schimba între ei priviri sugestive și tac și permit acestui lucru să se dezvolte în tăcere. Starea mea. Poate nu-i tocmai cum trebuie. Poate că există în ea un neajuns de natură esențială! Și ce-i cu asta? Nu trebuie să fie un motiv ca să se ajungă imediat la indulgența asta înspăimîntată. Adeseori mă pufnește rîsul cînd văd înțelegerea sobră, considerația grabnică cu care fac ei loc stării mele. De parcă ar fi un argument irefutabil, categoric și definitiv. De ce insistă atîta asupra acestui punct, de ce este pentru ei mai presus de orice și de ce le dă această constatare satisfacția profundă pe care o ascund sub masca aceea habotnică.

Să zicem că sînt, ca să spun așa, un pasager de categorie ușoară, într-adevăr, excesiv de ușoară, să zicem că mă pun în încurcătură niște întrebări, cum ar fi: cît sînt de bătrîn. cînd îmi serbez onomastica etc. – e asta un motiv să se învîrtească toți la nesfîrșit în jurul acestor întrebări, de parcă în ele ar sta esența tuturor lucrurilor? Nu că m-aș rușina de starea mea. Nicidecum. Dar nu pot suporta exagerarea cu care amplifică toți semnificația unui fapt, a unei diferențieri, firavă, de altfel, ca un fir de păr. Mă distrează actoria falsă, patosul festiv adunat în jurul acestei probleme, travestirea momentului într-un costum tragic, plin de pompă sumbră, în realitate

însă? Nimic mai lipsit de patos, nimic mai natural, nimic mai banal în lume. Superficialitate, independență, iresponsabilitate… Și muzicalitatea, extraordinara muzicalitate a membrelor, ca să zic așa. Nu pot trece pe lîngă vreo flașnetă, fără să dansez. Nu din veselie, ci pentru că îmi este totuna, iar melodia are voința ei, ritmul ei insistent. Și atunci cedez. „Margareta, comoara sufletului meu…” E prea ușor omul, prea slab ca să se poată împotrivi, și apoi, în numele cui să se împotrivească acestei ispite atît de inofensive, atît de sincere? Și atunci dansez, sau mai bine zis țopăi în ritmul melodiei, cu pași mărunți de pensionar, rareori întrerupți de cîte o săritură. Preocupați de goana lor cotidiană, puțini sînt cei care mă observă. Un lucru aș vrea să evit: să nu-și facă cititorul prea mari iluzii despre condiția mea fizică. Atrag clar atenția să nu fie supraestimată, dar nici subestimată. Să excludem orice romantism. E o condiție ca toate celelalte, caracterizată de cea mai firească înțelegere și naturalețe. Orice paradox dispare cînd te găsești de această parte a cauzei. Starea mea ar putea fi numită marea dezmeticire, descotorosirea de toate greutățile, ușurință de dansator, pustietate, iresponsabilitate, nivelare a deosebirilor, slăbirea tuturor legăturilor, destrămarea limitelor. Nimic nu mă reține și nimic nu mă leagă. Sînt lipsit de orice rezistență și dispun de o libertate nelimitată. Ciudată e indiferența cu care mă deplasez de-a lungul tuturor dimensiunilor existenței… Ar trebui să fie o senzație plăcută, dar, știu eu? Abisul acesta, omniprezența aceasta, chipurile lipsită de griji, indiferentă și frivolă… – nu aș vrea să mă plîng… Există o zicală: Să nu încălzești niciunde locul. Asta este: eu am încetat să mai încălzesc locul sub mine.

Cînd privesc din fereastra camerei mele orașul situat undeva jos, acoperișurile, zidurile împurpurate și coșurile ce se ridică în lumina cenușie a dimineții autumnale, cînd privesc de la perspectiva înălțimii la care stau tot peisajul acela aglomerat, abia încolțit din noapte, luminîndu-se palid spre ori-

zontul gălbui, tăiat în fîșii lucitoare de foarfecele negre și vălurite ale cîrîitului de cioară, atunci simt că aceasta e viața. Fiecare stă în el însuși, într-o zi, în care se trezește, într-o oră, care îi aparține, într-o clipă. Undeva, într-o bucătărie semiîntunecoasă, fierbe cafeaua. Bucătăreasa a plecat, lumina murdară a flăcării dansează pe dușumea. Timpul, derutat de liniște, se scurge înapoi, iar în clipele acelea nenumărate, noaptea crește din nou pe blănița ondulată a pisicii. Zosia de la etajul întîi cască și se întinde prelung, înainte de a deschide fereastra ca să măture, aerul nopții, odihnit din belșug, sforăit, se îndreaptă spre fereastră, trece dincolo de ea, intrînd încet în cenușiul cețos și fumuriu al zilei. Fata își afundă lenevos mîinile în coca așternutului cald încă și dospit de somn. În cele din urmă, zguduită de un fior lăuntric, cu ochii încărcați de noapte scutură pe fereastră duna mare și umflată, și atunci spre oraș zboară pufuri de pene, steluțe de puf, rodul trîndav al viselor nocturne.

Atunci visez să devin distribuitor de pîine, electrician sau încasator la asigurări. Sau măcar coșar. Dimineața, în zori, intri pe o poartă ușor întredeschisă, la lumina lanternei portarului, duci neglijent două degete la cozoroc și cu o glumă pe buze, pășești în labirintul acela, pe care-l părăsești abia seara tîrziu, în cealaltă parte a orașului. Să treci toată ziua din casă în casă, să porți o discuție nesfîrșită și complicată, dintr-un capăt în altul al orașului, o discuție împărțită între locatari, să întrebi ceva într-o casă și să primești răspuns în următoarea, să arunci o glumă într-un loc și să aduni roadele rîsului în celelalte. Să treci prin coridoarele înguste însoțit de trosnetele ușilor, să străbați dormitoarele pline de mobilă, să răstorni oalele de noapte, să te împiedici de cărucioare scîrțîitoare în care plîng copiii, să te apleci după jucăriile scăpate de sugari. Să te oprești mai mult decît e nevoie prin bucătării, prin antreurile în care mătură servitoarele. Alergînd, fetele își întind picioarele tinerește, se înalță din călcîie, își joacă încălță-

mintea strălucitoare, dar ieftină, tropotesc cu papucii lor mari…

Acestea sînt visurile mele în clipele de iresponsabilitate, situate în afara timpului. Nu le reneg, deși văd lipsa lor de sens. Fiecare ar trebui să-și cunoască limitele situației sale și să vadă ce i se cuvine.

Pentru noi, pensionarii, toamna este în general un anotimp primejdios. Cel care știe cu cîtă trudă se ajunge în situația noastră la o anumită stabilitate, cît de greu ne este nouă, pensionarilor, să evităm disperarea, să nu ne scăpăm din propriile noastre mîini, acela înțelege că toamna, vijeliile ei, tulburările și confuziile atmosferice nu ne favorizează existența și așa îndeajuns de periclitată.

Există însă toamna și zile pline de liniște, de îngîndurare, care sînt mai blînde cu noi. Sînt uneori zile fără soare, calde, încețoșate și cu zările îndepărtate chihlimbarii. În spațiile dintre case se deschide deodată un ochi adînc, spre peticul de cer care coboară jos, tot mai jos, pînă la galbenul șters al celor mai îndepărtate orizonturi. În perspectivele deschise spre miezul zilei, privirea trece parcă peste coloanele unui calendar, zărește straturile de zile, colecții nesfîrșite ale timpului, ce pătrund înșiruite în veșnicia galbenă și strălucitoare. Totul se adună și se ordonează în formațiile decolorate și îndepărtate ale cerului, în timp ce în prim plan apare ziua și clipa de acum și puțini sînt cei care ridică privirile spre îndepărtatele coloane ale acelui calendar imaginar. Aplecați spre pămînt, oamenii merg undeva, trec agitați unul pe lîngă altul, iar strada e toată scrijelită de mersul, de întîlnirile, de trecerile lor. Dar în golul dintre oase, prin care privirea zboară spre partea inferioară a orașului, spre panorama arhitectonică, luminată din spate de o fîșie strălucitoare, pierdută în orizonturile moleșitoare, există o întrerupere, o pauză în această aglomerație. Într-o piață lărgită și luminoasă se taie lemne pentru școala orașului. Zac acolo în stive și în metri cubi

trunchiuri de lemn sănătos și tare, care dispar încet, bucată după bucată, sub fierăstraiele și sub securile tăietorilor de lemne. Ah, lemnul, credincioasă, cinstită și valoroasă materie a realității, luminoasă și solidă – întruchiparea onestității și prozei vieții. Oricît de profund ai căuta în ea, nu vei găsi nimic care să nu se fi exteriorizat simplu și fără reticențe. Întotdeauna la fel de zîmbitoare și luminată de calda și certa strălucire a miezului fibros, țesut după asemănarea trupului omenesc. În fiecare nouă fisură în lemnul tăiat apare un chip nou, și totuși același, zîmbitor și auriu. O, misterioasă carnație a lemnului, a căldurii lipsite de exaltare, sănătoasă, înmiresmată și plăcută.

Sacramentală activitate, sobră și simbolică. Tăierea lemnelor? Aș putea sta ore întregi în golul acela luminos, deschis în adîncul după-amiezii tîrzii, să privesc fierăstraiele cîntînd melodios și munca ritmică a securilor. E aici o tradiție veche, veche ca neamul omenesc, în această spărtură luminoasă a zilei, în golul timpului deschis spre veșnicia galbenă și veștejită, se tăiau trunchiuri de fag încă de pe vremea lui Noe. Aceleași mișcări eterne și patriarhale, aceleași elanuri în încovoieri. Stau cufundați pînă la piept în auriul acela de tîmplărie și pătrund încet în stivele de lemn, acoperiți de rumeguș, cu scînteia firavă a reflexelor în ochi, își croiesc drum tot mai adînc în miezul cald și sănătos, în mama uniformă a lemnului, și fiecare lovitură este însoțită de o strălucire aurie în priviri, de parcă ar căuta ceva înăuntrul lemnului, de parcă ar vrea să ajungă la salamandra de aur, la vietatea aceea țipătoare a focului, care se ascunde tot mai adînc. Nu, ei împart pur și simplu timpul în așchii mărunte, îl gospodăresc, umplu pivnițele cu un viitor bun, tăiat uniform pentru lunile de iarnă.

Numai să depășim acest moment critic, cele cîteva săptămîni, și imediat încep gerurile matinale și iarna. Cît îmi place mie acest prolog al iernii, la început fără zăpadă, dar cu miros

de ger și de fum în văzduh. Îmi amintesc de asemenea după-amiezi duminicale în toamnele tîrzii. Să zicem că» a plouat o săptămînă întreagă, ploi lungi de toamnă, și în cele din urmă pămîntul, saturat de apă, începe să se zvînte, să devină mat, să emane o răcoare puternică și sănătoasă. Cerul, acoperit o săptămînă întreagă de nori zdrențuiți, a fost măturat, ca noroiul, într-o parte a orizontului, unde zace în grămezi întunecate, vălurit și mototolit, iar dinspre apus încep să apară încet culorile sănătoase, viguroase ale serilor autumnale și colorează peisajul înnorat. Și în vreme ce dinspre apus cerul se limpezește treptat, devenind de o claritate transparentă, servitoarele trec îmbrăcate sărbătorește, trec ținîndu-se de mîini, cîte trei, cîte patru, pe strada pustie, curată și uscată sărbătorește, printre căsuțele de la periferie vopsite în coloritul aspru al văzduhului înroșit de asfințit, trec brune și rotunjite la față de frigul sănătos și pășesc elastic cu încălțămintea lor strîmtă. Plăcută, emoționantă amintire, scoasă din adîncul memoriei.

În ultima vreme treceam aproape zilnic pe la Oficiu. Se întîmplă uneori să se îmbolnăvească cineva și atunci îmi dau mie voie să lucrez în locul lui. Alteori, cineva are pur și simplu de rezolvat vreo chestiune urgentă în oraș și mă lasă să-l înlocuiesc în munca de la birou. Din păcate, nu-i o muncă permanentă. E plăcut să ai măcar pentru cîteva ore scaunul tău cu pernă de piele, riglele, creioanele și tocurile tale. E plăcut să fii atins, ba chiar și repezit în mod colegial de colaboratori. Unul ți se adresează cu ceva, altul îți spune un cuvînt, te ironizează, glumește – și se liniștește pentru o clipă. Te mai agăți de ceva, îți mai proptești pustietatea de ceva viu și cald. Celălalt pleacă și – nu simte greutatea mea, nu observă că mă duce pe el, că o clipă trăiesc ca un parazit pe viața lui…

De cînd a venit însă noul șef de birou, totul s-a terminat.

Acum mă așez adesea, dacă e timp frumos, pe o bancă în părculețul din fața școlii municipale. Din strada alăturată

străbat loviturile de secure ale tăietorilor de lemne. Fetele și femeile tinere se întorc de la piață. Unele au sprîncenele desenate regulat și grav și pășesc zvelte și încruntate, privind amenințător pe sub sprîncene – adevărați îngeri cu coșurile pline de zarzavaturi și de carne. Uneori, se opresc în fața prăvăliilor și se privesc în geamul vitrinei. Pe urmă pleacă, aruncînd în urmă, spre călcîiul pantofului, o privire mîndră și severă. La ora zece portarul școlii iese în prag și sunetul strident al clopoțelului umple strada cu larma lui. Atunci interiorul școlii pare să se învolbureze de un vuiet violent, gata să arunce clădirea în aer. Ca niște evadați țîșnesc din învălmășeala generală micii zdrențăroși, azvîrliți parcă din praștie pe poartă, coboară scările de piatră țipînd, pentru ca, odată ajunși în libertate, să pornească în salturi iresponsabile, să se lanseze în spectacole improvizate orbește, între două aruncături de privire. Uneori, ajung în goana lor inconștientă pînă la banca mea și-mi aruncă în treacăt ocări neînțelese. Fețele lor par să-și iasă din tiparele lor din cauza grimaselor violente pe care le fac trecînd pe lîngă mine. Într-o larmă infernală, grupul lor trece pe lîngă mine, gesticulînd, ca o turmă agitată de maimuțe, oare-și comentează, parodiind, bufoneriile. Le zăresc nasurile mici și cîrne, care nu-și pot opri secreția, gurile deschise de țipete și acoperite de bube, pumnii mici și strînși.

Se întîmplă să se oprească uneori lîngă mine și, ciudat, mă socotesc de-o vîrstă cu ei. Înălțimea mea e de mult în scădere. Fața mea, relaxată și atrofiată, luase aparențele unei fețe de copil. Mă simt cam încurcat cînd mă tutuiesc fără nicio jenă. Cînd unul dintre ei m-a lovit pe neașteptate în piept, m-am rostogolit sub bancă. Dar nu m-am supărat. M-au scos de acolo cam jenat, dar fericit de comportarea lor plină de prospețime. Calitatea mea de a nu mă supăra pentru nicio violență a impetuosului lor *savoir vivre* îmi asigură treptat prețuirea și popularitatea. E ușor de închipuit că de atunci

îmi umplu cu grijă buzunarele cu o colecție corespunzătoare de nasturi, pietre, mosoare și bucăți de gumă. Asta ușurează nespus schimbul de idei și constituie o punte naturală pentru strîngerea prieteniei. În plus, absorbiți de alte preocupări importante, îmi acordă mie mai puțină atenție. Ocrotit de arsenalul scos din buzunare, nu trebuie să mă tem că indiscreția și curiozitatea lor ar deveni prea insistente.

În cele din urmă, m-am hotărît să pun în aplicare o idee, care mă frămîntă de multă vreme.

Era o zi liniștită, blîndă și visătoare, o zi de toamnă tîrzie, în care anul, epuizîndu-și toate culorile și nuanțele autumnale, pare să se fi întors la registrele primăvăratice ale calendarului. Cerul fără soare se aranjase în fîșii colorate, în straturi line de cobalt, de cocleală și de vernil, mărginit de o fîșie de un alb limpede ca apa – culoarea lui aprilie, ciudată și de mult uitată. Mi-am îmbrăcat cele mai bune haine și am ieșit în oraș, stăpînit de emoție. Mergeam repede în atmosfera calmă a acelei zile, fără niciun obstacol, fără să mă abat vreodată din drum. Am urcat într-un suflet scările de piatră. *Alea iacta est* – mi-am spus, bătînd în ușa cancelariei. M-am oprit în fața biroului domnului director, luînd o înfățișare modestă, cum îmi stătea bine în noul meu rol. Eram puțin emoționat.

Domnul director luă dintr-o cutie de sticlă un bondar în care înfipsese un ac cu gămălie și îl apropie de ochi, privindu-l la lumină. Avea degetele mînjite cu cerneală, unghiile scurte și tăiate drept. Mă privi din dosul ochelarilor.

— Dumneavoastră, domnule consilier, vreți să vă înscrieți în clasa întîi? spuse. E o hotărîre lăudabilă și merită prețuită. Înțeleg că vreți să vă refaceți instrucția de la bază, de la temelie. Eu întotdeauna am spus că gramatica și tabla înmulțirii constituie baza instruirii. Firește, nu vă putem trata ca pe un elev subordonat obligațiilor școlare, ci mai degrabă ca pe un vizitator, ca pe un veteran al abecedarului, ca să spun așa, care, după o călătorie îndelungată, a ancorat din nou în banca

școlii. Și-a îndreptat nava zdruncinată spre acest port, ca să mă pronunț așa. Da, da, domnule consilier, nu sînt mulți cei care manifestă față de noi gratitudine, prețuire pentru meritele noastre și după un veac de muncă, după un veac de trudă să se întoarcă la noi și să se așeze aici pentru totdeauna, ca repetent benevol, pe viață. Veți avea, domnule consilier, drepturi speciale. Întotdeauna am spus…

— Iertați-mă, l-am întrerupt, dar aș vrea să spun că în ceea ce privește drepturile speciale, eu renunț cu totul la ele… Nu vreau niciun privilegiu. Dimpotrivă… Nu vreau să mă deosebesc cu nimic, ci să mă confund, să dispar în masa de elevi. Intenția mea nu și-ar atinge scopul dacă aș fi în vreun fel privilegiat, în comparație cu ceilalți. Chiar și în ceea ce privește pedeapsa corporală – aici am ridicat un deget – recunosc influența ei binefăcătoare și moralizatoare – atrag clar atenția, să nu fiu exceptat de la aceste reguli.

— Foarte lăudabil, foarte pedagogic – spuse domnul director. Pe lîngă aceasta consider, adăugă el, că instrucția dumneavoastră, ca urmare a unei îndelungate inutilizări, manifestă, într-adevăr, anumite lacune. Sub acest aspect ne lăsăm, de obicei, pradă iluziilor optimiste, ușor de înlăturat. Vă mai amintiți, spre exemplu, cît face cinci ori șapte?

— Cinci ori șapte – am repetat încurcat, simțind cum stînjeneala, care îmi inunda inima cu un val cald și plăcut, îmi întunecă limpezimea gîndirii. Fascinat ca de o reverie de propria-mi ignoranță, am început, parțial încîntat, să mă întorc într-adevăr la inocența puerilă, să mă bîlbîi și să repet: cinci ori șapte, cinci ori șapte…

— Ei, vedeți, spuse directorul, era și timpul să vă înscrieți la școală. – Pe urmă, luîndu-mă de mînă, m-a condus în clasa în care se țineau lecțiile.

Și din nou, ca în urmă cu o jumătate de veac, mă aflam în acel vacarm, în sala aceea întunecată, ce mișuna de capete. Stăteam la mijloc, mititel, ținîndu-mă de pulpana domnului

director, în vreme ce cincizeci de perechi de ochi tineri mă priveau cu obiectivitatea indiferentă și necruțătoare a unor viețuitoare care văd un exemplar de aceeași rasă cu ele. Se strîmbau la mine din toate părțile, dintr-o ostilitate superficială, se scălîmbăiau, scoteau limba. Nu reacționam la aceste provocări, amintindu-mi de buna educație pe care o primisem. Privind fețele acelea mobile, pline de grimase neputincioase, mi-am amintit situația asemănătoare de acum cincizeci de ani. Atunci stăteam lîngă mama, în timp ce ea discuta cu învățătoarea. Acum, în locul mamei, domnul director îi șopti ceva la ureche domnului profesor, care dădea din cap, privindu-mă cu gravitate.

— Acesta-i un orfan – spuse în cele din urmă către clasă – nu are nici tată, nici mamă. Să nu-l sîcîiți prea mult.

Mi-au dat lacrimile, ascultînd aceste cuvinte, lacrimi adevărate de duioșie, iar domnul director, emoționat și el, mă așeză în prima bancă.

De atunci, a început pentru mine o viață nouă. Școala mă absorbise în întregime. Niciodată în timpul vieții mele anterioare nu am fost atît de preocupat de mii de probleme, de intrigi și de interese. Trăiam într-o tensiune continuă. Deasupra mea se încrucișau mii de interese, dintre cele mai diferite. Îmi transmiteau semnale, telegrame, îmi făceau semne, se rășteau, clipeau și-mi aminteam în toate chipurile miile de obligații pe care mi le asumasem. Abia am rezistat pînă la sfîrșitul lecției. Numai datorită unei bune-cuviințe înnăscute am răbdat cu stoicism toate atacurile, ca să nu pierd niciun cuvînt din învățătura domnului profesor. Abia s-a auzit sunetul clopoțelului și asupra mea s-a năpustit toată adunătura aceea țipătoare, a tăbărît cu o impetuozitate elementară, gata să mă sfîșie în bucăți. Veneau din spate peste bănci, duduind cu picioarele pe pupitre, săreau peste capul meu, se rostogoleau peste mine. Fiecare îmi striga la ureche pretențiile lui. Devenisem centrul tuturor intereselor. Cele mai serioase

tranzacții, cele mai complicate și mai dificile afaceri nu se puteau încheia fără participarea mea. Mergeam pe stradă înconjurat de o mulțime zgomotoasă, care gesticula violent. Cîinii ne ocoleau de departe cu cozile între picioare, pisicile săreau pe acoperișuri la apropierea noastră, iar copiii mai mici, întîlniți singuri pe drum, își ascundeau capul între umeri cu un fatalism pasiv, gata de orice.

Învățătura nu pierduse pentru mine nimic din farmecul noutății. Arta silabisirii, spre exemplu. Profesorul făcea pur și simplu apel la ignoranța noastră și reușea să o descopere cu o pricepere și o istețime deosebită. Pătrundea în noi pînă la acea *tabula rasa*, care reprezintă baza oricărei instruiri. Smulgînd astfel din noi toate prejudecățile și năravurile, începu învățătura de la bază. Citeam cu greutate și cu încordare silabele sonore, trăgîndu-ne nasul în pauze și apăsînd cu degetul pe carte, sub fiecare literă. Pe cartea mea se vedeau urmele degetului arătător, înghesuite sub literele mai grele, ca și pe cărțile colegilor mei.

Odată, nu-mi mai amintesc despre ce era vorba, domnul director intră în clasă și în liniștea care se lăsase arătă cu degetul spre trei dintre noi, printre care și spre mine. A trebuit să mergem imediat cu dînsul la cancelarie. Știam ce ne așteaptă. Cei doi complici ai mei începuseră să bîzîie. Priveam cu indiferență căința lor pretimpurie, chipurile lor deformate de plîns, de parcă odată cu primele lacrimi le dispăruse masca umană, dezvelind o masă informă de carne plînsă. În ceea ce mă privește, eram liniștit, mă supuneam soartei cu determinismul naturilor morale și integre, gata să suport cu stoicism consecințele faptelor mele. Această forță a caracterului, ce putea fi interpretată drept insensibilitate, nu-i plăcu domnului director, atunci cînd toți trei vinovații ne-am oprit în fața lui în cancelarie. Domnul profesor asista și el cu nuiaua în mînă. Mi-am desfăcut cu indiferență cureaua, dar domnul director, văzînd așa ceva, strigă: – Rușine, se poate?

la vîrsta asta? și se uită revoltat la domnul profesor. Ciudat capriciu al naturii, adăugă el cu o grimasă de repulsie. Pe urmă, trimițîndu-i pe cei mici, îmi ținu o cazanie lungă și sobră, plină de reproșuri și de dezaprobare. Eu însă nu-l înțelegeam. Mușcîndu-mi unghiile, priveam înainte fără niciun gînd, pe urmă am spus: – Vă log, dom' plofesor, Wacek v-a scuipat chifla. – Eram cu desăvîrșire copil.

La gimnastică și la desen mergeam la altă școală, utilată anume pentru aceste materii. Mărșăluiam cîte doi, vorbind înverșunat și ducînd cu noi în fiecare stradă în care coteam larma violentă a sopranului nostru.

Școala la care mergeam era o clădire mare de lemn, adaptată dintr-un teatru vechi și plin de acareturi. Interiorul sălii de desen semăna cu o baie uriașă, cu tavanul sprijinit pe stîlpi de lemn. Aproape de tavan, sala era înconjurată de o galerie de lemn, în care ne urcam de îndată, luînd cu asalt scările ce bubuiau ca furtuna sub pașii noștri. Numeroasele W.C.-uri laterale se potriveau de minune pentru locul de-a v-ați ascunselea. Profesorul de desen nu venea niciodată, așa că făceam tot ce ne trecea prin cap. Din cînd în cînd, venea directorul acelei școli, punea pe cîțiva mai zgomotoși la colț, trăgea de urechi pe cîțiva mai sălbatici, dar abia se îndrepta spre ușă, că în spatele lui larma creștea din nou.

Nici nu auzeam clopoțelul care anunța sfîrșitul lecției. Se lăsa o după-amiază de toamnă, scurtă și colorată. După unii copii veneau mamele lor, îi luau pe cei mai încăpățînați, certîndu-i și bătîndu-i. Pentru alții însă, lipsiți de o îngrijire atît de atentă, abia atunci începea cu adevărat joaca. Abia seara tîrziu, cînd se închidea școala, ne alunga acasă bătrînul portar.

Dimineața, cînd plecam la școală, era întuneric de-a binelea, orașul zăcea încă într-un somn surd. Mergeam orbecăind, cu mîinile întinse, tîrșîindu-ne picioarele pe frunzele uscate care acopereau străzile. Mergînd, ne sprijineam de zidurile

caselor, ca să nu ne rătăcim. În cîte o firidă pipăiam pe neașteptate fața cîte unui coleg venit din partea opusă. Ce mai rîsete, ce ghicit și ce surprize începeau atunci. Unii veneau cu lumînări de seu, le aprindeau și atunci orașul se umplea de migrația acelor opaițe, care se deplasau jos, aproape de pămînt, într-un zigzag tremurător, se întîlneau și se opreau ca să lumineze cîte un copac, o bucată de pămînt, o grămadă de frunze uscate prin care copiii căutau castane. Și în unele case se aprindeau la etaj primele lămpi; lumina tulbure se strecura prin pătratele ferestrelor și creștea în noaptea citadină, așternîndu-se în figuri mari pe piața din fața casei, pe primărie, pe fațadele oarbe ale clădirilor. Iar cînd cineva lua lampa în mînă și trecea dintr-o cameră în alta, afară pătratele uriașe de lumină se roteau ca filele unei cărți gigantice, iar piața părea că se mișcă cu clădiri cu tot, că-și mută umbrele și oasele, de parcă ar aranja pasiențe dintr-un pachet mare de cărți.

În sfîrșit, ajungeam la școală. Opaițele se stingeau și ne învăluia întunericul, prin care ne dibuiam locurile în bancă. Pe urmă venea învățătorul, își înfigea lumînarea de seu în sticlă și începea plicticoasa ascultare a cuvintelor și declinărilor. Din lipsă de lumină, învățătura se baza pe memorie și pe vorbire.

În timp ce cineva recita monoton, noi urmăream cu ochii mijiți săgețile aurii aruncate de lumînare, zigzagurile încîlcite, care se încurcau, foșnind ca paiele, în genele lăsate. Domnul profesor turna cerneală în călimări, căsca și privea noaptea neagră pe fereastra scundă. Sub bănci domnea o umbră densă. Ne scufundam în ea, chicotind, umblam în patru labe, adulmecîndu-ne ca animalele, încheiam pe întuneric și în șoaptă tranzacțiile noastre obișnuite. Nu voi uita niciodată încîntătoarele ore matinale de la școală, cînd afară se făcea treptat lumină.

A venit în cele din urmă și vremea vijeliilor autumnale. În ziua aceea cerul devenise încă de dimineață galben și tîrziu,

modelînd pe acest fundal linii tulburi-cenușii de peisaje imaginare, de pustiuri întinse și încețoșate, care înaintau în zare în perdele tot mai mici de coline și cute, se înghesuiau, mărunte, pînă departe la răsărit, unde se întrerupeau brusc, asemenea marginii vălurite a unei cortine, și lăsau să se vadă alt plan, un cer mai adînc, un gol în paloarea aceea sfioasă, lumina palidă și tulburată a celei mai îndepărtate depărtări – incoloră și apoasă, cu care se sfîrșea orizontul, închis parcă de cea din urmă uimire. Sub fîșia aceea de lumină se vedeau clar, ca pe o pînză de Rembrandt, ținuturi microscopice, care, nevăzute vreodată, se ridicaseră la orizont, în ochiul acela de cer, inundate de o lumină speriată, de o paloare stridentă, apărute parcă dintr-o altă epocă și dintr-un alt timp, ca un pămînt al făgăduinței, dezvăluit popoarelor numai pentru o clipă.

În peisajul acela miniatural și luminos se vedea cu o claritate stranie șerpuitul îndepărtat al unui tren abia vizibil, care lăsa o dîră argintie de fum și se pierdea în neființa senină.

Pe urmă s-a stîrnit vîntul. A venit parcă din seninul acela de cer, s-a rotit și s-a împrăștiat prin oraș. Era pufos și blînd, dar în bizara lui megalomanie se arăta brutal și violent. Învălmășea, răsturna și tortura văzduhul, care leșina de plăcere. Deodată, încremenea, se cabra, se desfășura ca pînzele unei corăbii, uriașe, întinse, plesnind ca din bici, se înnoda în noduri puternice, vibrînd de încordare, aprig, vrînd parcă să lege tot aerul de neant. Pe urmă însă trăgea de capătul acela înșelător, dezlega lațul, și o milă mai încolo își arunca șuierînd lasoul, nimerind în gol.

Și ce nu făcea cu fumul din coșuri! Sărmanul de fum, nu mai știa cum să scape de bătaia lui, cum să-și miște capul, în stînga sau în dreapta, ca să evite loviturile lui. Vîntul pusese stăpînire pe oraș, de parcă ar fi vrut să legifereze, o dată pentru totdeauna, exemplul memorabil al samavolniciei sale nemărginite.

Presimțisem încă de dimineață nefericirea. Mergeam cu greu prin vijelie. La colțurile străzilor, la intersecțiile vîntului, colegii mă țineau de pulpană. Așa treceam prin oraș și totul mergea bine. Pe urmă, ne-am dus la gimnastică la altă școală. Pe drum ne-am cumpărat covrigi. Șirul lung de perechi intra pe poartă, vorbind cu zel. Încă o clipă și aș fi fost salvat, aș fi ajuns într-un loc ferit, pînă seara. În caz de nevoie puteam chiar înnopta în sala de gimnastică. Colegii fideli ar fi rămas cu mine toată noaptea. Din nefericire, Wicek primise în ziua aceea un titirez nou și-i dăduse drumul în fața școlii. Titirezul bîzîia și se creă învălmășeală la intrare; eu am fost împins în afară și în clipa aceea am și fost smuls. – Dragi colegi, salvați-mă! strigam, atîrnînd în văzduh. Mai vedeam încă mîinile lor întinse, gurile deschise, țipătoare, dar în clipa următoare am făcut o tumbă și am zburat pe o traiectorie superbă. Zburam sus de tot, deasupra caselor, ținîndu-mi respirația, și în imaginație îmi vedeam colegii în clasă, ridicînd și plesnind degetele, strigînd spre profesor: – Domn' profesor, Szymcio a fost luat!. – Domnul profesor se uită prin ochelari, se apropie liniștit de fereastră și, ducîndu-și mîna la ochi, scrută cu atenție orizontul. Pe mine însă nu mă mai putea vedea. În lumina molatică a cerului spălăcit chipul lui luase înfățișarea pergamentului. – Trebuie să-l ștergem din catalog – spuse cu o înfățișare amară și se îndreptă spre catedră. Eu însă eram purtat tot mai sus și mai sus în văzduhul galben și necercetat al toamnei.

SINGURĂTATEA

De cînd pot ieși în oraș, simt o adevărată ușurare. Dar cît timp nu mi-am părăsit eu camera! Luni și ani de zile plini de amărăciune…

Nu-mi pot explica faptul că aceasta e camera mea de odinioară, din copilărie, ultima încăpere dinspre balcon, încă de pe atunci rar vizitată și mereu uitată, de parcă nici n-ar fi ținut de apartament. Nu-mi mai amintesc cum am ajuns acolo. Mi se pare că era o noapte senină, albicioasă și fără lună. În lumina cenușie vedeam fiecare detaliu. Patul era desfăcut, ca și cînd cineva abia îl părăsise. Ascultam în tăcere dacă nu se aude cumva respirația celor care dorm. Dar cine putea respira aici? De atunci locuiesc în această cameră. Stau aici și mă plictisesc. De m-aș fi gîndit din timp să-mi fac provizii! Ah, voi, cei care mai puteți, cei care mai dispuneți de timpul vostru, adunați provizii, strîngeți boabele, bunele și hrănitoarele, dulcile boabe, pentru că vine o iarnă grea, vin ani de secetă și de foamete, iar pămîntul Egiptului nu va da roade. Din păcate, eu n-am fost ea hîrciogul harnic, ci ca un șoarece de cîmp ușuratic, am trăit de pe o zi pe alta, fără grija zilei de mîine, încrezător în talentul meu de flămînzilă. Și mi-am zis ca șoarecele: ce-mi poate face foamea? La urma urmei, pot roade și lemne, pot fărîmița și hîrtie. Eu, cel mai sărac

dintre animale, un șoarece cenușiu de biserică, aruncat la coada Cărții facerii, pot să trăiesc și din nimic. Și iată-mă trăind din nimic în această cameră moartă, în care și muștele căzuseră de mult fără viață. Îmi lipesc urechea de lemn și ascult dacă nu se aude în el vreun vierme. Tăcere de mormînt… Numai eu, șoarece nemuritor, supraviețuitor singuratic, mă foiesc prin această cameră moartă, alerg fără oprire pe masă, pe etajeră, pe scaune. Alunec, ca mătușa Tekla în rochia ei gri, sprintenă și mică, trăgînd după ea trena foșnitoare. Acum, în plină zi, stau nemișcat pe masă, de parcă aș fi împăiat; ochii, ca două mărgele, mi-au ieșit din orbite și strălucesc. Numai vîrful botișorului pulsează imperceptibil, mestecînd mărunt din obișnuință.

Desigur, toate acestea trebuie înțelese la modul metaforic. Eu sînt pensionar, nu șoarece. Este o particularitate a existenței mele că parazitez pe metafore, că mă las atît de ușor dus de prima metaforă mai reușită. Aventurîndu-mă astfel, cu greu mă mai pot întoarce, cu greu îmi revin în fire.

Cum arăt? Uneori, mă văd în oglindă. E ciudat, caraghios și dureros. Mi-e și rușine să recunosc. Nu mă văd niciodată *eu face*, față în față. Stau acolo în oglindă, mai departe, mai în adîncime, puțin lateral, puțin în profil, stau îngîndurat și mă uit într-o parte. Stau nemișcat, privind într-o parte, puțin în urmă. Privirile noastre au încetat să se mai întîlnească. Cînd mă mișc eu, se mișcă și cel din oglindă, dar pe jumătate întors cu spatele, ca și cînd n-ar ști nimic de mine, ca și cînd ar fi ajuns dincolo de multe oglinzi și nu se mai putea întoarce. Mi se rupe inima văzîndu-l atît de străin și de nepăsător. Doar tu, aș vrea să strig, ai fost reflectarea mea fidelă, m-ai însoțit atîția ani, iar acum nu mă mai cunoști! Doamne! Stai acolo străin, privind într-o parte, parcă ai asculta ceva, parcă ai aștepta un cuvînt, dar de acolo, din adîncurile acelea de sticlă, supus altcuiva și așteptînd alte porunci.

Stau așa la masă și răsfoiesc niște cursuri universitare îngălbenite de vreme, singura mea lectură.

Privesc perdeaua decolorată și arsă și văd cum se umflă ușor de suflarea rece care pătrunde prin fereastră. Pe galeria aceasta aș putea face gimnastică. Excelentă bară! Ce ușor te poți roti pe ea în aerul acesta searbăd, de-atîtea ori consumat. Poți, aproape fără niciun efort, să execuți elastic un salt mortal, lucid, fără nicio angajare interioară, într-un sens pur speculativ. Stînd așa în echilibru pe bară, ținîndu-te numai în vîrful degetelor și atingînd cu capul tavanul, ai sentimentul că la această înălțime e ceva mai cald, ai iluzia, abia perceptibilă, că vremea e mai blindă. Încă din copilărie îmi plăcea să privesc camera din perspectiva unei păsări.

Stau și ascult liniștea. Camera e pur și simplu albită cu var. Uneori, pe tavanul alb zugrăveala plesnește, alteori tencuiala cade foșnind. Să vă mai destăinui și că ușa camerei mele e zidită? Cum adică? Zidită? Și cum pot ieși din cameră? Tocmai asta este: bunăvoința nu cunoaște obstacole; nimic nu-i rezistă unei dorințe puternice. Trebuie doar să-mi imaginez o ușă, o ușă veche și bună, ca aceea din bucătăria copilăriei mele, cu clanță și cu zăvor de fier. Nu există cameră zidită, care să nu aibă o ușă de încredere și să nu se deschidă. Numai să ai puterea să i-o sugerezi.

ULTIMA EVADARE A TATĂLUI MEU

S-a întîmplat într-o perioadă tîrzie, de dezinteres total, în perioada lichidării definitive a afacerilor noastre. Firma fusese de mult scoasă de deasupra ușii. Într-o încăpere cu jaluzelele pe jumătate lăsate, mama mai vindea pe sub mînă ce mai rămăsese. Adela plecase în America. Se spunea că vaporul cu care călătorea s-a scufundat și toți pasagerii și-au pierdut viața. N-am verificat niciodată acest zvon, urmele fetei dispăruseră și nici n-am mai auzit de ea. Venise o eră nouă, pustie, lucidă și fără bucurii – albă ca hîrtia. Noua servitoare, Genia, anemică, palidă și molatică, aluneca moale prin camere. Cînd o mîngîia cineva pe spate, se aduna și se întindea ca un șarpe și miorlăia ca o pisică. Avea o piele de un alb mat și nici măcar sub pleoapele ochilor emailați nu era trandafirie. Uneori, distrată cum era, făcea rîntaș din facturi și din registre vechi – un rîntaș grețos și necomestibil.

În vremea aceea, tata murise definitiv. Murise de multe ori, dar întotdeauna incomplet, cu anumite rezerve, ceea ce impuneau de fiecare dată revizuirea faptului. Acest lucru avea și partea lui bună. Împărțindu-și moartea în rate, tata ne obișnuia cu dispariția sa. Deveniserăm indiferenți la întoarcerile lui, tot mai rare și de fiecare dată mai deplorabile. Fizionomia celui dispărut se răspîndise parcă prin camera în care

a trăit, se ramificase, reconstituind în anumite puncte asemănări ciudate, de o inimaginabilă claritate.

Tapetele imitau în anumite locuri vibrațiile ticului său, arabescurile reproduceau anatomia dureroasă a zîmbetului său, fragmentată în părți simetrice, ca o amprentă de trilobit. O vreme am ocolit de departe șuba lui, căptușită cu blană de dihor. Blana respira. Panica viețuitoarelor, înghesuite și cusute unele de altele, trecea prin ele în vibrații neputincioase și se pierdea în cutele mesadei. Apropiindu-ți urechea, puteai auzi tonul uniform și melodios al somnului lor. În această formă, bine tăbăcită, cu miros ușor de dihor, de sacrificiu și goană nocturnă putea dăinui ani în șir. Dar nici aici nu a rezistat.

Într-o zi, mama se întoarse din oraș consternată. – Uite, Iosife – zise – ce întîmplare. L-am prins pe scări, sărind din treaptă în treaptă. – Și ridică batista de pe ceva așezat pe o farfurie. L-am recunoscut imediat. Asemănarea era evidentă, cu toate că acum era rac ori scorpion. Am confirmat amîndoi faptul din priviri, profund uimiți de evidența acestei asemănări, care, în ciuda transformărilor și metamorfozelor, se impunea în continuare cu o forță irezistibilă. – Trăiește? am întrebat. – Bineînțeles, abia îl mai pot line – spuse mama. – Să-l las jos? – Așeză farfuria pe dușumea și, aplecați deasupra lui, îl priveam acum mai bine. Adunat între numeroasele sale picioare arcuite, abia mai mișca. Cleștele și antenele ușor ridicate păreau să asculte. Am înclinat farfuria și tata coborî pe dușumea atent, ușor ezitînd, dar, simțind pămîntul sub picioare, porni în goană cu toate picioarele sale, lovind dușumeaua cu cioturile tari de artropod. I-am tăiat calea. Atingînd obstacolul cu antenele, ezită, apoi își ridică cleștele și se întoarse. L-am lăsat să alerge în direcția aleasă. În partea aceea nicio mobilă nu-i oferea adăpost. Alergînd în vibrații ondulatorii pe numeroasele lui picioare, ajunse la perete și, înainte ca noi să ne dăm seama, urcă ușor, fără să se oprească, cu

toată armatura terminațiilor sale. Urmărind deplasarea acelor segmente și foșnetul lor pe tapetul de hîrtie, m-am cutremurat de o repulsie instinctivă. Între timp, tata ajunsese la un dulăpior de bucătărie, zidit în perete, se îndoi o clipă pe marginea lui, cercetînd cu cleștele terenul din interior, apoi intră cu totul în el.

Parcă făcea din nou cunoștință cu casa din perspectiva sa de crustaceu, recepta obiectele probabil olfactiv, căci cu toate că l-am cercetat cu atenție, n-am putut găsi la el niciun organ al vederii. Se părea că meditează asupra obiectelor întîlnite în cale, se oprea, le atingea ușor cu antenele, le îmbrățișa, încercîndu-le parcă cu cleștele, făcea cunoștință cu ele și abia după aceea pleca și alerga mai departe, tîrîndu-și abdomenul pe deasupra dușumelei. Așa proceda și cu bucățile de pîine și carne, pe care i le aruncam pe jos în speranța că se va hrăni cu ele. Le atingea doar în treacăt și alerga mai departe, fără a bănui că sînt comestibile.

Văzîndu-l cum cercetează răbdător camera, puteai crede că el căuta ceva insistent, neobosit. Din cînd în cînd, alerga în colțul bucătăriei, spre butoiul cu apă, care curgea, și, ajungînd lîngă băltoacă, părea să bea. Uneori, dispărea zile întregi. Părea că se lipsește cu totul de hrană, și n-am observat să-și piardă din vivacitate. Stăpîniți de un sentiment amestecat de rușine și de repulsie, trăiam ziua cu teama ascunsă că ar putea să ne viziteze noaptea în pat. Dar nu s-a întîmplat niciodată așa ceva, cu toate că ziua umbla pe toate mobilele și-i plăcea să stea mai ales în crăpăturile dintre dulapuri și perete.

Nu-i puteai nega anumite manifestări de gîndire, ba chiar de malițiozitate. Niciodată, spre exemplu, tata nu uita să apară la vremea mesei în sufragerie, deși participarea lui era platonică. Dacă ușa de la sufragerie era închisă, iar tata se găsea în camera vecină, rîcîia atîta sub ușă, alergînd într-o parte și în alta de-a lungul crăpăturii, pînă i se deschidea. Mai

tîrziu, a învățat să-și vîre cleștele și picioarele în crăpătura de jos și după mai multe balansări ale corpului reușea să se strecoare lateral, pe sub ușă. Asta părea să-i facă plăcere. Se oprea sub masă și rămînea neclintit și tăcut, numai abdomenul îi pulsa ușor. Ce însemnau acele ritmice pulsații ale abdomenului strălucitor, nu am reușit să aflăm. Era în ele ceva ironic, indecent și sarcastic, care părea să exprime o satisfacție josnică și lascivă. Nimrod, cîinele nostru, se apropia de el încet și fără convingere, îl mirosea, strănuta și pleca indiferent, fără să-și fi făcut o părere clară.

Degringolada cîștiga tot mai mult teren în casa noastră. Genia dormea toată ziua, trupul ei tînăr se unduia moale în timpul respirației. În supă găseam adeseori mosoare de ață, pe care le punea odată cu zarzavatul, din neatenție și dintr-o ciudată distracție. Prăvălia stătea deschisă zi și noapte. Vînzarea cu jaluzelele pe jumătate lăsate își urma cursul său complicat în mijlocul tocmelilor și persuasiunilor. În plus, a mai venit și unchiul Karol.

Unchiul Karol era ciudat de tulburat și tăcut. Ne-a declarat, oftînd, că în urma tristelor experiențe din ultimul timp a hotărît să-și schimbe modul de viață și să se apuce de studierea limbilor. Nu ieșea din casă. S-a închis în ultima cameră, din care Genia, plină de dezaprobare pentru noul oaspete, scosese toate covoarele și tapiseriile, și s-a adîncit în studierea vechilor tarife. De cîteva ori a încercat, plin de răutate, să-l calce pe tata. Desperat, l-am oprit țipînd. Zîmbi în sine, cu răutate, neconvins, în timp ce tata, inconștient de primejdia ce-l amenința, se opri atent asupra unor pete de pe dușumea.

Cît timp stătea pe picioare, tata era rapid și mobil, deținea această calitate la fel ca toate crustaceele, dar, cînd cădea pe spate, devenea complet lipsit de apărare. Era o priveliște neplăcută și dureroasă să-l vezi mișcînd desperat din toate picioarele, învîrtindu-se neputincios pe spate, în jurul propriei axe. Nu puteai privi fără repulsie acea clară, articulată și im-

pudică mecanică a anatomiei lui, expusă pe partea abdomenului dezgolit. Unchiul Karol voia atunci cu orice preț să-l calce. Noi îi veneam în ajutor și-i dădeam cîte un obiect, de care se agăța strîns cu cleștele și își recîștiga cu abilitate poziția normală, lansîndu-se imediat într-o goană în cerc, în zigzaguri fulgerătoare, cu o viteză îndoită, de parcă ar fi vrut să șteargă impresia compromițătoare a căderii.

Regret, dar din respect pentru adevăr trebuie să relatez un fapt inimaginabil, în fața căruia se revoltă întreaga mea ființă. Nu pot accepta nici pînă astăzi că am fost în întregime autorii conștienți ai acestui fapt. În această lumină întîmplarea capătă aspectul unei ciudate fatalități. Fatalitatea nu ne ocolește conștiința și voința, ci o include în mecanismul său, încît acceptăm, ca într-un vis letargic, lucruri în fața cărora ne înfiorăm în condiții normale.

Cînd, zguduit de faptul împlinit, am întrebat-o disperat pe mama:

– Cum ai putut să faci una ca asta! Dacă ar fi făcut-o Genia, dar tu… – mama plîngea, își frîngea mîinile, nu-mi putea da un răspuns. Credea ea că tatei îi va fi mai bine așa, vedea că în asta singura ieșire din situația disperată ori acționase pur și simplu dintr-o inexplicabilă ușurință și nechibzuință?… Fatalitatea găsește o mie de subterfugii cînd e vorba de a-și impune voința. E suficientă o mică și scurtă întunecare a gîndirii, o clipă de orbire ori de neatenție, ca fapta să fie strecurată printre Scylla și Charybda hotărîrilor noastre. Pe urmă, *ex post*, motivele pot fi interpretate și explicate la nesfîrșit, cauzele pot fi cercetate, dar faptul împlinit rămîne irevocabil și hotărît o dată pentru totdeauna.

Ne-am trezit și ne-am revenit din orbirea noastră, abia cînd tata a fost adus pe farfurie. Zăcea pe farfurie, mare, umflat și fiert, alburiu și gelatinos. Stăteam împietriți. Numai unchiul Karol întinse furculița spre farfurie, dar o lăsă, privindu-ne uimit. Mama porunci ca farfuria să fie dusă în sa-

lon. Tata zăcea acolo pe masa acoperită cu o bucată de catifea, lîngă albumul cu fotografii și lîngă flașneta mecanică cu țigări, zăcea nemișcat și ocolit de noi toți.

Dar viața pămîntească a tatălui meu nu avea să se încheie aici, iar continuarea, prelungirea acestei istorii dincolo, pare-se, de hotarele admisibile – este cel mai dureros punct. De ce nu renunța, de ce nu se considera în cele din urmă învins, căci avea toate motivele să o facă, iar destinul nu putea merge mai departe în distrugerea lui totală? După cîteva săptămîni de nemișcare, s-a mai consolidat puțin și părea că își revine treptat. Într-o dimineață am găsit farfuria goală. Pe marginea farfuriei rămăsese numai un picior, pierdut în sosul rece de roșii și în gelatina călcată în timpul evadării. Fiert, pierzîndu-și picioarele pe drum, tata pornise, cu ultimele puteri, mai departe, într-o călătorie nesfîrșită, și nu l-am mai văzut de atunci.